

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Факультет економіки та управління

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Наталія Проць

БЮДЖЕТНА СИСТЕМА

Луцьк - 2019

УДК 336.76(075.8)

Рекомендовано до друку науково-методичною радою Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (протокол № 14 від 29 листопада 2018 р.)

Рецензенти:

Кириленко О.П. – доктор економічних наук, завідувач кафедри фінансів імені С.І.Юрія Тернопільського національного економічного університету;

Сторонянська І. З. – доктор економічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М.І.Долішнього НАН України»

Макара О.В. – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри фінансів та кредиту, Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки.

Бюджетна система : навчальний посібник / Наталія Проць. Луцьк : СНУ ім. Лесі Українки, 2019. 221 с.

Посібник розроблено відповідно до компетенцій підготовки фахівців із спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування» з метою надання допомоги у вивченні курсу та формування у студентів системи знань, необхідних для розуміння механізму функціонування бюджетної системи, бюджетного фінансування, управління державним боргом та проблем розвитку бюджетної системи в умовах децентралізації.

Видання розраховане на підготовку студентів-бакалаврів за освітньою програмою «Фінанси і кредит» та представників органів місцевого самоврядування, публічного сектору.

УДК 336.76(075.8)

© Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2019

ЗМІСТ

Передмова

НАВЧАЛЬНИЙ МОДУЛЬ 1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ БЮДЖЕНОЇ СИСТЕМИ ТА БЮДЖЕТНОГО УСТРОЮ

ТЕМА 1. БЮДЖЕТНА СИСТЕМА УКРАЇНИ ТА ЇЇ БЮДЖЕТНИЙ УСТРІЙ

1.1. Становлення та розвиток бюджетних відносин в Україні	7
1.2. Бюджетний устрій та структура бюджетної системи України	9
1.3. Сутність, функції та призначення бюджету	11
1.4. Принципи бюджетної системи України	14

ТЕМА 2. БЮДЖЕТНИЙ МЕХАНІЗМ ТА БЮДЖЕТНИЙ ПРОЦЕС

2.1. Бюджетний механізм	16
2.2. Нормативно-правове забезпечення функціонування бюджету	18
2.3. Бюджетна планування	21
2.4. Бюджетне прогнозування, його основні методи	23
2.5. Середньострокове бюджетна планування	25
2.6. Бюджетний процес	28
2.7. Основні напрями бюджетної політики на 2019 - 2021 роки	34

ТЕМА 3. БЮДЖЕТНА КЛАСИФІКАЦІЯ

3.1. Сутність та значення бюджетної класифікації	37
3.2. Класифікація доходів бюджету	38
3.3. Бюджетна класифікація видатків бюджету	43
3.4. Бюджетна класифікація фінансування бюджету та державного боргу	47

ТЕМА 4. СИСТЕМА ДОХОДІВ ТА ВИДАТКІВ БЮДЖЕТІВ

4.1. Система розмежування доходів бюджетів	51
4.1.1. Структура та склад доходів Державного бюджету	51
4.1.2. Склад доходів місцевих бюджетів	52
4.2. Система розмежування видатків бюджетів	58
4.2.1. Склад видатків Державного бюджету	58
4.2.2. Система розмежування та критерії видатків місцевих бюджетів	60
4.3. Склад доходів та видатків бюджет розвитку місцевих бюджетів	61
4.4. Цільові бюджетні фонди органів державної влади	62

ТЕМА 5. МІЖБЮДЖЕТНІ ВІДНОСИНИ ТА ФІНАНСОВЕ ВИРІВНЮВАННЯ В УКРАЇНІ

5.1. Бюджетна децентралізація	66

5.2. Сутність та види міжбюджетних трансфертів	71
5.3. Методика розрахунку вирівнювальних трансфертів в Україні	73
5.4. Порядок розрахунку обсягу цільових субвенцій	76
5.5. Міжнародна практика вирівнювальних трансфертів	80

ТЕМА 6. БЮДЖЕТНЕ ФІНАНСУВАННЯ

6.1. Сутність та принципи бюджетного фінансування	84
6.2. Форми бюджетного фінансування	86
6.3. Методи бюджетного фінансування	87
6.4. Суб'єкти та порядок бюджетного фінансування	89

НАВЧАЛЬНИЙ МОДУЛЬ 2. ВИДАТКИ БЮДЖЕТУ

ТЕМА 7. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ КОШТОРИСНОГО ФІНАНСУВАННЯ

7.1. Сутність та види кошторисного фінансування	93
7.2. Зміст основних кодів видатків кошторису бюджетної установи	95
7.3. Організація складання кошторису бюджетної установи	98
7.4. Порядок визначення посадового окладу працівників бюджетних установ	99

ТЕМА 8. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ НАСЕЛЕННЯ

8.1. Сутність та необхідність системи соціального захисту	103
8.2. Складові системи соціального захисту населення	106
8.3. Джерела фінансування соціальних гарантій	106
8.4. Види та розміри соціальних виплат	107

ТЕМА 9. ВИДАТКИ БЮДЖЕТИ НА ОХОРОНУ ЗДОРОВ'Я

9.1. Загальні основи фінансування медичних послуг	109
9.2. Нормативи для визначення кількості лікарських посад закладів охорони здоров'я	116
9.3. Розрахунки за основними кодами індивідуальних кошторисів закладів охорони здоров'я (КЕКВ 2110, 2220, 2230)	118
9.4. Напрямки реформування системи охорони здоров'я	119

ТЕМА 10. ФОРМУВАННЯ ВИДАТКІВ НА ОСВІТУ ТА НАУКУ

10.1. Система освіти в Україні та джерела її фінансування	123
10.2. Основні сільові показники для розрахунку витрат	126
10.3. Особливості розрахунку фонду оплати праці педагогічним працівникам витрат закладів загальної середньої освіти	128

10.4. Фінансування вищої освіти та професійно-технічних закладів	132
10.5. Фінансування бюджетних наукових установ	139
ТЕМА 11. ВИДАТКИ БЮДЖЕТУ НА ДУХОВНИЙ ТА ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК, РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ	
11.1. Склад видатків за функцією духовний та фізичний розвиток	143
11.2. Фінансування закладів культури і мистецтва	145
11.3. Фінансове забезпечення розвитку фізкультури, спорту, рекреації та туризму	147
11.4. Видатки на розвиток економіки	149
ТЕМА 12. ВИДАТКИ БЮДЖЕТУ НА ДЕРЖАВНЕ УПРАВЛІННЯ, НАЦІОНАЛЬНУ ОБОРОНУ ТА ПРАВООХОРОННУ ДІЯЛЬНІСТЬ	
12.1. Бюджетні видатки на державне управління	152
12.2. Бюджетні видатки на національну оборону	157
12.3. Видатки бюджету на правоохоронну діяльність і безпеку держави	162
ТЕМА 13. БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ І ДЖЕРЕЛА ЙОГО ФІНАНСУВАННЯ	
13.1. Сутність бюджетного дефіциту	170
13.2. Причини виникнення та класифікація дефіциту бюджету	172
13.3. Фінансування бюджетного дефіциту	174
13.3. Загальні основи здійснення державних та місцевих запозичень	176
ТЕСТИ	181
ЗАДАЧІ	206
СЛОВНИК ТЕРМІНІВ	228
Список рекомендованої літератури	235
Додатки	240

Передмова

Бюджетна система є основною ланкою фінансової системи, організація побудови якої залежить від форми державного устрою і складається з державного та місцевих бюджетів. В умовах реформи системи державного управління та фінансової децентралізації здійснюється реформування бюджетної системи та бюджетного устрою. Навчальна дисципліна «Бюджетна система» має теоретико-прикладний характер: у теоретичному плані формує фундаментальні знання студентів щодо впливу макро-економічної сфери фінансової системи на бюджетну систему; у прикладному – дає базові навички з методики складання кошторисів та проведення розрахунків показників для забезпечення бюджетного фінансування. Вивчення дисципліни «Бюджетна система» ґрунтується на знаннях, отриманих при вивченні фундаментальних економічних дисциплін: «Політична економія», «Макроекономіка», «Мікроекономіка», «Фінанси», «Податкова система». Водночас вказана дисципліна є базою щодо таких навчальних курсів, як «Бюджетний менеджмент», «Податковий менеджмент», «Місцеві фінанси», «Облік і контроль у бюджетних установах».

Предметом вивчення навчальної дисципліни є фінансові відносини, що виникають з приводу формування і використання бюджетних коштів на всіх рівнях бюджетної системи

Об'єктом навчальної дисципліни – бюджетні кошти та їх використання в процесі виконання бюджетів та кошторисів бюджетних установ.

Метою курсу «Бюджетна система» є надання знань з організації та функціонування бюджетної системи України.

Студент повинен знати:

- ✓ теоретичні засади організації бюджетного устрою, структуру бюджетної системи, принципи регулювання міжбюджетних відносин;
- ✓ сутність та особливості функціонування бюджету держави;
- ✓ механізм фінансового вирівнювання місцевих бюджетів;
- ✓ механізм бюджетного фінансування, порядок планування, складання, розгляду та затвердження доходів і видатків бюджетів;
- ✓ оперативно-сітьові показників діяльності бюджетних установ;
- ✓ організацію системи соціальних гарантій та соціального захисту населення;
- ✓ порядок фінансування з бюджету закладів освіти, охорони здоров'я, культури та спорту, національної безпеки, оборони та органів державного управління.

Студент повинен уміти:

- ✓ обчислювати обсяги міжбюджетних трансфертів;
 - ✓ складати індивідуальні кошториси бюджетних установ та тарифікаційні списки;
 - ✓ виконувати роботу зі складання бюджетів, формувати пояснювальну записку до проектів бюджетів;
- аналізувати звіти про виконання кошторисів доходів і видатків та звіти про виконання бюджетів.

НАВЧАЛЬНИЙ МОДУЛЬ 1.

ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ БЮДЖЕНОЇ СИСТЕМИ ТА БЮДЖЕТНОГО УСТРОЮ

ТЕМА 1. БЮДЖЕТНА СИСТЕМА УКРАЇНИ ТА ЇЇ БЮДЖЕТНИЙ УСТРІЙ

- 1.1. Становлення та розвиток бюджетних відносин в Україні
- 1.2. Бюджетний устрій та структура бюджетної системи України
- 1.3. Сутність, функції та призначення бюджету
- 1.4. Принципи бюджетної системи України

1.1. Становлення та розвиток бюджетних відносин в Україні

Бюджетні відносини – це фінансові відносини, врегульовані бюджетно-правовими нормами і пов'язані з формуванням, розподілом та використанням бюджетних ресурсів на державному та місцевому рівнях.

Характерними ознаками бюджетних відносин є:

- ✓ перерозподільчий характер – перерозподіл ВВП між галузями економіки, регіонами країни, соціальними групами населення;
- ✓ всеохоплюючий характер – бюджетні відносини прямо або опосередковано торкаються всіх суб'єктів підприємницької діяльності та домогосподарств;
- ✓ законодавче регулювання – бюджетні відносини регламентуються Бюджетним кодексом, щорічним законом про Державний бюджет, законами, що регулюють надходження доходів і фінансування витрат.

Бюджетні відносини виникають за такими напрямками грошових відносин:

- ✓ між державою та підприємствами різної форми власності, організаціями і установами;
- ✓ між державою та громадськими організаціями;
- ✓ між державою і населенням;
- ✓ між іншими державами і міжнародними організаціями;
- ✓ між державою і регіонами.

Процес формування бюджетних відносин України має свою історію розвитку. Перші спроби формування на території України окремих бюджетних відносин були з часів *Київської Русі*. Формування казни великого князя відбувалося за рахунок таких надходжень:

- ✓ данини, що сплачувалася князеві від переможених ним племен по даті залежно від кількості димів (дворів), а також за чисельністю населення;
- ✓ постійних зборів вини, яка складалася з податків (оброків, що справлялися натурою – *медом, воском, хутром*) тощо та податків, які справлялися періодично;

- ✓ подарунків населення;
- ✓ зборів із власних володінь князя;
- ✓ мита від проведення торгівлі та різні випадкові доходи.

Отримані доходи спрямовувалися на княжий двір та його дружину.

У XI–XII ст. доходи казни, формувалися за рахунок данини та подушної податі, мита, доходів від княжого майна, проте сплачувати податі необхідно було *дорогоцінними металами, шкіряними грішми* або, в окремих випадках, *хлібом, медом, рибою, хутром* тощо. Розвиток бюджетних відносин обумовив необхідність визначення окремих осіб, які збирали податки. У Київській Русі таких осіб називали данниками, або старшинами.

У Російській імперії спроби складання кошторисів державних доходів та видатків на загальнодержавному рівні, відомі «вже в XVII та XVIII ст., але виключно з метою впорядкування фінансового господарства». Саме у XVII ст. починають формуватися основи державного фінансового планування та складання державних кошторисів, які являли собою прототип сучасних бюджетів.

Першим загальнодержавним російським бюджетом слід вважати *розпис доходів і видатків на 1680 – 1681 рр.*, а згодом уже Петро I на початку 1700-х років започаткував складання щорічних відомостей доходів і видатків. Тобто, формування бюджетних відносин та становлення бюджетної системи було обумовлене такими причинами:

- 1) існуванням товарно-грошових відносин;
- 2) функціонуванням держави;
- 3) потребами розширеного відтворення та забезпеченням соціальних гарантій.

Перший самостійний бюджет України був складений *за часів Гетьмана П. Скоропадського*. Побудова бюджету базувалася на російському бюджетному праві та традиціях складання бюджету Російської імперії XIX ст.

Радянський період характеризується централізацією бюджетних відносин, відображенням якої було складання єдиного Державного бюджету СРСР. Бюджети, які формувались у республіці, входили як складові ланки до єдиного Державного бюджету СРСР.

До прийняття Закону України «Про бюджетну систему Української РСР» від 5 грудня 1990 р. бюджетна система України будувалася на тих самих принципах, які раніше були покладені в основу бюджетної системи СРСР. Після здобуття незалежності формування бюджетної системи України було Законом України «Про бюджетну систему Української РСР» юридично визначено створення власної бюджетної системи, тобто виокремлено бюджетну систему України в самостійну структуру. 21 червня 2001 року прийнято «Бюджетний кодекс України», яким визначено організацію і принципи побудови бюджетної системи, її структури, взаємозв'язку між окремими її ланками.

Загалом, стадії розвитку бюджетних відносин можна групувати пропонує таку періодизацію:

- ✓ Київська Русь і Галицько-Волинське князівство (IX - XIII ст.);
- ✓ Польсько-Литовська доба (XIV - XVI ст.);
- ✓ Козацька доба (XVI - XVIII ст.);
- ✓ Україна у складі Російської, Австрійської та Австро-Угорської імперій (XVIII - початок XX ст.);
- ✓ Україна в 1917-1922 рр. XX ст.;
- ✓ Україна у складі Радянського Союзу (30 грудня 1922 р. – 15 липня 1990 р.);
- ✓ Незалежна Україна від дня ухвалення Декларації про Державний суверенітет України (з 16 липня 1990 р.).

1.2. Бюджетний устрій та структура бюджетної системи України

Згідно Бюджетного кодексу, *бюджетна система України* – сукупність державного бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного і адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права .

Бюджетна система України складається з державного бюджету та місцевих бюджетів. *Місцевими бюджетами* є бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети та бюджети місцевого самоврядування.

Бюджетами місцевого самоврядування є бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст (у тому числі районів у містах), бюджети ОТГ, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад. На початок 2019 р. в Україні нараховувалося 1169 (без непідконтрольних територій - 34), місцевих бюджетів, що мають взаємовідносини з Державним бюджетом, у тому числі 24 обласні бюджети, бюджетів міст обласного значення, бюджет м. Києва, районних бюджетів, бюджетів ОТГ. Бюджетна система України включає чотири рівні, що відповідають її адміністративно-територіальному устрою (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Рівні бюджетної системи

Рівень	Вид бюджету
державний;	Державний бюджет України
обласний;	Республіканський бюджет АРК, обласні й міські (міст державного значення) бюджети
районний;	районні та міські (міст республіканського та обласного значення) бюджети і бюджети міст обласного значення, бюджети ОТГ
базовий	бюджети районів у містах, бюджети міст районного значення, селищ, сіл та

З метою аналізу бюджетної системи використовують систему зведених бюджетів. Вони застосовуються для аналізу та прогнозування економічного й соціального розвитку територій і держави в цілому. До них належать:

Зведений бюджет є сукупністю показників бюджетів, що використовуються для аналізу та прогнозування економічного і соціального розвитку держави (табл.1.2.).

Зведений бюджет України включає показники Державного бюджету України, зведеного бюджету АР Крим та зведених бюджетів областей, міст Києва та Севастополя.

Зведений бюджет області включає показники обласного бюджету, зведених бюджетів районів і бюджетів міст обласного значення цієї області, бюджети ОТГ.

Зведений бюджет району включає показники районного бюджету, бюджетів міст районного значення, селищних та сільських бюджетів цього району.

Таблиця 1.2.

Показники доходів та видатків зведеного бюджету України у 2012-2016 роках

Видатки	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2016 рік
ВВП, млн. грн.	459096	522657	1586915	1988544	2383182
Всього видатків, тис. грн.	492454661,5	505843809,6	523125697,8	679871400,4	835 832 050,1
Частка видатків зведеного бюджету у ВВП, %	33,8	33,2	33,0	34,2	35,1

Складено автором

Структуру бюджетної системи характеризують коефіцієнти централізації та децентралізації. *Коефіцієнт бюджетної централізації* за доходами (видатками) характеризує ступінь централізації доходів (видатків) у державному бюджеті та обчислюється як відношення доходів (видатків) Державного бюджету України до доходів (видатків) Зведеного бюджету України. *Коефіцієнт бюджетної децентралізації* за доходами (видатками) характеризує ступінь децентралізації доходів (видатків) та обчислюється як відношення доходів (видатків) місцевих бюджетів до доходів (видатків) Зведеного бюджету України.

Основи бюджетного устрою визначаються формою державного устрою країни, чинними основними законодавчими актами, а також роллю бюджету у суспільному відтворенні та соціальних процесах. Бюджетний устрій, як правило, будується відповідно до адміністративно-територіального устрою країни.

Бюджетний устрій – це організація та принципи побудови бюджетної системи, її структура, взаємозв'язки між окремими її ланками, організація вертикальної структури бюджету держави за рівнями влади, процедурні сторони формування та використання бюджетних коштів та ін.

1.3. Сутність, функції та призначення бюджету

Термін «бюджет» походить від старонорманського (старо-французького) слова «bougetle» – шкіряний мішок, торбина. Згодом у ХІХ ст. воно набуває свого теперішнього значення в усіх європейських мовах. У давнину в Англії канцлер казначейства (міністр фінансів), виступаючи в парламенті з інформацією про майбутні доходи та видатки держави, відкривав свій шкіряний портфель, або мішок, де й містився звіт про стан державних фінансів. Власне, цей звіт і дістав назву «budget», яка потім перейшла і в інші країни, означаючи державний розпис доходів та видатків, або зведений кошторис.

Бюджет – це розпис доходів і видатків на визначений термін і має силу закону, фонд фінансових ресурсів, який перебуває у розпорядженні органів виконавчої влади певного рівня і використовується для виконання покладених на них функцій. Бюджет як самостійна економічна категорія є формою існування об'єктивно обумовлених розподільчих відносин, які виконують специфічне призначення – задоволення потреб як суспільства в цілому, так і його адміністративно-територіальних структур у фінансових ресурсах. Бюджет можна розглядати з різних позицій (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Сутність поняття бюджет

Ознака	Зміст поняття бюджет
1. За економічним змістом	
	– система фінансових відносин між державою, з одного боку, та суб'єктами підприємницької діяльності й домогосподарствами, з іншого, з приводу формування та використання централізованого фонду грошових коштів, призначеного для забезпечення виконання державою покладених на неї функцій і завдань.
2. За формою	
	– це план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду.
3. За матеріальним змістом	
	– централізований грошовий фонд держави, який перебуває у постійному русі: щоденно до нього зараховують надходження і здійснюють операції з витрат.
4. За організаційною структурою	
	– це основна ланка державних фінансів, що має власну структуру. Зведений бюджет держави включає державний бюджет та місцеві бюджети.
5. За правовим характером	
	– є правовим актом, оскільки на державному рівні приймається Закон України «Про Державний бюджет України» на відповідний рік на місцевому – рішення про місцевий бюджет.

Бюджет як економічна категорія має наступні ознаки:

- ✓ історичність – бюджет як категорія склався історично, мав свої специфічні риси зародження в різних країнах;
- ✓ плановість – основою функціонування бюджету є його плановий характер;
- ✓ юридичний характер – бюджет має силу нормативного акта;

- ✓ терміновість – бюджет складається і функціонує протягом певного терміну.

Суть державного бюджету, тобто його економічну природу відображають певні економічні відносини, які полягають у розподілі й перерозподілі ВВП між галузями економіки, верствами населення і територіями з метою підвищення ефективності економіки та добробуту громадян. За його допомогою держава надає суспільству блага і послуги, які істотно впливають на рівень добробуту та якість життя. Тому, слід відмітити, що бюджет реалізується через такі функції: розподільчу, контрольну.

Розподільча функція бюджету проявляється в процесі розподілу і перерозподілу ВВП шляхом утворення централізованого фонду грошових коштів, який використовується державними органами з метою задоволення загальносуспільних потреб. Розподільча функція бюджету виконує такі завдання:

- ✓ перерозподіл ВВП;
- ✓ державне регулювання і стимулювання економіки;
- ✓ фінансове забезпечення бюджетної сфери і здійснення соціальної політики держави.

Контрольна функція, породжена розподільчою функцією бюджету:

- 1) відображає властиві бюджету ознаки, які полягають у їх здатності сигналізувати про проходження розподільчого процесу, тобто виступати інструментом перевірки правильності утворення, розподілу і використання фондів грошових коштів у процесі господарювання;
- 2) охоплює всі сторони діяльності суспільства і суб'єктів економіки;
- 3) проявляється у фінансовому контролі, який є одним із найдієвіших видів контролю.

Контрольна функція дає можливість знати чи своєчасно і чи в повному обсязі фінансові ресурси поступають в розпорядження держави, як фактично складаються пропорції перерозподілу бюджетних коштів, наскільки ефективно вони використовуються. Основу контрольної функції складає рух бюджетних коштів, який відображається в доходах і видатках бюджету.

Крім основних функцій призначення бюджету можна розглядати через виконання таких суспільних функцій: 1) макроекономічної; 2) соціальної та регулюючої; 3) управлінської; 4) оборонної; 5) міжнародного співробітництва.

Місцеві бюджети – це фонди фінансових ресурсів, призначені для реалізації завдань і функцій, що покладаються на органи самоврядування та формуються і витрачаються на відповідній території.

Бюджети місцевого самоврядування – це бюджети територіальних громад сіл, селищ, міст (у тому числі районів у містах), бюджети об'єднаних територіальних громад;

Бюджети об'єднаних територіальних громад створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, визнаних Кабінетом Міністрів України у порядку, встановленому законом.

Місцеві бюджети, розглядаються в таких аспектах.

✓ це балансові рахунки доходів і витрат, які мобілізуються і витрачаються на певній території, для забезпечення місцевими органами влади покладених на них функцій і завдань, як власних так і делегованих.

✓ це економічна категорія, оскільки бюджет є закономірним атрибутом будь-якої самостійної територіальної одиниці, наділеної відповідним правовим статусом, основу якої становить система фінансових відносин, а саме:

- відносини між місцевими бюджетами і господарськими структурами, що функціонують на даній території;
- відносини між бюджетами і населенням даної території, що складаються при мобілізації і витрачанні коштів місцевих бюджетів;
- відносини між бюджетами різних рівнів з перерозподілу фінансових ресурсів;
- відносини між місцевими бюджетами і Державним бюджетом.

Вище зазначене, дозволяє зробити висновок, що економічна суть місцевих бюджетів полягає у: формуванні грошових фондів; розподілі і використанні цих фондів; контролі за фінансово-господарською діяльністю бюджетних установ та організацій. За допомогою бюджетів здійснюється вплив на соціальну, виробничу, інвестиційну, регіональну, зовнішньоекономічну та інші сфери діяльності (рис. 1.1).

Роль місцевих бюджетів в економічній системі держави	
Впливають на	економічний розвиток; – фінансову безпеку; розвиток демократії; – добробут населення.
Використовуються як інструменти	перерозподілу ВВП; макроекономічного регулювання; економічної політики; фінансової та регіональної політики.
В системі фінансів	
У державних фінансах	складова бюджетної системи; інструмент реалізації загальнодержавних програм; джерело фінансування державних видатків; інструмент фінансового вирівнювання.
У місцевих фінансах	фінансова база місцевого самоврядування; фінансові плани територіальних формувань; джерело утримання і розвитку місцевого господарства; джерело фінансування локальних послуг

Рис. 1.1. Роль місцевих бюджетів в економічній системі та фінансах

Загалом, видатки державного та місцевих бюджетів є інструментом реалізації фінансової політики держави та забезпечення сталого розвитку регіонів України.

1.4. Принципи бюджетної системи України

Бюджетна система України ґрунтується на принципах наведених у таблиці 1.3

Таблиця 1.3

Система принципів формування бюджетів*

Назва принципу	Сутність принципу
єдності	єдність бюджетної системи України забезпечується єдиною правовою базою, єдиною грошовою системою, єдиним регулюванням бюджетних відносин, єдиною бюджетною класифікацією, єдністю порядку виконання бюджетів та ведення бухгалтерського обліку і звітності
збалансованості	повноваження на здійснення витрат бюджету мають відповідати обсягу надходжень бюджету на відповідний бюджетний період
самостійності	всі бюджет в Україні є самостійними. Держава коштами державного бюджету не несе відповідальності за бюджетні зобов'язання органів влади АР Крим та органів місцевого самоврядування. Органи влади та органи місцевого самоврядування коштами не несуть відповідальності за бюджетні зобов'язання одне одного, а також за бюджетні зобов'язання держави. Самостійність бюджетів забезпечується закріпленням за ними відповідних джерел доходів бюджету, правом відповідних органів державної влади, органів влади АР Крим та органів місцевого самоврядування визначати напрями використання бюджетних коштів відповідно до законодавства України, правом Верховної Ради АР Крим та відповідних місцевих рад самостійно і незалежно одне від одного розглядати та затверджувати відповідні місцеві бюджети
повноти	до складу бюджетів підлягають включенню всі надходження бюджетів та витрати бюджетів, що здійснюються відповідно до нормативно-правових актів органів державної влади, органів місцевого самоврядування
обґрунтованості	бюджет формується на реалістичних макропоказниках економічного і соціального розвитку України та розрахунках надходжень бюджету і витрат бюджету
ефективності та результативності	при складанні та виконанні бюджетів усі учасники бюджетного процесу мають прагнути досягнення цілей, запланованих на основі національної системи цінностей і завдань інноваційного розвитку економіки, шляхом забезпечення якісного надання послуг, гарантованих державою, АР Крим, місцевим самоврядуванням (далі - гарантовані послуги), при залученні мінімального обсягу бюджетних коштів та досягнення максимального результату при використанні визначеного бюджетом обсягу коштів
субсидіарності	розподіл видів видатків між державним бюджетом та місцевими бюджетами, а також між місцевими бюджетами ґрунтується на необхідності максимально можливого наближення надання гарантованих послуг до їх безпосереднього споживача
цільового використання бюджетних коштів	бюджетні кошти використовуються тільки на цілі, визначені бюджетними призначеннями та бюджетними асигнуваннями

справедливості і неупередженості	бюджетна система України будується на засадах справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами
публічності та прозорості	інформування громадськості з питань складання, розгляду, затвердження, виконання державного бюджету та місцевих бюджетів, а також контролю за виконанням державного бюджету та місцевих бюджетів

*Складено автором за [2]

Питання для самоконтролю

1. *Назвіть основні етапи становлення бюджетної системи України*
2. *Які види зведених бюджетів в Україні ви можете назвати ?*
3. *Які бюджети відносяться в Україні до місцевих бюджетів ?*
4. *В чому полягає супереченість принципів єдності та самостійності?*
5. *Які функції виконує бюджет держави?*
6. *На яких принципах ґрунтується бюджетна система України ?*
7. *Яка роль місцевих бюджетів в економічній системі держави?*

ТЕМА 2. БЮДЖЕТНИЙ МЕХАНІЗМ ТА БЮДЖЕТНА ПОЛІТИКА

- 2.1. Бюджетний механізм
- 2.2. Нормативно-правове забезпечення функціонування бюджету
- 2.3. Бюджетна планування
- 2.4. Бюджетне прогнозування, його основні методи
- 2.5. Середньострокове бюджетна планування
- 2.6. Бюджетний процес
- 2.7. Основні напрями бюджетної політики на 2019 - 2021 роки

2.1. Бюджетний механізм

Процес формування і використання бюджетних коштів безпосередньо пов'язаний з **бюджетним механізмом**. За допомогою бюджетного механізму державний бюджет може використовуватись як інструмент державного регулювання економіки, стимулювання виробничих і соціальних процесів, реалізації бюджетної політики. Державний бюджет є важливим важелем впливу на розвиток економіки і соціальної сфери.

Бюджетний механізм – сукупність методів, які застосовує держава з метою організації бюджетних відносин і забезпечення належних умов соціально-економічного розвитку. Призначення бюджетного механізму – фінансове забезпечення і фінансове регулювання економічних і соціальних процесів у державі.

Бюджетний механізм має низку **важелів**, що можуть бути систематизовані як його **підсистеми**, за допомогою яких держава здійснює функції розподілу та перерозподілу, реалізує бюджетну **політику**. Кожній підсистемі притаманні свої функціональні особливості, але незважаючи на відносну самостійність, вони функціонують як одне ціле, характеризуються взаємопов'язаним комплексним використанням.

До головних підсистем бюджетного механізму належать:

- ✓ механізм формування бюджетних ресурсів;
- ✓ механізм розподілу бюджетних ресурсів;
- ✓ механізм використання бюджетних ресурсів;
- ✓ механізм управління бюджетним процесом та бюджетними відносинами;
- ✓ механізм контролю за використанням бюджетних ресурсів.

Функціонування підсистем забезпечується такими елементами бюджетного механізму, як: методи, важелі, інструменти, організаційне, інформаційне, нормативно-правове забезпечення (рис. 2.1).

Наприклад, в процесі бюджетного планування визначаються фінансові можливості держави щодо фінансового забезпечення розвитку її економіки та соціальної сфери; бюджетне регулювання здійснюється з допомогою трансфертів, бюджетних санкцій та стимулів, пільгової політики, використовуючи фінансові показники, норми, ліміти, резерви.

Нормативи – характеризують обсяги видатків бюджету (нормативи бюджетної забезпеченості), витрат фінансових ресурсів (ставки заробітної плати, розмір пенсій, ставки податків).

Фінансові показники є:

– узагальнюючі – доходи і видатки бюджету, державний борг, рівень інфляції тощо;

– індивідуальні – рівень витрат на душу населення, сума податків, сплачених одним працюючим, інші.

Ліміти – обмеження бюджетних витрат в інтересах держави, підприємств, домогосподарств (розмір норми витрат у бюджетних установах).

Резерви – призначені для нейтралізації впливу непередбачуваних факторів

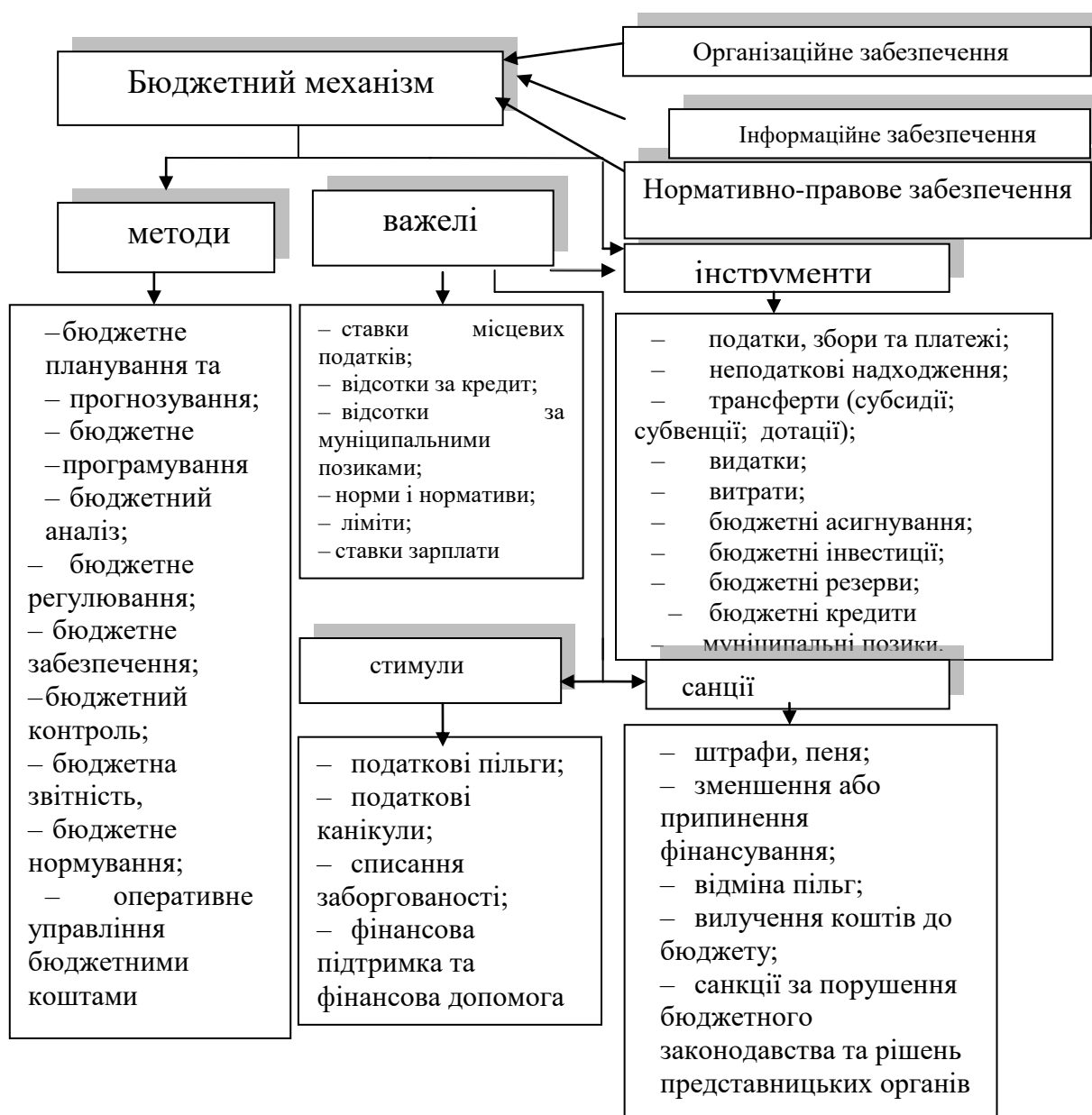

Рис. 2.1. Бюджетний механізм

2.2. Нормативно-правове забезпечення функціонування бюджету

Нормативно-правовими актами, що регулюють бюджетні відносини в Україні, є:

- ✓ Конституція України;
- ✓ Бюджетний кодекс України;
- ✓ Закон про Державний бюджет України;
- ✓ закони, які передбачені ст. 1 Бюджетного кодексу України;
- ✓ нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України;
- ✓ нормативно-правові акти органів виконавчої влади;
- ✓ рішення про місцевий бюджет;
- ✓ рішення місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування.

Основною в системі нормативно-правових актів, що регулюють бюджетні відносини в Україні, є *Конституція*. Ст. 95–98 Конституції України визначає основи побудови бюджетної системи, бюджетному процесу та контролю за виконанням бюджету.

Основні положення Конституції України щодо регулювання бюджетних відносин:

- ✓ кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, установлених законом (ст. 67);
- ✓ референдум не допускається щодо законопроектів з питань податків, бюджету (ст. 74);
- ✓ до повноважень Верховної Ради України належить: затвердження та внесення змін та контроль за виконанням Державного бюджету України, прийняття рішення щодо звіту про його виконання (ст. 85);
- ✓ виключно законами України встановлюються: Державний бюджет України і бюджетна система України; система оподаткування, податки і збори; порядок утворення й погашення державного внутрішнього і зовнішнього боргу, випуску та обігу державних цін-них паперів, їх види і типи (ст. 92);
- ✓ Кабінет Міністрів України розробляє проект Закону про Державний бюджет України і забезпечує виконання затвердженого Верховною Радою України Державного бюджету України, подає їй звіт про його виконання (ст. 116);
- ✓ місцеві державні адміністрації на відповідній території забезпечують: підготовку та виконання обласних і районних бюджетів; звіт про виконання відповідних бюджетів та програм; реалізацію інших наданих державою, а також делегованих відповідними радами повноважень.

Бюджетним кодексом України (21 червня 2001 р.), регулюються бюджетні відносини та бюджетний процес. Протягом 2003-2010 рр. до Бюджетного кодексу України було внесено змін понад 20 разів, вони переважно стосувалися головних розпорядників, управління залишком бюджетних коштів, фінансування політичних партій.

1 січня 2011 р. набув чинності Бюджетний кодекс України у новій редакції містить такі основні відмінні від попередньої редакції положення:

1. Запровадження середньострокового планування. Ст.21 Бюджетного кодексу передбачено складання прогнозу бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди. Міністерство фінансів України за участі Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, Національного банку України, а також головних розпорядників коштів державного бюджету складає прогноз Державного бюджету України на наступні за плановим два бюджетні періоди, який ґрунтується на Програмі діяльності Кабінету Міністрів України, прогнозних і програмних документах економічного та соціального розвитку, державних цільових програмах.

Прогноз Державного бюджету України на наступні за плановим два бюджетні періоди подається до Верховної Ради України разом з проектом Закону про Державний бюджет України. Він уточнюється на підставі прийнятого Закону про Державний бюджет України і схвалюється Кабінетом Міністрів України. Прогноз місцевого бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди складають та схвалюють Рада міністрів АР Крим, місцеві державні адміністрації, виконавчі органи відповідних місцевих рад згідно з прогнозними, програмними документами економічного та соціального розвитку країни і відповідної території.

Розширення сфери застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі.

Ст. 20 Бюджетного кодексу визначає засади застосування програмно-цільового методу в бюджетному процесі на рівні державного та місцевих бюджетів. Особливими складовими програмно-цільового методу в бюджетному процесі є бюджетні програми, їх відповідальні виконавці, паспорти і результативні показники бюджетних програм.

Удосконалення управління борговою політикою:

– зафіксовані права на здійснення державних внутрішніх і зовнішніх запозичень та управління борговими зобов'язаннями (ст. 16).

– визначено правові засади отримання гарантії щодо виконання боргових зобов'язань суб'єктів господарювання та порядок стягнення заборгованості перед державою за кредити, залучені під державні гарантії.

Прийняття Бюджетного та Податкового кодексів спричинило низку змін в інших, більш ніж 20 законах. Значні зміни до бюджетного законодавства було внесено в 2014 та 2015 роках. Урядом була схвалена *Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні* (розпорядження КМУ від 02.04.2014 р. № 333-р) та затверджено *План заходів з її реалізації* (розпорядження КМУ від 18.06.2014 р. № 591-р).

Відповідно до цього плану було внесено зміни до Бюджетного та Податкового кодексів України, згідно з якими здійснено перший етап

бюджетної децентралізації. Так, було затверджено Закон України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» від 28.12.2014 р. № 79-VIII, яким запроваджено нову схему міжбюджетних відносин. Також у Постанові КМУ від 23.01.2015 р. № 12 викладено нову редакцію Порядку перерахування міжбюджетних трансфертів.

До складу законодавства, що регулює бюджетну систему України, також входять Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», Європейська хартія про місцеве самоврядування та інші нормативно-правові акти. На місцевому рівні показники бюджету щорічно затверджуються рішенням сесії місцевої ради «Про затвердження бюджету міста / села / району / області».

Європейська хартія про місцеве самоврядування підписана 15 жовтня 1985 р. у Страсбурзі. Хартія ратифікована 38 країнами, у тому числі й Україною (законом від 15 липня 1997 р. № 452). Місцеве самоврядування визначене як право і спроможність органів місцевого самоврядування в межах закону здійснювати регулювання й управління суттєвою часткою суспільних справ, які належать до їхньої компетенції, в інтересах місцевого населення. Регулювання забезпечення органів місцевого самоврядування фінансовими ресурсами висвітлено у ст. 9 Хартії:

- органи місцевого самоврядування мають право в рамках національної економічної політики на свої власні адекватні фінансові ресурси, якими вони можуть вільно розпоряджатися в межах своїх повноважень;

- обсяг фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування відповідає функціям, передбаченим конституцією або законом;

- частина фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування формується за рахунок місцевих податків та зборів, розмір яких вони мають повноваження встановлювати в межах закону;

- захист слабших у фінансовому відношенні органів місцевого самоврядування передбачає запровадження процедур бюджетного вирівнювання або аналогічних заходів з метою подолання наслідків нерівного розподілу потенційних джерел фінансування і фінансового тягаря, який вони повинні нести;

- для здійснення позик інвестиційного капіталу органи місцевого самоврядування мають доступ до національного ринку капіталу в межах закону.

Важливою складовою правового забезпечення функціонування бюджету є *Основні напрями бюджетної політики*. В Основних напрямках бюджетної політики визначається пріоритетність формування сприятливого макроекономічного середовища, здійснення послідовних та ефективних заходів у сфері податків і бюджету, забезпечення стабільності державних фінансів, високих темпів економічного зростання на основі проведення модернізації економіки країни та підвищення її конкурентоспроможності, формування бюджету за принципом середньострокового бюджетного планування з чіткими фіскальними та видатковими орієнтирами.

2.3. Бюджетне планування

Бюджетне планування дає змогу забезпечити збалансованість фінансових ресурсів держави, визначити реальні джерела доходів бюджету та пріоритети у видатковій політиці, здійснювати ефективне управління державним боргом, реалізовувати на практиці єдину бюджетну політику на всіх рівнях державної влади. Бюджетне планування – це науково обґрунтований процес визначення джерел створення і напрямів використання бюджетних ресурсів.

Бюджетне планування – комплекс організаційно-технічних та методичних заходів із визначення доходів і видатків на стадіях складання, розгляду та затвердження проекту бюджету з метою забезпечення стабільного економічного й соціального розвитку.

Основними **функціями** бюджетного планування є:

- ✓ вибір раціональних способів бюджетного забезпечення економічного і соціального розвитку на основі ефективного використання наявних у суспільстві ресурсів;
- ✓ здійснення ефективного перерозподілу бюджетних ресурсів;
- ✓ визначення раціональних форм мобілізації бюджетних ресурсів і оптимального розподілу доходів і видатків;
- ✓ забезпечення мінімального рівня соціальних потреб та формування необхідних соціальних резервів;
- ✓ передбачення можливості прозорого бюджетного контролю.

У процесі бюджетного планування розв'язується низка **економічних завдань**:

- ✓ визначення повноти джерел надходження грошових коштів за податками і зборами до бюджетів різних рівнів;
- ✓ досягнення найвищої ефективності у розподілі бюджетних ресурсів між бюджетами регіонів;
- ✓ спрямування бюджетних ресурсів на забезпечення пропорційного й динамічного розвитку регіонів;
- ✓ забезпечення прозорості і контролю за фінансово-господарською діяльністю суб'єктів господарювання з метою дотримання цільового використання бюджетних ресурсів і режиму економії, повноти виконання завдань з надходження податків і зборів до бюджету;
- ✓ формування необхідних резервів.

Принципи бюджетного планування: наукової обґрунтованості; оптимальної збалансованості між рівнем оподаткування та рівнем соціальних виплат; органічного взаємозв'язку між прогнозними та поточними бюджетними планами; демократичності.

Сферою застосування бюджетного планування є розподіл і перерозподіл бюджетних ресурсів на всіх стадіях відтворювального процесу.

Результатом бюджетного планування є проекти державного та місцевих бюджетів.

Об'єктом бюджетного планування є бюджетна діяльність держави, державних установ і організацій; **предметом** – бюджетні ресурси, їхній рух при здійсненні відтворювальних процесів в економіці.

Суб'єктами бюджетного планування є всі установи й організації в особі їхніх фахівців, задіяні в бюджетному процесі на цих стадіях (табл.2.1):

Таблиця 2.1

Суб'єкти бюджетного планування

Суб'єкти	Основні повноваження
законодавчі органи влади	Верховна Рада України, яка після розгляду законопроекту про державний бюджет ухвалює його;
органи виконавчої влади,	відповідальними за розроблення та реалізацію бюджетної політики, є Кабінет Міністрів України та Міністерство фінансів України;
органи державного фінансового контролю	Рахункова палата та Державна фінансова інспекція України – здійснюють контроль за цільовим та ефективним використанням бюджетних коштів;
розпорядники бюджетних коштів	беруть участь у підготовці пропозицій до проекту бюджету на наступні періоди;
громадськість (громадські організації, засоби масової інформації та громадяни),	беруть участь у публічних заходах з обговорення бюджетної політики і може впливати на формування пропозицій із бюджетних питань для органів державної влади.

Основою **бюджетного планування** є **нормативна база**, а саме: Конституція України, Бюджетний кодекс, Податковий кодекс, Укази Президента, Основні напрями бюджетної політики, Постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України, Державні програми економічного та соціального розвитку.

Організація бюджетного планування здійснюється у два етапи:

Перший етап – зведене бюджетне планування. На ньому виконуються комплексні розрахунки за макроекономічними показниками (ВВП і національний дохід, рівень бюджетних надходжень, мінімальний рівень соціальних потреб тощо). На цьому етапі визначаються основні напрями організації роботи з наповнення бюджету і способи мобілізації бюджетних ресурсів на макроекономічному рівні.

Другий етап – адресне бюджетне планування. На ньому встановлюються конкретні зв'язки бюджету з усіма фінансовими планами народного господарства, потім ці бюджети набувають форми фінансових зобов'язань.

Бюджетне планування здійснюється з використанням наступних **методів**:

Нормативний – розрахунок окремих показників доходів і видатків за встановленими нормами і нормативами та використовується в основному при плануванні коштів на фінансування бюджетних заходів і складанні кошторисів бюджетних установ. Норми встановлюються законодавчими або підзаконними актами. Такими нормами можуть бути:

✓ грошове вираження натуральних показників задоволення соціальних потреб (наприклад, норми витрат на харчування та медикаменти в бюджетних установах тощо);

✓ норми індивідуальних виплат (наприклад, ставка заробітної плати, розміри допомог, стипендій і т. д.);

✓ норми, в основі яких лежать середні статистичні величини витрат за ряд років, а також матеріально-фінансові можливості суспільства в конкретному періоді (наприклад, норми на утримання приміщень, навчальних витрат і т. д.).

Аналітичний метод (коефіцієнтів) – коригування показників бюджету з урахуванням змін макроекономічних показників, мінімальної заробітної плати, прожиткового мінімуму, валютного курсу, цін і тарифів тощо.

Індексний метод заснований на використанні різноманітних індексів (коефіцієнтів), що відображають динаміку цін, динаміку рівня життя населення, реальних доходів населення. Специфіка індексного методу полягає в тому, що в індексі кількісно незрівнянні величини приводяться до деякого загального єдності, яка не скупиться їх порівнянними, співмірними. Наприклад, застосування індексного методу при прогнозуванні кількості одержувачів бюджетних послуг полягає у приведенні кількості одержувачів бюджетних послуг у цьому до майбутнього моменту часу за допомогою індексів, що характеризують зміну в майбутньому будь-яких умов у порівнянні зі справжніми умовами.

Балансовий метод – полягає у збалансуванні дохідної та видаткової частин бюджету. На основі цього методу вдається досягти узгодженості між джерелами надходжень та джерелами видатків за видами та регіонами, встановити взаємозв'язок із загальною величиною фінансових ресурсів у державі по міністерствах, відомствах, регіонах і відповідними потребами, які можуть бути забезпечені. Балансовий метод передбачає розробку балансів, що представляють собою систему показників, в якій одна частина, яка характеризує ресурси за джерелами надходження, дорівнює іншій, що показує розподіл (використання) по всіх напрямках їх витрати.

Програмно-цільовий метод – використовується при фінансуванні окремих державних програм економічного та соціального розвитку. Дає змогу виявити джерела покриття і визначити ефективність цих програм, використовується для складання Державного бюджету з 2002 р.

2.4. Бюджетне прогнозування, його основні методи

Головна функція прогнозу – наукове передбачення прогнозування дає змогу, по-перше, одержати картину майбутнього стану будь-якого явища і, по-друге, обґрунтувати шляхи переходу від сьогоденного стану явища до майбутнього. Наукове прогнозування аналізує сукупність тенденцій соціально-економічного розвитку суспільства та оцінює стан економіки.

Прогнозування бюджетних ресурсів може ґрунтуватися лише на узагальнених високоагрегованих макропоказниках економічного і соціального розвитку. Отже, визначальним щодо цього є характер економічного взаємозв'язку і кількісних залежностей між процесами формування й використання бюджетних ресурсів та обсягом валового внутрішнього продукту.

За допомогою бюджетного прогнозування можна розв'язувати такі основні завдання:

- ✓ визначати обсяг бюджетних ресурсів та їхнє використання як у цілому, так і за окремими їх видами;
- ✓ вивчати взаємозв'язки показників бюджету з основними макропоказниками, насамперед із ВВП, із показниками балансу фінансових ресурсів і витрат держави, балансу грошових доходів і витрат населення, платіжного балансу;
- ✓ визначати вплив на величину показників бюджету факторів, що характеризують динаміку розвитку економіки;
- ✓ перевіряти можливості бюджетного забезпечення показників соціально-економічного розвитку держави.

Бюджетне прогнозування ґрунтується на стратегічному підході щодо обґрунтування заходів для вдосконалення бюджетного механізму за умови динамічного підтримання фінансової збалансованості в економіці.

Найширшого використання серед **методів** бюджетного прогнозування набули **регресійні багатофакторні моделі** для розрахунку на перспективу окремих показників бюджету, а також бюджетних нормативів.

Метод екстраполяції припускає складання перспективи виходячи з практики попередніх періодів. Сутність екстраполяції полягає у вивченні стійких тенденцій розвитку об'єкта прогнозу і перенесення їх на майбутнє. Розрізняють формальну і прогнозну екстраполяцію: формальна, базується на припущенні про збереження в майбутньому минулих і справжніх тенденцій розвитку об'єкта прогнозу; прогнозна фактичний розвиток ув'язує з гіпотезами про динаміку досліджуваного процесу з урахуванням змін впливу різних факторів у перспективі.

Метод експертних оцінок будується на основі оцінок, зроблених і обґрунтованих компетентними фахівцями-експертами за своїми галузями знань народного господарства, соціальної сфери, оподаткування, фінансів, бюджетів і т. д.

Моделювання передбачає формування моделі на основі попереднього вивчення об'єкта чи процесу, виділення його істотних характеристик або ознак.

Прогнозування економічних і соціальних процесів з використанням моделей включає розробку моделі, її експериментальний аналіз, співставлення результатів прогнозних розрахунків на основі моделі з фактичними даними стану об'єкта або процесу, коригування і уточнення моделі.

Переваги економетричного підходу полягають у тому, що:

- ✓ економічні моделі не допускають суперечності в системі прогнозованих показників. Як правило, об'єкт прогнозу може бути описаний

набором характеристик, які пов'язані балансовими, функціональними чи стохастичними співвідношеннями – економічний підхід дає можливість одночасного відображення в моделі багатьох факторів з урахуванням їх взаємовпливу, а також допускає певну свободу в перегляді факторів і взаємозв'язків у процесі роботи з моделлю;

✓ на основі економічних моделей можуть бути одержані варіанти прогнозу для широкого діапазону вихідних умов і припущень.

Важливим методом прогнозування доходів і видатків бюджету є застосування **економіко-статистичних моделей**. Термін "економіко-статистична модель" (ЕСМ) застосовується у контексті в тому значенні, що модель ідентифікується на основі обробки даних статистичної звітності. ЕСМ можна визначити як одну із форм економіко-математичної моделі, що описує взаємозв'язки характеристик економічних систем.

2.5. Середньострокове бюджетне планування

Процес середньострокового бюджетного планування має кілька стадій, які відповідають стадіям бюджетного процесу:

1) визначення фіскальних обмежень та граничних сум витрачання бюджетних коштів;

2) підготовка головними розпорядниками бюджетних коштів пропозицій щодо розподілу ресурсів між програмами в межах визначених Міністерством фінансів фіскальних обмежень на середньострокову перспективу;

3) розгляд та узгодження Міністерством фінансів пропозицій головних розпорядників і підготовка пропозицій до проекту бюджету;

4) схвалення проекту бюджету Урядом і внесення його на розгляд до Парламенту;

5) розгляд та затвердження бюджету в Парламенті;

6) моніторинг і контроль за виконанням бюджету.

Перед середньостроковим бюджетним плануванням розробляють середньостроковий макроекономічний прогноз, складовою якого є бюджетний прогноз. Макроекономічний прогноз відображає основні макропоказники на кілька років з обґрунтуванням передумов, основних тенденцій та чинників, що впливають на показники, відображені в припущеннях.

Основні макроекономічні показники використовуються при складанні *Основних напрямів бюджетної політики* (Бюджетної резолюції) на середньострокову перспективу.

Бюджетування, орієнтоване на результат (БОР) – система організації бюджетного процесу та державного (муніципального) управління, при якій планування витрат здійснюється в безпосередньому зв'язку з досяганнями результатами. Так, бюджетне планування, орієнтоване на результат, є одним з елементів системи взаємодоповнюючих заходів щодо підвищення ефективності державного управління і як таке здатне дати максимально позитивний ефект за

умови застосування комплексного підходу до реформування системи державного управління.

Програмно-цільовий метод – це системне планування та виділення бюджетних коштів на реалізацію встановлених законом або іншим правовим актом цільових програм.

Відмінності формування бюджету за програмно-цільовим методом та постатейним наведено у табл. 2.2.

Таблиця 2.2.

Відмінності програмно-цільового та постатейного методів бюджетування

Постатейний (традиційний) метод	Програмно-цільовий метод
Планування бюджету здійснюється на короткострокову перспективу, тобто на один рік	Планування бюджету здійснюється на середньострокову перспективу, тобто на 3-5 років
Обґрунтування видатків здійснюється на основі «історичних даних» без оцінки доцільності цих видатків та якості бюджетних послуг	Обґрунтування видатків «від майбутнього» на основі визначених цілей здійснення видатків і показників соціальної та економічної ефективності та результативності
Бюджет складається у розрізі бюджетних функцій та кодів економічної класифікації видатків	Бюджет складається у розрізі бюджетних програм та кодів економічної класифікації видатків
Бюджет спрямований лише на утримання мережі бюджетних установ	Бюджет спрямований на досягнення найбільш ефективних результатів від здійснення бюджетних видатків
Відсутність відповідальності за результати діяльності бюджетних установ та якість послуг, що надаються	Персональна відповідальність керівників установ та організацій за досягнення результатів бюджетних програм

Цільова програма – це комплексний документ, метою якого є вирішення пріоритетною на даний момент завдання. Основним елементом програмно-цільового методу є бюджетна програма.

Бюджетна програма – сукупність заходів, спрямованих на досягнення єдиної мети, завдань та очікуваного результату, визначення та реалізацію яких здійснює розпорядник бюджетних коштів відповідно до покладених на нього функцій.

Суть бюджетної програми розкривається через її характеристики, які відображені в бюджетній документації, зокрема: – *бюджетному запиті* – документ, підготовлений головним розпорядником бюджетних коштів, що містить пропозиції з відповідними обґрунтуваннями щодо обсягу бюджетних коштів, необхідних для його діяльності на наступні бюджетні періоди; – *паспорті бюджетної програми*.

Елементами бюджетної програми є: мета, завдання, напрями використання бюджетних коштів, відповідальний виконавець та результативні показники.

Мета – визначені законом цілі, які необхідно досягти в результаті виконання бюджетної програми. **Завдання** – конкретні цілі, яких необхідно досягти в результаті бюджетної програми протягом відповідного бюджетного

періоду та оцінити з допомогою результативних показників. **Напрями діяльності** – дії, спрямовані на виконання програм бюджетної програми та мають відповідати функціям і завданням головних розпорядників коштів. **Відповідальний виконавець бюджетної програми** – головний розпорядник бюджетних коштів, зокрема за бюджетними програмами, виконання яких забезпечується його апаратом, та/або розпорядник бюджетних коштів нижчого рівня, котрий виконує бюджетні програми у системі головного розпорядника.

Методологія ПЦМ базується на моделі «Ресурс – Результат», згідно з якою кількість бюджетних коштів, що виділяються тому чи іншому розпоряднику залежить від результату, який він показує при наданні бюджетних послуг. Модель виконання бюджету за ПЦМ подано на рисунку 2.2.

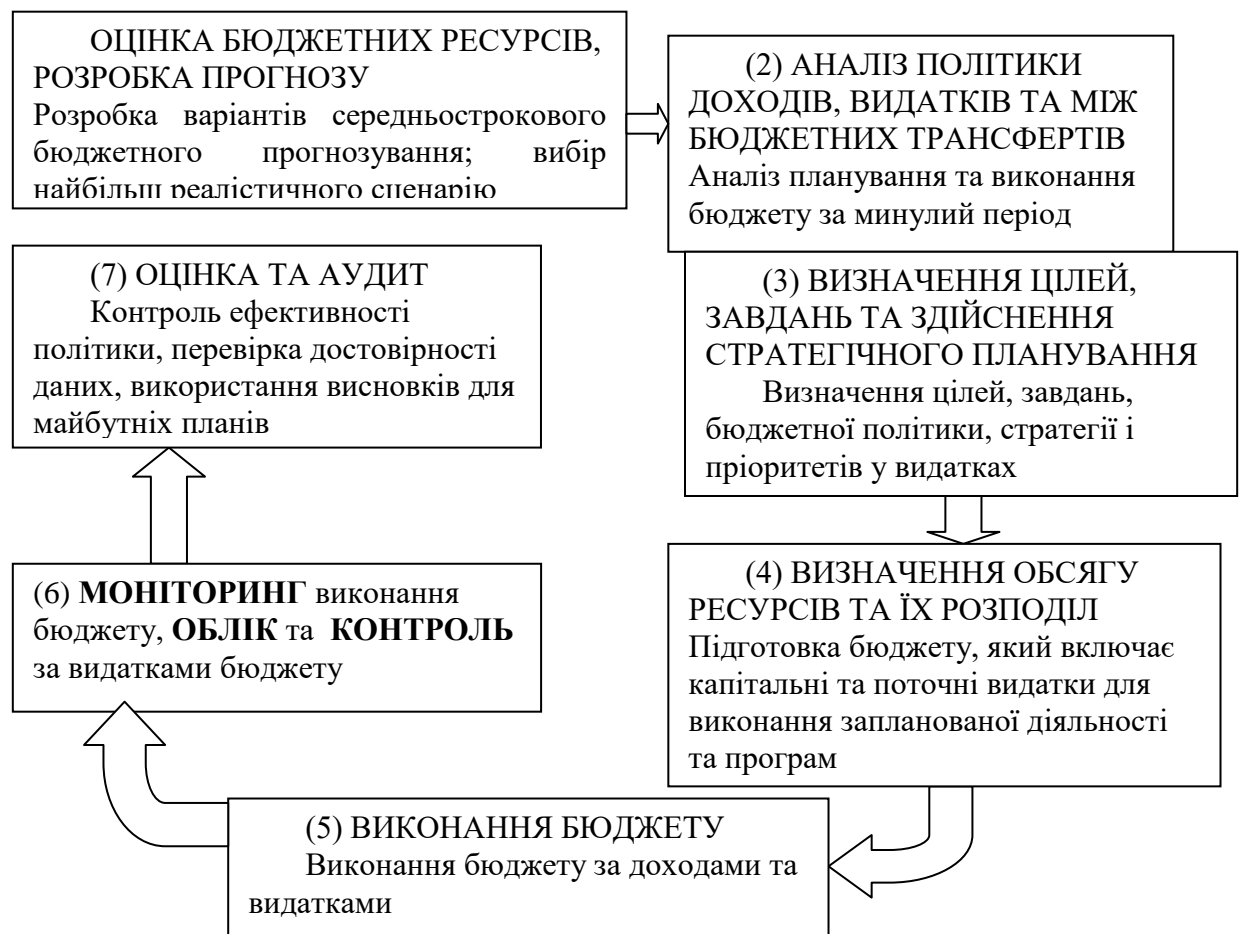

Рис. 2.2. Модель виконання бюджету за ПЦМ

Результативні показники – кількісні та якісні показники, що характеризують результати виконання бюджетної програми і підтверджуються статистичною, бухгалтерською та іншою звітністю. Відповідно до методології програмно-цільового методу результативні показники поділяються на чотири групи – показники затрат, продукту, ефективності та якості.

Основними вимогами до результативних показників є:

- ✓ визначення на підставі фактично досягнутих показників у попередніх бюджетних періодах – виходячи із тенденцій розвитку відповідної галузі економіки та з урахуванням прогнозу її розвитку на перспективу;
- ✓ узгодження з показниками, встановленими Програмою діяльності Кабінету Міністрів України, прогнозними та програмними документами економічного та соціального розвитку, державними цільовими програмами;
- ✓ розкриття мети, завдань та напрямів використання бюджетних коштів, характеристика динаміки досягнення мети, виконання завдань бюджетної програми та напрямів використання бюджетних коштів;
- ✓ відображення характерних особливостей та специфіки діяльності головних розпорядників, визначення результатів їхньої діяльності;
- ✓ можливість перевірки достовірності їхніх розрахунків, зіставлення за окремі періоди та порівняння з іншими показниками;
- ✓ підтвердження статистичною, фінансовою та іншою звітністю, даними бухгалтерського та внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, які є джерелами інформації для визначення результативних показників бюджетної програми.

Відповідальний виконавець бюджетних програм у процесі їх виконання забезпечує цільове та ефективне використання бюджетних коштів протягом усього строку реалізації відповідних бюджетних програм у межах визначених бюджетних призначень.

2.6. Бюджетний процес

Бюджетний процес, відповідно до ст. 2 Бюджетного кодексу України – це регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання, а також контролю за дотриманням бюджетного законодавства.

Ст. 19 БКУ визначає такі стадії бюджетного процесу:

- 1) складання проектів бюджетів;
- 2) розгляд проекту та прийняття закону про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет);
- 3) виконання бюджету, включаючи внесення змін до закону про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет);
- 4) підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету і прийняття рішення щодо нього. Передбачено, що на всіх стадіях бюджетного процесу здійснюються контроль за дотриманням бюджетного законодавства, аудит та оцінка ефективності управління бюджетними коштами відповідно до законодавства. Коротко розглянемо особливості всіх етапів бюджетного процесу.

Складання проекту Державного бюджету України унормовано главою 6 Бюджетного кодексу України, яка зокрема, визначає організаційні засади складання проекту Державного бюджету України.

Кабінет Міністрів України розробляє проект закону про Державний бюджет України. При цьому всі розрахунки здійснюються Міністерством фінансів України, яке:

- ✓ відповідає за складання проекту закону про Державний бюджет України;
 - ✓ визначає основні організаційно-методичні засади бюджетного планування, які використовуються для підготовки бюджетних запитів і розроблення проекту Державного бюджету України та прогнозу Державного бюджету України на наступні за плановим два бюджетні періоди;
 - ✓ визначає загальний рівень доходів, видатків і кредитування бюджету;
 - ✓ дає оцінку обсягу фінансування бюджету для складання проекту Державного бюджету України та індикативних прогнозних показників Державного бюджету України на наступні за плановим два бюджетні періоди.
- При цьому розрахунки здійснюються на підставі основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України на плановий і наступні за плановим два бюджетні періоди й аналізу виконання бюджету у попередніх та поточному бюджетних періодах.

Національний банк України подає Президенту України, Верховній Раді України та Кабінету Міністрів України:

- ✓ до 15 березня року, що передує плановому, – прогнозні монетарні показники і показники валютно-курсової політики на наступний рік та наступні за плановим два бюджетні періоди, у тому числі обмінний курс гривні у середньому за рік та на кінець року;

- ✓ до 1 квітня року, що передує плановому, – інформацію про розрахунок частини прогнозованого прибутку до розподілу поточного року, яка підлягатиме перерахуванню до державного бюджету;

- ✓ до 1 вересня року, що передує плановому, – інформацію про розрахунок частини прогнозованого прибутку до розподілу наступного року, яка підлягатиме перерахуванню до державного бюджету.

Міністерство економічного розвитку і торгівлі України до 1 березня року, що передує плановому, подає Міністерству фінансів України орієнтовні основні прогнозні макропоказники економічного та соціального розвитку України, необхідні для розроблення проекту Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період.

Кабінет Міністрів України не пізніше 1 квітня року, що передує плановому, розглядає та схвалює проект Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період і у триденний строк подає до Верховної Ради України, яка його розглядає за спеціальною процедурою.

Складання прогнозу бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди

Міністерство фінансів України за Кабінету Міністрів України, Національного банку України, а також головних розпорядників коштів державного бюджету складає прогноз Державного бюджету України на

наступні за плановим два бюджетні періоди, який ґрунтується на щорічному посланні Президента України до Верховної Ради України про внутрішнє і зовнішнє становище України, Програмі діяльності Кабінету Міністрів України, прогнозних та програмних документах економічного та соціального розвитку, державних цільових програмах.

Прогноз Державного бюджету України на наступні за плановим два бюджетні періоди включає *індикативні прогнозні показники*:

1) основних макропоказників економічного і соціального розвитку України (із зазначенням показників номінального і реального обсягу ВВП, індексів споживчих цін та цін виробників, показників валютно-курсової політики, наданих Національним банком України, прибутку підприємств, фонду оплати праці, рівня безробіття, експорту та імпорту товарів і послуг, а також інших показників, які застосовуються при складанні проекту бюджету);

2) зведеного бюджету України за основними видами доходів, фінансування, видатків і кредитування;

3) державного бюджету (за основними видами доходів, фінансування, видатків і кредитування; державного боргу та гарантованого державою боргу, що визначаються з урахуванням стратегії управління державним боргом). Така стратегія затверджується Кабінетом Міністрів України і включає визначення пріоритетних цілей і завдань управління державним боргом на середньострокову або довгострокову перспективу та засобів їх реалізації;

4) за бюджетними програмами, які забезпечують протягом декількох років виконання інвестиційних проектів, у тому числі тих, що здійснюються із залученням державою кредитів (позик) від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій. Такі бюджетні програми за умови схвалення або відбору у встановленому законодавством порядку відповідних інвестиційних проектів включаються щорічно до прогнозу Державного бюджету України на наступні за плановим два бюджетні періоди та проекту закону про Державний бюджет України протягом усього строку їх реалізації з урахуванням вимог цього Кодексу;

5) взаємовідносин державного бюджету з місцевими бюджетами.

Прогноз Державного бюджету України на наступні за плановим два бюджетні періоди подається до Верховної Ради України разом з проектом закону про Державний бюджет України, уточнюється на підставі прийнятого закону про Державний бюджет України та схвалюється Кабінетом Міністрів України до 1 квітня планового року.

Головні розпорядники коштів державного бюджету, складають плани своєї діяльності на плановий і наступні за плановим два бюджетні періоди (що включають заходи з реалізації інвестиційних проектів) відповідно до прогнозних та програмних документів економічного та соціального розвитку, державних цільових програм з визначенням очікуваних результатів діяльності. Такі плани діяльності щорічно приводяться у відповідність із показниками

державного бюджету на плановий бюджетний період та прогнозом Державного бюджету України на наступні за плановим два бюджетні періоди.

З метою досягнення поставлених цілей головні розпорядники коштів державного бюджету формують бюджетні програми (з урахуванням строку їх реалізації) на плановий і наступні за плановим два бюджетні періоди.

Планові та прогнозні на наступні за плановим два бюджетні періоди обсяги державних капітальних вкладень на розроблення та реалізацію державних інвестиційних проектів визначаються з урахуванням:

- ✓ необхідності продовження (завершення) реалізації розпочатих державних інвестиційних проектів відповідно до планів їх реалізації та визначених строків введення в експлуатацію основних засобів;

- ✓ необхідності передбачення державних капітальних вкладень на підготовку та початок реалізації нових державних інвестиційних проектів;

- ✓ витрат державного бюджету на розроблення та реалізацію державних інвестиційних проектів, здійснених у попередніх двох бюджетних періодах і запланованих на поточний бюджетний період;

- ✓ основних прогнозних макропоказників економічного і соціального розвитку України на плановий і наступні за плановим два бюджетні періоди.

Показники проекту Державного бюджету України на бюджетний період, що настає за плановим, ґрунтуються на індикативних прогнозних показниках Державного бюджету України на наступні за плановим два бюджетні періоди (включаючи індикативні прогнозні показники за бюджетними програмами, які забезпечують протягом декількох років виконання інвестиційних проектів, у тому числі тих, що здійснюються із залученням державою кредитів (позик) від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій).

Згідно до ст. 40 Бюджетного кодексу Законом про Державний бюджет України відповідно визначаються:

- ✓ загальна сума доходів, видатків та кредитування державного бюджету (з розподілом на загальний та спеціальний фонди);

- ✓ граничний обсяг річного дефіциту (профіциту) державного бюджету, державного боргу і надання державних гарантій;

- ✓ доходи державного бюджету за бюджетною класифікацією;

- ✓ фінансування державного бюджету за бюджетною класифікацією;

- ✓ бюджетні призначення головним розпорядникам коштів державного бюджету за бюджетною класифікацією з обов'язковим виділенням видатків споживання та видатків розвитку, у тому числі розподіл видатків на централізовані заходи між адміністративно-територіальними одиницями;

- ✓ бюджетні призначення міжбюджетних трансфертів;

- ✓ розмір оборотного залишку коштів державного бюджету;

- ✓ розмір мінімальної заробітної плати і прожиткового мінімуму на відповідний бюджетний період;

- ✓ перелік кредитів (позик), що залучаються державою від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних програм (проектів), із зазначенням кредиторів, загальних обсягів

кредитів (позик) та обсягів їх залучення у відповідному бюджетному періоді в розрізі бюджетних програм;

✓ перелік захищених статей видатків, процедуру переведення дотацій вирівнювання, що надаються місцевим бюджетам.

Етап виконання Державного бюджету України унормовано главою 8 Бюджетного кодексу України, згідно з якою виконання бюджету забезпечує Кабінет Міністрів України. *Міністерство фінансів України* здійснює загальну організацію та управління виконанням Державного бюджету України, координує діяльність учасників бюджетного процесу з питань виконання бюджету.

Виконання Державного бюджету України відбувається за доходами та за видатками. При виконанні державного бюджету і місцевих бюджетів застосовується казначейське обслуговування бюджетних коштів. Казначейство України забезпечує казначейське обслуговування бюджетних коштів на основі ведення єдиного казначейського рахунку, відкритого у Національному банку України.

Основними завданнями *Державної казначейської служби України* є реалізація державної політики у сферах казначейського обслуговування бюджетних коштів, бухгалтерського обліку виконання бюджетів та внесення на розгляд Міністра фінансів пропозицій щодо забезпечення формування державної політики у зазначених сферах. Державна казначейська служба (Казначейство) є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів України. Роботу Казначейства регламентує постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Державну казначейську службу України» від 15 квітня 2015 року № 215.

Казначейське обслуговування бюджетних коштів передбачає:

1) розрахунково-касове обслуговування розпорядників і одержувачів бюджетних коштів, а також інших клієнтів відповідно до законодавства;

2) контроль за здійсненням бюджетних повноважень при зарахуванні надходжень бюджету, взятті бюджетних зобов'язань розпорядниками бюджетних коштів та здійсненні платежів за цими зобов'язаннями;

3) ведення бухгалтерського обліку і складання звітності про виконання бюджетів з дотриманням національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку та інших нормативно-правових актів Міністерства фінансів України;

4) здійснення інших операцій з бюджетними коштами.

Бюджетним установам, а також іншим установам (організаціям, підприємствам тощо), які використовують бюджетні кошти, відкриваються рахунки (у встановленому законодавством порядку) в органах Казначейства.

Етап формування звітності про виконання Державного бюджету України. Процедури формування звітності про виконання Державного бюджету України унормовані у главі 10 БКУ. Звітність про виконання Державного бюджету України (кошторисів бюджетних установ) включає фінансову та бюджетну звітність.

Фінансова звітність складається згідно з національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку та іншими нормативно-правовими актами Міністерства фінансів України. Бюджетна звітність відображає стан виконання бюджету, містить інформацію в розрізі бюджетної класифікації. Зведення, складання та подання звітності про виконання Державного бюджету України здійснюються Казначейством України.

Звітність про виконання Державного бюджету України подається Казначейством України до Верховної Ради України, Президента України, Кабінету Міністрів України, Рахункової палати та Міністерства фінансів України (оперативна, місячна звітність не пізніше 15 числа місяця наступного за звітним, квартальна не пізніше 35 днів, річна не пізніше 1 квітня року, наступного за звітним).

Місцеві бюджети затверджуються рішенням відповідної місцевої ради до 25 грудня (включно) року, що передує плановому. Якщо до 1 грудня року, що передує плановому, Верховною Радою України не прийнято закон про Державний бюджет України, відповідна місцева рада при затвердженні відповідних місцевих бюджетів враховують обсяги міжбюджетних трансфертів визначені у проекті закону про Державний бюджет України на плановий бюджетний період, поданому Кабінетом Міністрів України до Верховної Ради України.

У двотижневий строк з дня офіційного опублікування закону про Державний бюджет України відповідна місцева рада приводять обсяги міжбюджетних трансфертів у відповідність із законом про Державний бюджет України.

Проект рішення про місцевий бюджет схвалюється місцевою державною адміністрацією чи виконавчим органом відповідної місцевої ради та подається на розгляд сесії відповідної місцевої ради. Разом з ним подаються:

1) пояснювальна записка до проекту рішення, яка має містити:

а) інформацію про соціально-економічний стан відповідної адміністративно-територіальної одиниці і прогноз її розвитку на наступний бюджетний період, покладені в основу проекту місцевого бюджету;

б) оцінку доходів місцевого бюджету з урахуванням втрат доходів місцевого бюджету внаслідок наданих відповідною місцевою радою податкових пільг;

в) пояснення до основних положень проекту рішення про місцевий бюджет, включаючи аналіз пропонованих обсягів видатків і кредитування за бюджетною класифікацією. Пояснення включають бюджетні показники за попередній, поточний, наступний бюджетні періоди в розрізі класифікації видатків та кредитування бюджету;

г) обґрунтування особливостей міжбюджетних взаємовідносин та надання субвенцій на виконання інвестиційних проектів;

г) інформацію щодо погашення місцевого боргу, обсягів та умов місцевих запозичень;

2) прогноз місцевого бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди;

3) *проект показників зведеного бюджету* району, міста з районним поділом, міста, що об'єднує бюджети села, селища, міста районного значення;

4) *показники витрат місцевого бюджету*, необхідних для завершення інвестиційних проектів, що враховані в бюджеті, за умови якщо реалізація таких проектів триває більше одного бюджетного періоду;

5) *перелік інвестиційних проектів*; 5¹) переліки та обсяги довгострокових зобов'язань за енергосервісом за бюджетними програмами до повного завершення розрахунків з виконавцями енергосервісу;

6) інформація про хід виконання відповідного бюджету у поточному бюджетному періоді;

7) пояснення головних розпорядників бюджетних коштів до проекту відповідного бюджету (подаються комісії з питань бюджету відповідної місцевої ради).

У рішенні про місцевий бюджет має бути зазначено:

1) загальні суми доходів, видатків та кредитування місцевого бюджету;

2) граничний обсяг річного дефіциту (профіциту) місцевого бюджету в наступному бюджетному періоді і місцевого боргу на кінець наступного бюджетного періоду; граничний обсяг надання місцевих гарантій;

3) доходи місцевого бюджету;

4) фінансування місцевого бюджету;

5) бюджетні призначення головним розпорядникам коштів місцевого бюджету з обов'язковим виділенням видатків споживання (з них видатків на оплату праці, оплату комунальних послуг і енергоносіїв) та видатків розвитку (у додатках до рішення);

6) бюджетні призначення міжбюджетних трансфертів (у додатках до рішення);

7) розмір оборотного залишку коштів місцевого бюджету;

8) додаткові положення, що регламентують процес виконання місцевого бюджету.

2.7. Основні напрями бюджетної політики на 2019 - 2021 роки

Пріоритети Основних напрямів бюджетної політики на 2019-2021 роки спрямовані на забезпечення економічного зростання та сталого розвитку суспільства, визначення пріоритетів використання бюджетних коштів, проведення структурних реформ в основних галузях економіки і сферах діяльності, проведення виваженої та послідовної податкової, бюджетної та боргової політик, в тому числі, у середньостроковій перспективі.

Основні напрями бюджетної політики на 2019-2021 роки базуються на таких головних принципах, закладених в Середньостроковому плані пріоритетних дій Уряду до 2020 року та Стратегії сталого розвитку "Україна-

2020", Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017 - 2020 роки:

- ✓ прискорення економічного зростання шляхом створення сприятливого інвестиційного клімату та утримання макроекономічної стабільності, зокрема продовження фіскальної консолідації;

- ✓ впровадження ефективного врядування шляхом реформи державного управління, децентралізації і реформи державних фінансів;

- ✓ розвиток людського капіталу шляхом проведення реформ системи охорони здоров'я та освіти, поліпшення надання державної соціальної підтримки;

- ✓ встановлення верховенства права і боротьба з корупцією шляхом підтримки ефективного функціонування інститутів боротьби з корупцією, забезпечення рівного доступу до правосуддя та ефективного захисту прав власності;

- ✓ забезпечення безпеки та оборони держави, зокрема захист її суверенітету та територіальної цілісності держави, а також забезпечення найважливіших аспектів безпеки громадян.

Ці головні принципи буде реалізовано, зокрема, шляхом:

- ✓ підвищення результативності використання бюджетних коштів за рахунок посилення зв'язку бюджетних призначень із стратегічними пріоритетами держави і здійснення оцінки ефективності та доцільності видатків;

- ✓ продовження створення професійної і сучасно оснащеної та укомплектованої армії, що стоїть на захисті миру в Україні і Європі;

- ✓ проведення кардинальної реформи охорони здоров'я, яка ґрунтується на принципі фінансування послуги, а не ліжка-місць, і надасть кожному українцю доступ до якісного медичного обслуговування;

- ✓ поглиблення реформи освіти і забезпечення кращих можливостей для дітей, що є передумовою для розвитку дитини та її успішної реалізації в суспільстві;

- ✓ створення справедливої системи соціального захисту через проведення пенсійної реформи, осучаснення пенсій, збільшення відповідальності та підзвітності в системі пільг з метою забезпечення максимальної адресності, прозорості та наближеності надання відповідної соціальної послуги тим, хто її потребує;

- ✓ забезпечення гідної оплати праці як для працівників бюджетної сфери, так і для працівників приватного сектору, шляхом її поступового підвищення та вжиття заходів до детінізації заробітних плат;

- ✓ дерегуляції та створення сприятливого бізнес-середовища для збільшення інвестицій в інновації, агробізнес та інші сектори, які продукують додану вартість в Україні і зростання малого та середнього бізнесу;

- ✓ дотримання головними розпорядниками бюджетних коштів принципу забезпечення рівних гендерних прав і можливостей під час формування бюджетних показників.

Запровадження структурних реформ, таких як земельна, пенсійна та охорони здоров'я, проведення прозорої приватизації та реалізація бюджетної політики в повному обсязі дозволять Україні використати свій потенціал у наступні три роки.

Державна бюджетна політика щодо місцевих бюджетів та міжбюджетних відносин буде спрямована на удосконалення інструментів бюджетного планування, зміцнення фінансової спроможності місцевих бюджетів, підвищення ефективності та результативності використання бюджетних ресурсів, а також створення дворівневої системи міжбюджетних відносин та реалізовуватиметься шляхом:

- ✓ запровадження середньострокового бюджетного планування на місцевому рівні для забезпечення підвищення передбачуваності і послідовності бюджетної політики;

- ✓ застосування програмно-цільового методу бюджетування в усіх місцевих бюджетах, що сприятиме прозорості управління бюджетними коштами та єдності в бюджетній звітності щодо виконання місцевих бюджетів;

- ✓ розширення бази оподаткування за доходами, що зараховуються до місцевих бюджетів, та забезпечення позитивної динаміки їх надходжень;

- ✓ удосконалення механізму вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів з метою зменшення диспропорцій бюджетної забезпеченості між місцевим бюджетами;

- ✓ збільшення кількості місцевих бюджетів, що матимуть прямі взаємовідносини з державним бюджетом, за рахунок добровільного об'єднання територіальних громад для спрощення процесу управління бюджетними коштами;

- ✓ продовження процесу децентралізації бюджетних повноважень, а також упорядкування сфер відповідальності органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади в рамках проведення адміністративно-територіальної, бюджетної та інституційної реформ;

- ✓ удосконалення системи результативних показників з метою підвищення якості надання послуг у відповідних сферах.

Питання для сомоконтролю

- 1. Розкрийте сутність, зміст та призначення бюджетного планування.*
- 2. Охарактеризуйте принципи організації бюджетного планування.*
- 3. Які є сучасні методи бюджетного планування та прогнозування? Розкрийте їх зміст.*
- 4. У чому полягає сутність програмно-цільового бюджетування?*
- 5. Які особливості складання прогнозу бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди?*
- 6. Які індикативні показники містить прогноз Державного бюджету України на наступні за плановим два бюджетні періоди?*
- 7. Назвіть основні напрями бюджетної політики на 2019 - 2021 роки*

ТЕМА 3. БЮДЖЕТНА КЛАСИФІКАЦІЯ

3.1. Сутність та значення бюджетної класифікації

3.2. Класифікація доходів бюджету

3.3. Бюджетна класифікація видатків бюджету

3.4. Бюджетна класифікація фінансування бюджету та державного боргу

3.1. Сутність та значення бюджетної класифікації

З метою зміцнення єдиної системи державних доходів та видатків бюджетів усіх рівнів влади, забезпечення загальнодержавного і міжнародного зіставлення бюджетних показників у липні 1996 р. була прийнята Постанова Верховної Ради України «Про структуру бюджетної класифікації України», згідно з якою з 1997 р. упроваджувалась загальна структура бюджетної класифікації України. Упродовж наступних років у зв'язку з переходом на міжнародні стандарти статистики державних фінансів та з урахуванням прийняття Бюджетного кодексу України (2001 р.) набрала чинності нова бюджетна класифікація (наказ Мінфіну «Про бюджетну класифікацію та її запровадження» від 27 грудня 2001 р.). Прийняття Бюджетного та Податкового кодексів та набрання ними чинності обумовили необхідність розроблення і прийняття бюджетної класифікації в новій редакції (наказ Мінфіну «Про бюджетну класифікацію та її запровадження» від 14.01.2011 р. № 11).

Бюджетна класифікація – це систематизоване згрупування доходів і видатків бюджету за однорідними ознаками відповідно до законодавства України та міжнародних стандартів. На її основі можна порівнювати фактичні і планові показники бюджетів різних рівнів, визначати характер регулюючих дій держави щодо надходжень за джерелами доходів і напрямками використання одержаних коштів.

Бюджетна класифікація є обов'язковою та єдиною для всіх бюджетів, які складають бюджетну систему України і застосовується всіма учасниками бюджетного процесу в межах бюджетних повноважень. Вона використовується на всіх стадіях бюджетного процесу, при розробці індивідуальних і зведених кошторисів бюджетних установ, забезпечує взаємозв'язок державного плану економічного і соціального розвитку держави і фінансових планів міністерств та відомств з бюджетом, зведення показників Державного і місцевих бюджетів.

Організаційна роль бюджетної класифікації полягає у наступному:

а) дає можливість порівнювати показники Державного бюджету та місцевих бюджетів;

б) створює умови для розгляду бюджетів усіх рівнів та їх економічного аналізу;

в) полегшує здійснення контролю за виконанням бюджету, своєчасністю і повнотою надходження коштів та їх використанням за цільовим призначенням;

г) спрощує можливості синтетичного й аналітичного обліку доходів і видатків у бюджетних установах.

Цілісність бюджетної системи забезпечується через взаємозв'язок між функціональним призначенням і економічним характером видатків бюджету на основі затвердженої Міністром фінансів України бюджетної класифікації.

Складовими бюджетної класифікації є:

- а) класифікація доходів бюджету;
- б) класифікація видатків;
- в) класифікація фінансування бюджету;
- г) класифікація боргу.

Бюджетною класифікацією також визначається структура кодування програмної класифікації видатків та кредитування державного бюджету і складові видатків розвитку та видатків споживання.

3.2. Сутність та класифікація доходів бюджету

Склад і структура доходів бюджету певною мірою характеризують фінансову політику та фінансовий стан держави. Структура доходів бюджету досить швидко змінюється, що пояснюється постійними перетвореннями і змінами в податковій системі України і неподаткових надходженнях до бюджету. Починаючи з 1992 р. бюджет України формується головним чином за рахунок податкових надходжень. Надходженнями до бюджетів є доходи бюджету, повернення кредитів до бюджету, кошти від державних (місцевих) запозичень, кошти від приватизації державного майна (щодо державного бюджету), повернення бюджетних коштів з депозитів, надходження внаслідок продажу/пред'явлення цінних паперів

Доходи бюджету – це частина фінансових ресурсів, що створюються в процесі перерозподілу ВВП й зосереджуються в бюджеті на основі правових норм для виконання державою (місцевим самоврядуванням) своїх функцій.

Доходи бюджету – сукупність грошових надходжень до централізованого фонду фінансових ресурсів держави, що використовуються нею, для виконання її основних завдань і функцій. Доходи формуються за рахунок податків, зборів, обов'язкових платежів встановлених законодавством. Доходи бюджету можна класифікувати за ознаками наведеними у таблиці 3.1:

Таблиця 3.1

Класифікація доходів бюджетів

Ознаки	Види, групи доходів
За бюджетною класифікацією	– податкові надходження; – неподаткові надходження; – доходи від операцій з капіталом; – офіційні трансферти.
За рівнями бюджетної системи	– зараховуються до державного бюджету; – зараховуються до місцевих бюджетів, – розщеплюються, які зараховуються до державного і місцевих бюджетів.
За періодичністю зарахування	– систематичні – разові доходи.
За змістом	– загального фонду бюджету; – спеціального фонду бюджету.
За призначенням територіального	– власні, – закріплені

формування	– регулюючі.
За методами формування бюджету	доходи прямого вилучення доходів з державного сектору економіки; доходи від державних угідь, майна і послуг; доходи від перерозподілу доходів юридичних і фізичних через систему податків.
За джерелами формування	– зовнішні формуються за рахунок надходжень від міжнародного перерозподілу фінансових ресурсів, – внутрішні – від перерозподілу фінансових ресурсів у межах держави.
За обставинами надходження в бюджет	– звичайні; – надзвичайні.

Згідно чинного законодавства доходи бюджету класифікуються за такими розділами:

- податкові надходження;
- неподаткові надходження;
- доходи від операцій з капіталом;
- офіційні трансферти.

Податковими надходженнями визнаються встановлені законами України про оподаткування загальнодержавні податки і збори (обов'язкові платежі) та місцеві податки і збори (обов'язкові платежі). В Україні з 1 січня 2011 р. набрав чинності Податковий кодекс України, котрий регулює відносини, що виникають у сфері справляння податків і зборів. Загальнодержавні податки та збори є обов'язковими до сплати на всій території України. Місцеві податки та збори встановлюються рішеннями сільських, селищних і міських рад відповідно до їх повноважень у межах граничних розмірів ставок, визначених Податковим кодексом України. Місцеві податки та збори є обов'язковими до сплати на території відповідних територіальних громад.

Податкові надходження відповідно до бюджетної класифікації згруповані у дев'ять груп.

Перша група «Податки на доходи, прибуток та на збільшення ринкової вартості» – класифікація податку на доходи фізичних осіб та податку на прибуток підприємств, військовий збір.

Друга група «Податки на власність» – класифікація податків з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів (податок з власників наземних транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів, податок з власників водних транспортних засобів), збору за першу реєстрацію транспортного засобу (збір за першу реєстрацію колісних транспортних засобів, суден, літаків і вертольотів).

Третя група «Рентна плата та плата за спеціальне використання природних ресурсів» – класифікація зборів за спеціальне використання лісових ресурсів і води, плати за користування надрами, за використання інших природних ресурсів.

Четверта група «Внутрішні податки на товари та послуги» – класифікація податку на додану вартість (податок на додану вартість з вироблених в Україні товарів, його бюджетне відшкодування грошовими коштами, податок на додану вартість із ввезених на територію України товарів та з імпортованих на територію України робіт, послуг тощо), акцизного податку з вироблених в Україні підакцизних товарів, з увезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції) та податків на окремі категорії послуг.

П'ята група «Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції» – класифікація ввізного і вивізного мита та інших надходжень від зовнішньоекономічної діяльності.

Шоста група «Окремі податки і збори, що зараховуються до місцевих бюджетів» – класифікація місцевих податків та зборів, нарахованих до 1 січня 2011 р. (податок із реклами, комунальний податок, податок на промисел, збір за припаркування автотранспорту, ринковий збір, курортний збір, збір за видачу ордера на квартиру, збір за участь у бігах на іподромі, збір за виграш у бігах на іподром, збір за право використання місцевої символіки, збір за право проведення кіно- і телезйомок, збір із власників собак, збір за видачу дозволу на розміщення об'єктів торгівлі та сфери послуг тощо).

Сьома група «Рентна плата за транспортування, збори на паливно-енергетичні ресурси» – класифікація рентної плати у розрізі рентної плати за нафту, природний газ, газовий конденсат, що видобуваються в Україні; за транзитне транспортування трубопроводами природного газу територією України; за транспортування нафти та нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами територією України; за транзитне транспортування трубопроводами аміаку територією України; збору у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на електричну та теплову енергію; збору у вигляді цільової надбавки до діючого тарифу на природний газ для споживачів усіх форм власності тощо.

Восьма група «Місцеві податки і збори» – включає податок на майно, єдиний податок, збір за місця для паркування транспортних засобів, туристичний збір.

Дев'ята група «Інші податки та збори» – класифікація екологічного податку, фіксованого сільськогосподарського податку, зборів за забруднення навколишнього природного середовища, на розвиток виноградарства, садівництва і хмелярства, за користування радіочастотним ресурсом України, а також податків та зборів, не віднесених до інших категорій.

Група неподаткових надходжень містить такі підгрупи:

Перша група «Доходи від власності та підприємницької діяльності» включають частину чистого прибутку (доходу) державних унітарних підприємств та їх об'єднань, що вилучається до бюджету, та дивіденди (дохід), нараховані на акції (частки, паї) господарських товариств, у статутних капіталах яких є державна власність, кошти, що перераховуються Національним банком України відповідно до Закону України «Про Національний банк України»; відрахування коштів, отриманих від проведення

державних грошових лотерей, плату за розміщення тимчасово вільних коштів державного та місцевих бюджетів, надходження коштів від відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва та інші надходження.

Друга група «Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності» включають надходження плати за ліцензії та за утримання дітей у школах-інтернатах, оплати витрат з інформаційно-технічного забезпечення розгляду справ у судах, коштів, отриманих за вчинення консульських дій, виконавчого збору, орендної плати за користування цілісним майновим комплексом та іншим державним майном. До складу даної групи неподаткових надходжень також включають державне мито (державне мито, що сплачується за місцем розгляду та оформлення документів; за дії, пов'язані з одержанням патентів на об'єкти права інтелектуальної власності, підтриманням їх чинності та передаванням прав їхніми власниками; пов'язане з видачею та оформленням закордонних паспортів (посвідок) та паспортів громадян України) та митні збори (єдиний збір, який справляється у пунктах пропуску через державний кордон України; плата за надані в оренду ставки в басейнах річок загальнодержавного значення та водні об'єкти місцевого значення).

Третя група «Інші неподаткові надходження» формуються за рахунок коштів від реалізації майна, конфіскованого за рішенням суду; плати за адміністративні послуги; надходження сум кредиторської та депонентської заборгованості підприємств, організацій та установ, щодо яких минув строк позовної давності; коштів від реалізації надлишкової космічної техніки військового та подвійного призначення, що належить Державному космічному агентству України; коштів від реалізації надлишкового озброєння, військової та спеціальної техніки, іншого майна Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних органів і Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту Міністерства надзвичайних ситуацій України; портового (адміністративного) збору; доходів від операцій з кредитування та надання гарантій; концесійних платежів та інших надходжень.

До складу інших неподаткових надходжень включені власні надходження бюджетних установ, тобто надходження від плати за послуги, що надаються бюджетними установами; плату за оренду майна бюджетних установ; надходження бюджетних установ від реалізації в установленому порядку майна; благодійні внески, гранти та дарунки.

Доходи від операцій з капіталом формуються за рахунок надходження від продажу основного капіталу та від реалізації державних запасів товарів, коштів від продажу землі і нематеріальних активів, податків на фінансові операції та операції з капіталом.

Першу групу доходів складають надходження від продажу основного капіталу, а саме: кошти від реалізації скарбів, майна, одержаного державою або територіальною громадою в порядку спадкування чи дарування, безхазяйного

майна, знахідок, а також валютних цінностей і грошових коштів, власники яких невідомі; кошти від реалізації скарбів, які є пам'ятками історії та культури, майна, одержаного державою в порядку спадкування чи дарування; надходження коштів від Державного фонду дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння та ін.

Другу групу формують надходження від реалізації державних запасів товарів: від реалізації матеріальних цінностей державного резерву (від енергогенерувальних компаній у рахунок погашення заборгованості перед Держкомрезервом за поставлене протягом 1997–2000 рр. органічне паливо; від НАК «Нафтогаз України» в рахунок погашення заборгованості перед Держкомрезервом за поставлені матеріальні цінності; від реалізації матеріальних цінностей державного резерву медичного призначення) та від реалізації розброньованих матеріальних цінностей мобілізаційного резерву.

Третя група «Кошти від продажу землі і нематеріальних активів» включає кошти від продажу землі та надходження від продажу нематеріальних активів. Кошти від продажу землі передбачають можливість одержання коштів від продажу земельних ділянок та прав на земельні ділянки несільськогосподарського призначення до та після розмежування земель державної та комунальної власності, а також земельних ділянок несільськогосподарського призначення.

Четверта група «Податки на фінансові операції та операції з капіталом». В Україні ця група доходів бюджету досі ще не набула належного розвитку. У країнах ЄС до цієї групи відносять: податок на передання капіталу в спадщину, за заповітом, страхуванням, у результаті розділу майна при розлученні, у зв'язку з еміграцією, участю в бізнесі; податок на приріст капітальної вартості; спадкові збори; податок на дарування.

Трансферти – це кошти, які одержані від інших органів державної влади, органів місцевого самоврядування, органів влади та інших держав або міжнародних організацій на безоплатній і безповоротній основі.

Офіційні трансферти (франц. transfert від лат. transfero – переносу, переміщую) означають виділення бюджетам нижчого територіального рівня грошових коштів з фонду фінансової підтримки місцевого самоврядування на нормативній основі. Частка у цьому фонді кожної адміністративно-територіальної одиниці, що потребує фінансової допомоги, встановлюється розрахунковим шляхом.

Код бюджетної класифікації доходів бюджету є восьмизначним – перша цифра відповідає зазначеним групам; друга – номеру підгрупи бюджетної класифікації; третя та четверта – розділу, п'ята та шоста – параграфу конкретного розділу, який визначає різновид надходжень; сьома і восьма – виду бюджету (державний, республіканський, обласний, міський тощо).

3.3. Бюджетна класифікація видатків бюджету

Згідно Бюджетного кодексу України, під *видатками бюджету* слід розуміти кошти, що спрямовуються на здійснення програм та заходів, передбачених законом про Державний бюджет на відповідний бюджетний період, за винятком коштів на погашення основної суми боргу та повернення надміру сплачених до бюджету сум.

Витрати бюджету включають видатки бюджету та кошти, які спрямовуються на погашення основної суми боргу, що виникає в процесі фінансування бюджету.

У складі витрат (видатків) бюджету виділяються витрати (видатки) споживання і витрати (видатки) розвитку, відповідно до бюджетної класифікації (рис. 3.3).

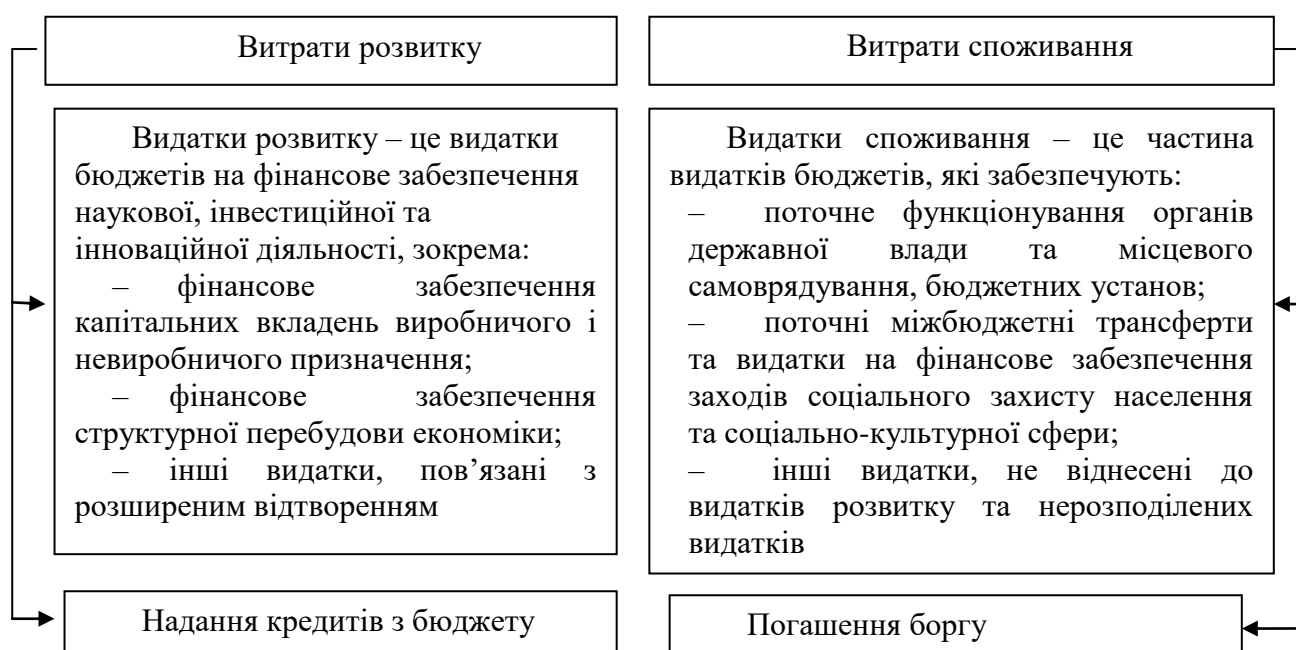

Рис. 3.3. Склад витрат на розвиток та споживання

Слід відмітити те, що в практиці використовують поняття «касові видатки» та «фактичні видатки».

Касовими видатками вважаються виплати, здійснені з реєстраційних (спеціальних реєстраційних) рахунків розпорядників та одержувачів бюджетних коштів, підприємствам, організаціям, установам або перераховані за їх дорученням на видатки, передбачені бюджетом. Касові видатки відображають в обліку в момент отримання готівкових коштів або перерахування коштів з рахунку установи. Прикладом касових видатків є отримання готівки з реєстраційного рахунку установи для виплати заробітної плати або перерахування коштів постачальнику за поставлені товари.

Фактичні видатки – це дійсні кінцеві видатки установи, оформлені відповідними документами, включаючи видатки за неоплаченими рахунками за

фактично поставлені товари. Наприклад, нарахована заробітна плата, вартість поставленої продукції. При цьому на практиці здійснення касових і фактичних видатків не завжди збігається у часі. Наприклад, при нарахуванні заробітної плати фактичні видатки (нараховані кошти) випереджають касові (виплачені кошти). Аналогічна ситуація з оплатою наданих послуг: спочатку послуга надається (оформлюється акт виконаних робіт тощо); касові ж видатки здійснюються лише після того, як у бухгалтерському обліку будуть оформлені фактичні видатки.

Бюджетним Кодексом передбачене здійснення таємних видатків із Державного бюджету для забезпечення діяльності окремих органів державної влади або їх структурних підрозділів в інтересах національної безпеки країни. Процедура проведення таємних видатків, порядок обліку, звітності та контролю за їх здійсненням виписана у ст. 31 Кодексу. На відміну від інших видатків, таємні видатки передбачаються у бюджеті без деталізації і широкого обговорення їх доцільності.

Видатки бюджету класифікуються за такими розділами:

1) **програмна класифікація видатків** (класифікація за бюджетними програмами) – застосовується у разі реалізації програмно-цільового методу бюджетування; до застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі на рівні місцевих бюджетів використовується тимчасова класифікація видатків та кредитування місцевих бюджетів;

2) **відомча класифікація видатків** – містить перелік головних розпорядників бюджетних коштів для систематизації видатків бюджету за ознакою головного розпорядника бюджетних коштів; на основі відомчої класифікації Казначейство України складає та веде єдиний реєстр розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів;

3) **функціональна класифікація видатків** – класифікація за функціями, з виконанням яких пов'язані видатки бюджету;

4) **економічна класифікація видатків** – класифікація за економічною характеристикою операцій, що здійснюються при проведенні видатків; за економічною класифікацією видатки бюджету поділяються на поточні та капітальні.

Економічна класифікація видатків бюджету застосовується для чіткого розмежування видатків бюджетних установ та одержувачів бюджетних коштів за економічними ознаками з детальним розподілом за їх предметними ознаками (заробітна плата; нарахування; всі види господарської діяльності; виплати населенню, що іменуються як трансферти населенню, та інші категорії). Економічна класифікація видатків бюджету забезпечує єдиний підхід до всіх учасників бюджетного процесу з виконання бюджету.

За економічною класифікацією видатків бюджету видатки бюджету поділяються на поточні та капітальні.

До поточних видатків належать видатки на товари та послуги (оплата праці працівників бюджетних установ та нарахування на заробітну плату, придбання товарів і послуг, видатки на відрядження, оплата комунальних

послуг та енергоносіїв, дослідження і розробки, видатки державного (регіонального) значення), виплата процентів (доходу) за зобов'язаннями та субсидії і поточні трансферти (субсидії та поточні трансферти підприємствам, органам державного управління інших рівнів, населенню та за кордон).

До *капітальних видатків* належать видатки на придбання основного капіталу (придбання обладнання і предметів довгострокового користування, капітальне будівництво, капітальний ремонт, реконструкцію та реставрацію), створення державних запасів і резервів, придбання землі і нематеріальних активів, капітальні трансферти (підприємствам, органам державного управління інших рівнів, населенню, за кордон).

Розподіл видатків за економічною класифікацією дозволяє оцінити спрямованість бюджету, зокрема в частині використання коштів на утримання бюджетних установ, на загальне будівництво, інноваційний розвиток та обслуговування державного боргу.

Захищеними статтями видатків бюджету визнаються статті видатків Державного бюджету України, обсяг яких не може змінюватися при проведенні скорочення затверджених бюджетних призначень. Захищеними видатками бюджету визначаються видатки загального фонду на: 1) оплату праці працівників бюджетних установ; 2) нарахування на заробітну плату; 3) придбання медикаментів та перев'язувальних матеріалів; 4) забезпечення продуктами харчування; 5) оплату комунальних послуг та енергоносіїв; 6) обслуговування державного (місцевого) боргу; 7) поточні трансферти населенню; 8) поточні трансферти місцевим бюджетам; 9) підготовку кадрів вищими навчальними закладами I-IV рівнів акредитації; 10) забезпечення осіб з інвалідністю технічними та іншими засобами реабілітації, виробами медичного призначення для індивідуального користування; 11) фундаментальні дослідження, прикладні наукові та науково-технічні розробки; 12) роботи та заходи, що здійснюються на виконання Загальнодержавної програми зняття з експлуатації Чорнобильської АЕС та перетворення об'єкта "Укриття" на екологічно безпечну систему, та роботи з посилення бар'єрних функцій зони відчуження; 13) компенсацію процентів, сплачених банкам та/або іншим фінансовим установам за кредитами, отриманими громадянами на будівництво (реконструкцію) чи придбання житла; 14) заходи, пов'язані з обороноздатністю держави, що здійснюються за рахунок коштів резервного фонду державного бюджету; 15) здійснення розвідувальної діяльності; 16) оплату послуг з охорони державних (комунальних) закладів культури; 17) оплату енергосервісу; 18) виплати за державними деривативами.

Функціональна класифікація видатків та кредитування бюджету являє собою групування видатків бюджетів усіх рівнів та відображає напрями використання бюджетних коштів на виконання основних функцій держави. Вона складається з розділів, підрозділів і груп. У розділах систематизуються видатки та кредитування бюджету, пов'язані з виконанням функцій держави,

АР Крим чи місцевого самоврядування, а в підрозділах і групах конкретизуються ці видатки та кредитування бюджету.

За **функціональними ознаками** видатки Державного бюджету України поділяються на такі групи:

- 0100 «Загальнодержавні функції»;
- 0200 «Оборона»;
- 0300 «Громадський порядок, безпека та судова влада»;
- 0400 «Економічна діяльність»;
- 0500 «Охорона навколишнього природного середовища»;
- 0600 «Житлово-комунальне господарство»;
- 0700 «Охорона здоров'я»;
- 0800 «Духовний та фізичний розвиток»;
- 0900 «Освіта»;
- 1000 «Соціальний захист та соціальне забезпечення».

Відомча класифікація видатків та кредитування бюджету містить перелік головних розпорядників бюджетних коштів для систематизації видатків та кредитування бюджету за ознакою головного розпорядника бюджетних коштів. Відомча класифікація видатків та кредитування відображає розподіл бюджетних коштів між головними розпорядниками коштів. На підставі відомчої класифікації видатків та кредитування бюджету Державна казначейська служба України складає та веде єдиний реєстр розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів. До відомчої класифікації видатків Державного бюджету України входять видатки на фінансування апарату Верховної Ради України, Державного управління справами, Господарсько-фінансового департаменту Секретаріату Кабінету Міністрів України, Державної судової адміністрації України, Верховного суду України, Вищого господарського суду України, Вищого адміністративного суду України, Конституційного Суду України, Генеральної прокуратури України, міністерств, Вищої ради юстиції, Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Державної фіскальної служби України, Пенсійного фонду України, Ради національної безпеки і оборони України, Рахункової палати України, Служби безпеки України, Національної академії наук України, державних комітетів, служб, управлінь і комісій, Ради міністрів АРК, обласних державних адміністрацій тощо.

Розпорядники бюджетних коштів – це бюджетні установи в особі їх керівників, уповноважені на отримання бюджетних асигнувань, взяття бюджетних зобов'язань та здійснення видатків із бюджету.

Головні розпорядники бюджетних коштів визначають мережу розпорядників бюджетних коштів нижчого рівня та одержувачів бюджетних коштів.

Головним розпорядником бюджетних коштів є бюджетна установа в особі її керівника, якій встановлюються бюджетні призначення, – повноваження, що мають кількісні та часові обмеження і дозволяють надавати

бюджетні асигнування. На основі відомчої класифікації видатків та кредитування бюджету Державне казначейство України складає та веде єдиний реєстр розпорядників бюджетних коштів та одержувачів бюджетних коштів.

Головними розпорядниками коштів Державного бюджету можуть бути органи, уповноважені Верховною Радою України, Президентом України, Кабінетом Міністрів України забезпечувати їх діяльність, в особі їх керівників, а також міністерства, інші центральні органи виконавчої влади, Конституційний суд України, Верховний суд України та інші спеціалізовані суди, установи та організації, які визначені Конституцією України або входять до складу Кабінету Міністрів України, в особі їх керівників.

Програмна класифікація видатків та кредитування бюджету використовується у разі застосування програмно-цільового методу у бюджетному процесі. Програмна класифікація видатків та кредитування державного бюджету (місцевого бюджету) формується Міністерством фінансів України (місцевим фінансовим органом) за пропозиціями, поданими головними розпорядниками бюджетних коштів під час складання проекту закону про Державний бюджет України (проекту рішення про місцевий бюджет) у бюджетних запитах.

Програмно-цільовий метод складання бюджету – це практика групування різних видів бюджетних видатків в окремі програми таким чином, щоб кожна стаття видатків була закріплена за певним видом програми. Як правило, кожна програма – це фіскальне зобов'язання одного головного розпорядника коштів, ефективність роботи якого оцінюється з погляду успішності досягання мети програми. Даний метод дає можливість оцінити та визначити ефективність витрачання бюджетних ресурсів та досягнення конкретних результатів розпорядниками бюджетних коштів.

3.4. Бюджетна класифікація фінансування бюджету та державного боргу

У зв'язку з переходом на міжнародні стандарти статистики державних фінансів в структурі класифікації бюджету з'явилися два нових розділи: класифікація фінансування бюджету; класифікація боргу (рис.3.1).

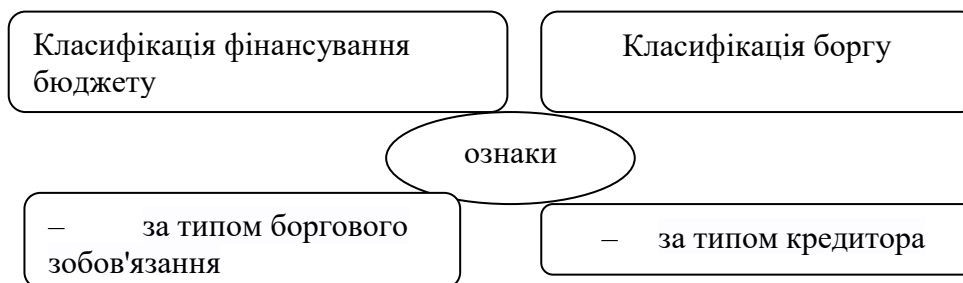

Рис. 3.1. Бюджетна класифікація фінансування бюджету та державного боргу

Класифікація фінансування бюджету

Фінансування бюджету – надходження та витрати бюджету, пов’язані із зміною обсягу боргу, обсягів депозитів і цінних паперів, кошти від приватизації державного майна (щодо державного бюджету), зміна залишків бюджетних коштів, які використовуються для покриття дефіциту бюджету або визначення профіциту бюджету (ст. 2 Бюджетного кодексу України).

Фінансування бюджету можна охарактеризувати так:

✓ операції з фінансування бюджету включають як надходження, так і витрачання фінансових ресурсів;

✓ операції не належать до доходів і видатків бюджету;

✓ бюджетне сальдо може набувати форми не, тільки, дефіциту, а й надлишку, так і фінансування бюджету може бути і «позитивним» (коли обсяг операцій із залучення джерел фінансування дефіциту перевищує обсяг операцій з погашення державного боргу та придбання активів для управління ліквідністю бюджетного фонду), і «від’ємним» (обернена ситуація);

✓ операції з фінансування бюджету мають на меті профінансувати бюджетний дефіцит, – погасити державний борг, покрити тимчасові касові розриви при виконанні бюджету та забезпечити ліквідність бюджетного фонду;

✓ розмір бюджетного дефіциту/надлишку дорівнює розміру нетто-фінансування (перевищення позитивного фінансування над від’ємним – дефіциту, а інакше – надлишку).

Класифікація фінансування бюджету визначає:

– джерела покриття бюджетного дефіциту;

– напрями витрачання фінансових ресурсів, що утворилися в результаті профіциту бюджету. Витрати на погашення боргу належать до складу фінансування бюджету.

Джерелами фінансування бюджету є:

1) кошти від державних (місцевих) внутрішніх та зовнішніх запозичень;

2) кошти від приватизації державного майна (включаючи інші надходження, безпосередньо пов’язані з процесом приватизації) – щодо державного бюджету;

3) повернення бюджетних коштів з депозитів, надходження внаслідок продажу/пред’явлення цінних паперів;

4) вільний залишок бюджетних коштів з дотриманням умов, визначених цим Кодексом.

Джерелом фінансування бюджету не можуть бути емісійні кошти Національного банку України.

Класифікація фінансування бюджету та класифікація боргу за типом кредитора характеризує категорію кредитора, тобто власника боргового зобов’язання.

Тип боргового зобов’язання характеризує вид фінансового інструмента здійснення позики. У залежності від строку розміщення боргові зобов’язання держави можуть бути:

- довгостроковими (строк розміщення від 5 до 10 років);
- середньостроковими (строк розміщення від 1 до 5 років);
- короткостроковими (строк розміщення до 1 року).

Джерелами покриття дефіциту бюджету можуть бути:

1) **внутрішні джерела** (код 200000): кошти державних фондів; позики банківських установ, НБУ, фінансових установ, нефінансових державних підприємств; кошти єдиного казначейського рахунку; надходження від приватизації державного майна; залишки коштів на рахунках бюджетних установ та інші;

2) **зовнішні джерела** (код 300000): позики, надані міжнародними організаціями економічного розвитку, органами управління іноземних держав, іноземними комерційними банками, постачальниками та інші позикові кошти.

Фінансові зобов'язання класифікуються за такими типами:

1) боргові зобов'язання (код 400000):

- облігації внутрішньої та зовнішньої позики, інші цінні папери;
- довго-, середньо- та короткострокові внутрішні та зовнішні позики та кредити;

2) фінансування за рахунок надходжень від приватизації (код 500000):

- державного майна;
- об'єктів незавершеного будівництва;
- підприємств Міністерства оборони України;

3) фінансування за активними операціями (код 600000) за рахунок:

- зміни обсягів депозитів і цінних паперів, обсягів готівкових коштів;
- коштів єдиного казначейського рахунку;
- зміни обсягів товарно-матеріальних цінностей.

Класифікація боргу систематизує інформацію про всі боргові зобов'язання держави, АР Крим, територіальної громади міста. Класифікація боргу аналогічна класифікації фінансування бюджету, тому що:

- державний борг - це сума накопичених та непогашених позик;
- позики ж беруться для покриття бюджетного дефіциту.

Класифікація боргу за типом кредитора залежить від типу отримувача зобов'язання, а саме внутрішнього або зовнішнього. Відповідно до цього розрізняють:

1) внутрішній борг (код 200000), що складається із заборгованості за позиками, одержаними: із бюджетів різних рівнів, від НБУ, інших банків; від фінансових установ, нефінансових державних підприємств, нефінансового приватного сектора; інша заборгованість;

2) зовнішній борг (код 300000), що включає заборгованість за позиками, одержаними від: міжнародних організацій економічного розвитку; органів управління іноземних держав; іноземних комерційних банків; постачальників; зміни обсягів депозитів, цінних паперів та різницею у їх вартісних оцінках.

Класифікація боргу за *типом боргового зобов'язання* розрізняє заборгованість за довго-, середньо-, короткостроковими зобов'язаннями,

векселями та іншими зобов'язаннями в структурі непогашених внутрішнього (код 400000) та зовнішнього (код 500000) боргу.

Питання для самоконтролю

- 1. Дайте визначення бюджетної класифікації.*
- 2. З якою метою розробляється та затверджується бюджетна класифікація?*
- 3. Вкажіть групи: податкових надходжень, неподаткових надходжень; доходів від операцій з капіталом; офіційних трансфертів.*
- 4. За якими ознаками класифікують видатки бюджету.*
- 5. Які статті бюджету віднесено законодавством до захищених?*
- 6. Назвіть основні статті поточних видатків за економічною класифікацією.*
- 7. Які статті видатків економічної класифікації належать до капітальних?*
- 8. Назвіть розділи функціональної класифікації видатків.*

ТЕМА 4. ДОХОДИ ТА ВИДАТКИ ДЕРЖАВНОГО ТА МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

- 4.1. Система доходів Державного та місцевих бюджетів
 - 4.1.1. Склад та структура доходів Державного бюджету
 - 4.1.2. Склад доходів місцевих бюджетів
- 4.2. Система видатків Державного та місцевих бюджетів
 - 4.2.1. Склад видатків Державного бюджету
 - 4.2.2. Система розмежування та критерії видатків місцевих бюджетів
- 4.3. Склад доходів та видатків бюджет розвитку місцевих бюджетів
- 4.4. Цільові бюджетні фонди органів державної влади

- 4.1. Система доходів Державного та місцевих бюджетів
 - 4.1.1. Склад та структура доходів Державного бюджету

Згідно Бюджетного Кодексу бюджет складається із загального та спеціального фондів. *Загальний фонд* бюджету включає:

- ✓ усі доходи бюджету, крім тих, що призначені для зарахування до спеціального фонду;
- ✓ усі видатки бюджету за рахунок надходжень до загального фонду бюджету;
- ✓ фінансування загального фонду бюджету.

До найсуттєвіших доходів загального фонду Державного бюджету України належать:

- ✓ 25 % податок на доходи фізичних осіб;
- ✓ військовий збір;
- ✓ 90 % податку на прибуток підприємств;
- ✓ 50 % рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів у частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування;
- ✓ 45 % рентної плати за спеціальне використання води;
- ✓ 75 % рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення (крім рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату, яка зараховується до загального фонду державного бюджету у повному обсязі);
- ✓ податок на додану вартість;
- ✓ акцизний податок з вироблених та ввезених на митну територію України в Україні підакцизних товарів (продукції);
- ✓ ввізне мито;
- ✓ вивізне мито;

- ✓ рентна плата за транзитне транспортування трубопроводами природного газу територією України;
- ✓ рентна плата за транспортування нафти та нафтопродуктів магістральними нафтопроводами та нафтопродуктопроводами територією України;
- ✓ кошти, що перераховуються Національним банком України;
- ✓ 45 % екологічного податку (крім екологічного податку, що справляється за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені) та/або тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад встановлений особливими умовами ліцензії строк, який зараховується до спеціального фонду державного бюджету у повному обсязі).

Спеціальний фонд бюджету включає:

- ✓ бюджетні призначення на видатки за рахунок конкретно визначених джерел надходжень;
- ✓ гранти або дарунки (у вартісному обчисленні), одержані розпорядниками бюджетних коштів на конкретну мету;
- ✓ різницю між доходами і видатками спеціального фонду бюджету.

Передача коштів між загальним та спеціальним фондами бюджету дозволяється тільки в межах бюджетних призначень шляхом внесення змін до закону про Державний бюджет України, прийняття рішення про місцевий бюджет або про внесення змін до нього.

Платежі за рахунок спеціального фонду бюджету здійснюються в межах коштів, що фактично надійшли до цього фонду на відповідну мету.

До основних доходів спеціального фонду Державного бюджету України належать:

- ✓ судовий збір;
- ✓ власні надходження бюджетних установ, що утримуються за рахунок державного бюджету;
- ✓ надходження від реалізації матеріальних цінностей державного резерву;
- ✓ надходження від реалізації розброньованих матеріальних цінностей мобілізаційного резерву;
- ✓ надходження в рамках програм допомоги ЄС;
- ✓ 50 % виконавчого збору, стягнутого органами державної виконавчої служби;
- ✓ надходження до Фонду соціального захисту інвалідів та інші.

4.1.2. Система розмежування місцевих бюджетів

Місцевий бюджет згідно чинного законодавства містить надходження і витрати на виконання повноважень місцевих державних адміністрацій та органів місцевого самоврядування. Ці надходження і витрати становлять єдиний баланс відповідного бюджету, що закріплюються за бюджетами

місцевого самоврядування. Система доходів місцевих бюджетів за Бюджетним кодексом подані у таблицях 4.2, 4.3, 4.4.

Таблиця 4.2

Система доходів місцевих бюджетів за Бюджетним кодексом*

Доходи	
Загальний фонд	Спеціальних фонд
<ul style="list-style-type: none"> – доходи ТГ; – доходи бюджету АР Крим та обласних бюджетів; 	<ul style="list-style-type: none"> – надходження бюджету розвитку місцевих бюджетів – кошти від відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, – концесійні платежі щодо об'єктів комунальної власності, які мають цільове спрямування згідно із законом; – власні надходження бюджетних установ, що утримуються за рахунок відповідного місцевого бюджету; – надходження до цільових фондів – цільові та добровільні внески підприємств, установ, організацій і громадян до республіканського АР Крим та місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища – субвенції, повернення кредитів та інші

Складено автором

Таблиця 4.3

Види доходів місцевих бюджетів

Види	Характеристика
Власні доходи	– мобілізовані місцевою владою самостійно на основі власних рішень і за рахунок джерел, визначених місцевою владою;
Передані доходи	– передаються місцевій владі центральною владою або органами влади вищого територіального рівня.
Закріплені доходи	– це одна з форм переданих доходів місцевим органам влади на стабільній, довгостроковій основі, які закріплюються за певним бюджетом;
Регульовані доходи	– це також одна з форм доходів, що передаються центральною владою місцевим органам влади або з бюджетів територій вищого адміністративного рівня до бюджетів нижчого адміністративного рівня.

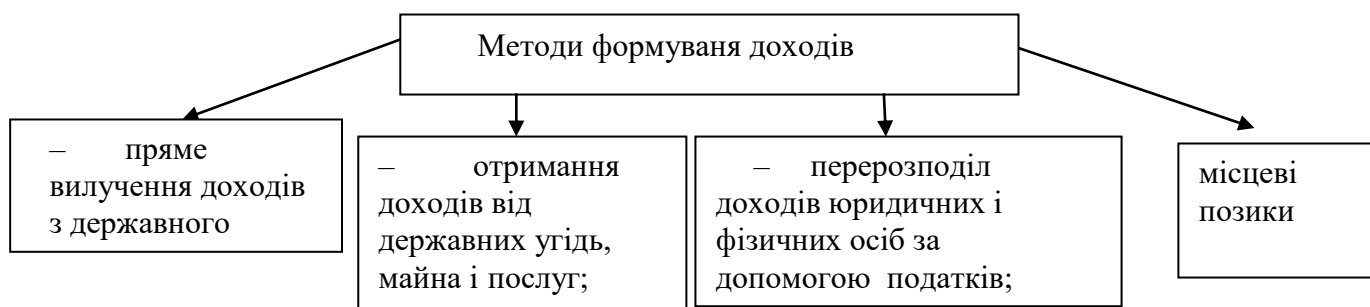

Рис. 4.1. Методи формування доходів місцевих бюджетів

Розподіл надходжень податку на доходів фізичних осіб за видами бюджетів

Рівень бюджету	Надходження податку на доходи фізичних осіб		
м. Київ	40% до бюджету м.Київ	60% до державного бюджету	
ТГ	60% до доходів ТГ	15% до обласного бюджету	25% до державного бюджету

Доходи загального фонду місцевих бюджетів.

До доходів загального фонду бюджетів міст обласного значення, міста Києва, районних бюджетів, бюджетів ОТГ, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, належать:

- ✓ 60 % податок на доходи фізичних осіб;
- ✓ 50 % рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів у частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя;
- ✓ 45 % рентної плати за спеціальне використання води (крім рентної плати за спеціальне використання води водних об'єктів місцевого значення), що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя користувачами води за місцем її забору;
- ✓ 25 % рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення (крім рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату), що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя;
- ✓ плата за використання інших природних ресурсів, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя;
- ✓ державне мито, за місцем вчинення дій та видачі документів;
- ✓ акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів, що зараховується до бюджетів ОТГ, міських бюджетів;
- ✓ 10 % податку на прибуток підприємств (крім податку на прибуток підприємств державної власності та податку), який зараховується до бюджету міста Києва;
- ✓ місцеві податки та збори;
- ✓ плата за ліцензії на певні види господарської діяльності та сертифікати, що видаються районними державними адміністраціями, виконавчими органами відповідних місцевих рад, яка зараховується відповідно до районних бюджетів та бюджетів місцевого самоврядування;

✓ плата за ліцензії на виробництво, право експорту, імпорту та оптової торгівлі, на право роздрібною торгівлі спиртами, алкогольними напоями та тютюновими виробами;

✓ плата за державну реєстрацію (крім адміністративного збору за проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців), що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя.

До доходів загального фонду бюджетів місцевого самоврядування передали акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів; всі місцеві податки та збори.

До доходів загального фонду обласних бюджетів належать:

✓ 15 % податок на доходи фізичних осіб;

✓ 10 % податку на прибуток підприємств;

✓ 50 % рентної плати за спеціальне використання лісових ресурсів у частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування;

✓ 45 % рентної плати за спеціальне використання води (крім рентної плати за спеціальне використання води водних об'єктів місцевого значення), що зараховуються до бюджету АР Крим та обласних бюджетів користувачами води за місцем її забору;

✓ 25 % рентної плати за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення (крім рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату);

✓ 2 % рентної плати за користування надрами для видобування нафти, природного газу та газового конденсату (крім рентної плати за користування надрами в межах континентального шельфу та/або виключної (морської) економічної зони України), що зараховується до бюджету Автономної Республіки Крим, обласних бюджетів за місцезнаходженням (місцем видобутку) відповідних природних ресурсів;

✓ плата за використання інших природних ресурсів, що зараховується до бюджету АР Крим та обласних бюджетів;

✓ плата за ліцензії на певні види господарської діяльності та сертифікати, що видаються обласними державними адміністраціями, яка зараховується до обласних бюджетів;

✓ плата за ліцензії та сертифікати, що зараховується до обласних бюджетів ліцензіатами за місцем здійснення діяльності;

✓ плата за ліцензії на виробництво, право експорту, імпорту та оптової торгівлі, на право роздрібною торгівлі спиртами, алкогольними напоями та тютюновими виробами, що зараховується до обласних бюджетів ліцензіатами за місцем здійснення діяльності.

До доходів загального фонду бюджетів міст районного значення, сільських, селищних бюджетів належать:

✓ податок на прибуток підприємств та фінансових установ комунальної власності;

- ✓ місцеві податки та збори;
- ✓ частина чистого прибутку (доходу) комунальних унітарних підприємств та їх об'єднань, що вилучається до бюджету, у порядку, визначеному відповідними місцевими радами;
- ✓ плата за розміщення тимчасово вільних коштів бюджетів міст районного значення, сільських, селищних бюджетів;
- ✓ державне мито за місцем вчинення дій та видачі документів;
- ✓ акцизний податок з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлі підакцизних товарів.

Доходи спеціального фонду місцевих бюджетів.

До надходжень спеціального фонду місцевих бюджетів належать:

- ✓ надходження бюджету розвитку місцевих бюджетів ;
- ✓ кошти від відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, що зараховуються у розмірі: 100 % – до бюджетів міст Києва та Севастополя, 25 % – до бюджету АР Крим та обласних бюджетів, 75 % – до бюджетів міст республіканського АР Крим та обласного значення, бюджетів ОТГ, 15 % – до районних бюджетів, 60 % – до бюджетів міст районного значення, селищ і сіл;
 - ✓ концесійні платежі щодо об'єктів комунальної власності, які мають цільове спрямування згідно із законом;
 - ✓ 70 % грошових стягнень за шкоду, заподіяну порушенням законодавства про охорону навколишнього природного середовища внаслідок господарської та іншої діяльності, в тому числі: до сільських, селищних, міських бюджетів, бюджетів ОТГ – 50 %, обласних бюджетів та бюджету АР Крим - 20 %, бюджетів міст Києва та Севастополя – 70 %;
 - ✓ 55 % екологічного податку (крім екологічного податку, визначеного п. 16¹ ст. 29 Кодексу), у тому числі: до сільських, селищних, міських бюджетів, бюджетів ТГ – 25 %, обласних бюджетів та бюджету АР Крим – 30 %, бюджетів міст Києва та Севастополя – 55 %;
 - ✓ відрахування 10 % вартості питної води суб'єктами підприємницької діяльності, які здійснюють реалізацію питної води через системи централізованого водопостачання з відхиленням від відповідних стандартів, що зараховуються до бюджетів міст, селищ та сіл, бюджетів ОТГ;
 - ✓ власні надходження бюджетних установ, що утримуються за рахунок відповідного місцевого бюджету;
 - ✓ цільові та добровільні внески підприємств, установ, організацій і громадян до республіканського АР Крим та місцевих фондів охорони навколишнього природного середовища;
 - ✓ надходження до цільових фондів місцевими радами;
 - ✓ субвенції, що надаються з інших бюджетів за рахунок конкретно визначених надходжень спеціального фонду таких бюджетів;
 - ✓ повернення кредитів, наданих з місцевих бюджетів індивідуальним сільським забудовникам;

- ✓ повернення кредитів, наданих з місцевих бюджетів молодим сім'ям та самотнім молодим громадянам на будівництво (реконструкцію) та придбання житла, а також пеня і відсотки за користування ними;
- ✓ надходження в рамках програм допомоги і грантів Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ.

Місцеві податки та збори

Законом України від 28 грудня 2014 року № 71-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законів України щодо податкової реформи» внесено суттєві зміни у місцеве оподаткування: *запроваджено* місцевий податок на майно; *оптимізовано* кількість груп платників єдиного податку до чотирьох із підвищенням максимального розміру доходу, який дає змогу перебувати на спрощеній системі оподаткування (для першої та другої груп), знижено ставки єдиного податку для малого бізнесу.

З січня 2015 року податок на майно тепер об'єднує три податки: податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки; транспортний податок і плату за землю. Місцеві ради вирішують питання щодо встановлення ставки податку на майно (в частині податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки) та збору за місця для паркування транспортних засобів, туристичного збору.

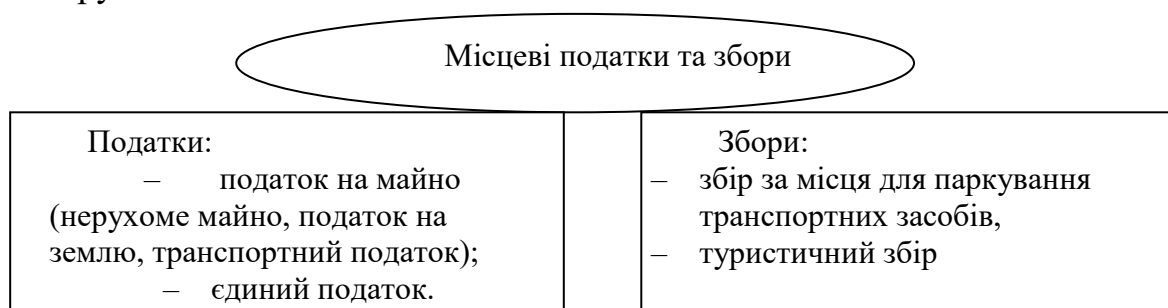

Рис. 4. 2 Місцеві податки та збори

До повноважень сільських, селищних, міських рад щодо податків та зборів належить встановлення у межах, визначених Кодексом, ставок акцизного податку з реалізованих суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів. Акцизний податок з роздрібного продажу підакцизних товарів (пиво, алкогольні напої, тютюнові вироби, нафтопродукти) за ставкою в діапазоні від 2% до 5% вартості реалізованого товару замість збору за виноградарство, садівництво та хмелярство.

Якщо сільською, селищною або міською радою не прийнято рішення про встановлення відповідних місцевих податків і зборів та акцизного податку в частині реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів, що є обов'язковим згідно з Кодексом, такі податки до прийняття рішення справляються виходячи з норм Кодексу із застосуванням їх мінімальних ставок, а плата за землю справляється із застосуванням ставок, які

діяли до 31 грудня року, що передує бюджетному періоду, в якому планується застосування плати за землю. Установлення місцевих податків та зборів, не передбачених Кодексом, забороняється.

4.2. Система видатків Державного та місцевих бюджетів

4.2.1. Склад видатків Державного бюджету

До видатків, що здійснюються з Державного бюджету України, належать видатки на:

1) Державне управління: а) законодавчу владу; б) виконавчу владу; в) Президента України;

2) судову владу;

3) міжнародну діяльність;

4) фундаментальні та прикладні дослідження і сприяння науково-технічному прогресу державного значення, міжнародні наукові та інформаційні зв'язки державного значення, оплату послуг з підготовки наукових кадрів у наукових установах на умовах державного замовлення;

5) національну оборону (крім заходів та робіт з мобілізаційної підготовки місцевого значення);

б) правоохоронну діяльність, забезпечення безпеки держави та цивільний захист населення і територій (крім заходів, визначених п. 16 частини першої ст. 91 Кодексу); б¹) забезпечення функціонування установ та закладів Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних органів, органів цивільного захисту, які перебувають у державній власності;

7) освіту:

а) загальну середню освіту: загальноосвітні спеціалізовані школи (школи-інтернати), ліцей (гімназія) - інтернат) державної власності згідно з переліком, визначеним Кабінетом Міністрів України; загальноосвітні школи соціальної реабілітації; б) професійно-технічну освіту (на оплату послуг з підготовки кадрів на умовах державного замовлення у професійно-технічних навчальних закладах соціальної реабілітації та адаптації державної власності, а також за професіями загальнодержавного значення, перелік яких затверджується Кабінетом Міністрів України); в) вищу освіту (на оплату послуг з підготовки фахівців, наукових та науково-педагогічних кадрів на умовах державного замовлення у вищих навчальних закладах III - IV рівнів акредитації (університетах, академіях, інститутах) державної власності); г) післядипломну освіту (на оплату послуг з підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів на умовах державного замовлення у навчальних закладах державної власності); г) позашкільні навчальні заклади та заходи з позашкільної роботи з дітьми згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України; інші заклади та заходи в галузі освіти, що забезпечують виконання загальнодержавних функцій, згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України;

8) охорону здоров'я:

а) первинну медико-санітарну, амбулаторно-поліклінічну та стаціонарну допомогу (багатопрофільні лікарні та поліклініки, що виконують специфічні загальнодержавні функції, згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України); б) спеціалізовану, високоспеціалізовану амбулаторно-поліклінічну та стаціонарну допомогу (клініки науково-дослідних інститутів, спеціалізовані лікарні, центри, лепрозорії, госпіталі для осіб з інвалідністю внаслідок війни, спеціалізовані поліклініки, спеціалізовані стоматологічні поліклініки згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України); в) санаторно-реабілітаційну допомогу (загальнодержавні санаторії для хворих на туберкульоз, загальнодержавні спеціалізовані санаторії для дітей та підлітків, спеціалізовані санаторії для ветеранів війни, осіб, на яких поширюється чинність законів України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту", "Про жертви нацистських переслідувань", та осіб з інвалідністю, загальнодержавні реабілітаційні установи та комплекси для осіб з інвалідністю згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України); г) санітарно-епідеміологічний нагляд (лабораторні центри, заходи боротьби з епідеміями); г) інші програми в галузі охорони здоров'я, що забезпечують виконання загальнодержавних функцій, згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України; д) первинну медичну допомогу, крім видатків на оплату комунальних послуг та енергоносіїв комунальними закладами охорони здоров'я; е) державні програми громадського здоров'я та заходи боротьби з епідеміями; є) державні програми розвитку та підтримки закладів охорони здоров'я, що перебувають у державній власності, згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України; ж) програму державних гарантій медичного обслуговування населення;

9) соціальний захист та соціальне забезпечення:

10) культуру і мистецтво: а) державні культурно-освітні програми (національні музеї, національні та державні бібліотеки та інші) згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України; г) створення та розповсюдження національних фільмів; г) державну архівну справу та страховий фонд документації;

11) програми підтримки національних і державних телерадіокомпаній, суспільного телебачення і радіомовлення, преси, книговидання, державних інформаційних агентств;

12) фізичну культуру і спорт:

а) державні програми з розвитку фізичної культури і спорту;

б) державні програми з розвитку фізичної культури, спорту, фізкультурно-спортивної реабілітації осіб з інвалідністю;

13) державні програми підтримки регіонального розвитку та пріоритетних галузей економіки;

14) програми реставрації пам'яток архітектури, спорудження (створення) пам'ятників і монументів державного значення;

15) державні програми розвитку транспорту, дорожнього господарства, зв'язку, телекомунікацій та інформатики;

- 16) державні інвестиційні проекти;
 17) державні програми з ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи, охорони навколишнього природного середовища та ядерної безпеки, запобігання виникненню та ліквідації надзвичайних ситуацій та наслідків стихійного лиха;
 18) інші.

4.2.2. Структура і напрями використання фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування

Структура і напрями використання фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування визначаються функціями, які виконує місцева влада. Видатки місцевих бюджетів відображають ті ж самі економічні відносини, які виникають з розподілом централізованих грошових коштів, що знаходяться в розпорядженні місцевих органів влади. Кошти місцевих бюджетів витрачаються лише на цілі і в межах затвердженими місцевими радами. Одним із головним напрямом використання фінансових ресурсів повинно бути фінансування місцевого виробництва для одержання в майбутньому власних доходів.

Бюджетним кодексом передбачено критерії розмежування видів видатків між місцевими бюджетами. Розмежування видів видатків між місцевими бюджетами здійснюється на основі *принципу субсидіарності* з урахуванням критеріїв повноти надання послуги та наближення її до безпосереднього споживача. Відповідно до цих критеріїв видатки поділяються на такі групи:

Таблиця 4.4

Рівні та критерії розмежування видатків місцевих бюджетів

Групи видатків	Характеристика видатків
<i>Перша група</i> Видатки з бюджетів сіл, їх об'єднань, селищ, міст та бюджетів ОТГ,	на реалізацію прав та обов'язків місцевого самоврядування, які мають місцевий характер і визначені законами України видатки на функціонування бюджетних установ та реалізацію заходів, які забезпечують необхідне першочергове надання гарантованих послуг і які розташовані найближче до споживачів;
<i>Друга група</i> Видатки з бюджетів міст обласного значення, районних бюджетів та бюджетів ОТГ	видатки, які визначаються функціями держави і можуть бути передані на виконання місцевому самоврядуванню з метою забезпечення найбільш ефективного їх виконання на основі принципу субсидіарності; видатки на функціонування бюджетних установ та реалізацію заходів, які забезпечують надання основних гарантованих послуг для всіх громадян України;
<i>Третя група</i> Видатки з обласних бюджетів.	видатки на забезпечення конституційного ладу, державної цілісності та суверенітету, незалежного судочинства, а також інші видатків, які не можуть бути передані на виконання місцевому самоврядуванню; видатки на функціонування бюджетних установ та реалізацію заходів, які забезпечують гарантовані послуги для окремих категорій громадян, або реалізацію програм, потреба в яких існує в усіх регіонах України.
З бюджетів міст Києва та Севастополя здійснюються видатки всіх трьох груп	

Складено автором

Розмежування видатків місцевих бюджетів подано у додатку Л.

4.3. Склад доходів та видатків бюджет розвитку місцевих бюджетів

Бюджет розвитку місцевих бюджетів є складовою частиною спеціального фонду місцевих бюджетів табл.4. 5)

Таблиця 4.5

Склад доходів та видатків бюджет розвитку місцевих бюджетів

Доходи бюджету розвитку	Видатки бюджету розвитку
<ul style="list-style-type: none"> ✓ дивіденди (дохід), нараховані на акції (частки, паї) господарських товариств, у статутних капіталах яких є майно АР Крим, комунальна власність; ✓ плата за надання місцевих гарантій; ✓ кошти від відчуження майна, що належить АР Крим, та майна, що перебуває в комунальній власності; ✓ 90 % коштів від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення або прав на них, що перебувають у державній власності до розмежування земель державної і комунальної власності; ✓ капітальні трансферти (субвенції) з інших бюджетів; ✓ кошти від повернення кредитів, наданих з відповідного бюджету, та відсотки, сплачені за користування ними; ✓ місцеві запозичення; ✓ кошти, які передаються з іншої частини місцевого бюджету. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ погашення місцевого боргу; ✓ капітальні видатки; ✓ внески органів влади АР Крим та органів місцевого самоврядування до статутного капіталу суб'єкта господарювання; ✓ проведення експертної грошової оцінки земельної ділянки, що підлягає продажу, за рахунок авансу, внесеного покупцем земельної ділянки; ✓ підготовка земельних ділянок несільськогосподарського призначення або прав на них державної (до розмежування земель державної та комунальної власності) чи комунальної власності для продажу на земельних торгах та проведення таких торгів; ✓ платежі, пов'язані з виконанням гарантійних зобов'язань АР Крим чи територіальної громади міста; ✓ розроблення містобудівної документації на місцевому та регіональному рівнях.

Капітальні видатки бюджету розвитку спрямовуються на:

- ✓ соціально-економічний розвиток регіонів;
- ✓ виконання інвестиційний проект;
- ✓ будівництво, капітальний ремонт та реконструкцію об'єктів соціально-культурної сфери і житлово-комунального господарства;
- ✓ будівництво газопроводів і газифікацію населених пунктів;
- ✓ будівництво і придбання житла окремим категоріям громадян відповідно до законодавства;
- ✓ збереження та розвиток історико-культурних місць України та заповідників;
- ✓ будівництво та розвиток мережі метрополітенів;
- ✓ придбання вагонів для комунального електротранспорту;
- ✓ розвиток дорожнього господарства;
- ✓ придбання шкільних автобусів та автомобілів швидкої медичної допомоги;

- ✓ оновлення матеріально-технічної бази комунальних закладів охорони здоров'я, комп'ютеризацію та інформатизацію загальноосвітніх навчальних закладів і комунальних закладів охорони здоров'я;
- ✓ природоохоронні заходи;
- ✓ інші заходи, пов'язані з розширеним відтворенням.

Надходження бюджету розвитку місцевих бюджетів (визначені ст. 71 Бюджетного Кодексу).

4.4. Цільові бюджетні фонди органів державної влади

Порядок формування та використання коштів бюджетних цільових державних фондів визначається Кабінетом Міністрів України.

У складі загального фонду державного бюджету функціонують **резервний фонд та Державний фонд регіонального розвитку**:

Резервний фонд бюджету формується для здійснення непередбачених видатків, що не мають постійного характеру і не могли бути передбачені під час складання проекту бюджету. У Державному бюджеті передбачається **резервний фонд бюджету** в розмірі до 1 % обсягу видатків загального фонду Державного бюджету для фінансування непередбачених видатків, що не мають постійного характеру і не могли бути передбачені при складанні бюджету. Порядок використання коштів із резервного фонду Державного бюджету визначається Кабінетом Міністрів України, хоча тут інколи допускаються порушення.

Державний фонд регіонального розвитку (ДФРР) створюється у складі державного бюджету в обсязі не менше 1 % прогнозного обсягу доходів загального фонду проекту Державного бюджету України.

Кошти ДФРР спрямовуються:

- ✓ на виконання інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку та ОТГ, що мають на меті розвиток регіонів, створення інфраструктури індустріальних та інноваційних парків, спортивної інфраструктури і відповідають пріоритетам, визначеним у Державній стратегії регіонального розвитку та відповідних стратегіях розвитку регіонів;
- ✓ на реалізацію інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, що мають на меті розвиток спортивної інфраструктури та енергоефективності державних і комунальних навчальних та медичних закладів, передбачається не менше 10 % коштів державного фонду регіонального розвитку за кожним з таких напрямів.

Для отримання коштів з ДФРР, обласні державні адміністрації до 1 травня року, що передує плановому, подають центральному органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної регіональної політики, пропозиції з переліком і описом інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, які пройшли попередній конкурсний відбір відповідно до законодавства та

можуть реалізовуватися за рахунок коштів ДФФР у наступному бюджетному періоді.

Програми і проекти, що реалізуються за рахунок коштів ДФФР, підлягають співфінансуванню з місцевих бюджетів на рівні 10 %.

Порядок підготовки, оцінки та відбору інвестиційних програм і проектів регіонального розвитку, що можуть реалізовуватися за рахунок коштів ДФФР, та порядок використання коштів (включаючи умови спрямування на таку мету частини коштів місцевих бюджетів) визначаються Кабінетом Міністрів України.

Розподіл коштів ДФФР за адміністративно-територіальними одиницями та інвестиційними програмами затверджується Кабінетом Міністрів України за погодженням з Комітетом Верховної Ради України з питань бюджету у тримісячний строк із дня набрання чинності закону про Державний бюджет України.

У складі *спеціального фонду* державного бюджету функціонують такі цільові фонди:

- ✓ *Державний дорожній фонд,*
- ✓ *Державний фонд поводження з радіоактивними відходами,*
- ✓ *Державний фонд розвитку водного господарства*

Державний дорожній фонд

Джерелами формування державного дорожнього фонду є:

1) доходи державного бюджету: а) акцизний податок з вироблених в Україні пального і транспортних засобів (крім акцизного податку, що зараховується до місцевих бюджетів); б) акцизний податок з ввезених на митну територію України пального і транспортних засобів; в) ввізне мито на нафтопродукти і транспортні засоби та шини до них; г) плата за проїзд автомобільними дорогами транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів, вагові або габаритні параметри яких перевищують нормативні; д) плата за проїзд платними автомобільними дорогами загального користування державного значення;

2) державні запозичення, залучені згідно Кодексу для реалізації інвестиційних проектів на розвиток мережі та утримання автомобільних доріг загального користування;

3) інші надходження, визначені законом про Державний бюджет України.

Напрями використання коштів державного дорожнього фонду:

1) фінансове забезпечення будівництва, реконструкції, ремонту і утримання автомобільних доріг загального користування державного значення та інших заходів, визначених Законом України "Про джерела фінансування дорожнього господарства України";

2) фінансове забезпечення будівництва, реконструкції, ремонту і утримання автомобільних доріг загального користування місцевого значення,

вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах (у вигляді субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам);

3) виконання боргових зобов'язань за запозиченнями, отриманими державою або під державні гарантії, на розвиток мережі та утримання автомобільних доріг загального користування;

4) фінансове забезпечення заходів із забезпечення безпеки дорожнього руху відповідно до державних програм.

Перелік об'єктів будівництва, реконструкції, капітального та поточного середнього ремонту автомобільних доріг загального користування державного значення із зазначенням обсягів бюджетних коштів для фінансового забезпечення таких об'єктів затверджується Кабінетом Міністрів України.

Державний фонд поводження з радіоактивними відходами створюється у складі спеціального фонду Державного бюджету України.

Джерела формування Державного фонду поводження з радіоактивними відходами є:

1) екологічний податок, що справляється за утворення радіоактивних відходів (включаючи вже накопичені) та/або за тимчасове зберігання радіоактивних відходів їх виробниками понад установлені особливими умовами ліцензії строк;

2) інші надходження, передбачені законодавством.

Напрямки використання коштів Державного фонду поводження з радіоактивними відходами спрямовуються на фінансове забезпечення бюджетних програм, у межах яких виконуються роботи з проектування, будівництва, введення в експлуатацію, експлуатації, зняття з експлуатації або закриття об'єктів, призначених для поводження з радіоактивними відходами, які передані ліцензіатами у власність держави, включаючи сховища для довготривалого зберігання/захоронення радіоактивних відходів, які утворилися після переробки відпрацьованого ядерного палива українських атомних електростанцій, та здійснюються інші заходи, пов'язані з поводженням з радіоактивними відходами, які передані ліцензіатами у власність держави.

Державний фонд розвитку водного господарства

Джерела формування фонду розвитку водного господарства є:

1) 10 % рентної плати за спеціальне використання води (крім рентної плати за спеціальне використання води водних об'єктів місцевого значення);

2) інші надходження, визначені законом про Державний бюджет України.

Напрямки використання коштів державного фонду розвитку водного господарства спрямовуються на фінансове забезпечення заходів з:

1) експлуатації водогосподарського комплексу;

2) будівництва та реконструкції меліоративних систем;

3) захисту від шкідливої дії вод сільських населених пунктів та сільськогосподарських угідь;

- 4) централізованого водопостачання сільських населених пунктів, які користуються привізною водою;
- 5) модернізації та розвитку водогосподарського комплексу.

Створення позабюджетних фондів органами державної влади, органами місцевого самоврядування та іншими бюджетними установами не допускається. Відкриття позабюджетних рахунків для розміщення бюджетних коштів (включаючи власні надходження бюджетних установ) органами державної влади, органами місцевого самоврядування та іншими бюджетними установами забороняється, крім випадків, передбачених Кодексом, а також крім розміщення закордонними дипломатичними установами України бюджетних коштів на поточних рахунках іноземних банків, розміщення на поточних рахунках у банках державного сектору власних надходжень державних і комунальних вищих навчальних закладів, наукових установ та закладів культури, отриманих як плата за послуги, що надаються ними згідно з основною діяльністю, благодійні внески та гранти, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, та розміщення вищими і професійно-технічними навчальними закладами на депозитах тимчасово вільних бюджетних коштів, отриманих за надання платних послуг, у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України, якщо таким закладам законом надано відповідне право.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть основні доходи Державного бюджету?
2. Які видатки закріплені за Державним бюджетом ?
3. Охарактеризуйте доходи та видатки загального та спеціального фондів бюджету Державного бюджету?
4. Який склад доходів місцевих бюджетів в Україні ?
5. Який склад видатків місцевих бюджетів в Україні ?
6. Обґрунтуйте необхідність формування резервного фонду бюджету.
7. Які ви знаєте державні цільові фонди. Назвіть їх джерела формування та напрямки використання.

ТЕМА 5. МІЖБЮДЖЕТНІ ВІДНОСИНИ ТА ФІНАНСОВЕ ВИРІВНЮВАННЯ В УКРАЇНІ

- 5.1. Бюджетна децентралізація
- 5.2. Сутність та види міжбюджетних трансфертів
- 5.3. Методика розрахунку вирівнювальних трансфертів в Україні
- 5.4. Порядок розрахунку обсягу цільових субвенцій
- 5.5. Міжнародна практика розрахунку обсягу трансфертів

5.1. Бюджетна децентралізація

Важливим завданням бюджетної системи є максимальне наближення джерела фінансування державних послуг до одержувачів цих послуг. У ЄС це положення імплементоване у ключовий принцип європейської демократії – принцип субсидіарності, який покладено в основу **децентралізованої бюджетної системи**. Децентралізована бюджетна система, забезпечує місцевим бюджетам достатню фінансову базу для виконання повноважень делегованих державою та своїх власних.

Бюджетна децентралізація спрямована на удосконалення системи державного управління та відокремлення фінансових ресурсів делегованих державою повноважень від фінансових ресурсів власних повноважень органів місцевого самоврядування шляхом запровадження субвенційного механізму фінансового забезпечення делегованих повноваження держави. Основні завдання бюджетної децентралізації представлено на рисунку 5.1.

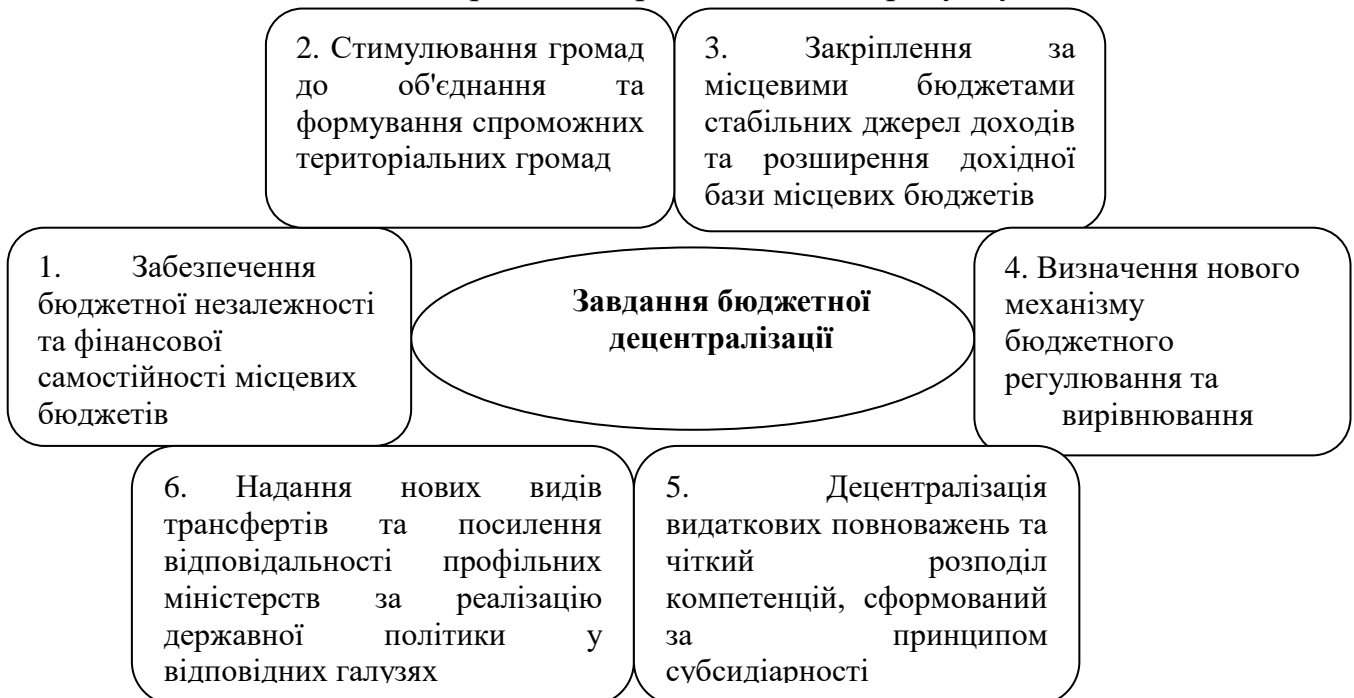

Рис. 5. 1. Основні завдання бюджетної децентралізації

Бюджетна децентралізація розпочалася із внесення змін у 2014-2015 р.р. до Бюджетного та Податкового кодексів України. До складу законодавства, що формує та регулює бюджетні відносини в умовах децентралізації, входять Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (розпорядження КМУ від 01.04.2014 р. № 333-р), а також нормативно-правові акти, пов'язані з організацією процесу добровільного об'єднання громад: Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (від 05.02.2015 № 157-VIII зі змінами); *Методика формування спроможних територіальних громад* (постанова КМУ від 08.04.2015 р. № 214).

Метою Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні є визначення напрямів, механізмів і строків формування ефективного місцевого самоврядування та територіальної організації влади для створення і підтримки повноцінного життєвого середовища для громадян, надання високоякісних та доступних публічних послуг, становлення інститутів прямого народовладдя, задоволення інтересів громадян в усіх сферах життєдіяльності на відповідній території, узгодження інтересів держави та територіальних громад.

Проблеми передбачається розв'язати шляхом:

- ✓ визначення обґрунтованої територіальної основи для діяльності органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади, здатних забезпечити доступність та належну якість публічних послуг, що надаються такими органами, а також необхідної для цього ресурсної бази;
- ✓ створення належних матеріальних, фінансових та організаційних умов для забезпечення здійснення органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень;
- ✓ розмежування повноважень у системі органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади на різних рівнях адміністративно-територіального устрою за принципом субсидіарності;
- ✓ розмежування повноважень між органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування на засадах децентралізації влади;
- ✓ запровадження механізму державного контролю за відповідністю Конституції та законам України рішень органів місцевого самоврядування та якістю надання населенню публічних послуг;
- ✓ максимального залучення населення до прийняття управлінських рішень, сприяння розвитку форм прямого народовладдя;
- ✓ удосконалення механізму координації діяльності місцевих органів виконавчої влади.

Законом України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин» від 28.12.2014 р. № 79-VIII запроваджено нову схему міжбюджетних відносин. У Постанові КМУ від 23.01.2015 р. № 12 викладено у новій редакції Порядок перерахування міжбюджетних трансфертів, де визначено механізм перерахування міжбюджетних трансфертів із державного бюджету до місцевих бюджетів

(базова дотація, субвенції, стабілізаційна й додаткові дотації), реверсної дотації та міжбюджетних трансфертів між місцевими бюджетами.

Суб'єктами бюджетних правовідносин, що найбільш повно втілюють завдання бюджетної децентралізації, є бюджети ОТГ. Згідно ч. 1 ст. 64 БКУ склад доходів ОТГ, повністю відповідає доходам міст обласного значення та районного бюджету.

Органам місцевого самоврядування базового рівня надаються повноваження відповідно до їх кадрового, фінансового, інфраструктурного потенціалу та ресурсів на новій територіальній основі (табл.5.1).

Таблиця 5.1

Повноваження органів місцевого самоврядування

Повноваження базового рівня:	
<ul style="list-style-type: none"> ✓ місцевий економічний розвиток (залучення інвестицій, розвиток підприємництва); ✓ розвиток місцевої інфраструктури, зокрема доріг, мереж водо-, тепло-, газо-, електропостачання і водовідведення, інформаційних мереж, об'єктів соціального та культурного призначення; ✓ планування розвитку території громади; ✓ вирішення питань забудови території (відведення земельних ділянок, надання дозволів на будівництво, прийняття в експлуатацію будівель); ✓ благоустрій територій; ✓ надання житлово-комунальних послуг (централізоване водо-, теплопостачання і водовідведення, вивезення та утилізація відходів, утримання будинків, прибудинкових територій комунальної власності); ✓ організації пасажирських перевезень на території громади; ✓ утримання вулиць і доріг у населених пунктах; ✓ громадської безпеки; ✓ управління закладами середньої, дошкільної та позашкільної освіти; ✓ надання послуг швидкої медичної допомоги, первинної охорони здоров'я, з профілактики хвороб; ✓ розвитку культури та фізичної культури (утримання та організація роботи будинків культури, клубів, бібліотек, стадіонів, спортивних майданчиків); ✓ надання соціальної допомоги через територіальні центри; ✓ надання адміністративних послуг через центри надання таких послуг. 	
обласного рівня	районного рівня
<ul style="list-style-type: none"> ✓ регіонального розвитку; ✓ охорони навколишнього природного середовища; ✓ розвитку обласної інфраструктури, (обласних автомобільних доріг, мережі міжрайонних та міжобласних маршрутів транспорту загального користування); ✓ професійно-технічної освіти; ✓ надання високоспеціалізованої медичної допомоги; ✓ розвитку культури, спорту, туризму. 	<ul style="list-style-type: none"> ✓ виховання та навчання дітей у школах-інтернатах загального профілю; ✓ надання медичних послуг вторинного рівня.

Складено автором: <https://buhgalter.com.ua/news/diyalnist-organiv-mistsevogo-samovryaduvannya/shvaleno-plan-zahodiv-z-aktivizatsiyi-reformi-detsentralizats/>

До позитивних аспектів цієї реформи належить:

- *розширення прав місцевих органів влади та надання повної бюджетної самостійності, що полягає в такому:*

- ✓ місцеві органи влади мають право самостійно, не чекаючи затвердження Державного бюджету України, формувати та затверджувати місцеві бюджети. Кодексом визначено лише кінцевий термін затвердження місцевих бюджетів – 25 грудня року, що передує плановому. Тобто якщо до 1 грудня року, що передує плановому, Верховною Радою України не прийнято закон про Державний бюджет України, то Верховна Рада АР Крим, відповідна місцева рада при затвердженні відповідних місцевих бюджетів ураховують обсяги міжбюджетних трансфертів (освітня субвенція, медична субвенція, субвенції на здійснення державних програм соціального захисту, базова та реверсна дотації), визначені у законі про Державний бюджет України на попередній бюджетний період. У двотижневий строк з дня офіційного опублікування закону про Державний бюджет України Верховна Рада АР Крим, відповідна місцева рада приводять обсяги міжбюджетних трансфертів у відповідність із законом про Державний бюджет України;

- ✓ спрощено процедуру надання місцевих гарантій та здійснення запозичень від міжнародних фінансових організацій шляхом запровадження принципу «мовчазної згоди» у разі неотримання висновку Мінфіну протягом місяця з дня подання заявки;

- ✓ надано право здійснювати місцеві зовнішні запозичення усім міським радам міст обласного значення, тоді як до цього часу такі запозичення могли здійснювати лише міські ради міст з чисельністю населення понад триста тисяч жителів;

- ✓ надано право місцевим органам влади самостійно вибирати установи (органи Казначейства чи установи банків державного сектору) з обслуговування коштів бюджету розвитку місцевих бюджетів та власних надходжень бюджетних установ;

- ✓ надано право місцевим органам влади самостійно визначати обсяги надходжень до місцевих бюджетів на основі закріплених стабільних дохідних джерел. Міністерство фінансів доводить до місцевих бюджетів індикативні показники щодо доходів;

- ✓ замінено систему балансування доходів і видатків місцевих бюджетів принципово новою системою вирівнювання податкоспроможності територій. Законодавчо визначено механізм розрахунку базової та реверсної дотації. Обсяги цих дотацій можуть бути обчислені місцевими органами влади самостійно, оскільки в основу їх розрахунку покладено показники офіційної казначейської звітності.

- *розширення джерел наповнення місцевих бюджетів за рахунок:*

- ✓ передачі бюджетам міст обласного значення та бюджетам об'єднаних громад 60 % податку на доходи фізичних осіб;

✓ передачі доходів із державного бюджету (100 % плати за надання адміністративних послуг, 100 % державного мита, 10 % податку на прибуток підприємств приватного сектору економіки);

✓ запровадження акцизного податку з реалізації суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю підакцизних товарів (пиво, алкогольні напої, тютюнові вироби, нафтопродукти) за ставкою 5 % вартості реалізованого товару;

- **розширення бази оподаткування податку на нерухомість** шляхом включення до неї комерційного (нежитлового) майна та автомобілів з великим об'ємом двигуна;

- **збільшення нормативу зарахування до місцевих бюджетів екологічного податку з 35 % до 80 %**. Встановлено єдині нормативи відрахувань загальнодержавних податків (податку на доходи фізичних осіб та податку на прибуток підприємств) за кожною ланкою бюджету з урахуванням видаткових повноважень, які фінансуються з відповідних бюджетів.

Запроваджено *нову трансфертну політику* та новий механізм бюджетного регулювання – горизонтальне вирівнювання податкоспроможності відповідного бюджету. Розподіл усіх міжбюджетних трансфертів закріплено за галузевими міністерствами. Освітня та медична субвенції надаються, крім обласних та районних бюджетів, бюджетам міст обласного значення та бюджетам ОТГ.

Для ОТГ вигідними особливостями освітньої та медичної субвенцій:

- ✓ довгострокові порядки використання коштів субвенцій;
- ✓ кошти субвенцій можуть спрямовуватися на реалізацію заходів з оптимізації мережі відповідних бюджетних установ;

- ✓ залишки коштів субвенцій зберігаються на рахунках місцевих бюджетів і використовуються у наступному бюджетному періоді з урахуванням цільового призначення субвенції, а також на оновлення матеріально-технічної бази відповідних закладів.

Передбачено зміни, які сприятимуть переходу від трирівневої до дворівневої бюджетної системи та формуванню фінансово самодостатніх територіальних громад. При цьому органи місцевого самоврядування, що не взяли участь у процесі добровільного об'єднання, позбавляються права на виконання делегованих державою повноважень і виконуватимуть виключно самоврядні повноваження.

З метою стимулювання громад до об'єднання в рамках реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади передбачено, що громади, які будуть об'єднуватися відповідно до критеріїв, визначених Законом України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», матимуть такі самі повноваження, як і міста обласного значення, а також прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом.

5.2. Сутність та види міжбюджетних трансфертів

Ефективність реалізації конституційних гарантій органів місцевого самоврядування залежить від закріплення у чинному законодавстві механізму формування місцевих бюджетів та побудови системи міжбюджетного регулювання. Прийняття Бюджетного кодексу в липні 2001 р. в Україні започаткувало формування взаємовідносин державного бюджету з місцевими бюджетами на новому законодавчому підґрунті.

Метою регулювання міжбюджетних відносин є забезпечення відповідності повноважень на здійснення видатків, закріплених законодавчими актами за бюджетами, та фінансових ресурсів, які мають забезпечувати виконання цих повноважень. Відповідно до ст. 81 Бюджетного кодексу міжбюджетні відносини – це відносини між державою та територіальними громадами щодо забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для виконання функцій, передбачених Конституцією України та законами України. Міжбюджетні відносини можна класифікувати за різними ознаками (табл.5.2.).

Таблиця 5.2.

Класифікація міжбюджетних відносин

Ознака	Видами
за напрямками	– вертикальні ; – горизонтальні
за регламентацією	– договірні – на підстав угоди між відповідними органами влади чи управління – регламентовані законодавчими та інструктивними документами
за формами	– субсидіювання – виділення коштів з бюджетів вищого рівня (субсидії, субвенції, дотації) – вилучення коштів – передача коштів з бюджетів нижчого рівня до бюджету вищого рівня – взаємні розрахунки: передача коштів із одного бюджету до іншого у зв'язку з перерозподілом між ними доходів чи видатків після затвердження; – бюджетні позики: тимчасова передача коштів з одного бюджету до іншого у зв'язку з виникненням тимчасового касового розриву – не збігання у часі фінансування і надходження доходів.

Міжбюджетні відносини є інструментом фінансових відносин між центральними та місцевими органами влади. Підставою для необхідності існування міжбюджетних відносин, є:

- ✓ визначений у законодавстві розподіл повноважень між виконавчою владою та органами місцевого самоврядування;
- ✓ гарантія фінансування витрат на реалізацію наданих повноважень органам місцевого самоврядування;
- ✓ діючий порядок розмежування доходів і видатків між рівнями бюджетної системи і місцевими бюджетами різних видів;

✓ фінансова підтримка місцевих бюджетів у зв'язку зі значними коливаннями рівнів податкового потенціалу окремих територій та об'єктивними розбіжностями в обсягах видатків.

Міжбюджетні відносини мають формуватися із дотриманням таких принципів:

✓ консолідованості, тобто забезпечення поєднання державних та місцевих інтересів населення територіальних громад;

✓ субсидіарності, для забезпечення розмежування повноважень та відповідних доходів і видатків між місцевими бюджетами;

✓ автономності та достатності доходів з метою зменшення зустрічних перерахувань фінансових ресурсів між місцевими бюджетами;

✓ стабільності перерозподілу взаємин між рівнями бюджетної системи (закріплення дохідних джерел на 3-5 років);

✓ гласності та рівноправності міжбюджетних відносин між місцевими бюджетами;

✓ повноти та пріоритетності;

✓ контрольованості за використанням трансфертів місцевими бюджетами.

В Україні поняття міжбюджетних (офіційних, бюджетних) трансфертів було вперше запроваджено із введенням нової бюджетної класифікації у 1996р., згідно з якою їх поділяли на дві групи залежно від цільового спрямування коштів: поточні; капітальні. До поточних офіційних трансфертів зараховували грошові допомоги (дотації), які одержували бюджети нижчих рівнів за недостатньої ефективності дохідних джерел. Капітальні офіційні трансферти (субвенції) передбачали цільове використання одержаних коштів.

Залежно від джерел надходження у складі офіційних трансфертів відокремлювали: одержані від органів державного управління, з-за кордону і з недержавних джерел. Особливістю сучасного розуміння трансфертів є те, що до них належать не лише кошти, які одержують місцеві бюджети з державного бюджету, а й кошти, що перераховують від місцевих бюджетів до державного бюджету.

Бюджетний кодекс України (2001 р.) змінив концептуальні підходи до класифікації трансфертів. Насамперед, відбулося уточнення термінології: замість "офіційні трансферти" нині використовують термін "міжбюджетні трансферти", який визначають як кошти, що безоплатно і безповоротно перераховуються з одного бюджету в інший.

Також в оновленому Бюджетному кодексі (2015 р.) визначено види міжбюджетних трансфертів (рис.5.2).

Порядок перерахування міжбюджетних трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам, реверсної дотації, а також між місцевими бюджетами визначаються Кабінетом Міністрів України. Перерахування базової дотації, трансфертів з державного бюджету та реверсної дотації здійснюється органами, що здійснюють казначейське обслуговування бюджетних коштів, щодакдно відповідно до розпису Державного бюджету України.

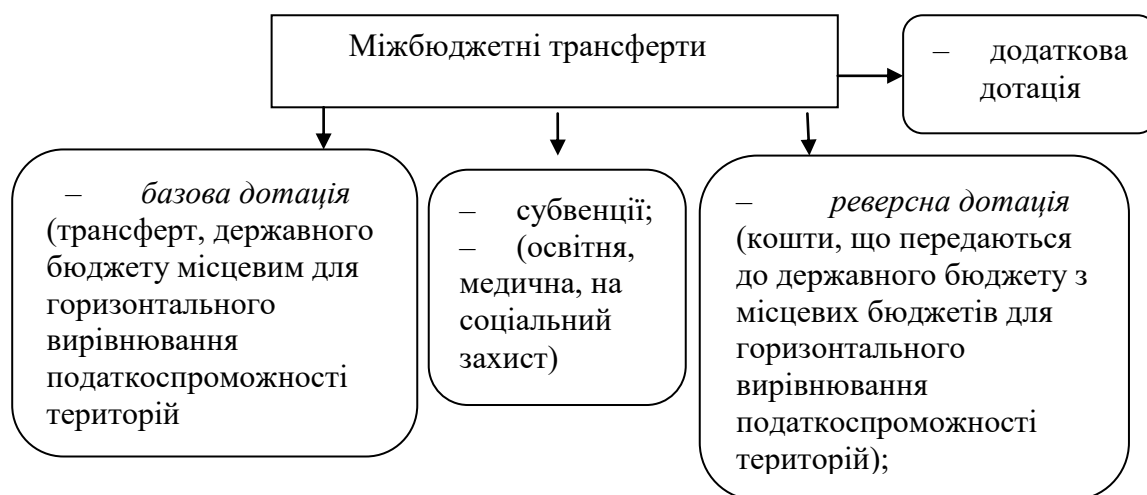

Рис. 5.2. Види міжбюджетних трансфертів

Згідно з положеннями Бюджетного кодексу України за рахунок міжбюджетних трансфертів (субвенцій) передбачено фінансування таких видатків:

- ✓ відшкодування витрат з надання населенню житлових субсидій;
- ✓ державна допомога сім'ям з дітьми;
- ✓ державна соціальна допомога інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам;
- ✓ утримання притулків для неповнолітніх;
- ✓ допомога по нагляду за інвалідами I чи II групи внаслідок психологічного розладу;
- ✓ виплата компенсацій реабілітованим;
- ✓ інші програми щодо соціального захисту населення.

5.3. Методика розрахунку вирівнювальних трансфертів в Україні

Розробляючи систему вирівнювальних трансфертів, різні країни використовують різні підходи. Відмінності лежать у площині таких питань: що саме вирівнюється, ступінь вирівнювання, вибір фінансових інструментів, за допомогою яких сподіваються досягти вирівнювання, та способи визначення фіскальних розбіжностей.

Регулювання міжбюджетних відносин може здійснюватися *загальними та спеціальними методами*:

- ✓ *загальні методи*: регулювання; збалансування; планування; контролю; кредитування; міжбюджетних взаєморозрахунків; вилучення коштів;
- ✓ *спеціальні методи*: трансфертний; за доходами (регулюючими, власними та закріпленими); за видатками (за функціями або делегованими повноваженнями); балансовий (за доходами та видатками).

Основним методом бюджетного регулювання є метод відсоткових відрахувань від загальнодержавних податків і доходів (табл.5.3).

Методи бюджетного регулювання для фінансового вирівнювання

№ п/п	Методи	Характеристика методу
1	Метод відсоткових відрахувань від загальнодержавних податків і доходів (регулюючи доходи)	<p><i>Переваги:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ збалансування місцевих бюджетів можна забезпечити із застосуванням гнучких дохідних джерел, тобто здійснювати його достатньо ефективно; ✓ досягається зацікавленість місцевих фінансових органів у повній мобілізації не тільки власних дохідних джерел, але і загальнодержавних податків, тому що визначену їх частину можна одержати лише за умови повного надходження; ✓ місцеві фінансові органи несуть відповідальність за своєчасне і повне надходження загальнодержавних податків і доходів. <p><i>Результативність:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ рівномірністю надходження в часі; ✓ достатньо великими обсягами надходжень; ✓ рівномірністю надходження по території країни; ✓ захищеністю від впливів економічних та інших факторів, які могли б спричинити коливання в обсягах доходів. <p><i>Нормативи:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1) єдині для місцевих бюджетів усіх адміністративно-територіальних одиниць, 2) єдині в межах певних груп місцевих бюджетів (залежно від рівня податкового потенціалу і бюджетної забезпеченості на одного жителя), тобто групові нормативи, 3) індивідуальні для кожного бюджету?
2	Надання фінансової допомоги бюджетам в обсязі певної визначеної суми (трансферти)	<ol style="list-style-type: none"> 1) <i>базова дотація</i> (трансферт, що надається з державного бюджету місцевим бюджетам для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій); 2) <i>субвенції</i>; 3) <i>реверсна дотація</i> (кошти, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій); 4) <i>додаткова дотація</i>

Складено автором

До *інструментів регулювання міжбюджетних відносин* належать: власні, регулюючі та закріплені доходи; нормативи відрахувань дотації; субвенції; нормативи відрахувань від загальнодержавних податків та зборів; бюджетні позички, взаємні розрахунки; кошти, що передаються до державного бюджету; санкції; внески місцевих органів влади до фондів фінансового вирівнювання; субсидії на фінансування делегованих повноважень.

До 2015 р. розрахунок міжбюджетних трансфертів в Україні здійснювався відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 8 грудня 2010 р. N 1149, якою було затверджено Формулу розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів (дотацій вирівнювання та коштів, що передаються до державного бюджету) між державним та місцевими бюджетами та Формулу розподілу

обсягу міжбюджетних трансфертів (дотацій вирівнювання та коштів, що передаються до місцевого бюджету) між районним або міським (м. Севастополя, міста республіканського АР Крим чи обласного значення) бюджетом та бюджетами територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст, адміністративно підпорядкованих відповідному району або місту.

З метою формування нових фінансових відносин в управлінні бюджетними ресурсами в Україні прийнято ряд законів: Закон України № 80-VIII „Про Державний бюджет України на 2015 рік”, Закону України № 79-VIII „Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин”, Закону України № 71-VIII „Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо податкової реформи”). Нові економічні та політичні умови запровадили нові правила в системі взаємовідносин державного і місцевих бюджетів. Так, з 2015 р. ліквідовано поняття доходів і видатків, що враховуються, або не враховуються, при визначенні міжбюджетних трансфертів та запроваджено новий підхід урегулювання міжбюджетних відносин. Для вирівнювання *податкоспроможності території* міжбюджетне вирівнювання здійснюється – залежно від *рівня надходжень на одного жителя*. Вирівнювання за іншими платежами не здійснюється, їх надходження в повному обсязі залишаються в розпорядженні місцевих органів влади. Елементи горизонтального вирівнювання місцевих бюджетів подано у таблиці 5.4.

Таблиця 5.4

Елементи горизонтального вирівнювання місцевих бюджетів

Елемент	Характеристика	
Рівні міжбюджетних відносин	<i>перший</i> – прямі відносини – відносини між державним бюджетом та обласними, районними, міськими (міст обласного значення) бюджетами та бюджетами ОТГ; <i>другий</i> – між місцевими бюджетами	
Основні параметри горизонтального вирівнювання податкоспроможності	1) кількість населення; 2) надходження податку на прибуток підприємств, за останній звітний бюджетний період; 3) надходження податку на доходи фізичних осіб, за останній звітний бюджетний період; 4) індекси податкоспроможності відповідного бюджету, що визначаються окремо за кожним податком	
Індекс податкоспроможності	коефіцієнтом, що визначає рівень податкоспроможності зведеного бюджету міста обласного значення, району чи ОТГ, що створена згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, порівняно з аналогічним середнім показником по всіх зведених бюджетах міст обласного значення, районів і ОТГ <i>у розрахунку на одну людину</i>	
Значення індексу податкоспроможності	в межах 0,9-1,1 – вирівнювання не здійснюється;	
	менше 0,9 – базова дотація відповідному обласному бюджету надається в обсязі 80 % суми, необхідної для досягнення значення такого індексу забезпеченості відповідного бюджету 0,9; більше 1,1 – передається <i>реверсна дотація</i> з відповідного обласного бюджету в обсязі 50 % суми, що перевищує значення такого індексу 1,1.	
закріплення загальнодержавних податків	для обласних бюджетів	для бюджетів міст, районів та обласних бюджетів, ОТГ
	10 % податку на прибуток	60 % податку на доходи фізичних осіб
	15 % податку на доходи фізичних осіб	

Кількість місцевих бюджетів, які матимуть взаємовідносини
з Державним бюджетом у 2019 р.

Вид бюджету	Реверсна дотація	Базова дотація
обласні бюджети	4	19
бюджети міст обласного значення	69	53
районні бюджети	44	353
бюджети ОТГ	117	510
Разом місцевих бюджетів	234	935
Сума дотації, млн грн	6791,9	10347,0

Зміни до Бюджетного кодексу України спрямовані на:

- ✓ підвищення бюджетної та фінансової самостійності місцевих бюджетів;
- ✓ стимулювання громад до об'єднання та формування спроможних територіальних громад через механізм переходу бюджетів ОТГ на прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом, наділення таких громад повноваженнями, рівнозначними повноваженням міст обласного значення, позбавлення права на виконання делегованих державою повноважень органів місцевого самоврядування в селах, селищах, містах районного значення, що не об'єдналися;
- ✓ децентралізацію видаткових повноважень у соціально-культурній сфері та чіткий розподіл компетенцій, сформований за принципом субсидіарності.

5.4. Порядок розрахунку обсягу цільових субвенцій

Загальний обсяг фінансових ресурсів за кожним видом **соціальних субвенцій** (медичної субвенції, освітньої субвенції, субвенції на підготовку робітничих кадрів), розраховується на підставі державних соціальних стандартів і нормативів, які встановлюються законом та іншими нормативно-правовими актами.

Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості визначається шляхом ділення загального обсягу фінансових ресурсів, що спрямовуються на реалізацію бюджетних програм, на кількість населення чи споживачів гарантованих послуг та використовується для визначення розподілу соціальних субвенцій.

При розрахунку фінансового нормативу бюджетної забезпеченості може передбачатися обсяг нерозподілених видатків, який об'єднує види видатків на ті повноваження, встановлення нормативів за якими є недоцільним.

Фінансові нормативи бюджетної забезпеченості для місцевих бюджетів коригуються коефіцієнтами, що враховують відмінності у вартості надання гарантованих послуг залежно від:

- 1) кількості населення та споживачів гарантованих послуг;

2) соціально-економічних, демографічних, кліматичних, екологічних та інших особливостей (з часу їх визначення) адміністративно-територіальних одиниць.

Згідно Закону про Державний бюджет на 2015 р. для розрахунку обсягу соціальних субвенцій використовуються формульний підхід окремо для бюджету АР Крим, обласних бюджетів і районних бюджетів, міських (міст Києва та Севастополя, міст республіканського АР Крим та обласного значення) бюджетів та бюджетів ОТГ.

Медична субвенція розподіляється між відповідними бюджетами на основі формули, яка враховує, такі параметри:

1) фінансовий норматив бюджетної забезпеченості медичної субвенції для відповідного бюджету;

2) кількість населення відповідної адміністративно-територіальної одиниці;

3) коригуючі коефіцієнти, що враховують відмінності у вартості надання медичної допомоги (табл. 5. 6) (наприклад, для обласних бюджетів враховуються такі показники):

– *коефіцієнт коригування* частки обсягу медичної субвенції місцевих бюджетів, який застосовується для визначення обсягу медичної субвенції обласних бюджетів на надання екстреної медичної допомоги відповідно до Закону України «Про екстрену медичну допомогу». Для бюджетів міст обласного значення $K_{zex(m)}$ дорівнює 0,109, бюджетів районів $K_{zex(r)}$ - 0,085;

Таблиця 5.6

Коефіцієнт відносної вартості витрат на надання медичних послуг залежно від статевої та вікової структури населення

Вікові групи	Еквівалент надання медичної допомоги чоловікам	Еквівалент надання медичної допомоги жінкам
0-1	10	5
2-4	7	3,5
5-9	3,7	3
10-14	3	2,5
15-19	2,2	3
20-24	2,6	3,5
25-29	2	4
30-34	2	4
35-39	2,5	4,5
40-44	3,5	5
45-49	4,5	5,5
50-54	5	6,5
55-59	6,5	7
60-64	7,5	8,5
65-69	8	9,5
70 і старші	10,5	11

– коефіцієнт коригування частки обсягу медичної субвенції обласних бюджетів у загальному обсязі медичної субвенції залежно від співвідношення видатків на заробітну плату в загальній сумі видатків на охорону здоров'я таких бюджетів. Для обласних бюджетів на 2015 р. дорівнює 0,951;

– коефіцієнт рівня застосування впливу вікової структури населення.

4) особливості надання медичної допомоги у гірських населених пунктах.

Субвенція на забезпечення медичних заходів окремих державних програм та комплексних заходів програмного характеру розподіляється між відповідними бюджетами на основі формули, яка враховує, такі параметри:

1) кількість хворих;

2) кількість населення відповідної адміністративно-територіальної одиниці.

Освітня субвенція розподіляється між відповідними бюджетами на основі формули, яка враховує, такі параметри:

1) фінансовий норматив бюджетної забезпеченості одного учня;

кількість учнів загальноосвітніх навчальних закладів у міській та сільській місцевості, гірських населених пунктах;

2) наповнюваність класів;

3) коригуючі коефіцієнти приведення, що застосовуються до кількості учнів різних типів загальноосвітніх навчальних закладів та залежно від місцевості, в якій розташований заклад. Розмір K_{gs} поданий у таблиці 5.7:

Таблиця 5.7

Коефіцієнти приведення кількості учнів денних загальноосвітніх шкіл, що розташовані у сільській місцевості міст обласного значення і районів, якій надано статус гірської

Середня наповнюваність класів і класів-комплектів у денних загальноосвітніх школах	коефіцієнт
Понад 22,2	1,162
17,8 - до 22,2	1,355
14,8 - до 17,8	1,5
11,7 - до 14,8	1,645
До 11,7	1,936

4) додаткові асигнування на планований бюджетний період на виплату одноразової грошової допомоги в розмірі шести прожиткових мінімумів дітям-сиротам і дітям, позбавленим батьківського піклування, що перебували під опікою (піклуванням) або на повному державному утриманні, під час працевлаштування їх після закінчення навчального закладу, що визначаються за окремим розрахунком;

5) обсяг видатків на надання загальної середньої освіти у державних спеціалізованих школах; а також у таких загальноосвітніх навчальних закладах, як спеціалізовані школи-інтернати, ліцеї-інтернати, гімназії-інтернати, колегіуми-інтернати у разі, якщо не менше 70 % кількості учнів, які здобувають освіту у відповідному загальноосвітньому навчальному закладі, є жителями

населених пунктів, розташованих на території області (крім населеного пункту, де розташований такий заклад).

Освітня субвенція спрямовується на оплату поточних видатків таких типів навчальних закладів:

1) загальноосвітні навчальні заклади усіх ступенів;

2) шкільні відділення навчально-виховних комплексів «дошкільний навчальний заклад - загальноосвітній навчальний заклад», «загальноосвітній навчальний заклад - дошкільний навчальний заклад»;

3) спеціалізовані школи (школи-інтернати), включаючи школи-інтернати з поглибленим вивченням окремих предметів і курсів для поглибленої підготовки дітей в галузі науки і мистецтв, фізичної культури і спорту, інших галузях, ліцеї з посиленою військово-фізичною підготовкою; ліцеї (ліцеї-інтернати); гімназії (гімназії-інтернати); колегіуми (колегіуми-інтернати);

4) вечірні (змінні) школи;

5) загальноосвітні навчальні заклади для громадян, які потребують соціальної допомоги та реабілітації: загальноосвітні школи-інтернати, загальноосвітні санаторні школи-інтернати; спеціальні загальноосвітні школи-інтернати; загальноосвітні навчальні заклади для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дитячі будинки (крім дитячих будинків сімейного типу та прийомних сімей);

6) спеціальні загальноосвітні навчальні заклади для дітей, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку, навчально-реабілітаційні центри.

Залишки коштів за соціальними субвенціями на кінець бюджетного періоду зберігаються на рахунках відповідних місцевих бюджетів і використовуються у наступному бюджетному періоді з урахуванням цільового призначення субвенції та на оновлення матеріально-технічної бази бюджетних установ.

Субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на здійснення державних програм соціального захисту. За рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання пільг та житлових субсидій населенню на придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу надаються пільги, виходячи із розрахунку вартості однієї тонни твердого палива та одного балона скрапленого газу на домогосподарство на рік, а особам, які мають таке право згідно із ст 48 Гірничого закону України, – *коефіцієнт коригування частки обсягу медичної субвенції* обласних бюджетів у загальному обсязі медичної субвенції залежно від співвідношення видатків на заробітну плату в загальній сумі видатків на охорону здоров'я таких бюджетів.

4) особливості надання медичної допомоги у гірських населених пунктах.

Механізм надання субвенцій на виконання *інвестиційних програм* (проектів) ґрунтується на принципах об'єктивності та відкритості, єдності, збалансованості та цільового використання коштів. Субвенції на виконання інвестиційних програм (проектів) надаються з державного бюджету місцевим бюджетам з урахуванням таких основних засад:

1) економічної ефективності досягнення цілей інвестиційної програми (проекту) із залученням мінімального обсягу бюджетних коштів на виконання інвестиційних програм (проектів);

2) направленості субвенції виключно на створення, приріст чи оновлення основних фондів комунальної форми власності (насамперед на завершення будівництва та реконструкції об'єктів із ступенем будівельної готовності понад 70 відсотків);

3) фінансової забезпеченості інвестиційних програм (проектів), строк впровадження яких довший, ніж бюджетний період, необхідними фінансовими ресурсами місцевих бюджетів, кредитами (позиками), залученими під державні та/або місцеві гарантії, та коштами субвенції на їх виконання впродовж усього строку впровадження;

4) рівня забезпеченості об'єктами виробничої, комунікаційної та соціальної інфраструктури, що підвищує інвестиційну привабливість території;

Розподіл субвенції здійснюється на фактичних та прогнозних показниках економічного та соціального розвитку відповідної території (основними з яких є показники обсягу промислового та сільськогосподарського виробництва, обсягу інвестицій в основний капітал, рівня щільності населення, рівня безробіття населення, доходів населення у розрахунку на одну особу, середньомісячної заробітної плати працівників). Крім того, у складі зазначеної субвенції передбачається резерв коштів, обсяг якого не може перевищувати 1 % загального обсягу субвенції, для здійснення видатків, що не могли бути враховані при застосуванні формули.

5.5. Міжнародна практика вирівнювальних трансфертів

При розробці системи розподілу трансфертів у всіх країнах спостерігається тенденція до використання наведеної нижче формули для умовного (*i*-го) місцевого бюджету:

$$TR_i = \alpha (E_i - R_i) P_i$$

де: TR_i – сума трансферту для *i*-го місцевого бюджету;

E_i – розрахункова видаткова потреба *i*-го місцевого бюджету;

R_i – розрахована доходна спроможність на душу населення *i*-го місцевого бюджету;

P_i – кількість населення *i*-ї територіальної одиниці.

Коефіцієнт α – величина, що встановлюється в межах від 0 до 1 та визначає ступінь бажаного фіскального вирівнювання.

Слід звернути увагу на низку особливостей цієї формули.

По-перше, вона дає змогу використовувати трансферти як з позитивним, так і з негативним значенням. Це означає, що коли відносно менш заможні громади отримуватимуть трансферти, інші, забезпеченіше, віддаватимуть кошти в бюджети вищих рівнів. Трансферти працюють симетрично у цьому випадку, підтримуючи бідніші громади за рахунок доходів більш заможних громад.

По-друге, і це ще істотніше, при визначенні розрахункових видаткових потреб та розрахункової доходної спроможності відштовхуються не від фактичних видатків та фактичних доходів. Видаткові потреби враховують такі показники, як різниця у віковій та соціальній структурі мешканців певної адміністративно-територіальної одиниці, а також такі показники, як відмінність економічних та природних умов у різних регіонах, включаючи різницю вартості надання аналогічних послуг на цих територіях. Розрахункова доходна спроможність зазвичай визначається шляхом застосування стандартної або середньої податкової ставки до розрахункової податкової бази кожного місцевого бюджету. Перевага такого підходу полягає в збереженні зацікавленості місцевих бюджетів до підвищення місцевих доходів. Якщо місцеві органи запроваджують податкову ставку, що перевищує звичайну чи середню, то вони одержують всі додаткові надходження, які принесе таке підвищення. З іншого боку, якщо місцеві органи вирішують запровадити нижчу ставку оподаткування, то це не збільшить обсяги трансферту у зв'язку з таким рішенням.

По-третє, головною ознакою класичної формули є те, що вона не містить прямого обмеження загального обсягу трансфертних коштів, які можуть отримати місцеві бюджети. Якщо в тій чи іншій країні відсутні такі фіскальні обмеження, то кажуть, що вона застосовує відкриту трансфертну систему. Але є країни, де такі обмеження існують. Загальна сума трансфертів для місцевих бюджетів обмежується шляхом фіксації обсягу так званого трансфертного фонду. Він встановлюється як певний відсоток від обсягу загальнодержавних податків. Є й інша форма фіскального обмеження, яка також застосовується в окремих країнах. Вона полягає в обранні такого значення коефіцієнта вирівнювання α , щоб загальний обсяг коштів, переданих на місцевий рівень, не перевищував певної величини.

Існує чотири варіанти формули з міжнародного досвіду.

1. *Країни, які в розрахунку трансфертів враховують як видаткові потреби, так і доходну спроможність місцевих бюджетів.* До групи країн, що намагаються застосувати усі вимоги базової формули, належать Австралія, Японія, Велика Британія та Німеччина. Найближче за всіх до реального впровадження всіх особливостей базової формули підійшли у Великій Британії. Трансферти центрального уряду, які надаються місцевим бюджетам у цій країні, називаються "грантами для підтримки доходної частини бюджету" і сягають 46 % від загального обсягу доходів місцевих бюджетів. Видатки місцевих бюджетів поділяють на функціональні блоки і кожен блок розбивають аж до рівня окремого місцевого бюджету відповідно до особливостей його видаткових потреб та відмінностей у вартості надання послуг на різних територіях країни. Сума цих окремих функціональних блоків дає загальний обсяг видаткових потреб кожного місцевого бюджету. Цей обсяг зменшують на величину потенційних надходжень від податку на нерухомість (розраховану як добуток місцевої податкової бази нерухомості та стандартної ставки цього податку). Різниця між загальним обсягом видаткових потреб і величиною

потенційних надходжень і визначає обсяг грантів на підтримку доходної частини бюджету. Британська система є відкритою, тобто повністю покриває розрахункові фіскальні розриви всіх місцевих бюджетів і забезпечує повне вирівнювання в тому розумінні, що два бюджети з однаковим розміром фіскального розриву отримують однакові гранти.

2. Країни, де враховують лише відмінності у доходній спроможності.

Канада є прикладом країни, в якій у програмі вирівнювання для провінцій враховують розбіжності в спроможності генерувати доходи. У базовій формулі видаткові потреби різних провінцій замінюють на показник середнього доходу на душу населення в репрезентативній вибірці провінцій, а трансферти використовують для того, щоб у кожній провінції, де доходи нижчі, підняти їх до такого середнього рівня. Канадський підхід не враховує різниці у видаткових потребах або ж просто припускає, що вони відсутні. Ця система також належить до відкритих, однак передбачає лише підтягування всіх бюджетів до певного показника і не припускає вилучення коштів у тих, хто перебуває вище від цього показника.

3. Країни, де враховують лише відмінності у видаткових потребах.

Іспанія та Італія є прикладами країн, де трансферти місцевим бюджетам розподіляються виключно на основі розрахунків, пов'язаних із визначенням відмінностей у видаткових потребах. Рівень середньодушових доходів, рівень бідності, географічні особливості регіону, тривалість життя, дитяча смертність – ось приклади окремих показників видаткових потреб, що використовуються при встановленні розподілу трансфертів у регіонах. Кожен вид показника, як правило, отримує свою вагу у формулі для визначення трансферту.

4. Країни, де застосовуються трансферти, що мають однаковий обсяг на душу населення. У низці країн в основі трансфертів лежить однаковий середньодушовий показник, який не враховує різниці у видаткових потребах та доходній спроможності. У Німеччині, наприклад, федеральний уряд розщеплює надходження від ПДВ і розподіляє їх між німецькими землями. При цьому місцевим бюджетам передається 30 % усіх надходжень від ПДВ. Із цього обсягу коштів, що передається на місцевий рівень, 75 % передається місцевим бюджетам у вигляді трансфертів, що є однаковими для всіх бюджетів у розрахунку на душу населення. Решта коштів (25 % від розщепленої суми) використовується для того, щоб підтягти фінансово слабші землі до рівня 92 % середньодушового доходу країни.

Досвід з міжнародної практики свідчить, що:

✓ існують значні розбіжності в підходах до міжбюджетних відносин.

Усі країни мають дати відповідь на однакове коло запитань, а саме: хто за що відповідає, хто і які податки запроваджує, і яким чином врегулювати дисбаланс, що впливає з відповідей на перші два питання. Як свідчать дані, єдиної відповіді не існує.

✓ у різних країнах застосовують різні схеми закріплення доходів за рівнями влади. Подекуди, наприклад у США та Канаді, доходи можуть закріплюватися одночасно, що дає змогу органам управління різних рівнів

використовувати одну і ту саму податкову базу. В інших країнах, скажімо, в Австралії, пішли шляхом розмежування доходних джерел між бюджетами різних рівнів. Розщеплення загальнонаціональних доходів застосовується в таких країнах, як Німеччина та Японія.

✓ у всіх країнах, за винятком США, існують певні види програм вирівнювання, за допомогою яких вирівнюються відмінності в податкоспроможності між різними бюджетами в межах одного рівня державного управління.

✓ майже всі місцеві бюджети залежать певною мірою від трансфертів.

✓ в усіх країнах, за винятком США, трансферти є безумовними;

✓ у більшості країн гранти (трансферти), що надаються на певних умовах, передбачають дольову участь органів влади одержувачів у витратах.

Отже, міжнародний досвід пропонує для розрахунку використовувати чотири можливості:

• формули, що враховують потреби у видатках та фінансові можливості;

• формули, що враховують лише вирівнювання фінансових можливостей;

• формули, що забезпечують розподіл вирівнюючих трансфертів у рівних частинах на душу населення;

• формули, що включають як потреби у видатках, так і фінансові можливості, створюють можливості повного вирівнювання. Вони найскладніші і, можливо, найточніші, але потребують найбільшої кількості даних.

Питання для самоконтролю

1. *Вкажіть основні положення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні.*

2. *У чому полягає необхідність існування міжбюджетних відносин і бюджетного вирівнювання?*

3. *Які місцеві бюджети вступають у прями взаємовідносини із Державним бюджетом?*

4. *Назвіть форми міжбюджетних відносин.*

5. *Що таке бюджетне вирівнювання і які проблеми бюджетного вирівнювання в Україні ви можете назвати ?*

6. *Вкажіть податки які враховуються при визначенні базової дотації?*

7. *Назвіть види міжбюджетних трансфертів та параметри розрахунку базової та реверсної дотації.*

8. *Назвіть особливості вирівнювання місцевих бюджетів у зарубіжних країнах.*

ТЕМА 6. БЮДЖЕТНЕ ФІНАНСУВАННЯ

6.1. Сутність та принципи бюджетного фінансування

6.2. Форми бюджетного фінансування

6.3. Методи бюджетного фінансування

6.4. Суб'єкти та порядок бюджетного фінансування

6.1. Сутність та принципи бюджетного фінансування

Бюджетне фінансування – це безповоротне, безвідплатне виділення коштів з бюджету. Основна суть бюджетного фінансування полягає у тому, що за допомогою цього механізму налагоджуються грошові відносини, які виникають між державою, з одного боку, і підприємствами, організаціями, установами всіх форм власності та фізичними особами, – з іншого, з точки зору спрямування та використання грошових коштів централізованого фонду на розширене відтворення, підвищення рівня життя, задоволення суспільних потреб і забезпечення інших безпосередніх державних заходів.

О. Василик наводить розширене визначення і зазначає, що «бюджетне фінансування – це надання юридичним особам із бюджетів різних рівнів фінансових ресурсів у вигляді безповоротних коштів на розвиток економіки, соціальної сфери, державне управління, оборону тощо».

Таблиця 6.1

Видатки соціальної сфери

Видатки на соціальну сферу включають:	
• фінансування освіти:	загальноосвітні школи; школи-інтернати; дитячі дошкільні заклади; професійно-технічні училища; заклади післядипломної освіти;
• фінансування охорони здоров'я:	медичні заклади; санітарно-епідеміологічна служба; інші заклади;
• фінансування культури:	театри; музеї; бібліотеки; клуби; заповідники;
• фінансування засобів масової інформації:	телебачення і радіомовлення; преса, книговидавництво; інші;
• фінансування фізичної культури і спорту.	ДЮСШ

Система бюджетного фінансування вміщує в собі принципи, форми та методи надання бюджетних асигнувань суб'єктам господарювання (табл.6.2.)

Елементи бюджетного фінансування

Елементи	Характеристика
Принципи	плановості; цільового спрямування коштів; безповоротності та безвідплатності; ефективного використання коштів; оптимального поєднання власних, кредитних і бюджетних джерел; додержання режиму економії та контролю
Форми	кошторисне; державне фінансування інвестицій; позики з бюджету державним підприємствам; державні дотації.
Методи	перерахування бюджетних коштів з поточних рахунків місцевих бюджетів; нормування видатків; єдиного казначейського рахунку використовується;

Бюджетні кошти витрачаються лише з цільовим призначенням і в межах, затверджених відповідним правовим актом – законом про державний бюджет чи рішенням місцевої ради народних депутатів. У правові акти про бюджет не можуть долучатися статті видатків, які не передбачені чинним законодавством.

Незалежно від джерел покриття фінансування здійснюється на основі таких *принципів*: плановості; цільового спрямування коштів; безповоротності та безвідплатності; ефективного використання коштів; оптимального поєднання власних, кредитних і бюджетних джерел; додержання режиму економії та здійснення постійного контролю за їхнім використанням.

Принцип плановості означає, що витрати з державного бюджету визначаються законом про державний бюджет України на кожний рік. Обсяг витрат та цільове спрямування коштів місцевих бюджетів ухвалюються рішенням сесій відповідних місцевих рад народних депутатів. Витрати з децентралізованих фондів грошових коштів відображаються у фінансових планах і кошторисах витрат установ, балансах доходів і витрат підприємств, об'єднань, міністерств і відомств.

Принцип цільового спрямування коштів полягає у тому, що кошти плануються, відпускаються та використовуються на суворо визначені цілі та заходи відповідно до затверджених фінансових планів.

Принцип безповоротності та безвідплатності фінансування державних витрат – це надання коштів без прямого їх відшкодування (непряме ж відшкодування полягає в матеріальному прирості основних фондів для виробничої та невиробничої сфери, перспективна підготовка кадрів для суспільства тощо).

Принцип ефективного використання коштів має на меті одержання суспільно необхідного результату за мінімальних витрат фінансових ресурсів. Практичне здійснення цього принципу супроводжується вдосконаленням форм і методів оперативного управління виробничою та фінансовою

діяльністю, розробкою додаткових важелів і стимулів, спрямованих на скорочення витрат та інтенсифікацію виробництва.

Принцип поєднання власних, кредитних та бюджетних джерел полягає у тому, що під час визначення обсягу фінансування як держава, так і вищестоящі органи враховують наявність власних коштів, можливості одержання банківського кредиту і лише тоді, коли неможливо покрити витрати з зазначених джерел, вирішується питання про бюджетне або відомче фінансування. Цей принцип здійснюється як за покриття поточних витрат, так і за фінансування капітальних вкладень.

Принцип контролю виробничих, господарських і фінансових операцій у фінансуванні державних витрат дає можливість викрити недоліки й помилки у фінансовій діяльності, вжити заходів до їх усунення, а також надає зустрічну інформацію для перспективного її поточного планування державних витрат як під час визначення цільового спрямування коштів, так і під час визначення їхнього обсягу.

6.2. Форми бюджетного фінансування

Нині використовуються наступні форми бюджетного фінансування: кошторисне фінансування; державне фінансування інвестицій; позики з бюджету державним підприємствам; державні дотації.

Кошторисне фінансування – забезпечення державними грошовими коштами установ і організацій соціально-культурної сфери, оборони, органів державного управління. Вони отримують кошти на своє утримання із бюджету на підставі фінансових документів – кошторисів. До бюджетної сфери належать соціально-культурні заходи й установи, фундаментальні дослідження, національна оборона, правоохоронна діяльність і органи безпеки, судова система і органи прокуратури України, утримання законодавчої і виконавчої влади держави.

Державне фінансування інвестицій відповідно до бюджетної класифікації видатків це є фінансування будівництва, яке об'єднано в одну групу разом з архітектурою і вміщує в собі державні інвестиції на основні об'єкти економічного і соціального розвитку України за ринкових умов. За наявності різних форм власності та різних організаційно-правових структур, об'єднань підприємств і організацій правове регулювання фінансування інвестицій в умовах ринку є складним. Поряд з державними, в основному бюджетними коштами, залучаються також іноземні джерела інвестиційного фінансування як з боку іноземних держав, так і з боку міжнародних і приватних вітчизняних комерційних банків і кредитних установ.

Позики бюджету державним підприємствам – це фінансова підтримка державних та інших підприємств, у яких понад 50% майна є державною власністю. Здійснюється вона з бюджетних асигнувань, як правило, на поворотній основі під затверджені проекти використання коштів, що надаються як державна підтримка. Фінансову підтримку як бюджетну позику

надає Міністерство фінансів на договірних засадах. Умовами договору мають бути передбачені зобов'язання сторін щодо обсягів, строків надання позики, її цільового використання, заходи щодо забезпечення її своєчасного повернення, відповідальність сторін за порушення умов договору, а також обсяги і порядок сплати процентів за використання бюджетних позик.

Державні дотації - це форма бюджетного фінансування, яка застосовується при фінансуванні планово-збиткових підприємств, організацій і установ, які надають послуги або виробляють необхідні товари, витрати на виробництво яких перевищує ціну продажу.

Форми бюджетного фінансування визначаються економічними умовами, із змінами яких міняються як форми бюджетного фінансування, так і їхнє застосування.

6.3. Методи бюджетного фінансування

Нині застосовуються декілька методів бюджетного фінансування.

Метод єдиного казначейського рахунку використовується для фінансування заходів з державного бюджету України. Це система бюджетних рахунків органів Державного казначейства, відкритих в установах банків за відповідними балансовими рахунками, з яких органами Державного казначейства здійснюються платежі безпосередньо суб'єктам діяльності.

Метод перерахування бюджетних коштів з поточних рахунків місцевих бюджетів на рахунки головних розпорядників бюджетних коштів. Суть його полягає в тому, що відповідно до бюджетного розпису фінансові органи перераховують кошти бюджету головним розпорядникам у порядку фінансування, на їхні рахунки згідно з кошторисом.

Метод нормування видатків є основним при розрахунку видатків на поточне утримання бюджетних установ і дає змогу порівняти потреби однотипних бюджетних установ та організацій. Нормування видатків передбачає однакове задоволення потреб споріднених установ і здійснення принципу цільового використання грошових коштів, які надаються їм із бюджету. Водночас, цей метод розрахунку видатків дає можливість здійснювати контроль за виконанням єдиного кошторису доходів і видатків.

Нормування видатків – це визначення обсягу витрат на розрахункову планову одиницю, яка характеризує обсяг діяльності відповідної бюджетної установи, наприклад, на один клас в школі, на одну дитину або діто-день у дошкільній дитячій установі.

Сума видатків бюджетної установи за допомогою нормативного методу розрахунку визначається як добуток розрахункових одиниць на норму видатків. Число розрахункових одиниць визначається на підставі даних з мережі і контингенту бюджетних установ. Мережа бюджетних установ і їхній контингент (наприклад, кількість класів у школах, число дошкільних дитячих установ і дітей у них) встановлюються міністерствами та відділами держадміністрацій і затверджуються станом на кінець року.

Для визначення суми видатків за нормативного методу розрахунку треба знати норму видатків на розрахункову одиницю.

Норма видатків – це величина затрат на планову розрахункову одиницю (наприклад, на один клас, одного вихованця, на один квадратний метр площі). Норми затрат встановлюються за однорідними видатками і однотипними установами. Залежно від того, в яких одиницях вимірювання відображаються норми, вирізняють дві основні групи норм: матеріальні і фінансові.

Матеріальні норми визначають затрати матеріальних ресурсів на розрахункову одиницю в натуральному виразі. Наприклад, склад і якість продуктів харчування на одну дитину в дитячому садку, на одне ліжко в лікарні, норма видатків палива з розрахунку на один метр кубічний приміщення. Матеріальні норми диференціюються за видами бюджетних установ.

Фінансові норми – це грошовий вираз матеріальної норми, виходячи із діючих державних цін. Фінансова норма також диференціюється за видами затрат. Розглядаючи фінансову норму, необхідно виділити поняття – бюджетна норма. Фінансова норма відображає усю суму грошових затрат на розрахункову одиницю.

Бюджетна норма відображає ту частку податків, яка покривається за рахунок бюджетних коштів.

Залежно від методу побудови фінансові норми поділяються на індивідуальні, комбіновані й укрупнені.

Індивідуальні норми відображають затрати за окремим видом видатків на розрахункову одиницю. Наприклад, норма харчування на 1 учня, вихованця тощо. Ці норми застосовуються переважно при складанні індивідуальних кошторисів доходів і видатків.

Комбіновані норми – показують суму затрат в цілому за видом видатків на розрахункову одиницю. Наприклад, норма всіх видатків за видом „оплата комунальних послуг та енергоносіїв” – на 1 клас у школі. Ця норма відображає загальну суму видатків на оплату теплопостачання, водопостачання та водовідведення, оплату електроенергії та природного газу. Комбіновані норми застосовуються при зведеному плануванні. Укрупнені норми відображають усю суму затрат на розрахункову одиницю. Наприклад, норма видатків на один клас у школі, одного вихованця в школі-інтернаті або на одну установу. Укрупнені норми застосовуються переважно при плануванні видатків щодо масових соціально-культурних установ з невеликим обсягом роботи (наприклад, за установами позашкільної роботи з дітьми).

Комбіновані й укрупнені норми широко застосовуються на першому етапі складання бюджету. Разом з тим вони використовуються і при складанні зведених розрахунків по однорідних бюджетних установах.

Норми видатків поділяються також на обов'язкові і розрахункові.

До обов'язкових належать норми, величина яких встановлюється, як правило, урядом, і вона суворо обов'язкова при складанні і виконанні єдиних кошторисів доходів і видатків бюджетних установ. До обов'язкових норм

належать, зокрема, норми видатків на продукти харчування, медикаменти та перев'язувальні матеріали, видатки на відрядження.

Розрахункові норми як середні норми видатків на розрахункову одиницю встановлюються відомствами за згодою з фінансовими органами. При визначенні рівня розрахункових норм враховуються умови діяльності бюджетної установи. Наприклад, норми видатків на вугілля, дрова встановлюються з урахуванням тривалості опалювального сезону в конкретній місцевості. На основі розрахункових норм визначається середній розмір окремих видів видатків за бюджетними установами.

Нормативи середньодушових видатків встановлюються в межах наявних бюджетних ресурсів для кожного типу делегованих видаткових повноважень і гарантуються державою. Видаткові нормативи коригуються з урахуванням регіональних відмінностей у вартості надання соціальних послуг, а також регіональних відмінностей у соціально-економічних, а також кліматичних, екологічних та інших екзогенних умовах.

Нормативи, які задовольняють ці вимоги і можуть застосовуватися на практиці, повинні відповідати низці критеріїв.

По-перше, потреби, що визначаються за нормативами, мають бути спільними для всіх місцевих самоврядувань.

По-друге, ці потреби мають бути такими, щоб можна було їх об'єктивно оцінити.

По-третє, необхідно, щоб існував чіткий зв'язок між ними і відмінностями в рівні видатків.

По-четверте, необхідно, щоб вони не залежали від рішення місцевих органів влади. Це означає, що визначення місцевих видаткових потреб повинно бути поза контролем місцевої влади і визначатися потребою в соціальних послугах, а не тим, наскільки місцеві органи влади прагнуть задовольнити ці потреби. Наприклад, потребу в галузі освіти можна точніше визначити через кількість учнів, яких треба навчати, ніж через кількість учителів, яких візьме на працю місцевий орган влади. Учнів розрізняють за типом (вихованець дитсадка, учень середньої школи, спеціалізованої школи, вечірньої та вищої школи), місцем розташування (місто чи район); до різних типів застосовуються різні вагові коефіцієнти, що віддзеркалюють відмінності у вартості навчання різних типів учнів, визначені Міністерством фінансів.

6.4. Суб'єкти та порядок бюджетного фінансування

Головним розпорядникам надане право розподіляти бюджетні кошти між розпорядниками нижнього рівня, а також витратити їх на інші цілі, на утримання апарату управління.

Головні розпорядники бюджетних коштів:

✓ ^оміністри і керівники центральних органів виконавчої служби – по Державному бюджету;

✓ керівники відділів обласних, міських, районних держадміністрацій – по місцевих бюджетах;

✓ голови сільських рад – по сільських бюджетах.

Розпорядники коштів II рівня – бюджетні організації в особі їхніх керівників, що уповноважені на одержання асигнувань, прийняття зобов'язань, здійснення виплат з бюджету на виконання функцій організації, яку вони очолюють, і на розподіл коштів для переводу розпорядникам III рівня і безпосередньо підлеглим їм одержувачам.

Розпорядники коштів III рівня – бюджетні організації в особі їхніх керівників, що уповноважені на одержання асигнувань, прийняття зобов'язань, здійснення виплат з бюджету на виконання функцій організації, яку вони очолюють, і на розподіл коштів для переводу безпосередньо підлеглим їм одержувачам.

Розпорядники коштів II рівня надають управлінням казначейства на паперових і електронних носіях дані про підготовлену мережу розпорядників коштів III рівня й одержувачів у територіальному розрізі. Управління звіряють отримані дані з інформацією, що надійшла від Державного казначейства, узагальнюють дані, групують по територіях (місто, район) і доводять на електронних носіях до відповідних відділень Державного казначейства.

Головні розпорядники коштів Державного бюджету до початку року визначають мережу розпорядників коштів нижчого рівня на відповідній території (обласний рівень).

Головні розпорядники розглядають показники проектів кошторисів розпорядників нижчого рівня щодо законності та правильності розрахунків, доцільності запланованих видатків бюджету та надання кредитів з бюджету, правильності їх розподілу відповідно до економічної класифікації видатків бюджету та класифікації кредитування бюджету, повноти надходження доходів або повернення кредитів, додержання діючих ставок (посадових окладів), норм, цін, лімітів, а також інших показників відповідно до законодавства та складають проекти зведених кошторисів.

Розпорядники бюджетних засобів несуть відповідальність за керування бюджетними асигнуваннями і здійснюють контроль за виконанням вимог і процедур, установлених Бюджетним кодексом, беруть бюджетні зобов'язання і проводять витрати тільки в межах бюджетних асигнувань, установлених кошторисами

Зобов'язання, узяті фізичними і юридичними особами по коштах Державного бюджету України без відповідних бюджетних асигнувань або з перевищенням повноважень, установлених цим Кодексом і Законом про Державний бюджет України, не вважаються бюджетними зобов'язаннями.

Після одержання товарів, робіт і послуг відповідно за умови узятото бюджетного зобов'язання розпорядник бюджетних засобів приймає рішення про їхню оплату і дає доручення на здійснення платежу органів Державного казначейства України, якщо інше не передбачене нормативно – правовими актами.

Казначейство здійснює платежі з доручення розпорядників бюджетних засобів у випадку:

1. Наявності відповідного бюджетного зобов'язання для платежу в бухгалтерському обліку виконання Державного бюджету України;
2. Відповідності цілей використання бюджетних засобів бюджетному асигнуванню;
3. Наявності в розпорядника бюджетних коштів невикористаних бюджетних асигнувань.

Особливі рахунки – рахунки, що відкриваються в органах Державного казначейства розпорядниками бюджетних засобів (крім розпорядників III рівня) для зарахування коштів, що підлягають подальшому розподілу і перерахуванню конкретному одержувачеві бюджетних коштів.

Реєстраційні рахунки – рахунки, що відкриваються в Державному казначействі розпорядником і одержувачем коштів Державного бюджету, для обліку операцій за коштами загального фонду бюджету.

Спеціальні реєстраційні рахунки – рахунки, що відкриваються розпорядниками коштів Державного бюджету всіх рівнів і одержувачами коштів Державного бюджету для обліку доходів і витрат, передбачених у частині спеціального фонду.

На нижньому рівні органи казначейства перевіряють відповідність даних, отриманих від вищого органа казначейства, перелікові розпорядників бюджетних коштів і одержувачів, що безпосередньо обслуговуються у відповідному органі Державного казначейства.

Згідно з отриманими реєстрами і наявними коштами управління зараховує кошти на особисті рахунки розпорядників II рівня для подальшого їхнього розподілу (для зарахування на реєстраційні рахунки самого розпорядника коштів і/або зарахування на реєстраційні рахунки розпорядника коштів III рівня, або безпосередньо на реєстраційні рахунки одержувачів).

Орган Державного Казначейства надає клієнтам виписки з рахунків за результатами попереднього операційного дня або за вимогою клієнта.

Розпорядники коштів II рівня протягом одного робочого дня після одержання виписок зі спеціальних рахунків, що підтверджують зарахування коштів, готують розподіл коштів або платіжні доручення на перерахування коштів. Відповідальність за несвоєчасний розподіл коштів і надання платіжних доручень несуть відповідальні розпорядники бюджетних коштів і одержувачі.

Органи Державного казначейства перевіряють відповідність зазначених в отриманому розподілі коштів або в платіжному дорученні сум бюджетним призначенням і планам асигнувань, залишкам невикористаних розпорядниками коштів, наявності зареєстрованих зобов'язань і даним про розташування мережі.

Для оформлення документів на одержання заробітної плати, стипендії, допомоги, витрат на службові відрядження й інші, що не можуть бути проведені безготівковими шляхом, розпорядники бюджетних коштів подають в органи Державного казначейства України заявку на видачу готівки.

Заявки на видачу готівки виписуються розпорядниками бюджетних коштів на осіб, з якими підписані договори про повну матеріальну відповідальність і які мають право одержувати і видавати кошти. Після одержання готівки на продукти харчування, господарські товари і медикаменти в органи Державного казначейства України подаються документи, що підтверджують здійснені витрати й узяття на облік матеріальних цінностей. Підтверджуючі документи надаються на протязі трьох днів з моменту придбання. При ненаданні розпорядниками бюджетних коштів у встановлений термін документів, органи Державного казначейства України припиняють видачу чеків на одержання готівки для придбання продуктів харчування, господарських товарів і медикаментів.

Питання для самоконтролю

- 1. Дати визначення та охарактеризуйте принципи бюджетного фінансування.*
- 2. Назвіть види та форми бюджетного фінансування,*
- 3. В чому проявляється сутність кошторисного фінансування?*
- 4. Які є методи бюджетного фінансування?*
- 5. Назвіть норми та нормативи бюджетного фінансування.*
- 6. Хто в Україні виступає в якості головного розпорядника бюджетних коштів ?*
- 7. Який діє порядок бюджетного фінансування?*

НАВЧАЛЬНИЙ МОДУЛЬ 2. ВИДАТКИ БЮДЖЕТУ

ТЕМА 7. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ КОШТОРИСНОГО ФІНАНСУВАННЯ

7.1. Сутність та види кошторисного фінансування

7.2. Зміст основних кодів видатків кошторису бюджетної установи

7.3. Організація складання кошторису бюджетної установи

7.4. Порядок визначення посадового окладу працівників бюджетних установ

7.1. Сутність та види кошторисного фінансування

Для впровадження ефективного державного контролю за витратою бюджетних коштів установам, що фінансуються з Державного і місцевого бюджетів, з 1997р. був здійснений перехід на фінансування даних установ на основі кошторисів.

Суть кошторисного фінансування полягає у виділенні бюджетних асигнувань на основі спеціального розрахункового документа – кошторису.

Принципи кошторисного фінансування:

✓ взаємозв'язок кошторисів із планом соціально-економічного розвитку регіону. Витрати бюджетних організацій визначені економічним планом тієї адміністративно-територіальної одиниці, де знаходиться ця організація;

✓ цільового призначення бюджетних асигнувань. Видатки бюджетних організацій згруповані за статтями бюджетної класифікації. Перевищення ліміту бюджетних ресурсів не допускається;

✓ ефективності. Використання режиму економії у витраті коштів. Цей принцип передбачає таке використання коштів, за якого досягається максимальна ефективність діяльності установи при мінімумі грошових витрат;

✓ контрольованості. Проведення вищестоящими організаціями і фінансовими органами, постійного контролю за діяльністю бюджетних організацій.

Кошторис – це плановий документ бюджетної організації, що дає повноваження одержання доходів і здійснення витрат, визначає обсяг бюджетних асигнувань, їх постатейний і поквартальний розподіл і спрямованість коштів для виконання бюджетною організацією своїх функцій і досягнення цілей, визначених на відповідний бюджетний період.

У бюджетному плануванні розрізняють такі *види кошторисів*: *індивідуальний кошторис, загальний кошторис, кошторис на проведення централізованих заходів, зведений кошторис*. Аналогічно до видів кошторисів розрізняють види плану асигнувань із загального фонду бюджету.

Індивідуальний кошторис – це фінансовий план *конкретної бюджетної установи*, що відображає специфіку й особливості її виробничої діяльності;

його складають установи освіти, охорони здоров'я, державної влади й управління, правоохоронні органи, суди і прокуратура та ін. Він також є основним документом при плануванні і фінансуванні окремих заходів, передбачених кодами видатків бюджетної класифікації.

Загальний кошторис складається на видатки *однотипних установ*, що обслуговуються централізованою бухгалтерією. Такі кошториси складаються по школах, клубах, бібліотеках, фельдшерсько-акушерських пунктах. Для цих установ характерним є невеликий обсяг фінансування і стабільний штат працівників.

Кошторис видатків на проведення централізованих заходів розробляють міністерства, відомства, управління (відділи) місцевих органів влади й управління на видатки, які доцільно здійснювати в централізованому порядку (наприклад, видатки на підготовку кадрів, придбання цінного навчального обладнання та інвентарю, медичного обладнання, автомобілів швидкої медичної допомоги, проведення спортивних змагань тощо). До централізованих заходів належать заходи з організації та здійснення безпосередньо апаратом головного розпорядника або апаратом уповноваженого ним розпорядника нижчого рівня або уповноваженою ним установою закупівель товарів, робіт і послуг у рамках реалізації затверджених у встановленому порядку державних цільових програм, а також загальнодержавних заходів програмного характеру з метою забезпечення відповідними товарами, роботами, послугами закладів та установ системи головного розпорядника та/або співвиконавців відповідних державних цільових програм.

Зведений галузевий кошторис містить усі видатки на утримання установ одного відомства, наприклад управління (відділу) освіти чи охорони здоров'я, тобто в ньому об'єднуються індивідуальні кошториси і кошториси видатків на проведення централізованих заходів. Зведені кошториси і плани асигнувань – це зведення показників усіх видів кошторисів і планів асигнувань розпорядників коштів бюджету нижчого рівня за функціональною класифікацією. Зведені кошториси не затверджуються.

Зведені плани використання бюджетних коштів і зведені помісячні плани використання бюджетних коштів – це зведення показників індивідуальних планів використання бюджетних коштів та індивідуальних помісячних планів використання бюджетних коштів.

У кошторисі визначається загальний обсяг, цільове надходження, використання по статтях із квартальною регламентацією. Форми кошторисів і супровідних документів розробляються і затверджуються Міністерством фінансів і Державним казначейством України.

Затвердженню кошторисів передуює процес формування лімітів витрат у підвідомчих установах. Вищі організації повинні враховувати об'єктивну потребу в коштах кожної організації, виходячи з основних і виробничих показників, обсягу виконаної роботи, штатної чисельності і намічених заходів щодо скорочення витрат у планованому періоді.

За таких умов повинні виконуватись вимоги з забезпечення фінансовими ресурсами, у першу чергу, витрат на заробітну плату з нарахуванням на соціальне страхування, а також на господарське утримання установи. Асигнування на придбання устаткування, капітальний ремонт приміщень і т.д., що не є першочерговими, можуть передбачатися тільки за умови забезпечення коштами невідкладних витрат.

Визначення обсягів фінансування ґрунтується на:

- ✓ показниках, що характеризують кількісні параметри діяльності бюджетної установи (оперативно-сітьові показники);
- ✓ нормативах видатків у розрахунку на певний кількісний показник.

Кошторис складається всіма бюджетними установами на календарний рік і затверджується у встановленому порядку. До кошторису також додаються розрахунки та обґрунтування видатків і доходів у розрізі видів доходів і елементів витрат за кожним фондом кошторису.

Крім кошторису, бюджетний заклад використовує такі основні документи, як:

- ✓ лімітна довідка про бюджетні асигнування на рік;
- ✓ типовий штатний розпис;
- ✓ тарифікаційний список;
- ✓ план асигнувань із загального фонду бюджету на рік.

Лімітна довідка – це документ, який містить затверджені бюджетні призначення та їх щомісячний розподіл, а також інші показники, що згідно з законодавством мають бути визначені на основі відповідних нормативів.

План асигнувань – це помісячний розподіл видатків, затверджених в кошторисі для загального фонду.

В *типовому штатному розписі* визначається структура і чисельність посад за кожним найменуванням у конкретних підрозділах і в цілому по установі. Загальна кількість посад за штатним розписом не повинна перевищувати розрахункової чисельності для бюджетної установи відповідно до лімітної довідки про річні бюджетні асигнування, діючих штатних нормативів, індивідуальних дозволів, оформлених у встановленому порядку.

Тарифікаційний список складається бюджетною установою щорічно і є документом для складання штатного розпису, додається до нього. Кількість посад у тарифікаційному списку повинна збігатися з кількістю посад у штатному розписі.

7.2. Зміст основних кодів видатків кошторису бюджетної установи

Економічна класифікація видатків бюджету призначена для чіткого розмежування видатків бюджетних установ та одержувачів бюджетних коштів за економічними характеристиками операцій, які здійснюються відповідно до функцій держави та місцевого самоврядування.

Видатки на проведення торгів із закупівлі товарів, робіт та послуг (а саме: видатки на розробку і розсилання документації конкурсних торгів, запрошення до участі в процедурах закупівель та підготовці засідань комітету з конкурсних торгів із закупівлі товарів, робіт і послуг тощо) здійснюються за відповідними кодами економічної класифікації видатків бюджету залежно від економічної суті платежу.

До основних кодів видатків кошторису (згідно з економічною класифікацією) належать наступні (згідно з наказом Міністерства фінансів України від 12.03.2012 № 333 «Про затвердження Інструкції щодо застосування економічної класифікації видатків бюджету та Інструкції щодо застосування класифікації кредитування бюджету» (додаток М).

Поточні видатки (код 2000) – це видатки, які спрямовуються на виконання бюджетних програм та забезпечують поточне функціонування бюджетних установ, проведення досліджень, розробок, заходів та надання поточних трансфертів населенню і підприємствам (установам, організаціям);

Субсидії – це усі невідплатні поточні виплати підприємствам, які не передбачають компенсації у вигляді спеціально обумовлених виплат або товарів і послуг в обмін на проведені платежі, а також видатки, пов'язані з відшкодуванням збитків державних підприємств;

Трансферти населенню – це поточні платежі фізичним особам або надання їм матеріальної допомоги у натуральному вигляді, які передбачені для збільшення їх доходу. Трансферти населенню можуть надаватись як у готівковій формі, так і шляхом сплати рахунків. Подібні платежі можуть бути окремою добавкою до бюджету певної сім'ї чи особи або компенсуванням певних видів витрат, наприклад, на харчування, комунальні послуги, оплату проїзду тощо;

Трансфертні платежі – це невідплатні і безповоротні платежі, які не є придбанням товарів чи послуг, наданням кредиту або виплатою непогашеного боргу.

Сплата податку на додану вартість, який включений до ціни товарів, робіт і послуг, здійснюється за тим кодом економічної класифікації видатків бюджету, за яким здійснюється основний платіж, або за кодом економічної класифікації видатків бюджету 2800 «Інші поточні видатки», якщо сплата податку відноситься до податкового кредиту платника податку.

Перерахування (сплата) податку на доходи фізичних осіб здійснюється за тим кодом економічної класифікації видатків бюджету, за яким здійснюється виплата доходу фізичної особи.

У процесі складання кошторису усі витрати можуть розділятися на 2 групи. До першої групи належать витрати на оплату праці, планування яких здійснюється, виходячи зі специфіки окремих галузей соціальної сфери. Інші витрати плануються за стандартною методикою, що виходить з обсягів закупівлі товарів і послуг і діючих цін і тарифів.

Капітальні видатки (код 3000) - це видатки, які спрямовуються на придбання основного капіталу (обладнання і предметів довгострокового

користування), необоротних активів (у тому числі землі, нематеріальних активів тощо), на будівництво (придбання), ремонт, модернізацію, реконструкцію та реставрацію (у тому числі житла (приміщень), інших об'єктів), на створення державних запасів і резервів; на придбання капітальних активів; невідплатні платежі, компенсацію втрат, пов'язаних з пошкодженням основного капіталу.

Складання кошторису проводиться відповідно до економічної класифікації витрат (табл.7.1).

Таблиця 7.1

Економічна класифікація витрат

Код	Найменування	Код	Найменування
2000	Поточні видатки	2700	Соціальне забезпечення
2100	Оплата праці і нарахування на заробітну плату	2710	Виплата пенсій і допомоги
2110	Оплата праці	2720	Стипендії
2111	Заробітна плата	2730	Інші виплати населенню
2112	Грошове забезпечення військовослужбовців	2800	Інші поточні видатки
2120	Нарахування на оплату праці	2900	Позицію виключено
2200	Використання товарів і послуг	3000	Капітальні видатки
2210	Предмети, матеріали, обладнання та інвентар	3100	Придбання основного капіталу
2220	Медикаменти та перев'язувальні матеріали	3110	Придбання обладнання і предметів довгострокового користування
2230	Продукти харчування	3120	Капітальне будівництво
2240	Оплата послуг (крім комунальних)	3121	Капітальне будівництво (придбання) житла
2250	Видатки на відрядження	3122	Капітальне будівництво (придбання) об'єктів
2260	Видатки та заходи спеціального призначення	3130	Капітальний ремонт
2270	Оплата комунальних послуг та енергоносіїв	3140	Реконструкція та реставрація
2271	Оплата теплопостачання	3150	Створення державних запасів і резервів
2272	Оплата водопостачання та водовідведення	3160	Придбання землі та нематеріальних активів
2273	Оплата електроенергії	3200	Капітальні трансферти
2274	Оплата природного газу	3210	Капітальні трансферти підприємствам
2275	Оплата інших енергоносіїв	3220	Капітальні трансферти органам державного управління інших рівнів
2280	Дослідження і розробки, заходи по реалізації державних (регіональних) програм		
2400	Обслуговування боргових зобов'язань	3230	Капітальні трансферти урядам іноземних держав та міжнародним організаціям
2600	Поточні трансферти		
2610	Субсидії та поточні трансферти підприємствам (установам, організаціям)	3240	Капітальні трансферти населенню
2620	Поточні трансферти органам державного управління інших рівнів	9000	Нерозподілені видатки
2630	Поточні трансферти урядам іноземних держав та міжнародним організаціям		

Капітальні трансферти – це невідплатні односторонні платежі органів управління, які не ведуть до виникнення або погашення фінансових вимог. Вони передбачені на придбання капітальних активів, компенсацію втрат, пов'язаних з пошкодженням основного капіталу, або збільшення капіталу одержувачів бюджетних коштів. До цієї категорії включаються також трансфертні платежі підприємствам для покриття збитків, акумульованих ними протягом ряду років або таких, які виникли в результаті надзвичайних обставин. Капітальними трансфертами вважаються невідплатні, безповоротні платежі, які мають одноразовий і нерегулярний характер як для надавача (донора), так і для їх отримувача (бенефіціара). Кошти, що виділяються з бюджету як капітальні трансферти, мають цільове призначення.

7.3. Організація складання кошторису бюджетної установи

Порядок складання, розгляду, затвердження та основні вимоги до виконання кошторисів бюджетних установ затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2002 р. № 228.

Підставою для складання проектів кошторисів є граничні обсяги видатків бюджету відповідно до проекту бюджету на наступний рік, які Мінфін та місцеві фінансові органи доводять до головних розпорядників.

Головні розпорядники після перевірки проектів кошторисів розпорядників нижчого рівня щодо законності та правильності розрахунків, доцільності запланованих видатків бюджету на основі зведення показників кошторисів (складання проектів зведених кошторисів) формують бюджетні запити.

У двотижневий строк з дня прийняття закону про Державний бюджет України, відповідного рішення Верховної Ради АР Крим, місцевих рад Мінфін, місцеві фінансові органи доводять до головних розпорядників лімітні довідки про бюджетні асигнування для уточнення проектів кошторисів та інших фінансових планів.

Лімітна довідка про бюджетні асигнування (далі – лімітна довідка) – це документ, який містить затвержені бюджетні призначення (встановлені бюджетні асигнування) та їх помісячний розподіл, а також інші показники, що згідно із законодавством повинні бути визначені на основі нормативів, і видається відповідно Мінфіном, місцевим фінансовим органом, головним розпорядником. Головні розпорядники після одержання лімітних довідок подають Мінфіну, місцевим фінансовим органам уточнені проекти зведених кошторисів та інші зведені фінансові плани для складання і затвердження розпису відповідного бюджету.

Розпорядники нижчого рівня уточнюють проекти кошторисів і подають їх головним розпорядникам для уточнення показників проектів зведених кошторисів. Розпорядники свої витрати приводять у відповідність з бюджетними асигнуваннями та іншими показниками, що доведені лімітними довідками. Для цього чисельність працівників установи, що пропонується до

затвердження за штатним розписом, повинна бути приведена у відповідність з визначеним фондом оплати праці, а інші витрати – у відповідність з іншими встановленими асигнуваннями таким чином, щоб забезпечити виконання покладених на установу функцій.

Штатний розпис – це документ, що визначає структуру установи, кількість штатних одиниць по кожному структурному підрозділу і у цілому по установі. У штатному розписі вказуються встановлені штатному персоналу посадові оклади, надбавки, доплати, місячний фонд заробітної плати, а також фонд заробітної плати на рік по цій установі. У разі потреби міністерства та інші центральні органи виконавчої влади за погодженням з Мінфіном можуть установлювати форму штатного розпису для відповідної галузі.

Розпис бюджету – документ, в якому встановлюється розподіл доходів, фінансування бюджету, повернення кредитів до бюджету, бюджетних асигнувань головним розпорядникам бюджетних коштів за певними періодами року відповідно до бюджетної класифікації.

Кошториси та інші фінансові планові документи бюджетної установи повинні бути затверджені протягом 30 календарних днів після затвердження розписів відповідних бюджетів, затверджуються керівником установи, а, які не мають вищестоящої установи (центральні районні, центральні міські лікарні тощо), затверджуються райдержадміністраціями або виконавчими органами відповідних місцевих рад.

Затвердження кошторисів та інших фінансових планових документів у сумі, що перевищує встановлені бюджетні призначення, тягне за собою відповідальність згідно із законодавством.

Скорочення завищених асигнувань, виявлених у результаті перевірки правильності складення кошторисів, проводиться Мінфіном місцевими фінансовими органами на підставі матеріалів перевірок.

Бюджетним кодексом України дозволено бюджетним установам розміщувати на депозитах тимчасово вільні бюджетні кошти, отримані за надання платних послуг. Крім того не використані у поточному році залишки коштів спеціального фонду (власні надходження бюджетних установ) не вилучаються з рахунків бюджетних установ і використовуються для покриття відповідних витрат у наступному бюджетному періоді з урахуванням їх цільового призначення.

7.4. Порядок визначення посадового окладу працівників бюджетних установ

З метою впорядкування оплати праці працівників бюджетних установ, а також створення механізму підтримання на постійному рівні оптимальних міжгалузевих співвідношень в оплаті праці постановою КМУ "Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей

бюджетної сфери" від 30.08.2002 р. № 1298 (далі - постанова № 1298) було затверджено:

- єдину тарифну сітку розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників;
- схеми тарифних розрядів посад працівників всіх бюджетних установ;
- ставки погодинної оплати праці працівників усіх галузей економіки.

Тарифна система оплати праці використовується при розподілі робіт залежно від їх складності, а працівників – залежно від кваліфікації та за розрядами тарифної сітки. Вона є основою для формування та диференціації розмірів заробітної плати.

Тарифна сітка (схема посадових окладів) формується на основі тарифної ставки робітника першого розряду та міжкваліфікаційних (міжпосадових) співвідношень розмірів тарифних ставок (посадових окладів). Схема посадових окладів (тарифних ставок) працівників установ, закладів та організацій, що фінансуються з бюджету, формується на основі:

- ✓ мінімального розміру посадового окладу (тарифної ставки), встановленого Кабінетом Міністрів України;
- ✓ міжпосадових (міжкваліфікаційних) співвідношень розмірів посадових окладів (тарифних ставок) і тарифних коефіцієнтів.

Мінімальний посадовий оклад (тарифна ставка) встановлюється у розмірі, не меншому за прожитковий мінімум, встановлений для працездатних осіб на 1 січня календарного року.

Посадові оклади (тарифні ставки) за розрядами Єдиної тарифної сітки визначаються шляхом множення окладу (ставки) працівника 1 тарифного розряду на відповідний тарифний коефіцієнт. У разі коли посадовий оклад (тарифна ставка) визначені у гривнях з копійками, цифри до 0,5 відкидаються, від 0,5 і вище – заокруглюються до однієї гривні.

В таблиці 7.2. наведено розміри посадових окладів в штатних розписах бюджетних установ, організацій з 1 січня 2019 року.

Таблиця 7.2

Оклади в бюджетній сфері з 1 січня 2019 року

Тарифний розряд	Тарифний коефіцієнт	Посадовий оклад (тарифна ставка), грн	Тарифний розряд	Тарифний коефіцієнт	Посадовий оклад (тарифна ставка), грн
1	1	1921	14	2,42	4649
2	1,09	2094	15	2,58	4956
3	1,18	2267	16	2,79	5360
4	1,27	2440	17	3	5763
5	1,36	2613	18	3,21	6166
6	1,45	2785	19	3,42	6570
7	1,54	2958	20	3,64	6992
8	1,64	3150	21	3,85	7396
9	1,73	3323	22	4,06	7799
10	1,82	3496	23	4,27	8203
11	1,97	3784	24	4,36	8376
12	2,12	4073	25	4,51	8664
13	2,27	4361			

Тарифна ставка – це розмір заробітної плати за одиницю часу. Існують годинні, денні та місячні тарифні ставки. У бюджетних установах застосовуються переважно місячні тарифні ставки заробітної плати, які називаються посадовими окладами. Формула розрахунку тарифної ставки (посадового окладу)

Законом України "Про Державний бюджет України" посадові оклади (тарифні ставки) року установлюються у такому порядку:

– для працівників, у яких посадові оклади менші, ніж розмір мінімальної заробітної плати, посадові оклади (тарифні ставки) у штатних розписах установлювались на рівні мінімальної заробітної плати;

– для інших працівників посадові оклади розраховуються виходячи з розміру посадового окладу (тарифної ставки) працівника першого тарифного розряду.

Тарифні списки - єдині документи, що визначають розміри посадових місячних окладів, тарифних ставок і надбавок окремих працівників. Установлена за тарифікацією та зафіксована в тарифікаційних списках ставка заробітної плати виплачується працівникам щомісячно незалежно від кількості тижнів і робочих днів у різні місяці року.

Установлена за тарифікацією та зафіксована в тарифікаційних списках ставка заробітної плати виплачується працівникам щомісячно незалежно від кількості тижнів і робочих днів у різні місяці року.

Питання для самоконтролю

1. *Що таке кошторис бюджетної установи і які його складові?*
2. *Які вам відомі види кошторисів?*
3. *Назвіть принципи кошторисного фінансування бюджетної установи.*
4. *Як згруповані у кошторисі поточні видатки бюджетної установи?*
5. *Яким чином згруповані у кошторисі капітальні видатки?*
6. *Охарактеризуйте порядок складання кошторису бюджетної установи.*
7. *Який порядок визначення посадового окладу працівника бюджетної установи?*

ТЕМА 8. ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ГАРАНТІЙ НАСЕЛЕННЮ

8.1. Сутність та необхідність системи соціального захисту

8.2. Складові системи соціального захисту населення

8.3. Джерела фінансування соціальних гарантій

8.4. Види та розміри соціальних виплат

8.1. Сутність та необхідність системи соціального захисту

Соціальний захист – це комплекс організаційно-правових та економічних заходів спрямованих на захист добробуту кожного члена суспільства, законодавчо закріплених соціальних норм, що гарантує держава окремим верствам населення, а також при визначених економічних умовах усім членам суспільства (під час росту інфляції, спаду виробництва, економічної кризи, безробіття й іншого).

Особливістю соціального захисту є адресна спрямованість, тобто соціальна допомога повинна надаватися тим громадянам, яким вона необхідна й у визначених обсягах.

Нині фінансово-економічна криза, яка супроводжується політичною нестабільністю та військовим конфліктом на сході України негативно вплинула на функціонування системи фінансового забезпечення соціального захисту.

Через економічну кризу, а також у зв'язку з підвищенням цін на енергоносії для населення, рівень бідності в Україні стрімко виріс. За даними Організації Об'єднаних Націй, за межею бідності проживає більше 80 % українців. За стандартами ООН, якщо людина витрачає на проживання та продукти харчування менше 5 доларів на день, а на місяць менше 150 доларів, то вона живе за порогом бідності. За курсом Нацбанку, прожитковий мінімум мала б становити приблизно 4200 гривень, що 2,5 рази більше встановленого проектом Закону Про Державний бюджет на 2019 рік. Якщо в африканських країнах поріг бідності становить 1,25 долара на день, то в Україні прожитковий мінімум на день – 2 долара. Межа бідності у світі – два долари на день, межа злиднів – один долар двадцять п'ять центів.

Бідність українського народу є наслідком неефективного розподілу фінансових ресурсів. Найбільш вражаючою є бідність працюючих, заробітна плата яких визначає життєвий рівень, тобто забезпечує лише злиденне існування.

Сьогодні головною умовою входження України у світовий ринок і європейський торговельний простір є відповідність вітчизняних стандартів міжнародним. При розробці соціальних стандартів потрібно враховувати два аспекти: 1) стандартизацію соціальних прав; 2) розробку соціальних стандартів рівня життя. Соціальні стандарти повинні характеризувати мінімальні соціальні норми, які гарантують гідний рівень життя. До соціальних стандартів життя відносять:

- ✓ тривалість життя – від 25 (мінімум) до 85 (максимум) років;
- ✓ грамотність населення – 100 %;
- ✓ середню тривалість навчання – 15 років;
- ✓ реальний ВВП на душу населення (в купівельній спроможності до долара) – від 200 (мінімум) до 40 тис. (максимум);
- ✓ сумарний коефіцієнт народжуваності (середня кількість дітей, народжених жінкою у фертильному віці) – 2,14 – 2,15;
- ✓ коефіцієнт старіння населення (частка населення, старшого за 65 років у загальній чисельності населення) – 7%;
- ✓ співвідношення 10% найбагатших до 10 % найбідніших – 10 : 1;
- ✓ частку населення , яке проживає за межею бідності, – 10 %;
- ✓ співвідношення мінімальної та середньої заробітної плати – 1 : 3;
- ✓ мінімальний рівень погодинної оплати – 3 дол.;
- ✓ рівень безробіття (з урахуванням прихованого) – 8 - 10 %;
- ✓ рівень депопуляції (кількість народжених до кількості померлих) – 50 : 50.

По багатьох пунктах ці стандарти в Україні не дотримуються.

8.2. Складові системи соціального захисту населення

Форми і методи соціального захисту населення повинні забезпечити задоволення життєво необхідних потреб кожного громадянина на рівні не нижче прожиткового мінімуму.

Відповідно до ст. 6 Закону України «Про державні соціальні стандарти та державні соціальні гарантії» *державні соціальні гарантії* – встановлені законами мінімальні розміри оплати праці, доходів громадян, пенсійного забезпечення, соціальної допомоги, розміри інших видів соціальних виплат, встановлені законами та іншими нормативно-правовими актами, які забезпечують рівень життя не нижчий від прожиткового мінімуму.

Більшість українських вчених стверджують, що в структуру системи соціального захисту населення входять три основні складові (табл. 8.1).

Таблиця 8.1

Складові системи соціального захисту населення

Система соціального захисту	
Соціальна допомога	1. Грошова 2. Натуральна 3. Соціальні пільги
Соціальні гарантії	1. Мінімальна заробітна плата 2. Мінімальна пенсія 3. Неоподатковуваний мінімум доходів громадян 4. Розмір державної соціальної допомоги та інших соціальних виплат 5. Інші соціальні гарантії
Соціальне страхування	1. Пенсійне страхування 2. Страхування на випадок безробіття 3. Страхування на випадок тимчасової втрати працездатності 4. Страхування від нещасного випадку на виробництві та професійних захворювань

Соціально-економічні гарантії – це метод забезпечення з боку держави задоволення різноманітних потреб громадян на рівні соціально визнаних норм і нормативів.

Державні соціальні стандарти – це встановлені законами, іншими нормативно-правовими актами соціальні норми і нормативи або їх комплекс, на базі яких визначаються рівні основних державних соціальних гарантій. Державні соціальні стандарти і нормативи формуються, встановлюються і затверджуються в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Соціальні норми і нормативи – показники необхідного споживання продуктів харчування, непродовольчих товарів і послуг та забезпечення освітніми, медичними, житлово-комунальними, соціально-культурними послугами. Нормативи витрат (фінансування) – показники поточних і капітальних витрат з бюджетів усіх рівнів на забезпечення задоволення потреб на рівні, не нижчому від державних соціальних стандартів і нормативів. Класифікація соціальних нормативів здійснюється за характером задоволення соціальних потреб та за рівнем задоволення цих потреб.

За першим критерієм виділяють:

1) *нормативи споживання* – розміри споживання в натуральному вираженні за певний проміжок часу (за рік, місяць, день) продуктів харчування, непродовольчих товарів поточного споживання та деяких видів послуг;

2) *нормативи забезпечення* – визначена кількість наявних в особистому споживанні предметів довгострокового користування, а також забезпечення певної території мережею закладів охорони здоров'я, освіти, підприємств, установ, організацій соціально-культурного, побутового, транспортного обслуговування та житлово-комунальних послуг;

3) *нормативи доходу* – розмір особистого доходу громадянина або сім'ї, який гарантує їм достатній рівень задоволення потреб, що обчислюється на основі визначення вартісної величини набору нормативів споживання та забезпечення.

За другим критерієм соціальні нормативи поділяються:

1) на нормативи раціонального споживання – рівень, що гарантує оптимальне задоволення потреб;

2) нормативи мінімального споживання – соціально прийнятний рівень споживання продуктів харчування, непродовольчих товарів та послуг з огляду на соціальні або фізіологічні потреби;

3) статистичні нормативи – нормативи, що визначаються на основі показників фактичного споживання або забезпеченості для всього населення чи його окремих соціально-демографічних груп.

- ✓ До державних соціальних нормативів у сфері освіти належать:
- ✓ перелік і обсяг послуг, що надаються державними і комунальними установами дошкільної, середньої, професійно-технічної і вищої освіти;
- ✓ нормативи граничної наповнюваності класів, груп;
- ✓ нормативи співвідношення учнів, студентів і педагогічних працівників;

✓ нормативи матеріального забезпечення навчальних закладів і т.д.

Прожитковий мінімум – це вартісна оцінка мінімуму життєвих засобів, необхідних для підтримки життєдіяльності і поновлення робочої сили працівника. Прожитковий мінімум являє собою законодавчо визначений базовий державний соціальний стандарт, на основі якого встановлюються соціальні гарантії і стандарти в сферах доходів населення, житлово-комунального, соціально-культурного обслуговування, охорони здоров'я, освіти і т.д.

Прожитковий мінімум – це базовий соціальний стандарт на основі якого визначаються державні соціальні гарантії та стандарти у сферах доходів населення, житлово-комунального, побутового, соціально-культурного обслуговування, охорони здоров'я та освіти.

Таблиця 8.2

Основні соціальні гарантії 2017-2019 рр.

Показник	2018 р.			2019 р.		
	з 01.01	з 01.07	з 01.12	з 01.01	з 01.07	з 01.12
Прожитковий мінімум (ПМ) на місяць на одну особу	1700	1777	1853	1853	1936	2027
для дітей віком до 6 років	1492	1559	1626	1626	1699	1779
для дітей від 6 до 18 років	1860	1944	2027	2027	2118	2218
для працездатних осіб	1762	1841	1921	1921	2007	2102
для осіб, які втратили працездатність	1373	1435	1497	1497	1564	1638
Мінімальна заробітна плата	3723	3723	3723	4173	4173	4173
(у % до ПМ для працездатних осіб)	211,3	202,2	193,8			
Мінімальна пенсія (у % до ПМ для осіб, які втратили працездатність)	1452	1452	1497	1497	1564	1638
	105,8	101,2	100,0	100,0	100,0	100,0
Мінімальна пенсія для осіб старше 65 років, які мають повний страховий стаж	1489,20	1489,20	1497,00	1669,20	1669,20	1669,20
(у % до ПМ для осіб, які втратили працездатність)	108,5	103,8	100,0	111,5	106,7	101,9

Наприклад, при розробці проекту бюджету на 2019 рік визначено прожитковий мінімум на одну особу в розрахунку на місяць у розмірі з 1 січня 2019 р. – 1853 грн [2]. За розрахунками Міністерства соціальної політики, відповідно до ст. 5 Закону України «Про прожитковий мінімум», фактичний розмір прожиткового мінімуму у цінах грудня 2018 р. у розрахунку на місяць на одну особу мав би становити 3384,59 грн. Виходячи із вищезазначеного, протягом 2014-2019 рр. Урядом України свідомо занижено індекс інфляції, не враховано знецінення грошових доходів та заощаджень громадян, девальвацію національної валюти, внаслідок прожитковий мінімум для працездатних осіб,

мінімальна пенсія за віком, формують передумови подальшого зубожіння уразливих верств населення. Отже, при розробці системи соціальних стандартів необхідно сформувавши норми права та мінімальні норми соціальних гарантій, які б гарантували достатній рівень та якість життя населення.

8.3. Джерела фінансування соціальних гарантій та склад видатків на соціальний захист

Джерелами фінансування соціальних гарантій виступають: державний бюджет; місцевий бюджет; фонди соціального страхування (фонд соціального страхування України; фонд загального обов'язкового державного страхування на випадок безробіття; державні і недержавні Пенсійні фонди).

Фінансування соціального захисту з державного бюджету включають:

а) виплату пенсій військовослужбовцям рядового, сержантського та старшинського складу строкової служби та членам їхніх сімей, пенсій військовослужбовцям та особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ, іншим особам, визначеним законом; сплату до Пенсійного фонду України страхових внесків за окремі категорії осіб, передбачені законом; виплату доплат, надбавок, підвищень до пенсій, додаткових пенсій, пенсій за особливі заслуги перед Україною, державної соціальної допомоги на догляд особам;

б) державні програми соціальної допомоги (грошова допомога особам, яких визнано біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, та особам, яким надано тимчасовий захист; компенсації на медикаменти; програма протезування; програми і заходи із соціального захисту осіб з інвалідністю, у тому числі програми і заходи Фонду соціального захисту інвалідів; відшкодування збитків, заподіяних громадянам; заходи, пов'язані з поверненням в Україну кримськотатарського народу та осіб інших національностей, які були незаконно депортовані з України, та розміщенням іноземців і осіб без громадянства, які незаконно перебувають на території України; щорічна разова грошова допомога ветеранам війни та жертвам нацистських переслідувань; довічні державні стипендії; кошти, що передаються до фондів загальнообов'язкового державного соціального страхування; програми соціального захисту громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, інші види цільової грошової допомоги, встановлені законом);

в) державну підтримку громадських об'єднань осіб з інвалідністю і ветеранів, які мають статус всеукраїнських;

г) державні програми і заходи стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї;

г) державну підтримку молодіжних та дитячих громадських організацій на виконання загальнодержавних програм і заходів стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України;

д) державні програми підтримки будівництва (реконструкції) житла для окремих категорій громадян;

е) інші програми в галузі соціального захисту та соціального забезпечення, що забезпечують виконання загальнодержавних функцій, згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України;

Розмежування видів видатків між місцевими бюджетами здійснюється на основі принципу субсидіарності.

Фінансування видатків на соціальне забезпечення відбувається:

✓ з державного бюджету України (виплата пенсій військовослужбовцям рядового, сержантського та старшинського складу строкової служби та членам їхніх сімей, пенсій військовослужбовцям та особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ, іншим особам, визначеним законом; виплата доплат, надбавок, підвищень до пенсій, додаткових пенсій, пенсій за особливі заслуги перед Україною, встановлених законом; державні програми соціальної допомоги (грошова допомога особам, яких визнано біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, та особам, яким надано тимчасовий захист; компенсації на медикаменти; програма протезування; програми і заходи із соціального захисту інвалідів;

✓ з міст обласного значення, районних бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад;

✓ з обласних бюджетів (див. додаток Л).

8.4. Види соціальних виплат з бюджетів

Бюджетна класифікація видатків за функцією 1000 «Соціальний захист та соціальне забезпечення» включає:

1010 Соціальний захист на випадок непрацевдатності

1020 Соціальний захист пенсіонерів

1030 Соціальний захист ветеранів війни та праці

1040 Соціальний захист сім'ї, дітей та молоді

1050 Соціальний захист безробітних

1060 Допомога у вирішенні житлового питання

1070 Соціальний захист інших категорій населення

1080 Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері соціального захисту

1090 Інша діяльність у сфері соціального захисту

Фінансування державного захисту населення в умовах нестабільної економічної ситуації в країні є одним з основних напрямів використання коштів державного та місцевих бюджетів.

Обсяг коштів, які спрямовуються на соціальний захист населення, залежить від фінансових можливостей держави, і визначаються обсягом валового внутрішнього продукту (ВВП) та науково-обґрунтованим оптимальним обсягом фонду споживання. Здійснюючи соціальні виплати, держава повинна дотримуватись визначених параметрів, але за умов

економічної кризи не здатна забезпечити соціальний захист населення на належному рівні.

Держава повинна гарантувати всім громадянам мінімум соціальних послуг і матеріальних благ через такі фінансові механізми:

Визначення розмірів мінімальних соціальних гарантій: мінімальної заробітної плати; пенсій за віком; стипендій і т.п.

Здійснення превентивних соціальних заходів у зв'язку з ціновою лібералізацією: адресного вибіркового надання соціальної допомоги; здійснення компенсаційних виплат незахищеним шарам населення.

Захист купівельної спроможності малозабезпечених громадян через щомісячний перегляд: середньодушового сукупного доходу, що надає право на допомогу; цільової грошової допомоги відповідно до зміни індексу споживчих цін.

Розміри соціальних виплат та соціальні стандарти на 2019 рік подані у додатку Б, В, Д, Ж, З.

Питання для самоконтролю

- 1. Розкрийте сутність поняття соціального захисту та соціальних гарантій.*
- 2. Які елементи включає система соціального захисту населення?*
- 3. Охарактеризуйте систему соціального забезпечення в Україні.*
- 4. Назвіть нормативно-правові акти що регулюють систему соціального захисту в Україні.*
- 5. Які є складові системи соціального захисту населення.*
- 6. Вкажіть джерела фінансування соціальних гарантій.*
- 7. Які є види та розміри соціальних виплат згідно чинного законодавства.*
- 8. Які розміри мінімальної зарплати та прожиткового мінімуму визначено на даний час?*
- 9. Назвіть основні соціальні гарантії, які застосовуються в Україні.*

ТЕМА 9. ФІНАНСУВАННЯ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

- 9.1. Загальні основи фінансування медичних послуг**
- 9.2. Особливості фінансового планування закладів охорони здоров'я**
- 9.3. Основні сітьові показники функціонування закладів охорони здоров'я**
- 9.4. Напрями реформування системи охорони здоров'я**

9.1. Загальні основи фінансування медичних послуг

Україна має один із найгірших показників серед систем охорони здоров'я в європейському регіоні: за «середньою тривалістю життя» займає 104 місце серед 183 країн; за рівнем смертності друге місце (за період із 1991 по 2012 рр. цей показник збільшився на 12,7%, тоді як у Європейському Союзі знизився на 6,7%). За оцінками Світового банку, Україна витрачає на медицину в межах 4% ВВП (3,5 % було в бюджеті на 2018 р.). Витрати українців на медицину складають 3,2% ВВП у 2019 р. , що не відповідає рекомендаціям ВООЗ не менше 6% ВВП та вимогам ч. 5 ст. 4 Закону України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» щодо видатків на реалізацію програми медичних гарантій не менше 5% ВВП (потреба – 197 млрд грн.).

Невирішеною проблемою є надання медичних послуг жителям сільських населених пунктів. У всьому світі первинна ланка в сільській місцевості ефективно працює і вирішує на місці до 80 % медичних звернень. У країнах ЄС первинний рівень забезпечує 70 % звернень; вторинний – 30 %. В Україні статистика вкрай невтішна: 80 % пацієнтів отримують допомогу на другому чи третьому рівнях, оминаючи первинну ланку – амбулаторії та сімейних лікарів.

Основними проблемами охорони здоров'я в Україні є:

- високий рівень смертності населення;
- рівень ВВП на душу населення в Україні є значно нижчим, ніж у більшості європейських країн;
- система охорони здоров'я в Україні є громіздкою та застарілою.

Фінансування установ охорони здоров'я включає витрати на лікувально-профілактичні установи (лікарні, поліклініки, диспансери, станції швидкої допомоги й ін.), витрати на санітарно-профілактичні установи, центри здоров'я й т.п.

0700 Охорона здоров'я

0710 Медична продукція та обладнання

0720 Поліклініки і амбулаторії, швидка та невідкладна допомога

0721 Поліклініки загального профілю та амбулаторії

0722 Спеціалізовані поліклініки

0723 Стоматологічні поліклініки

- 0724 Станції швидкої та невідкладної допомоги
- 0725 Фельдшерсько-акушерські пункти
- 0730 Лікарні та санаторно-курортні заклади
- 0731 Лікарні загального профілю
- 0732 Спеціалізовані лікарні та інші спеціалізовані заклади
- 0733 Пологові будинки
- 0734 Санаторно-курортні заклади
- 0740 Санітарно-профілактичні та протиепідемічні заходи і заклади
- 0750 Дослідження і розробки у сфері охорони здоров'я
- 0760 Інша діяльність у сфері охорони здоров'я
- 0761 Будинки дитини
- 0762 Станції переливання крові
- 0763 Інші заклади та заходи у сфері охорони здоров'я

Згідно Законів України «Про державні фінансові гарантії надання медичних послуг та лікарських засобів» (№ 6327, від 19 жовтня 2017 р.) за рахунок Державного бюджету України окремо здійснюється фінансове забезпечення програм охорони здоров'я населення, заходів боротьби з епідеміями, проведення медико-соціальної експертизи та інших програм у галузі охорони здоров'я, що забезпечують виконання загальнодержавних функцій, за переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України.

В межах програми *медичних гарантій* держава гарантує громадянам повну оплату за рахунок коштів Державного бюджету України необхідних їм медичних послуг та лікарських засобів, пов'язаних з наданням:

- ✓ екстреної медичної допомоги;
- ✓ первинної медичної допомоги;
- ✓ вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги;
- ✓ третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги;
- ✓ паліативної медичної допомоги;
- ✓ медичної реабілітації;
- ✓ медичної допомоги дітям до 16 років;
- ✓ медичної допомоги у зв'язку з вагітністю та пологами.

На початковому та середньостроковому етапі реформи генеральним замовником медичних послуг державного гарантованого пакета медичної допомоги залишаються чинні головні розпорядники бюджетних коштів, якими є відповідні органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Однак кінцевим завданням реформи є забезпечення закупівель таких послуг через єдиного національного замовника.

Предметом закупівлі стає державний гарантований пакет медичної допомоги – прозоро визначений обсяг первинної, вторинної (спеціалізованої), третинної (високоспеціалізованої), екстреної медичної допомоги та лікарських

засобів, право на отримання якого у разі потреби матимуть всі без винятку громадяни України.

Для всієї території України тарифи для повної оплати медичних послуг, що входять до державного гарантованого пакета медичної допомоги, та тарифи офіційної співоплати таких послуг є *уніфіковані і єдині*.

Тарифи встановлюються, зокрема, як:

- ✓ глобальні ставки, що передбачають сплату надавачам медичних послуг фіксованої суми за визначену кількість послуг чи визначений період;
- ✓ базові капітаційні ставки, які встановлюються у вигляді фіксованої суми за кожного пацієнта;
- ✓ ставки на пролікований випадок;
- ✓ ставки на медичну послугу;
- ✓ ставки за результатами виконання договорів про медичне обслуговування населення надавачем медичних послуг.

Зазначені ставки використовуватись як разом, так і окремо одна від одної.

Тариф сплачується Уповноваженим органом за рахунок коштів Державного бюджету України відповідно до програми медичних гарантій безпосередньо надавачам медичних послуг. Відшкодування вартості лікарських засобів за договорами про реімбурсацію за програмою медичних гарантій здійснює Уповноважений орган.

Ухвалена постанова МОЗ «Про внесення змін до Порядку складання, розгляду, затвердження та основних вимог до виконання кошторисів бюджетних установ» надає всім медичним закладам країни автономію фінансового планування вже з 2017 року. По суті, вона переводить медичні заклади на «глобальний бюджет», на основі якого, фінансові плани (кошториси) складаються за спрощеною економічною класифікацією, яка містить лише два коди – *поточні та капітальні видатки*. Це дає можливість керівникам медичних закладів перерозподіляти кошти між статтями видатків, ухвалювати гнучкіші рішення протягом поточного року. Звітність по витратах буде подаватись за всіма кодами економічної класифікації.

Первинна медична допомога – це медична допомога, що передбачає:

- ✓ надання консультації, проведення діагностики та лікування найбільш поширених хвороб, травм, отруєнь, патологічних, фізіологічних (під час вагітності) станів, здійснення профілактичних заходів;
- ✓ направлення відповідно до медичних показань пацієнта, який не потребує екстреної медичної допомоги, для надання йому вторинної (спеціалізованої) або третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги;
- ✓ надання невідкладної медичної допомоги у разі розладу фізичного чи психічного здоров'я пацієнта, який не потребує екстреної, вторинної (спеціалізованої) або третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги.

В рамках реформування системи охорони здоров'я 30 березня 2018 року, була створена Національна служба здоров'я України (НСЗУ) – центральний орган виконавчої влади, який оплачує вартість реально наданих медичних

послуг. Територіальні підрозділи НСЗУ відкриті в містах Одесі, Дніпрі, Харкові, Львові і Києві.

Запровадження нової моделі фінансування системи охорони здоров'я вимагає принципової зміни характеру відносин між *медичним закладом (постачальником послуг)* та розпорядником бюджетних коштів – *НСЗУ (замовником послуг)*.

У 2018 р. – реорганізовано, автономізовано заклади *первинної медичної допомоги (ПМД)* з бюджетних установ на самостійні неприбуткові *комунальні некомерційні підприємства (КНП)*.

Переваги перетворення ЗОЗ із бюджетної установи у комунальне некомерційне підприємство:

- ✓ керівник закладу охорони здоров'я, що діє у статусі підприємства, отримує значно більшу, ніж це було в умовах статусу бюджетної установи, *свободу* у розпорядженні активами, фінансами та формуванні кадрової політики закладу охорони здоров'я, визначенні внутрішньої організаційної структури закладу;

- ✓ заклад охорони здоров'я (підприємство) має можливість самостійно встановлювати будь-які форми оплати праці працівників, що допускаються законодавством;

- ✓ фінансування закладу охорони здоров'я зі статусом підприємства здійснюється не за постатейним кошторисом витрат, а на основі власного *фінансового плану*, що дозволяє такому закладу охорони здоров'я бути більш гнучким та самостійним у прийнятті рішень порівняно із суб'єктами, що мають статус бюджетної установи;

- ✓ право закладу охорони здоров'я (підприємства) утворювати об'єднання підприємств з іншими закладами, які також діють у статусі підприємства, з метою перерозподілу функцій між ними та спільної оптимізації використання матеріальних, людських та фінансових ресурсів закладу охорони здоров'я – членів об'єднання;

- ✓ закладу охорони здоров'я (підприємство) може наймати за цивільно-правовими договорами лікарів фізичних осіб – підприємців, які зареєстровані та одержали відповідну ліцензію на здійснення господарської діяльності з медичної практики.

Відповідно до норм чинного законодавства комунальне некомерційне підприємство у сфері оподаткування:

- ✓ може бути зареєстровано платником податку на додану вартість та відповідно мати взаємовідносини з іншими платниками цього податку;

- ✓ може набути права користування земельною ділянкою із земель державної або комунальної власності за відповідним рішенням органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування. Комунальне некомерційне підприємство звільняється від сплати земельного податку лише у разі, коли воно утримується виключно за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів, в іншому випадку оподаткування здійснюється на загальних підставах;

✓ не входить до кола платників податку на нерухоме майно, оскільки таке майно отримане від органу місцевого самоврядування на праві оперативного управління;

✓ за умови використання праці фізичних осіб на умовах трудового договору (контракту) або на інших умовах, підприємство є платником єдиного соціального внеску та податку на доходи фізичних осіб.

З 2019 р. усі заклади укладають договори з *Національною службою здоров'я України* для отримання прямого фінансування за надані медичні послуги з Державного бюджету за принципом «гроші йдуть за пацієнтом». Медичні заклади, які уклали договір з *НСЗУ*, отримали фінансову свободу та можуть самостійно розпоряджатися своїм бюджетом, вони не обмежені тарифною сіткою чи штатним розписом. Зокрема вільно встановлювати розмір заробітної плати для медичних та інших працівників.

Органи місцевого самоврядування можуть фінансувати *місцеві програми розвитку та підтримки комунальних закладів охорони здоров'я, місцеві програми надання населенню медичних послуг, місцеві програми громадського здоров'я та інші програми в охороні здоров'я*, зокрема щодо оновлення матеріально-технічної бази, капітального ремонту, реконструкції, підвищення оплати праці медичних працівників (програми "місцевих стимулів"), а також

Після реорганізації закладів охорони здоров'я у комунальне некомерційне підприємство організація оплати праці працівників переходить до сфери договірної регулювання, що передбачено ст. 97 КЗпП, ст. 15, 16 Закону про оплату праці, Законом України «Про колективні договори і угоди», положеннями Генеральної угоди про регулювання основних принципів і норм реалізації соціально-економічної політики і трудових відносин в Україні від 23.08.2016, відповідними галузевими та регіональними угодами. Основним нормативним документом для комунального некомерційного підприємства, що визначає загальні положення діяльності підприємства є колективний договір, у якому мають бути визначені форми і системи оплати праці, норми праці, розцінки, умови запровадження та розміри надбавок, доплат, премій, винагород та інших заохочувальних, компенсаційних і гарантійних виплат. Ці умови встановлюються підприємствами з дотриманням норм і гарантій, передбачених законодавством, генеральною, галузевими (міжгалузевими) і територіальними угодами.

За результатами роботи (наприклад, кількості пацієнтів) для сімейного лікаря встановлюється розмір посадового окладу або та додаткові виплат у вигляді доплат чи надбавок до посадового окладу.

Мінімальна заробітна плата працівників не може бути нижчою від встановленого законодавством мінімального розміру заробітної плати. У визначенні розміру фонду оплати праці персоналу комунальне некомерційне підприємство має виходити з показників господарської діяльності, розміру відповідних доходів, а також показників фінансового плану, затвердженого власником у встановленому порядку.

Оплата згідно з тарифом гарантована всім надавачам медичних послуг відповідно до укладених з ними договорів про медичне обслуговування населення за принципом – чим більше пацієнтів, тим більша зарплата. Згідно з нормативними документами, оптимальний обсяг практики для сімейного лікаря складає 1800 пацієнтів, терапевта – 2000, педіатра – 900.

Міністерством охорони здоров'я на 2019 р. затверджено базовий капітаційний тариф на одного пацієнта у розмірі 370 грн (без урахування відповідних вікових коефіцієнтів). До тарифів можуть застосовуватися коригувальні вікові коефіцієнти, розміри та підстави застосування яких є єдиними для всієї території України:

- ✓ від 0 до 5 років – 4;
- ✓ від 6 до 17 років – 2,2;
- ✓ від 18 до 39 років – 1;
- ✓ від 40 до 64 років – 1,2;
- ✓ понад 65 років – 2.

Методика розрахунку тарифів і коригувальні коефіцієнти затверджуються *центральним органом виконавчої влади*, що забезпечує формування державної політики у сфері охорони здоров'я. При розрахунку тарифів та коригувальних коефіцієнтів базою для визначення компонента оплати праці медичних працівників є величина, що є не меншою за 250 % середньої заробітної плати в Україні за липень року, що передуює року, в якому будуть застосовуватися такі тарифи та коригувальні коефіцієнти.

Тариф на медичні послуги, пов'язані з наданням *первинної медичної допомоги*, складається з *двох частин*:

- ✓ ставки на оплату медичної послуги;
- ✓ ставки на оплату діагностичних послуг, у тому числі лабораторних досліджень.

Вторинна (спеціалізована) медична допомога

Важливим кроком у реформі системи фінансування на перехідний період є запровадження *глобального бюджету* для лікарень із подальшим переходом до системи оплати за *пролікований випадок*. Введення глобального бюджету забезпечує отримання достовірної базової інформації про видатки. Лікарням надано право самостійно використовувати свої заощадження, перепрофільовуючи їх для інших цілей або переносячи на наступні роки. Запровадження системи оплати за *пролікований випадок* стимулюватиме лікарні до підвищення ефективності лікування станів і хвороб, оскільки лікарня буде отримувати відшкодування у межах розрахунків, необхідних для лікування конкретного випадку (що унеможливорює надання непотрібних послуг або заохочення пацієнтів до тривалої госпіталізації).

Бюджетні кошти на фінансування медицини розподіляються через новий, сучасний механізм стратегічної закупівлі медичних послуг. Відбувається перехід *від фінансування постатейних кошторисів* закладів охорони здоров'я – бюджетних установ, розрахованих відповідно до їх існуючої інфраструктури

(кількості ліжок, персоналу тощо), до оплати результату (тобто фактично пролікованих випадків або приписаного населення) закладам, які перетворюються на автономних постачальників цих послуг, а також аптекам як постачальникам призначених лікарями лікарських засобів. Таким чином, буде запроваджено принцип «гроші ходять за пацієнтом», а не за інфраструктурою закладів охорони здоров'я та іншими надавачами послуг.

Порядок здійснення пілотного проекту з реалізації державних гарантій медичного обслуговування населення за програмою медичних гарантій для вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги у Полтавській області подано у додатках С, Т, Ч.

Норми робочого часу медичних працівників визначені Наказом Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження норм робочого часу для працівників закладів та установ охорони здоров'я» від 25.05.2006 № 319. Так, зокрема, норми робочого часу для працівників закладів та установ охорони здоров'я встановлено на рівні:

– 38,5 години на тиждень – для керівників структурних підрозділів (відділень, відділів, лабораторій, кабінетів тощо) з числа лікарів та фахівців з базовою та неповною вищою освітою, керівників закладів охорони здоров'я з числа фахівців з базовою та неповною вищою освітою, лікарів та фахівців з базовою та неповною вищою медичною освітою (середнього медичного персоналу), медичних реєстраторів, дезінфекторів закладів охорони здоров'я (структурних підрозділів), за винятком тих, хто працює у шкідливих умовах праці;

– 33 години на тиждень – для лікарів, зайнятих виключно амбулаторним прийомом хворих, у ті дні, коли згідно з графіком роботи або правилами внутрішнього трудового розпорядку ці лікарі працюють у стаціонарі (чергування), на дільниці, проводять санітарно-просвітню та профілактичну роботу, диспансеризацію, тривалість їх робочого дня встановлюється на рівні 38,5 годин на тиждень.

– 33 години на тиждень, за умова якщо до посадових обов'язків лікаря належить здійснення лише амбулаторний прийом хворих.

Визначення тривалості робочого дня конкретного лікаря здійснюється з врахуванням його функціональних обов'язків за конкретною посадою, що, як правило, визначається посадовою інструкцією виходячи із завдань покладених на заклад охорони здоров'я чи на його структурний підрозділ.

Якщо ж передбачено, ще й інші обов'язки, зокрема, робота у стаціонарі (чергування), на дільниці, проведення санітарно-просвітньої та профілактичної роботи, диспансеризації, тощо, то він має працювати 38,5 годин на тиждень. Правилами внутрішнього трудового розпорядку або графіком роботи (змінності) для такого лікаря можуть бути виділені певні дні тижня, коли він зайнятий виключно амбулаторним прийомом хворих, відповідно, в ці дні тривалість його робочого дня має становити 6 годин 36 хвилин за п'ятиденного робочого тижня, решту днів тижня лікар повинен працювати по 7 годин 42

хвилини. За відсутності встановлення таких умов у локальних актах закладу охорони здоров'я тривалість робочого тижня становить 38 годин 30 хвилин.

Питання організації роботи (праці), з дотриманням галузевих вимог для забезпечення належного рівня медичного обслуговування населення, конкретного лікаря відповідно до його функціональних обов'язків за конкретною посадою віднесено до повноважень керівника закладу охорони здоров'я.

З часу втрати чинності наказу Міністерства охорони здоров'я України від 02.09.2016 р. № 928 наказ Міністерства охорони здоров'я України від 23.02.2000 р. № 33 «Про примірні штатні нормативи закладів охорони здоров'я», формування штатних розписів закладів охорони здоров'я приймається керівником закладу самостійно виходячи з функцій закладу охорони здоров'я та обсягу медичної допомоги населенню, та його фінансування.

9.2. Особливості розробки фінансового плану закладів охорони здоров'я

Система **заробітної плати медичних працівників** встановлюється в розрізі категорій: лікарі, середній та молодший медичний персонал, адміністративно-управлінський та обслуговуючий персонал. *Фонд заробітної плати медичного персоналу* на місяць обчислюється множенням числа штатних одиниць на середню зарплату одного середнього медичного працівника. Розмір заробітної плати лікарів залежить від посадового окладу.

Для медичних працівників зарплата розраховується, виходячи з обсягів роботи – 0,25; 0,5; 0,75; 1,0; 1,25; 1,5 ставки. Дозволяється поєднувати обов'язки медичної сестри та санітарки.

Оплата праці медичних працівників (*код 2111*) здійснюється за фактично відпрацьований час. *Посадовий оклад* лікарів залежить від посади (лікар-хірург, лікар-інтерн чи лікарі інших спеціальностей) та кваліфікаційної категорії.

Розмір доплат та надбавки встановлюються колективним договором виходячи з посадового окладу згідно чинного законодавства України. Надбавки до зарплати встановлюються за шкідливі і небезпечні умови праці (інфекційні лікарні, рентген-кабінети), за роботу у вихідні і святкові дні та нічний час (табл. 9.1, додаток К).

Посадовий оклад *середнього медичного персоналу* залежать від посади (медична сестра, акушерка, фельдшер), категорії і стажу роботи. Для *молодшого медичного персоналу* ставки встановлені в залежності від посади (сестра – операційна, сестра – хазяйка, сестра – ванниця). На середній і молодший медперсонал поширюються надбавки за шкідливі умови праці та роботу у вихідні і святкові дні та нічний час. Крім того, працівники медичних закладів можуть преміюватися та встановлюватись надбавки у розмірі до 50 % посадового окладу (тарифної ставки):

- ✓ за високі досягнення у праці; за виконання особливо важливої роботи (на строк її виконання);
- ✓ за складність, напруженість у роботі.

Граничний розмір зазначених надбавок для одного працівника не повинен перевищувати 50 % посадового окладу.

Таблиця 9.1

Надбавки до заробітної плати лікарів і середнього медичного персоналу

Вид надбавки	Розмір набавок та доплат
<i>1. За здійснення оперативних втручань лікарям хірургічного профілю:</i>	
в амбулаторно-поліклінічних закладах	до 15% посадового окладу залежно від обсягу, складності, характеру праці
у денному стаціонарі хірургічного профілю	до 25% посадового окладу
в стаціонарі	до 40% посадового окладу
<i>2. Лікарям, що отримали диплом з відзнакою 5% посадового окладу протягом 5 років</i>	
<i>3 Лікарям-керівникам структурних підрозділів:</i>	
при кількості лікарських посад до трьох одиниць	10% посадового окладу
при кількості лікарських посад від трьох до шести одиниць	20% посадового окладу
при кількості лікарських посад більше шести одиниць	25% посадового окладу
<i>Доплати:</i>	
1 За почесні звання:	
"Заслужений лікар"(к.м.н.)	25% посадового окладу
"Народний лікар"	40% посадового окладу
СМП за звання старшого	10% посадового окладу
2 За роботу в нічний час	40% годинної тарифної ставки за роботу в нічний час
3 За суміщення професій	До 50% посадового окладу відсутнього працівника
4 За виконання обов'язків тимчасово відсутнього працівника	

Планування видатків комунальних закладів охорони здоров'я має здійснюватися відповідно до норм постанови Кабінету Міністрів України від 30.11.2016 р. N 875. Разом з тим розмір цих норм і нормативів поставлений у залежність від наявних бюджетних коштів. Відповідно, лімітування видатків розпорядниками коштів (за допомогою лімітної довідки) може призводити до скорочення видатків, які вже були розраховані.

Витрати по стаціонару на придбання медикаментів та перев'язувальних матеріалів плануються за грошовими нормативами на один ліжко-день, що встановлюються відповідно до чинного законодавства.

КЕКВ 2220 «Медикаменти та перев'язувальні матеріали»: сума витрат на придбання медикаментів у стаціонарних установах розраховується множенням норми витрат в грошовому виразі на одне ліжко в день на кількість ліжко-днів. Планування цих же витрат по амбулаторно-поліклінічних установах здійснюється в установленому порядку.

КЕКВ 2230 «Продукти харчування». Планування витрат на харчування здійснюється на основі нормативів, що диференційовані за профілями відділень. Сума витрат на харчування по кожному відділенню розраховується множенням кількості ліжок у відділенні на число днів їх функціонування протягом року і на грошову норму витрат на один ліжко-день.

9.3. Основні показники діяльності закладів охорони здоров'я

Основними сітьовими показниками, які враховуються при визначенні витрат на утримання установ охорони здоров'я вторинної ланки, є такі: кількість лікарняних ліжок, кількість лікарських посад, кількість ліжко-днів.

Кількість *ліжок* характеризує лікарняні місця. Розрізняють нормативну потребу і фактичну їх наявність. Нормативна потреба визначається, виходячи з чисельності жителів і показника госпіталізації в розрахунку на рік. Фактична наявність характеризує кількість встановлених в медичному закладі ліжок.

Нормативна потреба визначається, виходячи з чисельності жителів і показника госпіталізації на рік:

$$П_n = Н \times П / О \times 100$$

де P_n - потреба в ліжках нормативна;

P – відсоток госпіталізації;

N – чисельність населення;

O – оборот ліжка, який, у свою чергу, розраховується:

$$O = D_n / T$$

де D_n – кількість днів використання ліжка в році;

T – середня тривалість перебування хворого в лікарні.

Кількість ліжко-днів – добуток кількості ліжок і кількості днів функціонування одного ліжка на рік. Вказаний показник розраховується з метою планування видатків на придбання предметів і матеріалів (КЕКВ 2200), насамперед таких його складових, як види харчування та видатки на медикаменти і перев'язувальні матеріали.

Середньорічна кількість ліжок у лікувальних установах (K) визначається за формулою:

$$K = П + V_1 \cdot M_1 / 12 - V_2 \cdot M_2 / 12,$$

де P – перехідна кількість ліжок на початок планового року;

V_1 – кількість нових ліжок, які вводяться в дію в плановому році;

M_1 – кількість місяців функціонування нових ліжок протягом року;

V_2 – кількість ліжок, що виводяться з обігу протягом року;

M_2 – кількість місяців, коли виведені ліжка не працювали протягом року.

Розрахунок середнього медичного персоналу стаціонару на один цілодобовий пост розраховується, виходячи з кількості цілодобових постів. Кількість постів, у свою чергу, розраховується відповідно до нормативів

кількості ліжок на один пост, які диференціюють у розрізі відділень і встановлюються окремо для денних і нічних годин (табл. 9.2).

Таблиця 9.2

Розрахунок кількості посад середнього медичного персоналу на цілодобовий пост

Показники	Робочий день, годин		
	7	6,5	6
1 Кількість годин роботи на рік	$7 \times 282^* = 1974$	$6,5 \times 282 = 1833$	$6 \times 282 = 1692$
2 Кількість годин роботи на рік з урахуванням скороченого робочого дня у передсвяткові дні	$1974 - 57 = 1917$	$1833 - 28,5 = 1804,5$	1692
3 Кількість посад на один пост	$8760^{**} / 1917 = 4,57$	$8760 / 1804,5 = 4,85$	$8760 / 1692 = 5,18$

* робочі дні на рік. $(365 - 52 \text{ (вихідні дні)} - 7 \text{ (святкові дні)} - 24 \text{ (тривалість відпустки)}) = 282$

** загальна кількість робочих годин: $365 \times 24 = 8760$.

9.4. Напрямки реформування системи охорони здоров'я

У 2014 р. Міністерство охорони здоров'я ініціювало розробку Національної стратегії реформування системи охорони здоров'я в Україні на період 2015 – 2020 років. 30 листопада 2016 р. Кабінетом Міністрів України видано низку розпоряджень якими схвалено Концепцію реформи фінансування системи охорони здоров'я (розпорядження № 1013-р), Концепцію розвитку системи громадського здоров'я (розпорядження № 1002-р), а також прийнято постанову № 932 «Про затвердження Порядку створення госпітальних округів». Наведеним Порядком передбачено, що госпітальні округи створюються Кабінетом Міністрів України на підставі відповідного подання МОЗ України з їх конкретним переліком та складом, що визначається на підставі пропозицій, наданих обласними державним адміністраціям.

Основні напрями трансформації системи охорони здоров'я:

1) *Впровадження державного гарантованого пакета медичної допомоги.*

Держава бере на себе чіткі зобов'язання щодо фінансування медичних послуг. Бюджет починають розподіляти за медичними послугами, необхідними пацієнтам, на рівних для всіх громадян умовах. Пакет медичної допомоги, гарантований державою, визначатимуть, виходячи з пріоритетів охорони здоров'я в Україні у обсязі можливостей державного фінансування.

2) *Єдиний національний закупник медичних послуг.* 30 березня 2018 року створена Національна служба здоров'я України — центральний орган виконавчої влади, який реалізує основний принцип медреформи «гроші йдуть за пацієнтом» — оплачує вартість реально наданих медичних послуг. Запровадження принципу «гроші ходять за пацієнтом». Держава більше не виділятиме грошей згідно з кошторисом на утримання того чи іншого закладу охорони здоров'я, державного чи комунального. Натомість медичні заклади перетворюються на автономні суб'єкти господарської діяльності, що

отримують оплату за результатами своєї діяльності, тобто за фактично надану ними пацієнтам медичну допомогу. З 2020 року вже заклади всіх рівнів медичної допомоги перейдуть на фінансування через Нацслужбу.

3) *Автономізація постачальників медичної допомоги.* На зміну командно-адміністративній моделі відносин має прийти контрактна. Це означає, що відносини регулюватимуться договорами про медичне обслуговування населення з чітко визначеними параметрами фінансування результату.

4) *Запровадження системи e-Health.* З 2019 р. запроваджено нові електронні інструментів - електронна медична картка, електронне направлення, електронний рецепт на “Доступні ліки” та ін.

5) *Прозора та ефективна закупівля ліків.* Для кожного препарату і медичного виробу, які зараз є у переліку централізованих закупівель, підбирається найбільш оптимальний шлях доставки до пацієнта: через програми реімбурсації, включення у вартість медичної послуги або закупівлі Центральною закупівельною агенцією.

6) *Реформа медичної освіти.* Метою реформи є побудова якісної системи вищої медичної освіти в Україні задля забезпечення системи охорони здоров'я фахівцями, чия кваліфікація відповідає міжнародним стандартам. З 2019 року для атестації студентів-медиків запроваджується чотирьохкомпонентний єдиний державний кваліфікаційний іспит (ЄДКІ), що складається з іспиту КРОК, екзамену з англійської мови за професійним спрямуванням і міжнародним іспитом з основ медицини та ОСП(К)І (об'єктивний структурований практичний клінічний іспит).

7) *Створення нових можливостей для здійснення місцевою владою повноважень у сфері охорони здоров'я.* Згідно зі ст. 32 Закону України «Про місцеве самоврядування», до повноважень місцевого самоврядування належить управління закладами охорони здоров'я, організація їх матеріально-технічного та фінансового забезпечення, організація медичного обслуговування та харчування в комунальних оздоровчих закладах, забезпечення в межах наданих повноважень доступності і безоплатності медичного обслуговування на відповідній території, а також розвиток усіх видів медичного обслуговування, зокрема – мережі закладів охорони здоров'я та сприяння підготовці й підвищенню кваліфікації спеціалістів.

Законом України «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України в сфері видатків на первинну медичну допомогу» доповнено перелік винятків із заборон планування та здійснення видатків, не віднесених до місцевих бюджетів, а також здійснення впродовж бюджетного періоду видатків на утримання бюджетних установ одночасно з різних бюджетів випадками фінансування видатків на утримання закладів охорони здоров'я.

Також доповнено перелік видатків з державного, обласних та місцевих бюджетів на охорону здоров'я видатками на:

– програму фінансування послуг первинної медичної допомоги уповноваженим центральним органом виконавчої влади (суб'єкти надання первинної медичної допомоги усіх форм власності);

- місцеві та регіональні програми громадського здоров'я;
- обласні центри громадського здоров'я;
- заходи з розвитку комунальних закладів охорони здоров'я, що надають первинну медико-санітарну допомогу.

Усі комунальні медичні заклади країни, де працюють сімейні лікарі, терапевти і педіатри, з січня 2019 р. переведено на оплату за послуги за контрактами з Нацслужбою здоров'я. Сімейні лікарі, терапевти і педіатри здійснюють електронний документообіг: електронні медична картка пацієнта, рецепти на «Доступні ліки», направлення до вузьких спеціалістів, лікарняні листи.

Після реформи первинної ланки вступить в дію програма «Безкоштовна діагностика». Це 80% потреби пацієнта з діагностики у сімейного лікаря, терапевта або педіатра, найбільш необхідні безоплатні дослідження і аналізи, консультації вузькопрофільних спеціалістів. За направленням сімейного лікаря, терапевта і педіатра пацієнти зможуть проходити такі обстеження як рентген, УЗД, мамографія, ехокардіографія серця та інші безоплатно у будь-якому медзакладі, який уклав договір з Нацслужбою здоров'я. Таким чином, на нову модель фінансування почнуть переходити поліклініки, які є закладами спеціалізованої амбулаторної допомоги.

Отже, реформа фінансування системи охорони здоров'я здійснюється за такими пріоритетами:

- ✓ перехід на фінансування медичної допомоги шляхом оплати послуг, що входять до гарантованого пакета;
- ✓ здійснення оплати первинної медичної допомоги за єдиним національним тарифом (капітаційною ставкою: 2022 рік – 651.60 гривень);
- ✓ поступове запровадження оплати стаціонарної вторинної (спеціалізованої) та третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги за пролікований випадок на основі діагностично-споріднених груп;
- ✓ розширення дії національної системи відшкодування вартості лікарських засобів;
- ✓ зниження вартості лікарських засобів за рахунок референтного ціноутворення;
- ✓ перехід на оплату послуг високоспеціалізованої медичної допомоги, що надаються у клініках науково-дослідних установ Національної академії медичних наук.

Важливою складовою реформи охорони здоров'я є створення сприятливих умов для розвитку медичного страхування у довгостроковій перспективі є обов'язковим. Із цією метою важливим є перенесення внесків роботодавців на медичне страхування з графі оподатковуваного прибутку до графі витрат. Проте в першу чергу, необхідно запровадити відповідне нормативне урегулювання та систему моніторингу, щоб не створювати інші схеми ухилення від оподаткування і не запровадити систему страхування з недосконалим або неповним охопленням. З часом надходження, отримані від

медичного страхування, повинні покращити фінансову ситуацію в системі охорони здоров'я та полегшити навантаження на бюджет.

«Універсальний нестраховий пакет» (УНП) включає профілактичні програми та медичну допомогу, які фінансуються державою незалежно від місця проживання чи фінансової спроможності громадян. Універсальні нестрахові послуги включатимуть у себе ряд медичних послуг, які історично фінансувалися державою, галузь громадського здоров'я, випадки хронічних захворювань, що не покриваються страховим полісом, а також ризики, пов'язані з катастрофічними витратами на лікування.

«Державний страховий пакет» має забезпечити медичне страхування для вразливих верств населення у рамках наявних ресурсів.

На першому етапі, Міністерство затвердить розрахунки для УНП, зокрема: список послуг, що фінансуються державою; визначення ринкової ціни УНП; визначення суми спільних платежів із урахуванням соціально-економічного статусу тих, хто отримує допомогу (наприклад, пенсіонери, безробітні, інваліди).

На другому етапі, після розрахунку Універсального нестрахового пакету здійснюється розрахунок бюджетних ресурсів для придбання пакетів послуг із медичного страхування для вразливих груп населення. Бенефіціари (пацієнти) зможуть вільно обирати страхові компанії, що беруть участь в урядовій програмі; уряд і страховики погодять мінімальний набір послуг та стандарти послуг страхового пакету.

Питання для самоконтролю

- 1. Доведіть необхідність трансформації охорони здоров'я в Україні.*
- 2. Назвіть основні сітьові показники для розрахунку витрат закладів охорони здоров'я*
- 3. Вкажіть основні нормативи для визначення штатних працівників закладів охорони здоров'я*
- 4. Як визначається кількість посад на один цілодобовий пост?*
- 5. Як здійснюється розрахунок заробітної плати медичним працівникам?*
- 6. Назвіть види та розміри надбавок до заробітної плати для лікарів і середнього медичного персоналу*
- 7. Назвіть пріоритети реформи фінансового забезпечення закладів охорони здоров'я.*

ТЕМА 10. ФОРМУВАННЯ ВИДАТКІВ НА ОСВІТУ ТА НАУКУ

10.1. Система освіти в Україні та джерела її фінансування

10.2. Основні сітьові показники для розрахунку витрат

10.3. Особливості розрахунку фонду оплати праці педагогічним працівникам витрат закладів загальної середньої освіти

10.4. Фінансування вищої освіти та професійно-технічних закладів

10.5. Фінансування бюджетних наукових установ

10.1. Система освіти в Україні та джерела її фінансування

Держава забезпечує асигнування на освіту в розмірі не менше ніж 7 % валового внутрішнього продукту за рахунок коштів державного, місцевих бюджетів та інших джерел фінансування, не заборонених законодавством. Видатки на освіту здійснюються за такими групами закладів:

0900 Освіта

0910 Дошкільна освіта

0920 Загальна середня освіта

0921 Загальноосвітні навчальні заклади

0922 Загальноосвітні спеціалізовані школи-інтернати

0923 Загальноосвітні спеціальні навчальні заклади

0930 Професійно-технічна освіта

0940 Вища освіта

0941 Вищі навчальні заклади I і II рівнів акредитації

0942 Вищі навчальні заклади III і IV рівнів акредитації

0950 Післядипломна освіта

0960 Позашкільна освіта та заходи із позашкільної роботи з дітьми

0970 Програми матеріального забезпечення навчальних закладів

0980 Дослідження і розробки у сфері освіти

0990 Інші заклади та заходи у сфері освіти

Згідно ст. 12. Закону України «Про дошкільну освіту» № 2628 від 11.07.2001 визначає такі типи закладів дошкільної освіти:

✓ заклад дошкільної освіти (ясла) для дітей віком від 1 до 3-х років;

✓ заклад дошкільної освіти (ясла-садок) для дітей віком від 1 до 6-ти (семи) років;

✓ заклад дошкільної освіти (дитячий садок) для дітей віком від 3-х до 6-ти (семи) років;

✓ заклад дошкільної освіти (ясла-садок) компенсуючого типу для дітей з особливими освітніми потребами віком від 2-х до 7- и (восьми) років. Заклади дошкільної освіти (ясла-садок) компенсуючого типу поділяються на спеціальні та санаторні;

✓ будинок дитини – заклад дошкільної освіти системи охорони здоров'я для медико-соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених

батьківського піклування, а також для дітей з фізичними та (або) інтелектуальними порушеннями від народження до трьох (для здорових дітей) та до чотирьох (для хворих дітей) років;

✓ та інші заклади дошкільної освіти.

Згідно ст.9 Закону України «Про загальну середню освіту» № 651 від 13.05.1999 основними типами закладів освіти, що забезпечують здобуття загальної середньої освіти є:

✓ початкова школа – заклад освіти I ступеня, що забезпечує початкову освіту;

✓ гімназія – заклад середньої освіти II ступеня, що забезпечує базову середню освіту;

✓ ліцей – заклад середньої освіти III ступеня, що забезпечує профільну середню освіту.

✓ спеціальна школа – заклад загальної середньої освіти для дітей, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку;

✓ санаторна школа – заклад загальної середньої освіти з відповідним профілем для дітей, які потребують тривалого лікування;

✓ школа соціальної реабілітації – заклад загальної середньої освіти для дітей, які відповідно до рішення суду потребують особливих умов виховання;

✓ навчально-реабілітаційний центр – заклад загальної середньої освіти для дітей з особливими освітніми потребами, зумовленими складними порушеннями розвитку.

Початкова школа, гімназія і ліцей можуть функціонувати як окремі юридичні особи або як структурні підрозділи іншого закладу освіти (зокрема закладу загальної середньої освіти I-II, II-III чи I-III ступенів). Заклад загальної середньої освіти, що реалізує освітні програми на декількох рівнях загальної середньої освіти, має тип закладу вищого рівня, на якому провадиться освітня діяльність.

Здобуття загальної середньої освіти також можуть забезпечувати заклади професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої освіти та інші заклади освіти, зокрема міжшкільні ресурсні центри (міжшкільні навчально-виробничі комбінати), що мають ліцензію на провадження освітньої діяльності у сфері загальної середньої освіти.

У системі спеціалізованої освіти здобуття загальної середньої освіти забезпечують:

✓ спеціалізована мистецька школа (школа-інтернат) – заклад спеціалізованої освіти I-III або II-III ступенів мистецького профілю;

✓ школа-інтернат (ліцей-інтернат) спортивного профілю – заклад спеціалізованої освіти I-III або II-III ступенів спортивного профілю (заклад із специфічними умовами навчання);

✓ професійний коледж (коледж) спортивного профілю – заклад спеціалізованої освіти спортивного профілю (заклад із специфічними умовами навчання);

✓ професійний коледж (коледж) культурологічного або мистецького спрямування – заклад спеціалізованої освіти, який забезпечує здобуття професійної мистецької освіти;

✓ військовий (військово-морський) ліцей, ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою – заклад спеціалізованої освіти II-III або III ступенів військового профілю для дітей з 13 років;

✓ науковий ліцей, науковий ліцей-інтернат – заклад спеціалізованої освіти II-III або III ступеня наукового профілю.

Положення про заклади спеціалізованої освіти затверджуються Кабінетом Міністрів України за поданням центральних органів виконавчої влади, що забезпечують формування та реалізують державну політику у відповідній сфері.

Джерелами фінансування суб'єктів освітньої діяльності відповідно до законодавства можуть бути:

✓ державний бюджет;

✓ місцеві бюджети;

✓ плата за надання освітніх та інших послуг відповідно до укладених договорів;

✓ плата за науково-дослідні роботи (послуги) та інші роботи, виконані на замовлення підприємств, установ, організацій, інших юридичних та фізичних осіб;

✓ доходи від реалізації продукції навчально-виробничих майстерень, підприємств, цехів і господарств, від надання в оренду приміщень, споруд, обладнання;

✓ гранти вітчизняних і міжнародних організацій;

✓ дивіденди від цінних паперів, відсотки від депозитів і розміщення коштів спеціального фонду на поточних рахунках банків державного сектору;

✓ добровільні внески у вигляді коштів, матеріальних цінностей, нематеріальних активів, одержаних від підприємств, установ, організацій, фізичних осіб;

✓ інші джерела, не заборонені законодавством.

Згідно ст. 79 Закону України «Про освіту» № 2145 від 05.09.2017 визначає, що фінансування освітньої діяльності з державного бюджету може здійснюватися шляхом надання освітніх субвенцій, які відповідно до Бюджетного кодексу України та закону про Державний бюджет України на відповідний рік можуть спрямовуватися на здобуття:

✓ повної загальної середньої освіти;

✓ професійної (професійно-технічної) освіти;

✓ освіти на інших рівнях освіти;

✓ спеціалізованої освіти;

✓ позашкільної освіти;

✓ освіти особами з особливими освітніми потребами та підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

Дошкільна освіта фінансується рахунок місцевих бюджетів, бюджетів територіальних громад. Оплата праці педагогічних працівників, спеціалістів, обслуговуючого персоналу та інших працівників закладів дошкільної освіти здійснюється згідно з Кодексом законів про працю України та іншими нормативно-правовими актами. Утримання та розвиток матеріальної бази закладів дошкільної освіти у межах Типового переліку обов'язкового обладнання фінансується за рахунок коштів засновників.

10.2. Основні сітьові показники для розрахунку витрат закладів загальної середньої освіти

Основну частину видатків бюджету на освіту складає фінансування загальноосвітніх шкіл. В основі визначення обсягів фінансування лежать два показники:

- вихідний – кількість учнів;
- похідний – кількість класів.

Вихідною основою для визначення розміру витрат за основними кодами кошторису школи є кількість учнів і класів.

Оскільки бюджетний рік не збігається з навчальним, середньорічні показники кількості учнів і класів розраховуються за такою формулою (ця формула використовується для підрахунку контингенту в усіх видах освітніх закладів):

$$K=K_1\times 8/12+K_2\times 4/12,$$

де K – середня кількість учнів (класів);

K_1 – кількість учнів (класів) на початок календарного року(на 01.01);

K_2 – кількість учнів (класів) на початок навчального року (на 01.09).

Кількість учнів на 1 січня планового року приймається на рівні контингенту на 1 вересня поточного року. В той же час кількість учнів на 1 вересня планового року визначається на основі плану прийому. Наповнюваність класів загальноосвітніх навчальних закладів не повинна перевищувати 30 учнів. У закладах загальної середньої освіти, розташованих у селах і селищах, кількість учнів у класах визначається демографічною ситуацією, але повинна становити не менше 5 осіб. У разі меншої кількості учнів у класі заняття проводяться за індивідуальною або іншими формами навчання.

Загальний обсяг навчального навантаження для учнів 2-11-х класів закладів загальної середньої освіти та детальний розподіл навчального навантаження на тиждень окреслено у навчальних планах закладів, які подано у табл. 10.1 та додатках Н, П, Р .

Таблиця 10.1

Загальний обсяг навчального навантаження для учнів 2-11-х класів
закладів загальної середньої освіти

Загальний обсяг навчального навантаження годин/навчальний рік	
Для учнів 2-4-х класів	2-х класів – 875
	3-х класів – 910
	4-х класів – 910
Всього	2695
Гранично допустиме тижневе навчальне навантаження на учня	22-24 год
Для учнів 5-9-х класів	5-х класів – 1050
	6-х класів – 1155
	7-х класів – 1172,5
	8-х класів – 1207,5
	9-х класів – 1260
Всього	5845
Гранично допустиме тижневе навчальне навантаження на учня	28-34
Для 10-11-х класів складає	10-х класів – 1330
	11-х класів – 1330
Всього	2660
Гранично допустиме тижневе навчальне навантаження на учня	33

Складено автором

Перерозподіл педагогічного навантаження протягом навчального року допускається в разі зміни кількості годин з окремих предметів, що передбачається робочим навчальним планом з додержанням законодавства України про працю.

Педагогічна ставка – це умовна розрахункова ставка, що відповідає нормативу педагогічного навантаження.

Кількість педагогічних ставок розраховується по кожній групі класів шляхом ділення загальної кількості годин педагогічного навантаження по даній групі на норматив навантаження.

Кількість педагогічних ставок по даній групі класів (K) у середніх школах визначається за такою формулою:

$$K = K_r / N_r,$$

де K_r – загальна кількість годин навчальних занять за тиждень за планом;

N_r – норма навчального навантаження вчителя на тиждень.

Педагогічне навантаження вчителя на тарифну ставку становить 18 навчальних годин на тиждень. Педагогічне навантаження вихователя закладу загальної середньої освіти становить 30 годин, вихователя спеціальної школи (школи-інтернату) та асистента вчителя інклюзивних класів закладів загальної середньої освіти – 25 годин на тиждень, що становить тарифну ставку.

Розміри тарифних ставок інших педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Розподіл педагогічного навантаження у закладі загальної середньої освіти затверджується його керівником.

Середня ставка зарплати визначається шляхом ділення суми оплати навчальних годин (з тарифікаційного списку) на кількість педагогічних ставок по даній групі класів. Загальна кількість годин зафіксована у тарифікаційному списку і визначається виходячи з кількості класів у кожній групі та обсягу годин за планом.

Кількість посад визначається за встановленими нормативами, наприклад кількість прибиральниць встановлюється за нормативами площі на одну прибиральницю.

Штатні розписи державних і комунальних закладів загальної середньої освіти незалежно від підпорядкування і типів затверджуються керівником закладу загальної середньої освіти на підставі Типових штатних нормативів закладів загальної середньої освіти, затверджених центральним органом виконавчої влади.

10.3. Особливості розрахунку фонду оплати праці педагогічним працівникам витрат закладів загальної середньої освіти

Планування витрат загальноосвітнього навчального закладу під час складання планів асигнувань здійснюється на підставі лімітної довідки, що містить затверджені бюджетні призначення. Фонд оплати праці формується згідно із затвердженим керівником навчального закладу. У разі формування кошторису обов'язково має виконуватися вимога щодо першочергового забезпечення бюджетними коштами витрат на оплату праці з нарахуваннями.

Фонд зарплати загальноосвітніх шкіл складається з таких елементів:

- 1) фонду оплати праці педагогічного персоналу;
- 2) фонду оплати праці адміністративно-управлінського персоналу;
- 3) фонду оплати праці обслуговуючого персоналу.

Планування **фонду оплати праці педагогічних працівників** здійснюється на основі двох показників:

- 1) кількості педагогічних ставок;
- 2) середньої ставки зарплати.

Відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 26 вересня 2005 р. № 557 «Про впорядкування умов оплати праці та затвердження схем тарифних розрядів працівників навчальних закладів, установ освіти та наукових установ» посадові оклади та ставки заробітної плати працівників закладів загальної середньої освіти та інших закладів, що фінансуються за рахунок освітньої субвенції, встановлюються на рівні 9-18 тарифних розрядів, а зокрема вчителів – на рівні 10-14 тарифних розрядів залежно від освітнього рівня та кваліфікаційної категорії. Тарифний розряд конкретного працівника залежить від посади, складності роботи, рівня кваліфікації, освіти, стажу роботи, умов праці (табл.10.1).

Розміри посадових окладів за тарифними розрядами
Єдиної тарифної сітки у 2018, 2019 роках

Тарифний розряд	Тарифний коефіцієнт	1.01.2019 – I т.р. – 1921 грн. МЗП – 4173 грн	1.01.2019 – педпрацівники, за рахунок освітньої субвенції, пост. КМУ № 22 +10%	1.01.2019 – НПП пост КМУ № + 11%
		3323 *	3655,3 *	
10	1,82	3496 *	3845,6 *	
11	1,97	3784 *	4162,4 *	
12	2,12	4073 *	4480,3	
13	2,27	4361	4797,1	
14	2,42	4649	5113,9	
15	2,58	4956	5451,6	5501,2
16	2,79	5360	5896,0	5949,6
17	3	5763	6339,3	6396,9
18	3,21	6166	6782,6	6844,3

Складено автором: джерело <https://pedpresa.ua/196885-rozmiry-posadovyh-okladiv-ta-stavok-zarobitnoyi-platy-osvityan-u-2018-ta-2019-rokah.html>

Оплата праці – це винагорода у вигляді заробітної плати за працю працівника, яка складається з:

- основної заробітної плати;
- додаткової заробітної плати;
- та інших заохочувальних і компенсаційних виплат.

Заробітна плата працівників загальноосвітніх навчальних закладів розраховується підходячи з Єдиної тарифної сітки розрядів та коефіцієнтів.

Основна заробітна плата педагогічних працівників загальноосвітніх навчальних закладів базується на посадових окладах (ставках заробітної плати), які виплачуються за виконання педагогічного навантаження та інших обов'язків, передбачених трудовим договором. Розмір посадових окладів (ставок зарплати) педагогічних працівників встановлюється директором загальноосвітнього навчального закладу у разі тарифікації за наслідками атестації і залежить від багатьох умов.

Відповідно, місячна заробітна плата вчителя за навчальні години ($O_{НГ}$) розраховується за такою формулою:

$$O_{НГ} = C \times K_r / H_r,$$

де C – встановлена тарифна ставка з урахуванням підвищень;
 K_r – фактичне число годин роботи вчителя на тиждень;
 H_r – норма навчального навантаження вчителя на тиждень.

Додаткова заробітна плата – це винагорода за роботу понад установлені норми, за трудові успіхи, винахідливість і за особливі умови праці. Вона включає в себе різноманітні доплати, надбавки, премії, гарантійні та

компенсаційні виплати в рамках встановленого фонду оплати праці загальноосвітнього навчального закладу.

Учителям та іншим педагогічним працівникам керівник загальноосвітнього навчального закладу має право в межах фонду заробітної плати за погодженням з профспілковим комітетом встановлювати:

◆ доплата за:

- класне керівництво – 20-25 %;
- перевірка зошитів – 10-20 %;
- завідування: майстернями – 15-20 %; навчальними кабінетами – 10-15 %; навчально-дослідними ділянками – 10-15 %;
- за суміщення професій (посад) – у розмірі до 50 % посадового окладу;
- за роботу в інклюзивних класах (групах) – у граничному розмірі 20 %.

Розміри та порядок встановлення доплат за інші види педагогічної діяльності визначаються Кабінетом Міністрів України.

◆ надбавки:

- за великі творчі досягнення, залежно від особливого внеску працівника або за виконання особливо важливих робіт на строк їх виконання – у розмірі до 50 % посадового окладу;
- за знання та використання в роботі іноземної мови, у тому числі: однієї європейської – 10, однієї східної, угро-фінської або африканської – 15, двох і більше мов – 25 % ставки заробітної плати (посадового окладу);
- за вислугу років – нараховуються виходячи зі стажу педагогічної роботи щомісяця у відсотках до посадового окладу (за стаж понад 3 роки – 10%; понад 10 років – 20%; понад 20 років – 30%).

◆ *премії*: директор загальноосвітнього навчального закладу визначає і затверджує на підставі наданих йому розрахунків загальну суму, яка має бути спрямована на преміювання за підсумками діяльності. Фактична сума премії визначається з урахуванням суми посадового окладу, доплат, надбавок і фактично відпрацьованого працівником часу.

Крім зазначеного, педагогічним працівникам можуть бути також виплачені щорічні грошові винагороди за добросовісну роботу та зразкове виконання службових обов'язків – у розмірі до одного посадового окладу; матеріальна допомога на оздоровлення у розмірі місячного посадового окладу (ставки заробітної плати) під час надання щорічної відпуски.

Величину заробітної плати вчителя розраховують, виходячи зі ставки заробітної плати і фактичного обсягу педагогічної роботи, доплат і надбавок.

Фонд заробітної плати адміністративно-господарського і навчально-допоміжного персоналу розраховують, виходячи з типових штатів та посадових окладів.

Відповідно Постанови Кабінету Міністрів України від 11 січня 2018 р. № 22 «Про підвищення оплати праці педагогічних працівників» посадові оклади та ставки заробітної плати педагогічних працівників, оплата праці яких здійснюється за рахунок освітньої субвенції з державного бюджету, з 1 січня 2018 року підвищено на 10%.

З метою підвищення *престижності праці* педагогічних працівників Урядом прийнято рішення щодо підвищення граничного розміру надбавки педагогічним працівникам з 20 до 30 %. Право на встановлення надбавки в розмірі до 30 % з 1 січня 2018 р. мають керівники закладів загальної середньої освіти, їх заступники, посади яких віднесені до посад педагогічних працівників, вчителі та викладачі закладів професійної (професійно-технічної) і вищої освіти, які викладають предмети згідно з відповідним Державним стандартом загальної середньої освіти.

Також 1 січня 2018 р. встановлено надбавку в розмірі не менше 20 % педагогічним працівникам шкіл, в яких апробують державний стандарт початкової освіти відповідно до *Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа”* на період до 2029 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. № 988, керівникам шкіл, в яких навчання хоча б в одному з початкових класів здійснюватиметься за державним стандартом початкової освіти в рамках реалізації зазначеної Концепції, їх заступникам, посади яких віднесені до посад педагогічних працівників, вчителям таких класів зазначених шкіл; вчителям української мови і літератури шкіл з навчанням мовами національних меншин. Іншим педагогічним працівникам надбавка в розмірі до 30% встановлена з 1 вересня 2018 року.

Згідно Бюджетного кодексу кошти освітньої субвенції можна спрямовувати на оплату праці педагогічних працівників інклюзивно-ресурсних центрів, та оплату праці викладачів, які викладають предмети згідно з Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. № 1392, державних закладів вищої освіти, перелік яких визначено додатком 10 Закону України «Про Державний бюджет України на 2018 рік» (фінансове забезпечення яких з 1 січня 2018 р. здійснюватиметься з місцевих бюджетів), та комунальних закладів вищої освіти в частині забезпечення видатків на здобуття повної загальної середньої освіти. Змінами передбачено, що залишки коштів за освітньою субвенцією, які складаються на кінець бюджетного періоду, можуть спрямовуватися на оснащення загальноосвітніх навчальних закладів інтерактивними панелями з вмонтованим комп'ютером, та початкової школи навчальним обладнанням і методичним.

На оплату праці з нарахуваннями педагогічних працівників з державного бюджету місцевим бюджетам Нормативно-правовим актом, який регламентує порядок використання коштів освітньої субвенції є Порядок та умови надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам, затверджені постановою Кабінету Міністрів України від 14.01.2015 № 6 «Деякі питання

надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам» (зі змінами) (далі – Порядок та умови).

– Нормативно-правовим актом, який регламентує розрахунок (розподіл) освітньої субвенції між місцевими бюджетами є Формула розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами, затверджена постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 року N 1088 «Про затвердження формули розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами» (зі змінами) (далі – Формула). Відповідно до п. 7 Формули у зв'язку з обмеженістю фінансового ресурсу у 2023 р. обсяг освітньої субвенції для всіх місцевих бюджетів визначається без урахування додаткових годин навчального плану для учнів групи I на окремі предмети, факультативні курси, індивідуальні заняття тощо.

– Відповідно до пункту 3 Порядку та умов освітня субвенція спрямовується на оплату праці з нарахуваннями педагогічних працівників таких типів закладів та установ освіти: 1) початкові школи, гімназії (крім дошкільних підрозділів у таких закладах), ліцеї; 2) спеціальні школи; 3) заклади спеціалізованої освіти: мистецькі, спортивні, військові (військово-морські, військово-спортивні), наукові ліцеї, ліцеї з посиленою військово-фізичною підготовкою; 4) дитячі будинки, навчально-реабілітаційні центри, інклюзивно-ресурсні центри; 5) заклади професійної (професійно-технічної) освіти державної та комунальної власності в частині забезпечення видатків на здобуття повної загальної середньої освіти, а саме на оплату праці з нарахуваннями викладачів, які викладають предмети згідно з Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. No 1392 (Офіційний вісник України, 2012 р., No 11, ст. 400); 6) заклади фахової передвищої освіти і коледжі державної власності, фінансове забезпечення яких з 1 січня 2018 р. здійснюється з місцевих бюджетів, та заклади фахової передвищої освіти і коледжі комунальної власності в частині забезпечення видатків на здобуття повної загальної середньої освіти, а саме на оплату праці з нарахуваннями викладачів, які викладають предмети згідно з Державним стандартом базової і повної загальної середньої освіти, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 р. No 1392 (Офіційний вісник України, 2012 р., No 11, ст. 400). Відповідно до пункту 6 Порядку та умов не допускається спрямування освітньої субвенції на: 1) закупівлю товарів, робіт і послуг, які безпосередньо не пов'язані з оплатою видатків на оновлення матеріально-технічної бази закладів та установ освіти зазначених вище (стосується залишків освітньої субвенції); 2) оплату посередницьких послуг; 3) здійснення заходів, метою яких є отримання прибутку; 4) фінансування закладів загальної середньої освіти (крім закладів початкової школи та приватних закладів загальної середньої освіти), кількість учнів у яких становить менше 25 осіб.

10.4. Фінансування вищої освіти та професійно-технічних закладів

До вищих навчальних закладів (ВНЗ) в Україні належать заклади освіти I-II рівня акредитації (коледжі, технікуми, училища), а також заклади освіти III-IV рівнів акредитації (університети, академії, інститути).

Здобуття вищої освіти на кожному рівні вищої освіти передбачає виконання особою відповідної освітньої (освітньо-професійної, освітньо-наукової, наукової) програми, що є підставою для присудження відповідного ступеня вищої освіти (табл. 10.2).

Таблиця 10.2

Рівні та ступеня вищої освіти

Рівні вищої освіти	Ступеня освіти
початковий рівень (короткий цикл) вищої освіти;	молодший бакалавр;
перший (бакалаврський) рівень;	бакалавр;
другий (магістерський) рівень;	магістр;
третій (освітньо-науковий) рівень;	доктор філософії;
науковий рівень	доктор наук.

Фінансування державних закладів вищої освіти здійснюється за рахунок коштів державного бюджету на умовах державного замовлення на оплату послуг з підготовки фахівців, наукових і науково-педагогічних кадрів та за рахунок інших джерел, не заборонених законодавством, з дотриманням принципів цільового та ефективного використання коштів, публічності та прозорості у прийнятті рішень.

Головними пріоритетами реформування системи державного фінансування вищої освіти є:

- запровадження формульного розподілу видатків на вищу освіту за принципом «гроші ходять за студентом» з урахуванням кількості здобувачів вищої освіти за спеціальностями та рівнями освіти і співвідношення вартості освітніх послуг, показників якості освітньої і наукової діяльності вищого навчального закладу;

- забезпечення відповідності вищої освіти потребам ринку праці та демографічним тенденціям шляхом зменшення державного замовлення на підготовку фахівців з вищою освітою та збільшення частки підготовки кваліфікованих кадрів;

- зміни джерел фінансування державних вищих навчальних закладів I - II рівня акредитації з урахуванням їх організаційно-правової форми;

- переведення державних вищих навчальних закладів у статус суб'єктів некомерційної (неприбуткової) господарської діяльності;

- надання права на отримання академічних стипендій студентам, які навчаються у державних та комунальних вищих навчальних закладах за рахунок коштів фізичних та юридичних осіб на денній формі навчання;

- удосконалення підходів до виплат академічних стипендій здобувачам вищої освіти для забезпечення підтримки найкращих студентів

шляхом значного підвищення їх розміру та приведення частки студентів, які матимуть право на отримання академічної стипендії, до середнього значення в країнах Європейського Союзу;

– збільшення кількості студентів вищих навчальних закладів із сімей з низьким рівнем доходу, охоплених соціальними стипендіями.

Згідно Бюджетного кодексу з 2019 р. «обсяг видатків державного бюджету на вищу освіту розподіляється між вищими навчальними закладами на основі формули, яка розробляється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти, та затверджується Кабінетом Міністрів України і має враховувати, зокрема, такі параметри:

– кількість здобувачів вищої освіти за освітньо-кваліфікаційними рівнями та спеціальностями і співвідношення вартості освітніх послуг;

– рівень результатів зовнішнього незалежного оцінювання вступників;

– показники якості освітньої і наукової діяльності вищого навчального закладу (*Розділ VI п. 46 Закон № 2233-VIII від 07.12.2017*).

В умовах перехідного періоду фінансування освіти здійснюється з дотриманням таких положень: збереження фінансової стабільності; врахування особливостей матеріальної бази ЗВО; поступове збільшення частки коштів, які виділяються за результатами освітньої діяльності.

Формування річного обсягу видатків ЗВО здійснюється на основі формули:

$$BP = BC + PBC + VD + BP;$$

BC – видатки стабільності (питома вага 20-25%);

PBC – резервні видатки стабільності (питома вага 3-5%);

VD – видатки діяльності (питома вага 70 -77%);

BP – видатки за результатами освітньої діяльності (питома вага не менше 5 %);

Фінансування видатків стабільності ЗВО у 2019 р.

$$BC = ZB_{2018} \times K_C;$$

ZB_{2018} – загальний обсяг фінансування у 2018 р.

K_C – коефіцієнт стабільності ($0,2 \leq K_C \leq 0,25$)

Фінансування видатків освітньої діяльності:

$$VD = ZB_{2018} \times Z_{PK} \times K_{CC};$$

Z_{PK} – зміни приведенного контингенту у ЗВО за рік

K_{CC} – коефіцієнт соціальних стандартів ($1,1 \leq K_{CC} \leq 1,12$)

$0,7 \leq Z_{PK} * K_{CC} \leq 0,77$

Фінансування видатків за результатами ЗВО:

$$ВР = ВД \times K_{нд};$$

$K_{нд}$ – коефіцієнт, який враховує результати освітньої та наукової діяльності ЗВО за минулий рік, $K_{нд} \geq 0,05K_{нд}$ враховує:

- показник результативності ЗВО за минулий рік;
- показник рівня результатів ЗНО вступників за минулий рік;
- показник адекватності формування цін на платні освітні послуги;
- показник рівня наукової діяльності ЗВО за минулий рік;
- показник питомої ваги здобувачі ступеня магістра, аспірантів та докторантів, які не навчались раніше в ЗВО.

Джерела державного та недержавного фінансування закладів вищої освіти подані у таблиці 10.3.

Таблиця 10.3.

Джерела фінансування закладів вищої освіти

Державне фінансування вищої освіти	Недержавне фінансування вищої освіти
прямого фінансування на основі кошторисів або нормативів; за формулою, яка враховує певні кількісні та якісні показники діяльності навчального закладу; додаткових асигнувань за окремими категоріальними програмами, заходами тощо (наприклад програма підтримки кращих студентів); трансферти для вирівнювання диспропорцій між регіонами; фінансування специфічних програм (кредитування навчання, ваучерна освіта); виділення матеріальних ресурсів, надання пільг; за конкурсом; «блокові» гранти; на рівні минулого року.	кошти одержані на навчання, підготовку підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів відповідно до укладених договорів; плата за надання додаткових освітніх послуг; кошти одержані за науково-дослідні роботи та інші роботи, виконані закладом освіти на замовлення підприємств, установ, організацій та громадян; доходи від реалізації продукції навчально-виробничих майстерень, підприємств, дільниць і господарств від надання в оренду приміщень, споруд, обладнання; дотації з місцевих бюджетів; кредити і позички банків, дивіденди від цінних паперів та доходи від розміщення на депозитних вкладах тимчасово вільних позабюджетних коштів; добровільні грошові внески, матеріальні цінності одержані від підприємств, установ, організацій, громадян.

Власні надходження державних і комунальних закладів вищої освіти, наукових установ, отримані від плати за послуги, що надаються згідно з освітньою, науковою та навчально-виробничою діяльністю, благодійні внески та гранти відповідно до рішення, прийнятого вченою радою закладу вищої освіти, наукової установи, зараховуються на спеціальні реєстраційні рахунки, відкриті в територіальному органі центрального органу виконавчої влади у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів, або на поточні та/або вкладні (депозитні) рахунки установ державних банків.

Навчання у закладах вищої освіти здійснюється за такими формами: 1) очна (денна, вечірня); 2) заочна (дистанційна). Для визначення витрат на

утримання ВНЗ III-IV рівнів акредитації розраховують середньорічний контингент студентів та аспірантів за формами навчання. Причому, при перерахуванні кількості студентів заочної форми навчання використовують коефіцієнт 0,25, а при перерахуванні кількості студентів вечірньої форми навчання використовується коефіцієнт 0,5 (по відношенню до стаціонару).

Штати професорсько-викладацького персоналу формуються за нормативом кількості студентів на одного викладача, який затверджує Міністерство освіти. Одна ставка викладача встановлюється на 10-15 студентів стаціонару. Кількість груп визначають, виходячи з кількості учнів та студентів і норм наповнення груп. Для денної форми навчання наповненість груп становить 20-30, а для заочних відділень – 15-20 чоловік. Рентабельними вважаються групи із студентів-платників, які мають не менше 15 учнів чи студентів. Робочий час науково-педагогічних працівників становить 36 годин на тиждень (скорочена тривалість робочого часу). Максимальне навчальне навантаження на одну ставку науково-педагогічного працівника не може перевищувати 600 годин на навчальний рік.

Законом України «Про вищу освіту» затверджено такі положення і норми, щодо надання фінансової автономії вищим навчальним закладам; призначення стипендії за рейтингом успішності студентів та поступове наближення розміру мінімальної академічної стипендії до рівня прожиткового мінімуму в розрахунку на одну особу тощо;

Національний заклад вищої освіти має право:

1) отримувати відповідно до законодавства на пріоритетних засадах передбачені державним бюджетом кошти для провадження наукової і науково-технічної діяльності, проведення фундаментальних та прикладних наукових досліджень, виконання наукових програм, проєктів державного значення в обсязі не менш як 10 % коштів державного бюджету, що виділяються на його утримання;

2) визначати норми часу навчальної та іншої роботи педагогічних і науково-педагогічних працівників;

3) здійснювати перерозподіл:

✓ нормативів чисельності осіб, які навчаються, на одну посаду науково-педагогічного працівника за спеціальностями однієї галузі знань з урахуванням результатів наукової діяльності працівників;

✓ державного замовлення між спеціальностями в межах галузі знань в обсязі не більш як 5 % загального обсягу державного замовлення національного закладу вищої освіти з обов'язковим інформуванням центрального органу виконавчої влади, до сфери управління якого належить заклад вищої освіти;

✓ ліцензованого обсягу прийому за спеціальностями у межах відповідної галузі знань;

4) здійснювати підготовку фахівців з вищою освітою за власними експериментальними освітніми програмами та навчальними планами;

5) отримувати на пріоритетних засадах фінансування для придбання наукового і навчального обладнання, комп'ютерних програм тощо за рахунок державного бюджету.

Фонд заробітної плати вищих закладів освіти (код 2111) містить 5 елементів:

- 1) професорсько-викладацький склад;
- 2) адміністративно-управлінський персонал;
- 3) навчально-допоміжний персонал;
- 4) обслуговуючий персонал;
- 5) фонд погодинної оплати праці викладачів.

Фонд заробітної плати професорсько-викладацького персоналу визначається множенням кількості штатних одиниць на середню ставку заробітної плати одного викладача в поточному році, а фонд оплати праці викладачів з погодинною оплатою – множенням кількості навчальних годин на вартість оплати однієї академічної години.

Погодинний фонд заробітної плати не повинен перевищувати 4 % фонду заробітної плати професорсько-викладацького складу та використовується для оплати праці голів державних екзаменаційних комісій, рецензентів дипломних робіт, дисертацій та інших видів робіт.

Зарплата викладачів ЗВО залежить від посадового окладу залежно від посади (асистент, старший викладач, доцент, професор), наукового ступеня (кандидат наук, доктор наук) і вченого звання (доцент, професор).

Фонд зарплати адміністративного, навчально-допоміжного та обслуговуючого персоналу визначається на підставі штатного розпису ЗВО, який затверджується ректором.

Таблиця 10.4

Схема тарифних розрядів у ЗВО

Посада	Тарифний розряд	Посада	Тарифний розряд
Керівний персонал		Професорсько-викладацький склад:	
ректор	23-24	професор	20
проректор	22	доцент	19
директор філіалу	19-20	старший викладач	17
декан	20-22	асистент викладач	16
Завідувач кафедри:		асистент стажист	15
доктор наук або професор	21	Навчально-допоміжний персонал:	
без наукового ступеня доктора наук	20	завідувач кабінетом	11
		старший лаборант	10

Науково-педагогічним, науковим і педагогічним працівникам закладів вищої освіти встановлюються доплати за науковий ступінь доктора філософії та доктора наук у розмірах відповідно 15 та 25 % посадового окладу, а також за

вчене звання доцента і старшого дослідника – 25 % посадового окладу, професора – 33 % посадового окладу. Зазначені доплати встановлюються викладачам, діяльність яких за профілем збігається з їх вченими званнями та науковими ступенями. Заклад вищої освіти може встановити більший розмір доплат за рахунок власних надходжень.

Викладачам також може бути встановлено доплату за завдання «народний» у розмірі 40% та «заслужений» – 20% посадового окладу. Крім того, надбавки за знання і використання в роботі іноземних мов викладачам можуть встановлюватися в таких розмірах: однієї європейської мови – 10%, однієї східної, угро-фінської або африканської – 15%, двох і більше мов – 25% посадового окладу. При цьому такі надбавки не встановлюються викладачам, для яких посада, яку вони обіймають, передбачає знання іноземної мови.

Викладачам закладів вищої освіти крім спеціальних надбавок та доплат, відповідно до п.1 ст. 57 Закону про освіту, можуть виплачуватися щомісячні надбавки до посадового окладу *за вислугу років* у таких розмірах: понад 3 роки – 10%, понад 10 років – 20%, понад 20 років – 30%, щорічна грошова винагорода у розмірі одного посадового окладу за зразкове виконання службових обов'язків, допомога на оздоровлення у розмірі місячного посадового окладу при наданні щорічної відпустки. Право на надання таких виплат надано керівникам вищих навчальних закладів, але у межах фонду оплати праці. Інші доплати та надбавки встановлюються викладачам відповідно до норм трудового законодавства.

Розмір плати за весь термін навчання або за надання додаткових освітніх послуг встановлюється у договорі, що укладається між ЗВО та особою, яка навчатиметься, або юридичною особою, що оплачуватиме навчання, і не може змінюватися протягом усього строку навчання.

Вагому частку у витратах державних і комунальних ЗВО становлять стипендії (код 2720). Стипендії – це грошове забезпечення, що регулярно надається особам, які навчаються на денних відділеннях за рахунок бюджетних коштів, а також особам, які проходять підготовку в аспірантурі і докторантурі.

Установи професійно-технічної освіти здійснюють фінансову діяльність відповідно до Законів України. Відповідно до ст. 18 Закону України "Про професійно-технічну освіту" до професійно-технічних навчальних закладів належать: професійно-технічне училище відповідного профілю; професійне училище соціальної реабілітації; вище професійне училище; професійний ліцей; професійний ліцей відповідного профілю; професійно-художнє училище; художнє професійно-технічне училище; вище художнє професійно-технічне училище; училище-агрофірма; вище училище-агрофірма; училище-завод; центр професійно-технічної освіти; центр професійної освіти; навчально-виробничий центр; центр підготовки і перепідготовки робітничих кадрів; навчально-курсний комбінат; навчальний центр; інші типи навчальних закладів, що надають професійно-технічну освіту або здійснюють професійно-технічне навчання.

Кількість закладів професійної освіти поступово, але системно скорочувалася протягом останніх років. Наприклад, у 2013 році у всій Україні їх було 983, у 2014 році – 940, а у 2015 році – вже 817. Зрозуміло, що частина закладів освіти залишилася на тимчасово окупованих територіях Криму і Донбасу, але суть процесів не лише в цьому. Про це наочно свідчить статистика: з 2015 року, коли кількість закладів освіти складала 817, до 2016-2017 навчального року це число зменшилося – до 792.

Фінансування професійної підготовки кваліфікованих робітників (первинної професійної підготовки), соціальний захист здобувачів освіти та педагогічних працівників у державних або комунальних закладах професійної (професійно-технічної) освіти, у межах обсягів державного та/або регіонального замовлення, здійснюються на нормативній основі за рахунок коштів державного або місцевих бюджетів.

Додатковими джерелами фінансування професійно-технічного навчального закладу є кошти, одержані за: професійну підготовку понад державне замовлення, курсову підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації робітників відповідно до укладених договорів з юридичними та фізичними особами; надання додаткових платних освітніх послуг, перелік яких визначається Кабінетом Міністрів України.

Сьогодні зважаючи на проведення реформи фінансової децентралізації в країні та збільшення фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування, професійно-технічна освіта фінансується переважно з місцевих бюджетів. Однак ці кошти покривають лише трохи більше ніж 60 % фінансових потреб навчальних закладів у регіонах. Тому, обсяги видатків на професійно-технічну освіту необхідно збільшувати зважаючи на потреби, які виникли в цій сфері. Фінансування має бути багатоканальне, тобто з кількох джерел, в тому числі і залучення субвенції державного бюджету України.

Нині МОН запропоновано такі ключові пропозиції різнорівневого фінансування закладів профосвіти:

– *галузеве замовлення*: державне/комунальне підприємство, готуючись до реалізації масштабної програми або замовлення, фінансує підготовку робітників, які далі працюватимуть над виконанням програми;

– *міжбюджетні трансферти*: міська рада приймає рішення про передачу коштів з міського бюджету обласному. Обсяг замовлення визначатиметься пропорційно кількості учнів, зареєстрованих на території міста або обласного центру;

– *залучення роботодавців до освітнього процесу*: 1) підготовка учнів за дуальною формою навчання; 2) навчання за кошти роботодавця.

Згідно Інструкції про порядок обчислення заробітної плати працівників освіти, затвердженої наказом Міністерства освіти України від 15.04.1993 р. № 102. Середня місячна заробітна плата викладачам ПТНЗ визначається шляхом множення годинної ставки на встановлений обсяг річного навантаження і ділення цього добутку на 10 навчальних місяців. Встановлена середньомісячна заробітна плата виплачується викладачу за роботу протягом навчального року,

включаючи час роботи в період канікул, що не збігається з відпусткою. Ставка заробітної плати працівникам ПТНЗ виплачується за 3 години викладацької роботи в середньому в день або 720 годин на рік.

Робочий час педагогічного працівника ПТНЗ визначається згідно з обсягом навчального навантаження та позаурочної навчально-методичної, організаційної та виховної роботи серед учнів і слухачів.

Основними обліковими одиницями навчального часу в ПТНЗ є:

- 1) академічна година (45 хв.);
- 2) урок виробничого навчання (не більше 6 академічних годин);
- 3) навчальний день (не більше 8 академічних годин);
- 4) навчальний тиждень (не більше 36 академічних годин);
- 5) навчальний рік (не більше 40 навчальних тижнів).

Чисельність навчальних груп у ПТНЗ для теоретичного навчання становить 25-30 учнів, а для виробничого навчання – 12-15 учнів.

Фонд заробітної плати у ПТНЗ визначається, виходячи із середнього числа педагогічних годин на групу, середньорічної кількості груп і розміру оплати за педагогічну навчальну годину.

У кошторисі доходів і видатків ПТНЗ у деяких випадках передбачаються витрати на харчування (код 2230), на обмундирування учнів (код 2210), а також видатки на виплату стипендії (код 2720).

Для матеріального заохочення учнів, слухачів у ПТНЗ створюються фонди матеріального заохочення, які формуються за рахунок коштів бюджету, доходів від виробничої діяльності та залучення коштів підприємств, установ, організацій, громадян.

10.5. Фінансування бюджетних наукових установ

В Україні існує певна спеціалізація наукових закладів. Академічні науково-дослідні заклади, підпорядковані Національній академії наук, займаються насамперед фундаментальними дослідженнями, тому їх діяльність фінансується з Державного бюджету. У частині прикладних досліджень фінансування здійснюється головним чином за рахунок замовника.

Другу групу складають відомчі заклади, основний профіль яких – прикладні дослідження, спрямовані на розвиток даної галузі. Фінансування здійснюється за рахунок централізованих коштів міністерств і відомств або за кошти замовників. Якщо відомчі заклади ведуть фундаментальну тематику, то в цій частині вони отримують кошти з бюджету.

Видатки на наукову і науково-технічну діяльність є захищеними статтями видатків Державного бюджету України. Розрізняють два напрями наукових досліджень: • фундаментальні; • прикладні.

Фундаментальними дослідженнями є пошукові теоретичні напрями науки. Визначити наперед результативність та ефективність таких досліджень дуже складно, тому неможливо встановити їх вартісну оцінку. У зв'язку з

великим ризиком використання інвестованих коштів ці дослідження фінансуються за допомогою бюджету або спеціальних фондів.

Прикладні дослідження пов'язані з визначенням форм і методів впровадження в практику результатів фундаментальних досліджень, які завершилися певними винаходами. Оскільки в даному випадку можливе прогнозування ефективності таких робіт, встановлення їх вартісної оцінки, то фінансування може здійснюватись за рахунок коштів замовника. Певна частина таких досліджень фінансується за рахунок Державного інноваційного фонду, який включається до Державного бюджету.

Бюджетне фінансування науки здійснюється двома способами: фінансування наукових закладів; фінансування наукової тематики.

Фінансування наукових закладів ґрунтується на складанні їх кошторису. Обсяг фінансування насамперед визначається штатним розписом. Сума витрат на зарплату розраховується шляхом множення кількості посад на середню ставку зарплати, яка склалась в даному закладі. Ставка зарплати залежить від посади (лаборант, інженер; науковий співробітник) і наукового ступеня (кандидат, доктор наук) та вченого звання (старший науковий співробітник). Штатний розпис наукового закладу затверджує його керівник. Другу основну статтю витрат складають витрати на проведення наукових досліджень – придбання та обслуговування спеціальної техніки, обладнання, матеріалів для проведення досліджень, що визначається профілем наукового закладу.

При *фінансуванні наукової тематики* розробляються кошториси на кожну тему. Визначену суму асигнувань отримує той науковий заклад, який буде розробляти цю тему.

Фінансування виконання наукових і науково-технічних робіт здійснюється за рахунок як бюджетних, так і позабюджетних коштів. Сучасною тенденцією фінансування науки в Україні є те, що тут переважають позабюджетні джерела, частка яких у кінці 90-х років ХХ століття зроста майже до 70 %. Питома вага фінансування науки за рахунок коштів державного бюджету (по відношенню до ВВП) повинна складати не менше 1,7 %, а реально вона не перевищувала 0,4 %, що веде до деградації української науки, до масового виїзду наших учених за кордон, до старіння наукових кадрів.

Бюджетне фінансування наукових досліджень здійснюється шляхом *базового* та *програмно-цільового* фінансування.

Базове фінансування надається для забезпечення: фундаментальних наукових досліджень; найважливіших для держави напрямів досліджень, у тому числі в інтересах національної безпеки та оборони; розвитку інфраструктури наукової і науково-технічної діяльності; збереження наукових об'єктів, що становлять національне надбання; підготовки наукових кадрів. Перелік наукових установ та вищих навчальних закладів, яким надається базове фінансування для здійснення наукової і науково-технічної діяльності, затверджується Кабінетом Міністрів України.

Для підтримки фундаментальних наукових досліджень у галузі природничих, технічних і гуманітарних наук, що провадяться науковими

установами, вищими навчальними закладами, вченими, створюється *Державний фонд фундаментальних досліджень*. Кошти Фонду формуються за рахунок: бюджетних коштів; добровільних внесків юридичних і фізичних осіб (в тому числі іноземних). Кошти ДФФД спрямовуються на виконання покладених на нього завдань та на забезпечення його діяльності відповідно до кошторису видатків, який затверджується МОН за погодженням з Мінфіном.

Науково-дослідні організації (НДО), що утримуються за рахунок бюджетних коштів, як і всі інші бюджетні організації, використовують кошторисне фінансування. *Фонд заробітної плати (код 2111)* розраховують, виходячи із структури штату, типових штатів для відповідної категорії наукових установ та діючої схеми посадових окладів. Дуже важливим кодом витрат для НДО є код 2280 – дослідження і розробки, державні програми. Витрати, пов'язані з виконанням науково-дослідних робіт, створенням дослідних зразків приладів та машин, механізмів, придбанням предметів та обладнання, матеріалів для наукових цілей плануються, виходячи із середніх витрат, які склалися за минулі 2-3 роки. За іншими кодами видатків кошторису витрати плануються у тому самому порядку, що і в інших бюджетних установах.

Обсяги коштів на фінансування державних наукових і науково-технічних програм за пріоритетними напрямками науки та техніки затверджуються в Законі України про Державний бюджет на кожний рік. Крім того, обсяги фінансування вказаних програм визначаються в Законі про Державний бюджет України за кожним пріоритетним напрямком розвитку науки і техніки. Але проблемою залишається неповне фінансування вказаних програм. Причиною цього є і надмірна кількість програм.

Держава встановила ряд податкових пільг для суб'єктів науково-технічної діяльності. Серед них: пільговий порядок оподаткування інноваційної діяльності інноваційних центрів, унесених до державного реєстру; звільнення від оподаткування податком на прибуток доходів, отриманих державними навчально-виховними закладами, науковими установами і організаціями, що утримуються за бюджетні кошти, якщо ці доходи отримані у вигляді: коштів або майна, яке надходить безоплатно або у вигляді безповоротної фінансової допомоги чи добровільних пожертвувань тощо.

Питання для самоконтролю

- 1. Назвіть джерела фінансування загальної середньої освіти в Україні.*
- 2. Охарактеризуйте основні сітьові показники для розрахунку витрат на загальну середню освіту?*
- 3. Як здійснюється планування фонду оплати праці педагогічним працівникам закладу загальної середньої освіти ?*
- 4. Які є надбавки та доплати педагогічним працівникам закладу загальної середньої освіти?*
- 5. Назвіть джерела фінансування вищої освіти в Україні*
- 6. Як розраховуються штати професорсько-викладацького складу ВНЗ?*
- 7. Які є види надбавки та доплати професорсько-викладацькому складу ВНЗ?*
- 8. Охарактеризуйте субвенційний механізм фінансування освіти.*
- 9. Назвіть джерела та проблеми фінансового забезпечення ПТНЗ.*
- 10. Вкажіть джерела та проблеми фінансування бюджетних наукових установ.*

ТЕМА 11. ВИДАТКИ БЮДЖЕТУ НА ДУХОВНИЙ ТА ФІЗИЧНИЙ РОЗВИТОК, РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ

11.1. Склад видатків за функцією духовний та фізичний розвиток

11.2. Фінансування закладів культури і мистецтва

11.3. Фінансове забезпечення розвитку фізкультури, спорту, рекреації та туризму

11.4. Видатки на розвиток економіки

11.1. Склад видатків за функцією духовний та фізичний розвиток

За бюджетною класифікацією функція «Духовний та фізичний розвиток» має наступні підрозділи:

0800 Духовний та фізичний розвиток

0810 Фізична культура і спорт

0820 Культура та мистецтво

0821 Театри

0822 Художні колективи, концертні і циркові організації

0823 Кінематографія

0824 Творчі спілки

0825 Бібліотеки

0826 Музеї і виставки

0827 Заповідники

0828 Клубні заклади

0829 Інші заходи і заклади в галузі культури та мистецтва

0830 Засоби масової інформації

0840 Дослідження і розробки у сфері духовного та фізичного розвитку

Наукова діяльність у сфері духовного та фізичного розвитку

Склад видатків на культуру та мистецтво

До видатків, що здійснюються з *Державного бюджету України*, належать видатки на культуру і мистецтво:

✓ державні культурно-освітні програми (національні музеї, національні та державні бібліотеки, заповідники, міжнародні культурні зв'язки, державні культурно-освітні заходи, державна підтримка національних театрів, художніх колективів та їх дирекцій, концертних, національних та державних циркових організацій державної форми власності, культурно-мистецькі заходи національних творчих спілок) згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України;

✓ створення та розповсюдження національних фільмів;

✓ державну архівну справу та страховий фонд документації.

До видатків, що здійснюються з районних бюджетів та бюджетів міст республіканського АР Крим і обласного значення та бюджетів об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом та перспективним

планом формування територій громад, належать видатки на державні культурно-освітні та театральні-видовищні програми (сільські, селищні та міські палаци і будинки культури, клуби, центри дозвілля, інші клубні заклади та бібліотеки; театри, районні (міські) бібліотеки або централізовані бібліотеки районної (міської) централізованої бібліотечної системи, музеї, виставки, палаци і будинки культури, школи естетичного виховання дітей, включаючи заклади та установи комунальної власності, яким надано статус національних, зоопарки комунальної власності).

До видатків, що здійснюються з *бюджету АР Крим і обласних бюджетів*, належать видатки на культуру і мистецтво:

✓ державні культурно-освітні програми (національні, державні, республіканські АР Крим та обласні заповідники, бібліотеки, музеї та виставки, включаючи заклади та установи комунальної власності, яким надано статус національних);

✓ державні театральні-видовищні програми (філармонії, художні, музичні колективи і ансамблі, театри, концертні і циркові організації, палаци, будинки культури, інші заклади національного, державного, республіканського АР Крим і обласного значення, інші заклади та заходи в галузі мистецтва, включаючи заклади та установи комунальної власності, яким надано статус національних);

✓ інші державні культурно-мистецькі програми.

До видатків місцевих бюджетів, що можуть фінансуватися з *усіх рівнів місцевих бюджетів*, належать видатки на культурно-мистецькі *програми місцевого значення*.

Склад видатків на фізичну культуру і спорт

До видатків на фізичну культуру і спорт, що здійснюються з *Державного бюджету України*, належать:

✓ державні програми з розвитку фізичної культури і спорту (забезпечення діяльності національних збірних команд, проведення спортивних заходів державного і міжнародного рівня, підготовка і участь національних збірних команд у міжнародних змаганнях з олімпійських та неолімпійських видів спорту, у тому числі в Олімпійських іграх, Європейських іграх, Юнацьких Олімпійських іграх, Всесвітніх іграх з неолімпійських видів спорту, забезпечення діяльності закладів фізичної культури і спорту всеукраїнського рівня, фінансова підтримка баз олімпійської підготовки та всеукраїнських громадських організацій фізкультурно-спортивного спрямування згідно з переліками, затвердженими Кабінетом Міністрів України);

✓ державні програми з розвитку фізичної культури, спорту, фізкультурно-спортивної реабілітації інвалідів (центри державного значення з фізичної культури і спорту інвалідів, проведення навчально-тренувальних зборів, всеукраїнських змагань з видів спорту для інвалідів, заходів з фізкультурно-спортивної реабілітації інвалідів, утримання національних збірних команд з видів спорту для інвалідів, забезпечення їх підготовки та участі в міжнародних змаганнях (включаючи Паралімпійські та Дефлімпійські

ігри), фінансова підтримка паралімпійського руху та баз паралімпійської і дефлімпійської підготовки згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України).

Склад видатків, що здійснюються з *районних бюджетів* та бюджетів міст обласного значення, бюджетів ОТГ:

✓ на утримання та навчально-тренувальна робота ДЮСШ усіх типів (крім шкіл обласного значення), заходи з фізичної культури і спорту та фінансова підтримка місцевих осередків всеукраїнських громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості і спортивних споруд місцевого значення.

До видатків, що здійснюються з обласних бюджетів, належать видатки на фізичну культуру і спорт:

✓ програми з розвитку фізичної культури і спорту (утримання та навчально-тренувальна робота ДЮСШ усіх типів обласного значення, заходи з фізичної культури і спорту обласного значення), фінансова підтримка та обласних осередків всеукраїнських громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості;

✓ програми з розвитку фізичної культури, спорту, фізкультурно-спортивної реабілітації інвалідів (центри обласного значення з фізичної культури і спорту інвалідів, ДЮСШ для інвалідів усіх типів; проведення заходів з фізкультурно-спортивної реабілітації інвалідів, навчально-тренувальних зборів і змагань обласного значення з фізичної культури і спорту інвалідів).

До видатків місцевих бюджетів, що можуть фінансуватися з бюджетів всіх рівнів, належать видатки на місцеві програми з розвитку фізичної культури і спорту.

11.2. Фінансування закладів культури і мистецтва

Основні джерела формування фінансових ресурсів організацій культури:

- ✓ бюджетні та інші надходження від замовників;
- ✓ доходи від платних форм діяльності;
- ✓ платежі від надання послуг за договорами з юридичними і фізичними особами;
- ✓ добровільні пожертвування, субсидії, засоби, одержані у складчину;
- ✓ кредити банків та інші доходи і надходження засобів із перелічених джерел.

Установи культури можуть здійснювати свою фінансову діяльність як на основі кошторисного фінансування, так і комерційного розрахунку.

У кошторисному порядку фінансуються ті заклади культури та мистецтва, які не мають реальних можливостей самостійно заробляти гроші і послуги яких повинні мати доступний характер, – бібліотеки, музеї, заповідники.

Комерційний розрахунок може бути повним або частковим. Повний розрахунок передбачає повну самокупність і отримання прибутку, частковий характеризується покриттям витрат як за рахунок бюджетних асигнувань, так і за рахунок надання платних послуг. Такий метод фінансової діяльності встановлюється, наприклад, стосовно театрів загальнонаціонального значення. Окремим закладам, що знаходяться на *комерційному розрахунку*, планується надання з бюджету дотацій (національні театри, філармонії, музичні колективи і ансамблі).

Клуби, палаци і будинки культури на даний час фінансуються на мінімальному рівні, за рахунок бюджету і отримання доходів від платних послуг. За рахунок бюджету фінансується заробітна плата. Штатний розпис розробляється окремо для кожного закладу залежно від того, які гуртки, секції в ньому функціонують.

З метою культурного розвитку в Україні, на додачу до гарантованого державою базового обсягу культурно-мистецьких послуг, який отримуватиме кожен громадянин незалежно від регіону проживання, необхідно **запровадити грантові механізми підтримки** культурно-мистецьких програм, проектів і заходів.

Гранти мають надаватися **на конкурсній основі**, участь у конкурсі мають право брати як державні та комунальні, так і приватні заклади, підприємства, організації культури. Гранти мають надаватися з фонду культури, чи декількох галузевих фондів культури.

Світовий досвід фінансування стверджує три основних *типи економіки культури* в залежності від механізму її фінансування:

“Романський” тип (Італія, Іспанія, Франція). Культура фінансується переважно централізовано, за рахунок державних коштів.

“Німецький” тип (ФРН та країни Скандинавії). Державною владою виявляється патерналістська (опіка) підтримка, а фінансування здійснюється переважно з місцевих бюджетів і через незалежні структури та фонди.

“Англо-американський” тип. Держава виступає лише натхненником певних напрямків, а фінансування здійснюється за рахунок залучення приватного капіталу, у тому числі за рахунок податкових пільг. *Економічні реформи* в соціально-культурній сфері розвивалися в основному у двох напрямках. Ряд державних підприємств пристосувалися до регульованого ринку з мінімальним державним втручанням у їхню діяльність (наприклад, кінематограф, цирки), а в інших – розвивалися принципи змішаного фінансування, коли бюджетні асигнування доповнювалися надходженнями від платних послуг.

Починаючи з 2014 року динаміка номінальних видатків Мінкультури є нижчою як за індекс споживчих цін, так і за динаміку видатків державного бюджету загалом. На Мінкультури України виділяється лише до 2 % всього бюджетного фінансування. Тобто, культура і мистецтво не є пріоритетним напрямом фінансового забезпечення. Ідея про переведення закладів,

підприємств, організацій культури на самоокупність позбавлена реального підґрунтя.

Витрати на оплату праці (код 2111) плануються, виходячи з типових штатів, установлених для кожного виду установ залежно від обсягу їхньої діяльності. Наприклад, по бібліотеках штат працівників розраховується виходячи з розміру книжкового фонду. *Фонд заробітної плати бібліотекарів* визначається множенням кількості посад, розрахованої за встановленими нормативами бібліотечного фонду на одну посаду, на середню ставку заробітної плати. В свою чергу, ставки заробітної плати бібліотекарів залежать від рівня освіти, а працівників інших культурно-освітніх установ – від групи установи. *Фонд заробітної плати обслуговуючого персоналу* встановлюється за типовими штатними розписами. В аналогічному порядку фінансуються музеї. Чисельність *штатних працівників-спеціалістів* визначається за нормативами музейних фондів на одного працівника, посади *обслуговуючого персоналу* – за типовими штатними розписами. Частина витрат на утримання музею здійснюється за рахунок встановленої вхідної плати.

Видатки закладами культури і мистецтв за кодом 3110 – придбання обладнання і предметів довгострокового користування включають видатки на придбання канцелярських меблів, спеціальних меблів для закладів культури і мистецтв; видатки на поповнення музейних фондів, книг та періодичної літератури для бібліотечних фондів.

Планування інших витрат у закладах культури і мистецтва здійснюється в тому самому порядку, що і в інших бюджетних установах.

11.3. Фінансове забезпечення розвитку фізкультури, спорту, рекреації та туризму

Відповідно до бюджетної класифікації виділяють такі види видатків, які стосуються фізкультури та спорту:

- ✓ на утримання національних збірних команд України;
- ✓ підготовку та участь національних збірних команд в Олімпійських та Параолімпійських іграх;
- ✓ проведення навчально-тренувальних зборів і спортивних змагань, у тому числі з нетрадиційних видів спорту;
- ✓ навчально-тренувальну роботу спортивних шкіл;
- ✓ утримання апарату управління спортивних організацій тощо, а також видатки на державну підтримку громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості.

Переважає більшість закладів і установ фізкультури, спорту, рекреації та туризму сьогодні фінансують свою діяльність самостійно, за рахунок надання відповідних платних послуг, коштів спонсорів та меценатів. Тільки невелика частка витрат названих організацій фінансується за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів, державних цільових фондів.

Під час розрахунків витрат на оплату праці (КЕКВ 2110) до уваги насамперед беруться посадові оклади працівників бюджетних установ та організацій фізичної культури та спорту.

Спортсменам-інструкторам штатних збірних команд у межах фонду заробітної плати, затвердженого в кошторисах доходів і витрат на утримання національних збірних команд, установлюються надбавки за професійну майстерність у розмірі до 50 % посадового окладу з урахуванням підвищень (за почесні, спортивні звання, науковий ступінь). Ця надбавка може скасовуватися або зменшуватися внаслідок погіршення якості роботи.

Тренерам-викладачам, які проводять заняття в критих плавальних басейнах, установлюється доплата до мінімальної заробітної плати, визначеної при тарифікації, за шкідливі умови праці в розмірі до 12 % ставки заробітної плати, з урахуванням підвищень за результатами атестації робочих місць за умовами праці відповідно до чинного законодавства.

Під час проведення спортивних змагань та навчально-тренувальних зборів застосовуються певні норми витрат (на харчування, медикаменти, нагородження).

Видатки розраховуються, виходячи з кількості учасників, тривалості заходів та місця їх проведення. Учасниками заходу вважаються спортсмени, тренери, судді та інші учасники, які, згідно з Положенням про проведення змагання або списковим складом учасників навчально-тренувального збору, включені до затвердженого відповідним наказом списку осіб, що беруть участь у заході.

Під час розрахунку витрат за кодом 2230 (харчування) норми харчування в розрахунку на одну особу на добу. Наказом Міністерства молоді та спорту № 795 від 03.03.2016 р. затверджено грошову добову норму витрат на забезпечення харчуванням учасників спортивних заходів в сумі до 353 грн.

Учасникам спортивних заходів за наявності підтверджувальних документів відшкодовуються витрати на проживання, виплату добових (по Україні встановлені в розмірі не більш ніж 0,1 розміру мінзарплати, визначеної станом на 1 січня, проїзду (КЕКВ 2250) та інші витрати згідно з чинним законодавством.

Переможці та призери змагань можуть нагороджуватися призами чи нагородами, причому придбання призів для нагородження здійснюється у безготівковому порядку та за готівку.

Виплата винагород спортсменам здійснюється за кожне зайняте призове (I - III) місце по кожному виду програми (виступу). Якщо спортсмен на одному змаганні зайняв кілька призових місць, винагорода виплачується за кожне призове місце.

Виплата винагород здійснюється в місячний термін після затвердження списків спортсменів і тренерів за рахунок коштів, передбачених у державному бюджеті на заходи фізичної культури і спорту за кодом економічної класифікації 2730 «Інші виплати населенню». Винагороди виплачуються у

гривнях за офіційним курсом гривні до долара США, встановленим Національним банком на дату виплати винагород.

Обсяг коштів, передбачених для виплати винагород тренерам, які безпосередньо брали участь у підготовці спортсменів, команд або запрошувалися для підготовки спортсменів - членів збірних команд України під час проведення навчально-тренувальних зборів перед міжнародними змаганнями, визначається:

✓ 50 % загальної суми винагород, отриманих спортсменами на Параолімпійських іграх, Дефлімпійських іграх, Всесвітній шаховій олімпіаді, чемпіонатах світу, Європи, фіналах кубків світу з олімпійських номерів програми (дорослі спортсмени) в індивідуальних та командних видах програми;

✓ до 100 % відповідного розміру винагороди кожного спортсмена в індивідуальних видах програми та 50 % загальної суми винагород спортсменів у команді - в командних видах програм та ігрових видах спорту (не менш як два спортсмени) у разі участі спортсменів у змаганнях міжнародного рівня.

Видатки на навчально-тренувальну роботу спортивних шкіл визначаються на основі середньорічної кількості учнів спортивних шкіл усіх типів і середнього розміру витрат на одного учня. Інші витрати визначаються так само, як і в інших бюджетних установах.

Діюча модель фінансування фізичної культури і спорту ґрунтується на тому, що надання населенню фізкультурно-оздоровчих, спортивних послуг здійснюється за рахунок поєднання фінансування з державного і місцевих бюджетів різних рівнів.

Переважає більшість закладів і установ фізкультури, спорту, рекреації та туризму сьогодні фінансують свою діяльність самостійно, за рахунок надання відповідних платних послуг, коштів спонсорів та меценатів.

Тобто, основними джерелами фінансування сфери фізичної культури і спорту вищих досягнень є :

- ✓ державний бюджет;
- ✓ місцеві бюджети;
- ✓ фонди підприємств, установ, організацій, учбових закладів;
- ✓ фонд соціального страхування;
- ✓ позабюджетні засоби.

Провідна позиція по забезпеченню сфери фізичної культури і спорту належить місцевим бюджетам.

11.4. Видатки на розвиток економіки

Основні напрями розвитку економіки визначаються Кабінетом Міністрів України, установами Національної академії наук України, науково-дослідними установами. Необхідність державної підтримки розвитку економіки також зумовлена наявністю нерентабельних або малорентабельних галузей, які є стратегічно важливими для країни.

Видатки бюджету на економічну діяльність розрізняють за функціональною їх класифікацією, за галузевими особливостями та за цільовим призначенням.

Функціональна класифікація видатків з економічної діяльності держави передбачає поділ видатків на такі групи:

0400 Економічна діяльність

0410 Загальна економічна, торговельна та трудова діяльність

0420 Сільське господарство, лісове господарство та мисливство, рибне господарство

0430 Паливно-енергетичний комплекс (вугільна галузь та інші галузі з видобутку твердого палива, нафтогазова, електроенергетична, інші галузі)

0440 Інша промисловість та будівництво (промисловість з видобутку рудних та нерудних корисних копалин, обробна промисловість, будівництво, відтворення мінерально-сировинної бази,

0450 Транспорт (автомобільний, водний, залізничний, повітряний, трубопровідний)

0460 Зв'язок, телекомунікації та інформатика

0470 Інші галузі економіки

0471 Торговельне господарство та заклади громадського харчування

0472 Туризм та готельне господарство

0473 Багатоцільові проекти розвитку

0480 Дослідження і розробки в галузях економіки

0490 Інша економічна діяльність

Реалізацію економічної функції держави забезпечують видатки на економічну діяльність, які мають спрямовуватися насамперед на стабілізацію економіки, створення необхідного ринкового середовища, підтримання пріоритетних і базових галузей економіки (зокрема енергетичної, вугільної, нафтогазової галузей, сільського господарства, житлово-комунального господарства, транспортного комплексу, оборонної промисловості), розвиток наукомістких інноваційних технологій, модернізацію інфраструктури тощо. Видатки бюджетів за галузевими особливостями поділяються відповідно до відомчої класифікації та галузевої структури економіки.

За цільовим призначенням видатки на економічний розвиток поділяються відповідно до економічної класифікації видатків. Видатки бюджету на економічну діяльність охоплюють державні капітальні вкладення, бюджетні кредити підприємствам, державні субсидії й дотації, операційні витрати (на виробничу інфраструктуру, геологорозвідувальні роботи, роботи щодо землевпорядкування тощо).

Питання для самоконтролю

- 1. Назвіть основні підрозділи класифікації видатків за функцією «Духовний і фізичний розвиток».*
- 2. Перелічіть видатки на культуру та мистецтво, які здійснюються з Державного бюджету?*
- 3. Охарактеризуйте склад видатків місцевих бюджетів на культуру та мистецтво.*
- 4. Назвіть джерела та особливості фінансування культури та мистецтва.*
- 5. Перелічіть видатки на фізичну культуру та спорт, які здійснюються з Державного бюджету?*
- 6. Охарактеризуйте склад видатків місцевих бюджетів на фізичну культуру та спорт.*
- 7. Визначте проблеми фінансового забезпечення закладів фізичної культури та спорту.*
- 8. Назвіть основні підрозділи класифікації видатків за функцією «Економічна діяльність».*

ТЕМА 12. ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ, НАЦІОНАЛЬНОЇ ОБОРОНИ ТА ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

12.1. Бюджетні видатки на державне управління

12.2. Бюджетні видатки на національну оборону

12.3. Видатки бюджету на правоохоронну діяльність і безпеку держави

12.1. Бюджетні видатки на державне управління

Управління є однією з основних функцій держави. За функцією **0100 «Загальнодержавні функції»** видатки на державне управління включають:

0110 «Вищі органи державного управління, органи місцевої влади та місцевого самоврядування, фінансова та зовнішньополітична діяльність»;

0111 «Вищі органи державного управління, органи місцевої влади та місцевого самоврядування».

Видатки на державне управління включають витрати:

✓ на функціонування законодавчої влади (апарату Верховної Ради України, забезпечення діяльності народних депутатів, апарату Рахункової палати Верховної Ради України, інші видатки);

✓ на функціонування виконавчої влади (апарату Кабінету Міністрів України, місцевих державних адміністрацій, органів місцевого самоврядування);

✓ на утримання Президента України та його апарату;

✓ на утримання фінансових і фіскальних органів (Державної фіскальної служби України, Державної **фінансової інспекції** України, Державної казначейської служби України тощо, на створення державного реєстру фізичних осіб – платників податків та інших обов'язкових платежів, витрати на комп'ютеризацію Держказначейства та інших фінансових органів, витрати на виготовлення марок акцизного податку на алкогольні напої та тютюнові вироби);

✓ на загальне планування і статистичні служби (проведення статистичних досліджень і переписів, ведення записів щодо сімейних бюджетів);

✓ інші видатки на загальнодержавне управління (виготовлення орденів, медалей, документів до них; виготовлення та перевезення національної валюти, придбання обладнання для виробництва цінних паперів і монет; виробництво бланків цінних паперів і документів суворого обліку; утримання Пробірної палати України, утримання центру правових реформ законопроектних робіт; видатки на паспортизацію населення України; видатки на запровадження нового податкового і бюджетного законодавства).

На державне управління спрямовуються кошти бюджетів усіх рівнів:

✓ до видатків, що здійснюються з *Державного бюджету України*, належать видатки на: а) законодавчу владу; б) виконавчу владу; в) Президента України;

✓ до видатків, що здійснюються з *бюджетів сіл, селищ, міст районного значення*, належать видатки на органи місцевого самоврядування сіл, селищ, міст районного значення.

✓ до видатків, що здійснюються з бюджету АР Крим і обласних бюджетів, належать видатки на представницьку і виконавчу владу.

Фінансування органів управління здійснюється за кошторисом. Планування витрат на утримання органів державного управління за категоріями видатків економічної класифікації здійснюється у формі складання індивідуальних і зведених кошторисів доходів і видатків.

1) кошториси центральних органів виконавчої влади обласних та міських Києва та Севастополя адміністрацій затверджуються Мінфін України;

2) кошториси і штатні розписи органів влади підпорядковані міністерствам затверджуються керівниками міністерств;

3) кошториси управлінь відділів підрозділів обласних міських, районних державних адміністрацій затверджуються відповідними держадміністраціями після їх попередньої перевірки у відповідних фінансових управліннях;

4) кошториси управлінь, відділів та інших підрозділів районних державних адміністрацій затверджуються держадміністраціями після їх попередньої перевірки у районних фінансових відділах.

Разом з кошторисом затверджується штатний розпис органів державного управління, включаючи їхні структурні підрозділи. У штатному розписі вказується кількість штатних одиниць у розрізі структурних підрозділів, посадові оклади для кожної посади і місячний фонд оплати праці у розрахунку на одну посаду. Особливе місце займають видатки на утримання та експлуатацію автотранспорту і поштові й телеграфні витрати.

Працівники органів державного управління мають статус державних службовців, оплата їхньої праці здійснюється відповідно до Закону України «Про державну службу».

У ст. 51 Бюджетного Кодексу зазначено, що керівники бюджетних установ утримують чисельність працівників та здійснюють фактичні видатки на зарплату, включаючи видатки на премії та інші види заохочень чи винагород, матеріальну допомогу, лише **в межах фонду зарплати**, затвердженого у кошторисах. У складі видатків на державне управління найбільшу частку становлять кошти на оплату праці. Видатки на виплату заробітної плати за умовами праці, запровадженими з 01.05.2016 Законом України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII, проводять **у межах коштів**, передбачених Законом України «Про Державний бюджет України на відповідний рік». Посади державної служби з метою встановлення розмірів посадових окладів поділяються на дев'ять груп оплати праці (таблиця 12.1).

Групи посад державної служби

Група	Посада
група 1	посади керівників державних органів і прирівняні до них посади;
група 2	посади перших заступників керівників державних органів і прирівняні до них посади;
група 3	посади заступників керівників державних органів і прирівняні до них посади;
група 4	посади керівників самостійних структурних підрозділів державних органів і прирівняні до них посади;
група 5	посади заступників керівників самостійних структурних підрозділів державних органів і прирівняні до них посади
група 6	посади керівників підрозділів у складі самостійних структурних підрозділів державних органів, їх заступників і прирівняні до них посади;
група 7	посади головних спеціалістів державних органів і прирівняні до них посади;
група 8	посади провідних спеціалістів державних органів і прирівняні до них посади;
група 9	посади спеціалістів державних органів і прирівняні до них посади

З метою встановлення розмірів посадових окладів державні органи поділяються за юрисдикцією, яка поширюється:

- 1) на всю територію України;
- 2) на територію однієї або кількох областей, міста Києва або Севастополя;
- 3) на територію одного або кількох районів, міст обласного значення.

Фонд оплати праці державних службовців формується за рахунок коштів державного бюджету, а також коштів, які надходять до державного бюджету в рамках програм допомоги Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ. Порядок використання таких коштів, які надходять до державного бюджету, затверджується Кабінетом Міністрів України.

Заробітна плата державного службовця складається з:

- 1) посадового окладу;
- 2) надбавки за вислугу років;
- 3) надбавки за ранг державного службовця;
- 4) виплати за додаткове навантаження у зв'язку з виконанням обов'язків тимчасово відсутнього державного службовця у розмірі 50 % посадового окладу тимчасово відсутнього державного службовця;
- 5) виплати за додаткове навантаження у зв'язку з виконанням обов'язків за вакантною посадою державної служби за рахунок економії фонду посадового окладу за відповідною посадою;
- 6) премії (у разі встановлення).

Схема посадових окладів на посадах державної служби визначається щороку Кабінетом Міністрів України під час підготовки проекту закону про Державний бюджет України на наступний рік з урахуванням юрисдикції державних органів, а також виходячи з того, що мінімальний розмір посадового окладу групи 1 у державних органах, юрисдикція яких поширюється на всю територію України, становить не більше 7-ми мінімальних розмірів посадового

окладу групи 9 у державних органах, юрисдикція яких поширюється на територію одного або кількох районів, міст обласного значення. Так, ст. 51 Закону України «Про державну службу» від 10.12.2015 № 889-VIII.

Посадові оклади на посадах державної служби за групами оплати праці з урахуванням юрисдикції державних органів визначаються шляхом множення мінімального розміру посадового окладу групи 9 у державних органах, юрисдикція яких поширюється на територію одного або кількох районів, міст обласного значення, який становить два розміри прожиткового мінімуму для працездатних осіб, встановленого законом на 1 січня планового року, на відповідний коефіцієнт(1,65-6,81).

Залежно від групи та підгрупи займаної посади для державних службовців встановлено дев'ять рангів (табл.12.2). Ранг службовцю присвоюється одночасно з призначенням на посаду державної служби відповідно до займаної посади, рівня професійної кваліфікації та результатів роботи. Черговий ранг у межах відповідної підгрупи посад державної служби присвоюється державному службовцю через кожні два роки. За сумлінну працю державному службовцю при виході на пенсію може бути присвоєно черговий ранг поза межами відповідної категорії посад. Державний службовець може бути позбавлений рангу лише за вироком суду.

Таблиця 12.2

Розмір надбавок до посадових окладів за ранги державних службовців*

Ранг державного службовця	Розмір надбавки, гривень	Ранг державного службовця	Розмір надбавки, гривень
1	1000	6	500
2	900	7	400
3	800	8	300
4	700	9	200
5	600		

*Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 18 січня 2017 р. № 15

Якщо державний службовець перейшов на посаду нижчої категорії або залишив державну службу, на яку потім повернувся, за ним зберігається присвоєний ранг. Народним депутатам України, які до обрання перебували на державній службі, час виконання цих обов'язків зараховується до стажу державної служби.

Надбавка за вислугу років на державній службі встановлюється на рівні 3 % посадового окладу державного службовця за кожний календарний рік стажу державної служби, але не більше 50 % посадового окладу.

Державним службовцям, до посадових обов'язків яких належить правова, фінансово-економічна, фахова експертиза проектів нормативно-правових актів, до повноважень яких належить забезпечення формування та реалізації державної правової, фінансової та бюджетної політики, суб'єктом призначення встановлюється надбавка у розмірі до 100 % посадового окладу.

Фонд преміювання державного органу встановлюється у розмірі 20% загального фонду посадових окладів за рік та економії фонду оплати праці. Загальний розмір місячної або квартальної премії відповідно до особистого внеску державного службовця в загальний результат роботи державного органу, які може отримати державний службовець за рік, не може перевищувати 30% фонду його посадового окладу за рік.

Посадові оклади народних депутатів України визначаються в прожиткових мінімумах, встановлених для працездатних осіб на 1 січня календарного року, в розмірах поданих у таблиці 12.3 :

Таблиця 12.3

Розміри посадових окладів народних депутатів України*

Посада народних депутатів України	Кількість ПМ для працездатних осіб на 1 січня
Голова Верховної Ради України	12,0;
Перший заступник Голови Верховної Ради України	11,5;
заступник Голови Верховної Ради України	11,0;
голова комітету Верховної Ради України, голова Спеціальної контрольної комісії з питань приватизації, голова депутатської фракції (групи)	10,5;
перший заступник, заступник голови комітету Верховної Ради України, перший заступник, заступник голови Спеціальної контрольної комісії з питань приватизації, секретар комітету, секретар Спеціальної контрольної комісії з питань приватизації, перший заступник, заступник голови депутатської фракції (групи), голова підкомітету комітету	10,3;
член комітету Верховної Ради України	10,0.
помічник-консультант народного депутата України	25

*Постанова Верховної Ради України від 7 грудня 2017 року № 2240-VIII Про фінансове забезпечення діяльності народних депутатів України

У межах видатків на оплату праці, затверджених законом про Державний бюджет України на відповідний рік, за рішеннями комітетів, до предмета відання яких належать питання регламенту і бюджету, народному депутату України здійснюються Апаратом Верховної Ради України надбавки до посадового окладу в розмірі, встановленому для членів Кабінету Міністрів України.

Особливістю здійснення витрат є затверджені граничні суми витрат на придбання легкових автомобілів, меблів, іншого обладнання та устаткування, комп'ютерів, придбання і утримання мобільних телефонів державними органами, а також установами та організаціями, які утримуються за рахунок державного бюджету і місцевих бюджетів.

12.2. Бюджетні видатки на національну оборону

Організація фінансового забезпечення оборони здійснюється за єдиним механізмом, унормованим Конституцією та законами України.

Відповідно до Закону України «Про оборону України» оборона України – це система політичних, економічних, соціальних, воєнних, наукових, науково-технічних, інформаційних, правових, організаційних, інших заходів держави щодо підготовки до збройного захисту та її захист у разі збройної агресії або збройного конфлікту.

Згідно бюджетної класифікації бюджетні видатки за функцією 0200 «Оборона» мають наступні підрозділи:

- 0210 Військова оборона;
- 0220 Цивільна оборона;
- 0230 Військова допомога зарубіжним країнам;
- 0240 Військова освіта;
- 0250 Дослідження і розробки у сфері оборони
- 0260 Інша діяльність у сфері оборони

Фінансування оборони залежить від прийнятої воєнної доктрини.

Виділяють три основні типи пріоритетів воєнної доктрини:

- ✓ створення могутньої воєнної супердержави.
- ✓ фінансування оборони за принципом мінімальної достатності.
- ✓ повна відмова від військових видатків.

В Україні, яка відмовилась від ядерного арсеналу, до початку воєнної агресії та проведення антитерористичної операції фінансування оборони здійснювалось за другим типом.

На теперішній час фінансування оборони здійснюється в Україні на пріоритетних засадах, а для забезпечення достатності фінансових ресурсів був введений військовий збір. З початком військової агресії на Сході України частка видатків на оборону у ВВП і в загальному обсязі видатків зведеного бюджету суттєво зросла (рис.12.1).

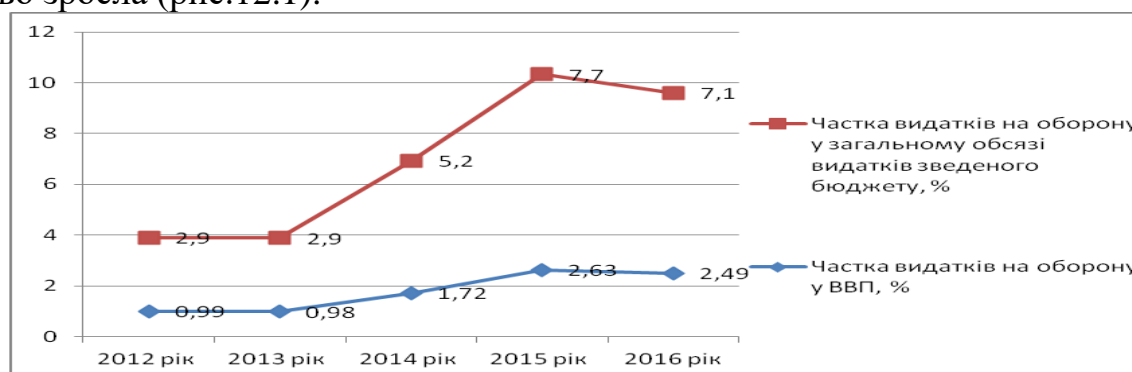

Рис. 12.1 Частка видатків на оборону у ВВП і в загальному обсязі видатків зведеного бюджету

Фінансування оборони – це забезпечення фінансовими ресурсами Збройних сил України згідно з кошторисом видатків Міністерства оборони України на рік.

Організаційно-правовим підґрунтям фінансування витрат на оборону держави є прийняття та виконання оборонного бюджету як складової Державного бюджету України.

Видатки на оборону – це спрямування фінансових ресурсів на оборону держави для утримання Збройних сил, розвитку оборонної промисловості, проведення військових досліджень та ліквідації їх наслідків. Вони включають **прямі, побічні і приховані** витрати.

Прямі оборонні видатки охоплюють витрати оборонних міністерств та відомств і складають основну частку оборонних видатків. До них належать: витрати на утримання та навчання особового складу Збройних сил, придбання, утримання та експлуатацію озброєння, воєнної техніки та майна, воєнні науково-дослідні дослідно-конструкторські роботи, видатки на цивільну оборону, воєнну допомогу іноземним державам та ін.

До *поточних видатків* належать витрати, пов'язані з підтримкою бойової могутності Збройних сил на досягнутому рівні (грошове утримання військовослужбовців та заробітна плата цивільного вільнонайманого персоналу, витрати на медичне обслуговування, транспортування та інші види забезпечення діяльності особового складу, витрати, пов'язані з експлуатацією та ремонтом воєнної техніки).

До *капітальних* належать видатки, які відображають процес матеріально-технічного переоснащення Збройних сил та розвиток оборонної інфраструктури (витрати на воєнні НД і ДКР, купівля озброєння та воєнної техніки, військове будівництво).

Побічні оборонні видатки – це витрати, пов'язані з утриманням Збройних сил, гонкою озброєнь, ліквідацією наслідків війн (відсотки та погашення державного боргу, витрати щодо відбудови руйнувань, спричинених війною, виплати репарацій тощо).

Приховані оборонні видатки за своїм характером та значимістю належать до оборонних видатків, але проходять за кошторисами цивільних міністерств і відомств.

Протягом останніх років у структурі видатків зведеного бюджету України збільшено видатки на розвиток озброєння та військової техніки, на покращення інфраструктури і закупівлю пально-мастильних матеріалів, медичне лікування та реабілітацію складу Збройних Сил України, включно із членами їх сімей і ветеранів війни. Напрями фінансування витрат ЗСУ в 2018 р. відображено на рис. 12.2.

Рис. 12. 2. Структура видатків Зведеного бюджету України в частині видатків на оборону у 2018 р.

За **функціональною класифікацією** видатків бюджету до складу видатків на оборону відносять видатки на:

- ✓ утримання Збройних сил України;
- ✓ закупівля озброєння та військової техніки;
- ✓ капітальне будівництво: капітальне будівництво і придбання обладнання в системі Міністерства оборони України;
- ✓ будівництво житла для військовослужбовців;
- ✓ фінансування науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт;
- ✓ інші видатки в галузі оборони:
- ✓ забезпечення участі у міжнародних миротворчих заходах;
- ✓ утримання науково-координаційного центру адаптації військовослужбовців, звільнених у запас;
- ✓ утримання Головної військової інспекції;
- ✓ фінансування заходів щодо ліквідації стратегічних озброєнь;
- ✓ фінансування підготовки призовників для Збройних сил України та інших військових формувань в навчальних організаціях Товариства сприяння обороні України;
- ✓ забезпечення оборонних видатків за рахунок надходження коштів від реалізації надлишкового озброєння, військової та спеціальної техніки, майна, передачі в оренду основних фондів Збройних сил України та інших військових формувань, а також за виконані ними роботи та надані послуги.

Основним принципом фінансування оборони є норми грошових витрат.

Особливості в кошторисах витрат на оборону вимагають і особливого контролю. Контроль за використанням грошових коштів та матеріальних цінностей провадять фінансові органи частин і фінансове управління Міністерства оборони України.

Утримання армійських частин здійснюється на основі *кошторису*. Основні статті видатків – грошове утримання військовослужбовців та заробітна плата вільнонайманих. Планування цих видатків здійснюється за загальноприйнятою методикою: кількість посад множиться на середній розмір грошового утримання чи ставку. *Кількість посад* визначається кількістю військових підрозділів (взводів, рот, батальйонів і т. ін.).

Грошове утримання військовослужбовців (код 2112) – грошове утримання військовослужбовців, в т.ч.: основні та додаткові види грошового утримання військовослужбовців та осіб рядового і начальницького складу. До складу *грошового забезпечення* входять: посадовий оклад, оклад за військовим званням; щомісячні додаткові види грошового забезпечення (підвищення посадового окладу, надбавки, доплати, винагороди, які мають постійний характер, премія); одноразові додаткові види грошового забезпечення. Посадовий оклад визначають на основі тарифної сітки (табл.12.4).

Таблиця 12.4

Тарифна сітка розрядів і коефіцієнтів посадових окладів військовослужбовців з числа осіб рядового, сержантського і старшинського складу, офіцерського складу (крім військовослужбовців строкової військової служби), осіб рядового і начальницького складу*

Тарифний розряд	Тарифний коефіцієнт	Тарифний розряд	Тарифний коефіцієнт	Тарифний розряд	Тарифний коефіцієнт
60	5,76	40	4,16	20	2,56
59	5,68	39	4,08	19	2,48
58	5,6	38	4	18	2,4
57	5,52	37	3,92	17	2,32
56	5,44	36	3,84	16	2,24
55	5,36	35	3,76	15	2,16
54	5,28	34	3,68	14	2,08
53	5,2	33	3,6	13	2
52	5,12	32	3,52	12	1,95
51	5,04	31	3,44	11	1,9
50	4,96	30	3,36	10	1,85
49	4,88	29	3,28	9	1,8
48	4,8	28	3,2	8	1,75
47	4,72	27	3,12	7	1,7
46	4,64	26	3,04	6	1,65
45	4,56	25	2,96	5	1,6
44	4,48	24	2,88	4	1,55
43	4,4	23	2,8	3	1,5
42	4,32	22	2,72	2	1,45
41	4,24	21	2,64	1	1,4

*Джерело: додаток 1 до постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2017 р. № 704

Згідно розпорядження Міністра оборони від 28 грудня 2018 року №248/9240 з 1 січня 2019 року у Збройних Силах та у Державній спеціальній службі транспорту виплачують:

✓ оклади за військовими званнями, посадові оклади, надбавку за вислугу років, інші щомісячні та одноразові види грошового забезпечення відповідно до постанови КМУ від 30.08.2017 №704;

- ✓ щомісячну премію у визначених розмірах;
- ✓ надбавку за особливості проходження служби в мінімальному розмірі – 65% посадового окладу, окладу за військове звання та надбавки за вислугу років (табл.12.5);
- ✓ щомісячну премію та надбавку за особливості проходження служби окремими категоріями військовослужбовців.

Таблиця 12.5

Розміри надбавки за вислугу років військовослужбовцям (крім військовослужбовців строкової військової служби), особам рядового і начальницького складу

Вислуга років	Розмір надбавки, відсотків посадового окладу з урахуванням окладу за військовим (спеціальним) званням
Від 1 до 5 років	25
Від 5 до 10 років	30
Від 10 до 15 років	35
Від 15 до 20 років	40
Від 20 до 25 років	45
25 і більше	50

Надбавка за службу у Силах спеціальних операцій та одноразова грошова допомога військовослужбовцям після укладання ними першого контракту виплачуватиметься виходячи з розміру прожиткового мінімуму встановленого на 1 січня планового року.

При переїзді військовослужбовців, які проходять військову службу за контрактом, а також тих, хто перебуває на кадровій військовій службі та військовій службі за призовом осіб офіцерського складу, на нове місце військової служби в інший населений пункт, у зв'язку з призначенням на військову посаду, зарахуванням до військового навчального закладу, термін навчання в якому становить не менше шести місяців, або у зв'язку з передислокацією військової частини їм виплачується:

1) підйомна допомога в розмірі місячного грошового забезпечення на військовослужбовця і 50 % місячного грошового забезпечення на кожного члена сім'ї військовослужбовця, який переїжджає з ним на нове місце військової служби;

2) добові, встановлені Кабінетом Міністрів України для працівників, які перебувають у відрядженні, за кожний день перебування в дорозі на військовослужбовця та кожного члена сім'ї військовослужбовця, який переїжджає разом з ним.

Важливе місце в кошторисі займають видатки на утримання військовослужбовців – харчування, обмундирування, витрати на проведення бойової підготовки (навчання, стрільби, польоти).

Продовольче забезпечення військовослужбовців здійснюється за нормами і в терміни, що встановлюються Кабінетом Міністрів України.

Речове забезпечення військовослужбовців здійснюється за нормами і в терміни, що визначаються відповідно Міністерством оборони України, Міністерством інфраструктури України – для Державної спеціальної служби транспорту, іншими центральними органами виконавчої влади, що мають у своєму підпорядкуванні військові формування, Головою Служби безпеки України, начальником Управління державної охорони України, Головою Служби зовнішньої розвідки України, Головою Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, а порядок грошової компенсації вартості за неотримане речове майно визначається Кабінетом Міністрів України.

Фінансування придбання озброєння та військової техніки визначається потребами, пов'язаними з постійною заміною техніки і озброєння в зв'язку із закінченням термінів експлуатації та моральним старінням.

Згідно з Бюджетним кодексом України (ст. 51) *до видатків на оборону відносять*: затрати на безоплатне або пільгове матеріальне і побутове забезпечення, на яке мають право окремі категорії працівників бюджетних установ, військовослужбовці, особи рядового і начальницького складу, а також (у частині медичної допомоги і санаторно-курортного лікування та відпочинку для оздоровлення) члени сімей військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу, пенсіонери з числа військовослужбовців, осіб рядового і начальницького складу та члени їхніх сімей. Такі затрати здійснюються за рахунок бюджетних асигнувань на функціонування цих бюджетних установ.

12.3. Видатки бюджету на правоохоронну діяльність і безпеку держави

Видатки на правоохоронну діяльність та забезпечення безпеки держави зумовлені необхідністю захисту її зовнішніх та внутрішніх інтересів. Фінансування правоохоронної діяльності і гарантування безпеки держави здійснюється в межах обсягу грошових коштів, затверджених у Державному бюджеті через систему головних розпорядників бюджетних коштів. Всі ці видатки фінансуються з Державного бюджету за винятком видатків на утримання підрозділів міліції, які фінансуються за рахунок місцевих бюджетів.

Склад видатків на правоохоронну діяльність та забезпечення безпеки держави відповідно за функціональною класифікацією видатків бюджету такий:

0300 Громадський порядок, безпека та судова влада

0310 Діяльність із забезпечення громадського порядку, боротьба із злочинністю та охорона державного кордону

0320 Протипожежний захист та рятування

0330 Судова влада

0340 Кримінально-виконавча система та виправні заходи

0350 Діяльність у сфері безпеки держави

0360 Нагляд за додержанням законів та представницькі функції в суді

0370 Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері громадського порядку, безпеки та судової влади

0380 Інша діяльність у сфері громадського порядку, безпеки та судової влади

Відповідно до функціональної класифікації видатки бюджету на правоохоронну діяльність та забезпечення безпеки держави включають такі витрати:

✓ видатки на утримання органів внутрішніх справ, до яких належить матеріально-технічне забезпечення кримінальної міліції, міліції громадської безпеки, патрульної служби тощо;

✓ видатки на поточне утримання внутрішніх військ МВС України, Національної гвардії України;

✓ видатки на утримання прокуратури, які включають видатки на поточне утримання Генеральної прокуратури України та місцевих органів прокуратури;

✓ видатки на утримання судів, у т.ч. Державної судової адміністрації України, Верховного Суду України, вищих спеціалізованих судів України, Конституційного Суду України та місцевих судів;

✓ видатки на кримінально-виправні системи: установи Державної пенітенціарної служби України;

✓ видатки на Державну прикордонну службу України та Державну міграційну службу України, до яких належать видатки на утримання служб та комплексну програму розбудови державного кордону України;

✓ видатки на Службу безпеки України, які включають видатки на поточне утримання Служби безпеки України, антитерористичного Центру Служби безпеки України та матеріально-технічне забезпечення спеціальних підрозділів із боротьби з організованою злочинністю та ін.

✓ видатки на пожежну охорону, які включають державну пожежну охорону та професійну пожежну охорону;

✓ видатки на утримання Головного управління урядового зв'язку;

✓ видатки на утримання інших правоохоронних органів, які включають витрати управлінь державної охорони та спеціалізованих монтажно-експлуатаційних підрозділів;

✓ видатки на утримання розвідувальних органів;

✓ витрати, пов'язані із зміцненням правопорядку за рахунок реалізації конфіскованого митними органами майна, товарів та інших предметів, конфіскованих правоохоронними й іншими уповноваженими органами, а також конфіскованої валюти;

✓ видатки на утримання Національного бюро розслідувань.

Планування видатків на правоохоронну діяльність і забезпечення безпеки держави здійснюється шляхом складання індивідуальних і зведених кошторисів доходів і видатків.

Планування видатків на правоохоронну діяльність та забезпечення безпеки держави здійснюється за програмно-цільовим методом. До найважливіших програм належать: «Забезпечення захисту прав і свобод

громадян, суспільства і держави від протиправних посягань, охорона громадського порядку», «Охорона та оборона особливо важливих державних об'єктів і супроводження перевезення ядерних матеріалів по території України», «Участь внутрішніх військ в охороні громадського порядку та боротьбі зі злочинністю, конвоювання арештованих і засуджених та охорона підсудних під час судових процесів», «Розвиток фізичної культури і спорту серед працівників і військовослужбовців правоохоронних органів» та інші.

Фінансове забезпечення Національного антикорупційного бюро України

Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) є державним правоохоронним органом, на який покладається попередження, виявлення, припинення, розслідування та розкриття корупційних правопорушень, віднесених до його підслідності, а також запобігання вчиненню нових. Завданням Національного бюро є протидія кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та становлять загрозу національній безпеці.

Фінансове забезпечення НАБУ здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України. У кошторисі НАБУ передбачається створення фонду оперативно-розшукових (негласних слідчих) дій.

Умови грошового забезпечення осіб начальницького складу та оплата праці інших працівників НАБУ повинні забезпечувати достатні матеріальні умови для належного виконання ними службових обов'язків з урахуванням специфіки, інтенсивності та особливого характеру роботи, забезпечувати добір до НАБУ висококваліфікованих кадрів, стимулювати досягнення високих результатів у службовій діяльності, компенсувати фізичні та інтелектуальні затрати працівників.

Заробітна плата працівників НАБУ складається з:

- 1) посадового окладу;
- 2) доплати за вислугу років;
- 3) доплати за науковий ступінь;
- 4) доплати за роботу, яка передбачає доступ до державної таємниці;
- 5) доплати за спеціальне звання або ранг державного службовця.

Посадові оклади працівників НАБУ встановлюються відповідно до розміру прожиткового мінімуму, наприклад директор НАБУ посадовий оклад становить 50 ПМ; перший заступник, заступник Директора Національного бюро – 40 ПМ; інші посадові особи від 18 ПМ до 30 ПМ.

Працівникам Національного бюро виплачується щомісячна доплата:

– за вислугу років у розмірі: за наявності стажу роботи до 5 років – 15 %, більше 5 років – 20 %, більше 10 років – 30 %, більше 15 років – 40 %, більше 20 років – 50 %, більше 25 років – 60 %, більше 30 років – 70 %, більше 35 років – 80 % посадового окладу.

– за науковий ступінь доктора філософії (кандидата наук) або доктора наук з відповідної спеціальності у розмірі відповідно 15 і 20 % посадового окладу.

– за роботу, яка передбачає доступ до державної таємниці, у розмірі залежно від ступеня секретності інформації: відомості та їх носії, що мають ступінь секретності "особливої важливості" або "цілком таємно", – 10 % посадового окладу; відомості та їх носії, що мають ступінь секретності "таємно", – 5 % посадового окладу.

Фінансове забезпечення прокуратури та судової влади

Держава забезпечує фінансування та належні умови для функціонування судів і діяльності прокуратури відповідно до Конституції України.

Забезпечення функціонування судової влади та прокуратури передбачає:

1) окреме визначення у Державному бюджеті України видатків на фінансування судів і діяльності прокуратури не нижче рівня, що забезпечує можливість повного і незалежного здійснення правосуддя відповідно до закону;

2) законодавче гарантування повного і своєчасного фінансового забезпечення судів та прокурорів;

3) гарантування достатнього рівня соціального забезпечення.

Фінансування всіх прокурорів та судів в Україні здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України. Видатки загального фонду Державного бюджету України на утримання судів належать до захищених статей видатків Державного бюджету України. Видатки на утримання судів у Державному бюджеті України не можуть бути скорочені в поточному фінансовому році.

Функції головного розпорядника коштів Державного бюджету України щодо фінансового забезпечення діяльності судів здійснюють: Конституційний Суд України, Верховний Суд України, вищі спеціалізовані суди – щодо фінансового забезпечення діяльності цих органів; Державна судова адміністрація України – щодо фінансового забезпечення діяльності всіх інших судів загальної юрисдикції, діяльності Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, органів суддівського самоврядування, Національної школи суддів України та Державної судової адміністрації України. Головні розпорядники коштів Державного бюджету України щодо фінансового забезпечення діяльності судів здійснюють видатки на поховання та увічнення пам'яті суддів, у тому числі суддів у відставці.

Розмір заробітної плати працівників апаратів судів, Державної судової адміністрації України, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів України, їхнє побутове забезпечення і рівень соціального захисту визначаються законом і не можуть бути меншими, ніж у відповідних категорій державних службовців органів законодавчої та виконавчої влади. У кошторисах судів загальної юрисдикції та

Конституційного Суду України передбачаються кошти на представницькі витрати.

Суддівська винагорода регулюється Законом України "Про судоустрій і статус суддів", Законом України "Про Конституційний Суд України" та не може визначатися іншими нормативно-правовими актами.

Суддівська винагорода складається з посадового окладу та доплат за:

- 1) вислугу років;
- 2) перебування на адміністративній посаді в суді;
- 3) науковий ступінь;
- 4) роботу, що передбачає доступ до державної таємниці.

Посадовий оклад судді місцевого суду встановлюється в розмірі 10 мінімальних заробітних плат.

Посадові оклади інших суддів встановлюються пропорційно до посадового окладу судді місцевого суду з коефіцієнтом:

- 1) судді апеляційного суду - 1,1;
- 2) судді вищого спеціалізованого суду - 1,2;
- 3) судді Верховного Суду України, судді Конституційного Суду України - 1,3.

Суддям виплачується щомісячна *доплата за вислугу років* у розмірі: за наявності стажу роботи більше 3 років - 15 %, більше 5 років - 20 %, більше 10 років - 30 %, більше 15 років - 40 %, більше 20 років - 50 %, більше 25 років - 60 %, більше 30 років - 70 %, більше 35 років - 80 % посадового окладу.

Суддям Конституційного Суду України, які вперше призначені на посаду судді, виплачується щомісячна доплата за вислугу років у розмірі 5,5 % за кожен рік роботи.

Суддям, які обіймають посади заступника голови суду, секретаря судової палати, секретаря пленуму вищого спеціалізованого суду, секретаря Пленуму Верховного Суду України, виплачується щомісячна *доплата у розмірі 5 %* посадового окладу судді відповідного суду, *голови суду - 10 %* посадового окладу судді відповідного суду.

Суддям виплачується щомісячна доплата за науковий ступінь кандидата (доктора філософії) або доктора наук з відповідної спеціальності у розмірі відповідно 15 і 20 % посадового окладу судді відповідного суду.

Суддям виплачується щомісячна доплата за роботу, яка передбачає доступ до державної таємниці, у розмірі залежно від ступеня секретності інформації: відомості та їх носії, що мають ступінь секретності "*Цілком таємно*", - 10 % посадового окладу судді відповідного суду; відомості та їх носії, що мають ступінь секретності "*Таємно*", - 5 % посадового окладу судді відповідного суду.

Суддям надається щорічна оплачувана відпустка тривалістю 30 робочих днів з виплатою, крім суддівської винагороди, допомоги на оздоровлення у розмірі посадового окладу. Суддям, які мають стаж роботи більше 10 років, надається додаткова оплачувана відпустка тривалістю 15 календарних днів. Суддя забезпечується за рахунок коштів Державного бюджету України мантиєю

та нагрудним знаком. Суддя забезпечується окремим кабінетом, робочим місцем та необхідними для роботи засобами.

Судді, який вийшов у відставку, після досягнення чоловіками віку 62 роки, жінками - пенсійного віку, встановленого ст. 26 Закону України "Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування", виплачується пенсія на умовах, передбачених ст. 37 Закону України "Про державну службу", або за його вибором щомісячне довічне грошове утримання. Щомісячне довічне грошове утримання виплачується судді у розмірі 60 % грошового утримання судді, який працює на відповідній посаді.

Систему прокуратури України становлять: Генеральна прокуратура України; регіональні прокуратури; місцеві прокуратури; військові прокуратури; Спеціалізована антикорупційна прокуратура.

Згідно Закону України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 № 1697-VII заробітна плата прокурора складається з посадового окладу, премій та надбавок за: 1) вислугу років; 2) виконання обов'язків на адміністративній посаді та інших виплат, передбачених законодавством. Преміювання прокурорів здійснюється в межах фонду преміювання, утвореного в розмірі не менш як 10 % посадових окладів та економії фонду оплати праці.

Посадовий оклад прокурора місцевої прокуратури з 1 січня 2017 року становить 12 ПМ для працевдатних осіб, розмір якого встановлено на 1 січня календарного року.

Посадові оклади інших прокурорів устанавлюються пропорційно до посадового окладу прокурора місцевої прокуратури з коефіцієнтом, наприклад, прокурора регіональної прокуратури – 1,2; прокурора Генеральної прокуратури України – 1,3, Генерального прокурора – 1,5 посадового окладу прокурора Генеральної прокуратури України; керівника регіональної прокуратури – 1,5 посадового окладу прокурора регіональної прокуратури.

Прокурорам виплачується щомісячна надбавка за вислугу років у розмірах: за наявності стажу роботи понад один рік – 10 %, понад 3 роки – 15 %, понад 5 років – 18 %, понад 10 років – 20 %, понад 15 років – 25 %, понад 20 років – 30 %, понад 25 років – 40 %, понад 30 років – 45 %, понад 35 років – 50 % посадового окладу.

Умови оплати праці працівників сфери управління Національної поліції України

Відповідно до Закону України «Про Національну поліцію», п. 6 Постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2002 року № 1298 «Про оплату праці працівників на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери» (зі змінами), постанови Кабінету Міністрів України від 28 грудня 2016 року № 1037 «Про оплату праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери» та з метою впорядкування умов оплати праці працівників закладів та установ, що належать до сфери управління

Національної поліції України, Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 13.02.2017 № 110 затверджено Умови оплати праці працівників закладів та установ, що належать до сфери управління Національної поліції України (табл.12.6).

Таблиця 12.6

Тарифні розряди і розміри коефіцієнтів з оплати праці працівників закладів та установ Національної поліції України

Тарифні розряди	Тарифні коефіцієнти	Тарифні розряди	Тарифні коефіцієнти	Тарифні розряди	Тарифні коефіцієнти
1	1,00	7	1,54	13	2,27
2	1,09	8	1,64	14	2,42
3	1,18	9	1,73	15	2,58
4	1,27	10	1,82	16	2,79
5	1,36	11	1,97	17	3,00
6	1,45	12	2,12	18	3,21

До посадового окладу працівникам національної поліції можуть встановлюватись такі надбавки:

1) до 50 % – за високі досягнення у праці; за виконання особливо важливої роботи (на строк її виконання); за складність, напруженість у роботі.

2) за почесні звання України: 40 % – "народний", 20 % – "заслужений";

3) за спортивні звання: 20 % за звання "заслужений тренер", "заслужений майстер спорту"; 15 % – "майстер спорту міжнародного класу", 10 % – "майстер спорту".

4) за знання та використання в роботі іноземної мови: однієї європейської – 10%, однієї східної, угро-фінської або африканської – 15, двох і більше мов – 25 % посадового окладу (ставки заробітної плати).

Граничний розмір зазначених надбавок для одного працівника не повинен перевищувати 50 % посадового окладу. У разі несвоєчасного виконання завдань, погіршення якості роботи і порушення трудової дисципліни зазначені надбавки скасовуються або зменшуються.

Надбавки за почесні та спортивні звання встановлюються працівникам, якщо їх діяльність за профілем збігається з наявним почесним або спортивним званням. За наявності двох або більше звань надбавки встановлюються за одним (вищим) званням. Відповідність почесного або спортивного звання профілю діяльності працівника на займаній посаді визначається керівником установи, закладу або організації.

Надбавка не встановлюється працівникам, для яких вимогами для зайняття посади передбачено знання іноземної мови, що підтверджено відповідним документом.

Працівникам національної поліції установлюються доплати:

1) у розмірі до 50 % посадового окладу (тарифної ставки): за виконання обов'язків тимчасово відсутніх працівників; за суміщення професій (посад); за

розширення зони обслуговування або збільшення обсягу виконуваних робіт. Зазначені види доплат не встановлюються керівникам закладів та установ, що належать до сфери управління Національної поліції України, їхнім заступникам, керівникам структурних підрозділів цих закладів та установ, їхнім заступникам.

2) у розмірі до 40 % годинної тарифної ставки (посадового окладу) за роботу в нічний час, якщо вищий розмір не визначено законодавством, за кожну годину роботи з 10 години вечора до 6 години ранку;

3) за вчене звання та за науковий ступінь. Зазначені доплати встановлюються працівникам, якщо їх діяльність за профілем збігається з наявним науковим ступенем. Відповідність вченого звання та наукового ступеня профілю діяльності працівника на займаній посаді визначається керівником установи, закладу або організації.

Питання для самоконтролю

1. Назвіть основні підрозділи класифікації видатків за функцією «Загальнодержавні функції».

2. Як здійснюється розрахунок заробітної плати для держслужбовця ?

3. Як визначається посадовий оклад народного депутата?

4. Назвіть основні підрозділи класифікації видатків за функцією «Оборона».

5. Охарактеризуйте види видатків на оборону.

6. Перелічіть видатки на правоохоронну діяльність та забезпечення безпеки.

7. Назвіть основні умови визначення оплати праці працівників сфери управління Національної поліції України прокуратури та судової влади.

ТЕМА 13. БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ І ДЖЕРЕЛА ЙОГО ФІНАНСУВАННЯ

13.1. Сутність бюджетного дефіциту

13.2. Причини виникнення та класифікація дефіциту бюджету

13.3. Фінансування бюджетного дефіциту

13.4. Порядок здійснення державних та місцевих запозичень

13.1. Сутність бюджетного дефіциту

Дефіцит бюджету – це об’єктивні економічні відносини між учасниками суспільного виробництва щодо використання бюджетних коштів згідно з наявними джерелами доходів.

Бюджетний дефіцит як економічна категорія має конкретний інтервал дії, що визначається, з одного боку, законами зростання вартості, з іншого – законами інфляції.

Дефіцит бюджету – перевищення видатків бюджету над його доходами (з урахуванням різниці між наданням кредитів з бюджету та поверненням кредитів до бюджету). Його розмір залежить як від економічних, так і від соціальних, політичних, екологічних чинників. Прийняття бюджетів на відповідний бюджетний період з дефіцитом дозволяється при наявності обґрунтованих джерел його фінансування. Згідно Маастрихтських угод безпечним рівнем дефіциту бюджету визначають його розміри у 2-3 % від ВВП. Показники щодо розмірів дефіциту зведеного бюджету у 2011-2018 рр. подано у таблиці 13.1.

Таблиця 13.1

Зведений бюджет України з 2011 по 2018 рр. (млн грн)

Роки	Доходи		Видатки		Кредитування		Сальдо (дефіцит)	
	млн грн	ВВП, %	млн грн	ВВП, %	млн грн	ВВП, %	млн грн	ВВП, %
2011	398553,6	30.27	416853,6	31,66	4757,9	0,36	23057,9	1.75
2012	445525,3	31.62	492454,7	34,95	3856,3	0,27	50785,7	3.60
2013	442788,7	30.43	505843,8	34,77	535,2	0,04	63590,3	4.37
2014	456067,3	29.11	523125,7	33,39	4972,1	0,32	72030,5	4.60
2015	652031,0	32.94	679871,4	34,35	3057,8	0,15	30898,2	1.56
2016	782748,5	32.84	835589,8	35,06	1841,3	0,08	54682,6	2.29
2017	1016788,3	34.09	1056759,9	35,43	2122,1	0,07	42093,8	1.41
2018	1184278,1	33.28	1250173,6	35, 13	1893,0	0,05	67788,5	1.90

Складено автором <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/cons/>

Щорічно в Україні встановлюється цільовий рівень дефіциту бюджету, який закріплюється в Основних напрямках бюджетної політики на наступний бюджетний період. У Законі України «Про Державний бюджет України» затверджується граничний обсяг дефіциту в абсолютному розмірі.

Обсяг граничного розміру дефіциту Державного бюджету України визначається за формулою:

$$Д = ДД + ПК - ДВ - НК.$$

де ДВ – видатки Державного бюджету України;

ДД – доходи Державного бюджету України;

НК – обсяги надання кредитів з Державного бюджету України;

ПК – обсяги повернення кредитів до Державного бюджету України

Крім дефіциту, такими показниками є:

- баланс доходів і видатків;
- профіцит бюджету (бюджетний надлишок) – перевищення доходів бюджету над його видатками (з урахуванням різниці між поверненням кредитів до бюджету та наданням кредитів із бюджету).

Баланс доходів і видатків бюджету означає, що всі видатки бюджету мають відповідні джерела фінансування. З позицій ефективності фінансової діяльності держави немає потреби, з одного боку, формувати зайві доходи, а з іншого, включати до свого плану видатки, без гарантованих надходжень для їх фінансування. Тобто збалансованість бюджету – головне завдання бюджетного планування.

Затвердження бюджету з дефіцитом дозволяється за наявності обґрунтованих джерел фінансування бюджету.

Профіцит бюджету затверджується з метою погашення боргу, забезпечення встановленого розміру оборотного залишку бюджетних коштів та придбання цінних паперів. Оборотний залишок бюджетних коштів – це частина залишку коштів загального фонду відповідного бюджету, яка утворюється для покриття тимчасових касових розривів. Він встановлюється у розмірі не більше 2 % планових видатків загального фонду бюджету і затверджується у законі про Державний бюджет України (рішенні про місцевий бюджет). На кінець бюджетного періоду оборотний залишок бюджетних коштів має бути збережений у встановленому розмірі.

Умови затвердження місцевого бюджету з дефіцитом або профіцитом

Затвердження бюджету з дефіцитом чи профіцитом дозволяється у разі наявності обґрунтованих джерел фінансування бюджету з урахуванням особливостей, визначених для місцевих бюджетів (табл.13.2).

Таблиця 13.2

Умови затвердження місцевого бюджету з дефіцитом або профіцитом
(за Бюджетним кодексом)

	Загальний фонд	Спеціальний фонд
	Місцевий бюджет затверджується з дефіцитом за умови*	
Дефіцит (напрями фінансування)	1) залучення коштів до загального фонду бюджету 2) використання вільного залишку бюджетних коштів	Залучення коштів до <i>бюджету розвитку</i> коштів: ✓ від місцевих запозичень; ✓ із загального фонду місцевого бюджету; ✓ надходження внаслідок продажу/пред'явлення цінних паперів;

		✓ використання залишків коштів спеціального фонду місцевого бюджету, крім власних коштів бюджетних установ.
Профіцит (напрями спрямування коштів)	Місцевий бюджет затверджується з профіцитом за умови*	
	1) спрямування до бюджету розвитку коштів із загального фонду такого місцевого бюджету; 2) виконання зобов'язань за непогашеними позиками; 3) для забезпечення встановленого розміру оборотного залишку бюджетних коштів.	✓ погашення місцевого боргу; ✓ придбання цінних паперів.

*Шляхом внесення змін до рішення про місцевий бюджет за результатами річного звіту про виконання місцевого бюджету за попередній бюджетний період.

13.2. Причини виникнення та класифікація дефіциту бюджету

До основних причин виникнення дефіциту бюджету відносяться(табл.13.3):

Таблиця 13.3

Причини виникнення дефіциту бюджету

Причини бюджетного дефіциту в Україні (кінець ХХ – початок ХХІ ст.)
<ol style="list-style-type: none"> 1. Перехід від адміністративної економіки до ринкової. 2. Ліквідація наслідків аварії на Чорнобильській атомній станції. 3. Неефективність податкової системи. 4. Висока питома вага збиткових підприємств. 5. Велика частка «тіньової» економіки. 6. Низький рівень життя більшої частини населення України
Загальні причини бюджетного дефіциту
<ol style="list-style-type: none"> 1. Виникнення <i>надзвичайних обставин</i> (війни, стихійні лиха, техногенні аварії). 2. <i>Криза політичної та адміністративної системи</i> (некомпетентність керівництва держави, незадовільна робота державних служб; необхідність здійснення крупних державних вкладень; 3. <i>Фінансово-економічна криза</i> (зміна економічного устрою; надання безкоштовної допомоги іншим державам; структурна незбалансованість економіки; наявність «тіньового» сектору економіки; недосконалість податкової системи; низька ефективність суспільного виробництва; неефективне використання бюджетних коштів та нераціональна структура бюджетних витрат; великі витрати на отримання силових структур; неможливість одержання міжнародних кредитів). 4. <i>Низький рівень життя населення</i> (низький рівень соціального забезпечення та соціального захисту населення; низький рівень прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати і інші).

✓ війни та військові дії. Фінансування військових видатків за рахунок дефіциту бюджету, який покривається шляхом здійснення державних запозичень, може викликати значний дисбаланс бюджету й після закінчення війни;

✓ економічні кризи та розпад усталених економічних зв'язків;

- ✓ збільшення питомої ваги державних видатків по відношенню до ВВП;
- ✓ криза політичної системи, рішення про підвищення податкових ставок або зменшення соціальних видатків для збалансування бюджету можуть негативно відобразитися на рейтингах політичних сил;
- ✓ формування бюджету на засадах нереалістичних прогнозів макроекономічних показників та порушення порядку етапності планування бюджету;
- ✓ неефективність функціонування діючої бюджетної та податкової системи країни. Неефективна податкової політики держави, призводить до збільшення тіньового сектору економіки та скороченню доходної частини бюджету;
- ✓ використання дефіциту з метою стимулювання економічного росту або протидії наслідкам економічної кризи, тобто дефіцит відіграє роль інструмента економічного регулювання.

Нині фінансова наука передбачає класифікацію бюджетного дефіциту (табл.13. 2).

Таблиця 13.4

Класифікація бюджетного дефіциту

Ознака	Характеристика
строком виникнення:	<i>плановий</i> (затверджений законодавчо), <i>звітний</i> (фактичний дефіцит на кінець бюджетного року);
місцем виникнення	<i>зовнішній</i> (різниця між зовнішніми видатками та надходженнями від зовнішніх джерел); <i>внутрішній</i> (перевищення обсягів загального дефіциту над зовнішнім);
формою вияву	<i>відкритий</i> (офіційно затверджений у законі «Про Державний бюджет»), <i>прихований</i> (свідоме завищення планових обсягів доходів, включенням до складу доходів таких джерел, які використовують не для фінансування планових видатків, а для покриття бюджетного дефіциту)
причинами виникнення:	<i>вимушений</i> (пов'язаний із необхідністю витратити коштів більше, ніж їх можна мобілізувати); <i>невимушений</i> (обумовлений характером фінансової політики держави);
напрямами дефіцитного фінансування:	<i>активний</i> (спрямування коштів на інвестиції в економіку, що сприяє зростанню ВВП); <i>пасивний</i> (підкорюється законам інфляції, покриття поточних витрат);
критерієм визначення складових:	<i>фактичний</i> (різниця між загальними доходами від загальнодержавних податків та витратами на державні закупівлі та трансфертні платежі), <i>циклічний</i> (різниця між наочно-реальним і структурним дефіцитами), <i>структурний</i> (різниця між загальнодержавними доходами та витратами при діючій фіскальній політиці (рівень оподаткування і поточних витрат) та базовому рівні безробіття);
строком дії:	<i>стійкий</i> (у довгостроковому періоді) <i>тимчасовий</i> (або дефіцит, який має тимчасові касові розриви впродовж бюджетного періоду);
в'язком з державним боргом:	<i>первинний</i> (різниця між величиною дефіциту та виплатою відсотків за борг); <i>операційний</i> (дефіцит державного бюджету із вирахуванням інфляційної частини відсоткових платежів з обслуговування державного боргу).

З погляду адміністративного управління фінансами проблему можна вирішити двома шляхами: або збільшити податки, або скоротити видатки.

13.3. Фінансування бюджетного дефіциту

Дефіцит бюджету є одним з макроекономічних показників, що характеризують стійкість економічної системи. Ефективна економічна система дозволяє регулювати співвідношення доходів і видатків таким чином, що сальдо бюджету було позитивним або відзначало незначний дефіцит (рис.13.1).

Рис. 13.1. Балансування дохідної та видаткової частин державного бюджету

Фінансування бюджету – це надходження та витрати бюджету, пов’язані зі зміною обсягу боргу, обсягів депозитів і цінних паперів, кошти від приватизації державного майна (щодо державного бюджету), зміна залишків бюджетних коштів, які використовуються для покриття дефіциту бюджету або визначення профіциту бюджету.

Джерелами фінансування бюджету є:

- ✓ кошти від державних (місцевих) внутрішніх та зовнішніх запозичень;
- ✓ кошти від приватизації державного майна (включаючи інші надходження, безпосередньо пов’язані з процесом приватизації) – щодо державного бюджету;

- ✓ повернення бюджетних коштів з депозитів, надходження внаслідок продажу/пред'явлення цінних паперів;
- ✓ вільний залишок бюджетних коштів з дотриманням умов, визначених Кодексом.

Джерелом фінансування бюджету не можуть бути емісійні кошти Національного банку України. Якщо уряд України має можливість реалізації суб'єктам господарювання і населенню цінних паперів в розмірах, достатніх для покриття бюджетного дефіциту, це означає, що збільшення державних витрат відбувається за рахунок скорочення особистого споживання. Такий перерозподіл використання ВВП не становить небезпеки для економіки країни.

Фінансування бюджетного дефіциту за рахунок зовнішніх позик означає можливість здійснення додаткових державних витрат без обмеження поточного споживання і реальної інвестиційної діяльності приватного сектора.

Важливо мати на увазі, що за умов кредитного фінансування державних витрат відбувається перерозподіл у часі бюджетних витрат, частину з яких доведеться відшкодувати наступним поколінням. В Україні найбільш активно використовується фінансування за борговими зобов'язаннями.

Крім того, Бюджетним кодексом України (ст. 15) визначено, що джерелами формування *спеціального фонду* Державного бюджету України в частині фінансування є:

- 1) кредити (позики), що залучаються державою від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних проектів;
- 2) інші надходження, визначені законом про Державний бюджет України.

Наслідки прийняття бюджету з дефіцитом подано у таблиці 13.5.

Таблиця 13.5

Наслідки прийняття бюджету з дефіцитом

Наслідки	Характеристика
позитивні	<ul style="list-style-type: none"> ✓ підтримка економічного розвитку в умовах циклічного спаду; ✓ фінансування трансформаційних перетворень в економіці, структурної перебудови економіки;
негативні	<ul style="list-style-type: none"> ✓ обмеження залучення фінансових ресурсів для розвитку приватного сектору економіки та сприяє зростанню ставок за кредитні ресурси; ✓ різке збільшення соціальних виплат за рахунок коштів бюджету в умовах зростання дефіцитного фінансування, може стати основою активізації інфляційних процесів; ✓ значні дефіцити можуть призвести до зниження рівнів виробництва, зменшення обсягів інвестицій, призупинення темпів економічного зростання.

Заходи щодо зниження дефіциту бюджету:

- ✓ конверсія державного боргу;
- ✓ перехід від фінансування до кредитування;

- ✓ ліквідація дотацій збитковим підприємствам;
- ✓ зниження витрат на управління державою;
- ✓ зміна системи оподаткування;
- ✓ підвищення ролі місцевих бюджетів.

В Україні формування бюджету з дефіцитом зумовлюється тим, що в нашій державі є значна потреба у проведенні реформ у різних сферах, фінансуванні розвитку інфраструктури, підвищенні якості адміністративних і соціальних послуг. Проте у нашій державі використання дефіцитного бюджетного фінансування не можна розцінювати як виважене. Наслідком цього стало недостатнє державне фінансування розвитку національної економіки, проведення структурної перебудови, формування ринкової інфраструктури та реформування інших сфер господарського комплексу.

13.4. Порядок здійснення державних та місцевих запозичень

Державний борг – загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення. Державний борг утворюється в результаті здійснення запозичень державою за необхідності збалансування доходів і видатків бюджету. Тобто державні запозичення здійснюються для покриття дефіциту бюджету.

Здійснення державних запозичень та управління державним боргом унормовано у ст. 16 БКУ. Державні запозичення здійснюються в межах, визначених законом про Державний бюджет України, з дотриманням граничного обсягу державного боргу на кінець бюджетного періоду.

Право на здійснення державних внутрішніх та зовнішніх запозичень належить державі в особі Міністра фінансів України, за дорученням Кабінету Міністрів України.

Умови здійснення державних запозичень (у тому числі вид, валюту, строк та відсоткову ставку державного запозичення) визначає Кабінет Міністрів України. У межах граничного обсягу державного боргу дозволяється здійснювати перерозподіл обсягів державних запозичень між видами (зовнішні / внутрішні).

Кредити (позики) від іноземних держав, банків і міжнародних фінансових організацій для реалізації інвестиційних проектів залучаються державою на підставі міжнародних договорів України і належать до державних зовнішніх запозичень. Кошти для реалізації таких інвестиційних проектів, а також витрати на обслуговування та погашення відповідних кредитів (позик) передбачаються у законі про Державний бюджет України протягом усього строку дії кредитних договорів.

Розміщення боргових зобов'язань Уряду України від його імені та за його дорученням провадиться Міністерством фінансів України.

Місцеві зовнішні запозичення можуть здійснювати лише Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Київська, Севастопольська міські ради, міські ради міст обласного значення. При цьому місцеві зовнішні запозичення шляхом отримання кредитів (позик) від міжнародних фінансових організацій можуть здійснювати всі міські ради. Верховна Рада Автономної Республіки Крим та міські ради мають право здійснювати місцеві внутрішні запозичення.

Бюджетна установа *не має права здійснювати запозичення* у будь-якій формі або надавати юридичним чи фізичним особам кредити з бюджету (якщо не встановлено відповідні бюджетні призначення на надання кредитів з бюджету).

Дієвими інструментами подолання бюджетного дефіциту та погашення боргових зобов'язань є державні та місцеві гарантії (ст. 17 БКУ).

Державні гарантії для забезпечення повного або часткового виконання боргових зобов'язань суб'єктів господарювання – резидентів України можуть надаватися за рішенням Кабінету Міністрів України або на підставі міжнародних договорів України виключно у межах і за напрямками, що визначені законом про Державний бюджет України. За дорученням Кабінету Міністрів України відповідні правочини щодо його рішень вчиняє Міністр фінансів України.

Місцеві гарантії можуть надаватися за рішенням Верховної Ради Автономної Республіки Крим, відповідної міської ради для забезпечення повного або часткового виконання боргових зобов'язань суб'єктів господарювання – резидентів України, що належать до комунального сектору економіки, розташовані на відповідній території та здійснюють на цій території реалізацію інвестиційних проектів, метою яких є розвиток комунальної інфраструктури або впровадження ресурсозберігаючих технологій.

Державні (місцеві) гарантії надаються на умовах *платності, строковості*, а також *забезпечення* виконання зобов'язань у спосіб, передбачений законом.

Правочин щодо надання державної (місцевої) гарантії оформляється в письмовій формі та має визначати: предмет гарантії; повні найменування та місцезнаходження суб'єкта господарювання і кредитора (у разі гарантування виконання зобов'язань за кредитним договором); обсяг кредиту (позики); обсяг гарантійних зобов'язань та порядок їх виконання; умови настання гарантійного випадку; строк дії гарантії.

Обов'язковою умовою надання державної (місцевої) гарантії є укладення договору між Міністерством фінансів України (відповідним місцевим фінансовим органом) та суб'єктом господарювання про погашення заборгованості суб'єкта господарювання перед державою (АР Крим чи територіальною громадою міста) за виконання гарантійних зобов'язань.

Умовами договору мають бути зобов'язання суб'єкта господарювання:

- внести плату за надання державної (місцевої) гарантії;
- надати майнове або інше забезпечення виконання зобов'язань за гарантією;

– відшкодувати витрати державного (місцевого) бюджету, пов'язані з виконанням гарантійних зобов'язань;

– сплатити пеню за прострочення відшкодування зазначених витрат. Пеня нараховується за кожний день прострочення сплати заборгованості у національній валюті з розрахунку 120 % річних облікової ставки Національного банку України за офіційним курсом гривні до іноземної валюти, встановленим Національним банком України на день нарахування пені;

– надати гаранту права на договірне списання банком коштів з рахунків суб'єкта господарювання на користь гаранта. Платежі, пов'язані з виконанням гарантійних зобов'язань держави (АР Крим чи територіальної громади міста), здійснюються згідно з відповідними договорами незалежно від обсягу коштів, визначених на цю мету в законі про Державний бюджет України (рішення про місцевий бюджет), у порядку, визначеному Бюджетним кодексом України для здійснення витрат на обслуговування та погашення державного (місцевого) боргу, та відображаються як надання кредитів з бюджету стосовно суб'єктів господарювання, зобов'язання яких гарантовані. При цьому у суб'єктів господарювання, зобов'язання яких гарантовані, з моменту виконання гарантійних зобов'язань виникає прострочена заборгованість перед державою (АР Крим чи територіальною громадою міста) за кредитами (позиками), залученими під державні (місцеві) гарантії, в обсязі фактичних витрат державного (місцевого) бюджету та / або таких реструктурованих сум, а до держави (АР Крим чи територіальної громади міста) переходять права кредитора та право вимагати від таких суб'єктів господарювання погашення заборгованості в установленому законом порядку, якщо такі права не були передбачені відповідними договорами.

Прострочена заборгованість суб'єкта господарювання перед державою (АР Крим чи територіальною громадою міста) за кредитом (позикою), залученим державою (АР Крим чи територіальною громадою міста) або під державну (місцеву) гарантію, а також за кредитом з бюджету (включаючи плату за користування такими кредитами (позиками) та пеню) стягується з такого суб'єкта господарювання органами доходів і зборів, що є органами стягнення такої заборгованості у порядку, передбаченому Податковим кодексом України або іншим законом, включаючи погашення такої заборгованості за рахунок майна цього суб'єкта господарювання.

Позовна давність на вимоги щодо погашення такої заборгованості суб'єкта господарювання перед державою (АР Крим чи територіальною громадою міста) не поширюється.

Граничний обсяг державного (місцевого) боргу і гарантованого державою боргу, граничний обсяг надання державних (місцевих) гарантій визначаються на кожний бюджетний період законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет).

Загальний обсяг державного боргу та гарантованого державою боргу на кінець бюджетного періоду не може перевищувати 60 % річного номінального обсягу ВВП України.

Загальний обсяг місцевого боргу та гарантованого АР Крим чи територіальною громадою міста боргу (без урахування гарантійних зобов'язань, що виникають за кредитами (позиками) від міжнародних фінансових організацій) станом на кінець бюджетного періоду не може перевищувати 200 % (для міста Києва – 400 %) середньорічного індикативного прогнозного *обсягу надходжень бюджету розвитку* (без урахування обсягу місцевих запозичень та капітальних трансфертів (суб венцій) з інших бюджетів), визначеного прогнозом відповідного місцевого бюджету на наступні за плановим два бюджетні періоди відповідно до ст. 21 БКУ.

З метою забезпечення дотримання граничних обсягів державного (місцевого) боргу та державних (місцевих) гарантій Міністерство фінансів України веде Реєстр державного боргу і гарантованого державою боргу, Реєстр державних гарантій, а також Реєстр місцевих запозичень та місцевих гарантій.

Реєстр державного боргу і гарантованого державою боргу є інформаційною системою боргових і гарантійних зобов'язань держави, що включає умови кредитних договорів і випуску державних цінних паперів та умови надання державних гарантій, відомості про стан обслуговування і погашення державного боргу.

Порядок випуску державних облігацій

Основним реквізитом цільових ОВДП України є зазначення передбаченого законом про Державний бюджет України на відповідний рік напряму використання залучених від розміщення таких облігацій коштів. Кошти, залучені до Державного бюджету України від розміщення цільових облігацій внутрішніх державних позик України, використовуються виключно для фінансування державних або регіональних програм і проектів на умовах їх повернення в обсягах, передбачених на цю мету законом про Державний бюджет України на відповідний рік. Фінансування здійснюється відповідно до кредитних договорів, що укладаються між державою в особі Міністерства фінансів України та отримувачем коштів. Умови кредитних договорів повинні відповідати умовам випуску цільових облігацій внутрішніх державних позик України з обов'язковим установленням дати обслуговування та погашення кредиту за п'ять днів до дати обслуговування та погашення цільових облігацій внутрішніх державних позик України.

Емісія державних облігацій України є частиною бюджетного процесу і не підлягає регулюванню Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку. Емісія державних облігацій України регулюється законом України про Державний бюджет України на відповідний рік, яким встановлюються граничні розміри державного зовнішнього та внутрішнього боргу.

Рішення про розміщення ОВДП та ОЗДП України та умови їх випуску приймається згідно з Бюджетним кодексом України.

Розміщення державних облігацій України здійснюється у разі дотримання на кінець року граничних розмірів державного зовнішнього та внутрішнього

боргу, передбачених Верховною Радою України в законі про Державний бюджет України на відповідний рік.

Умови розміщення та погашення ОВДП України і цільових облігацій внутрішніх державних позик України, не визначені умовами розміщення, встановлюються Міністерством фінансів України відповідно до законодавства.

Національний банк України виконує операції з обслуговування державного боргу, пов'язані з розміщенням ОВДП та цільових ОЗДП України, їх погашенням і виплатою доходів за ними, а також провадить депозитарну діяльність щодо цих цінних паперів. Порядок проведення операцій, пов'язаних з розміщенням цих облігацій, встановлюється Національним банком України за погодженням з Міністерством фінансів України. Особливості провадження депозитарної діяльності з державними облігаціями України визначаються Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку разом з НБУ.

Розміщення, обслуговування та погашення ОЗДП України здійснює Міністерство фінансів України, яке може залучати для цього банки, інвестиційні компанії тощо. Відносини між Міністерством фінансів України і цими організаціями регулюються відповідними договорами.

Витрати на підготовку розміщення, а також на розміщення, погашення державних облігацій України, виплату доходів здійснюються відповідно до умов розміщення державних облігацій України за рахунок коштів, передбачених на такі цілі у Державному бюджеті України.

Продаж ОВДП України здійснюється в національній або іноземній валюті, а ОЗДП України - у валюті запозичення.

Виплата доходів і погашення державних облігацій України здійснюються грошима або державними облігаціями України інших видів за згодою сторін.

Питання для самоконтролю

- 1. Охарактеризуйте види бюджетного дефіциту.*
- 2. Які наслідки превалюють при зведенні бюджету з дефіцитом: негативні або позитивні?*
- 3. Обґрунтуйте причини виникнення бюджетного дефіциту.*
- 4. Обґрунтуйте, які заходи потрібно вживати для зниження розміру дефіциту бюджету.*
- 5. Назвіть умови затвердження місцевого бюджету з дефіцитом або профіцитом.*
- 6. Які є джерела фінансування бюджетного дефіциту?*
- 7. Обґрунтуйте, які заходи потрібно вживати для зниження розміру бюджетного дефіциту.*

ТЕСТИ

1. Бюджетна система – це:

1. сукупність сфер бюджетних відносин, які виділяються внаслідок існування відзнак у методах формування та використання бюджетних ресурсів;
2. сукупність державного та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного та адміністративно-територіального устроїв та врегульована нормами права;
3. сукупність форм та методів утворення, розподілу та використання бюджетних ресурсів;
4. сукупність методів використання бюджетних ресурсів;
5. немає правильної відповіді.

2. Джерела отримання фінансових ресурсів, необхідні для покриття дефіциту бюджету, напрями витрачання фінансових ресурсів, що утворилися в результаті перевищення доходів бюджету над його видатками визначені:

1. класифікацією фінансування бюджету;
2. міжбюджетними трансфертами;
3. програмною класифікацією бюджету;
4. категоріями кредиторів
5. немає правильної відповіді

3. Видатки бюджету – це:

1. видатки місцевого бюджету, кошти на погашення основної суми боргу, капітальні вкладення, внески АРК та органів місцевого самоврядування у статутні фонди суб'єктів підприємництва;
2. напрями витрачання фінансових ресурсів за функціями;
3. кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом, за винятком коштів на погашення основної суми боргу та повернення надміру сплачених до бюджету сум;
4. загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів;
5. кошти, що спрямовуються на погашення боргу, надання кредитів з бюджету, розміщення бюджетних коштів на депозитах.

4. За Бюджетним кодексом України бюджет – це:

1. баланс доходів та видатків держави чи відповідної адміністративно-територіальної одиниці.
2. розпис доходів і видатків держави, закладу, сім'ї чи окремої особи на певний період (рік, місяць, тиждень);
3. план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду;

4. упорядкована і скоординована програма фінансового планування і управління;

5. кошторис доходів та витрат бюджетної установи.

5. Відповідно до економічної класифікації видатків бюджету видатки поділяються на:

1. видатки на економічну діяльність та оборону;

2. поточні видатки, капітальні видатки та видатки на соціальний захист;

3. капітальні видатки та трансферти населенню;

4. поточні видатки, капітальні видатки;

5. поточні видатки та трансферти населенню.

6. Комплекс спеціально розроблених і законодавчо закріплених у державі форм і методів створення й використання фінансових ресурсів для регулювання економічних і соціальних процесів - це:

1. бюджетна політика;

2. бюджетна система;

3. бюджетний механізм;

4. бюджетне управління;

5. бюджетний контроль.

7. Кошти спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідними бюджетами - це:

1. видатки бюджету;

2. доходи бюджету;

3. міжбюджетні трансферти;

4. дотації, субсидії, субвенції;

5. дотації вирівнювання.

8. Економічні відносини, що виникають у процесі акумуляції фондів грошових коштів у розпорядженні органів державної влади та органів місцевого самоврядування, - це:

1. видатки бюджету;

2. доходи бюджету;

3. міжбюджетні трансферти;

4. цільові бюджетні фонди;

5. субвенції, субсидії.

9. Вкажіть дату прийняття діючого Бюджетного кодексу України:

1. 28 квітня 1996 р.;

2. 28 вересня 2001 р.;

3. 21 червня 2001 р.;

4. 10 липня 2010 р.;

5. 25 вересня 2010 р.

10. Вкажіть дату початку бюджетного періоду в Україні:

- 1 квітня;
- 31 грудня;
- 15 вересня;
- 1 січня;
- 2 січня.

11. Визначте, економічну сутність бюджетної субвенції:

1. фінансова допомога на покриття дефіциту відповідного бюджету;
2. міжбюджетний трансферт на вирівнювання дохідної спроможності бюджету;
3. отримання коштів на покриття тимчасового касового розриву;
4. міжбюджетний трансферт на визначену ціль;
5. немає правильної відповіді

12. Який документ визнає пріоритети бюджетної політики України:

1. Закон України про Державний бюджет України;
2. програма діяльності Кабінету Міністрів України, Бюджетна декларація;
3. рішення місцевої ради про затвердження бюджету на наступний бюджетний рік;
4. Бюджетний кодекс.
5. немає правильної відповіді

13. Що включає бюджетна класифікація:

1. класифікацію доходів бюджету; видатків бюджету, фінансування бюджету, боргу;
2. класифікацію податкових надходжень; поточних та капітальних видатків; класифікацію трансфертів;
3. класифікацію неподаткових надходжень, програмну класифікацію видатків, класифікацію боргу;
4. класифікацію фінансування бюджету, програмну класифікацію, відомчу класифікацію;
5. класифікацію неподаткових надходжень, програмну класифікацію видатків, відомчу класифікацію, класифікацію боргу.

14. Вкажіть, з якою метою застосовується коефіцієнт фінансового вирівнювання:

1. при розрахунку обсягу дотації вирівнювання;
2. при розрахунку негативного трансферту;
3. з метою збільшення видатків місцевих бюджетів;
4. з метою зменшення власних доходів місцевих бюджетів;
5. немає правильної відповіді.

15. Вкажіть, складовою якого фонду місцевого бюджету є бюджет розвитку:

1. загального фонду місцевих бюджетів;
2. спеціального фонду місцевих бюджетів;
3. загального фонду Державного бюджету України;
4. загального фонду як Державного, так і місцевих бюджетів України;
5. спеціального фонду як Державного, так і місцевих бюджетів України.

16. За економічною класифікацією видатки групуються за:

1. ознакою головного розпорядника бюджетних коштів;
2. функціями, з виконанням яких пов'язані видатки;
3. економічною характеристикою операцій, при проведенні яких здійснюються ці видатки;
4. бюджетними програмами;
5. немає правильної відповіді.

17. Які види грошових ресурсів держави використовуються для фінансування видатків медичних установ:

1. бюджетні асигнування;
2. прибуток підприємства;
3. кредити банку;
4. частина коштів заохочувальних фондів підприємств та організацій;
5. кошти населення.

18. Відношенням фонду основної заробітної плати вчителів на місяць (без урахування надбавок за перевірку зошитів), обчислений за тарифікацією в розрізі груп класів до кількості педагогічних ставок за відповідною групою класів визначається.

1. посадовий оклад;
2. тарифна ставка;
3. розмір доплат;
4. середня ставка заробітної плати вчителя на місяць;
5. немає правильної відповіді.

19. Які основні показники, покладені в основу складання кошторису видатків у школі:

1. площа приміщення школи;
2. кількість класів і контингент учнів;
3. контингент дітей віком від 6 років, види доплат;
4. кількість класів, контингент учнів, число годин за навчальним планом;
5. немає правильної відповіді.

20. Яким чином можна визначити кількість педагогічних ставок, що припадають на один клас:

1. поділити загальну кількість ставок на число класів;
2. загальна кількість годин (включаючи додатково оплачувані), що передбачена для кожного класу за учбовим планом, ділиться 18 год на планову норму учбового навантаження вчителя;

3. поділити число годин за навчальним планом на кількість учнів;
4. на основі даних, що містяться у тарифікаційному списку;
5. немає правильної відповіді

21. Як розраховується середньорічна кількість ліжок по лікарні:

1. сума кількості ліжок на початок і кінець планового року, поділена на два;

2. сума кількості ліжок на початок планового року і половини наново введених ліжок;

3. сума кількості ліжок помножених на число місяців їх функціонування;

4. до кількості ліжок на початок року, помножених на число місяців їх функціонування, додається кількість ліжок на кінець року, помножених на число місяців їх функціонування, і отримана сума ділиться на 12;

5. немає правильної відповіді.

22. Який розмір доплати до посадового окладу встановлено викладачам ВНЗ за вчене звання професора:

1. до 18%;

2. до 20%;

3. до 25%;

4. до 33%;

5. немає правильної відповіді.

23. Вкажіть підгрупи неподаткових надходжень:

1. власні надходження бюджетних установ, податки на власність, місцеві податки та збори;

2. власні надходження бюджетних установ; доходи від власності та підприємницької діяльності; надходження коштів від Державного фонду дорогоцінних металів; адміністративні збори і платежі, доходи від некомерційного та побічного продажу;

3. надходження від штрафів та фінансових санкцій, доходи від власності та підприємницької діяльності; доходи від операцій з капіталом;

4. плата за землю; доходи від операцій з капіталом, офіційні трансферти;

5. надходження коштів від Державного фонду дорогоцінних металів, адміністративні збори і платежі, податок на доходи фізичних осіб.

24. Емітентом облігацій внутрішньої державної позики виступає:

1. Президент України;

2. Міністерство фінансів України;

3. Верховна Рада України;

4. Національний банк України;
5. немає правильної відповіді.

25. Розподіл видатків між державним бюджетом та місцевими бюджетами, а також між місцевими бюджетами що ґрунтується на максимально можливому наближенні надання суспільних послуг до їх безпосереднього споживача визначається принципом побудови бюджетної системи:

1. самостійності;
2. справедливості і неупередженості;
3. субсидіарності;
4. збалансованості;
5. єдності.

26. Вкажіть, відповідно до чинного законодавства величину основної суми державного боргу:

1. 30 % фактичного річного обсягу ВВП;
2. 60 % фактичного річного обсягу ВВП;
3. 70 % фактичного місячного обсягу ВВП;
4. 95 % фактичного місячного обсягу ВВП;
5. 45 % фактичного річного обсягу ВВП.

27. Вкажіть, на основі чого визначаються розміри посадових окладів працівникам бюджетних установ:

1. коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери, а також визначених доплат, надбавок, премій та матеріальної допомоги;
2. відповідно до розміру мінімальної заробітної плати встановленої Законом України Про Державний бюджет на відповідний рік;
3. на основі Єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери;
4. відповідно до розміру прожиткового мінімуму встановленого Законом України Про Державний бюджет на відповідний рік та доплат і надбавок;
5. немає правильної відповіді.

28. Згідно з Бюджетним кодексом України міжбюджетні відносини - це:

1. відносини між державою, Автономною Республікою Крим та місцевим самоврядуванням щодо забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для виконання функцій, передбачених Конституцією та законами України;
2. форма взаємозв'язків і взаємозалежностей між окремими ланками системи місцевих бюджетів;
3. об'єднання коштів територіальних громад для виконання функцій покладених на місцеве самоврядування.

4. взаємовідносини, що виникають між органами місцевого самоврядування у здійсненні видатків та формуванні доходів бюджетів;
5. немає правильної відповіді.

29. Що визначається у тарифікаційному списку:

1. структура і чисельність посад за кожним найменуванням у конкретних підрозділах і в цілому по установі;
2. помісячний ліміт коштів;
3. кількість посад, список працівників та їх оклади;
4. розміри доплат;
5. немає правильної відповіді.

30. Який вид кошторису складають для кожної бюджетної установи:

1. індивідуальний;
2. зведений;
3. видатків на централізовані заходи;
4. загальний;
5. інформаційний.

31. Сукупність заходів спрямованих на досягнення єдиної мети, завдання та очікуваного результату, визначення та реалізацію яких здійснює розпорядник бюджетних коштів відповідно до покладених на нього функцій:

1. бюджетні асигнування;
2. прибуток підприємства;
3. кредити банку;
4. бюджетна програма;
5. бюджетний запит.

32. Регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів та звітування про їх виконання – це

1. бюджетний запит;
2. бюджетний процес;
3. бюджетне призначення;
4. управління бюджетними коштами;
5. немає правильної відповіді.

33. Вкажіть, з якого показника встановлюються норми витрат на харчування і медикаменти у лікарні:

1. лікарської посади;
2. одиниці медичного персоналу;
3. ліжка;
4. ліжко-дня;
5. немає правильної відповіді.

34. Вкажіть, на основі чого здійснюється фінансування органів управління:

1. кошторису на базі штатного розпису;
2. за заявкою на фінансування;
3. балансу;
4. у фіксованій сумі;
5. немає правильної відповіді.

35. Витрати місцевого бюджету – це:

1. видатки місцевого бюджету;
2. кошти, що спрямовуються на погашення основної суми боргу відповідного органу місцевого самоврядування;
3. видатки місцевого бюджету та кошти, що спрямовуються на погашення основної суми боргу відповідного органу місцевого самоврядування;
4. кошти, що спрямовуються фінансування відповідного органу місцевого самоврядування;
5. немає правильної відповіді.

36. Які податки належать до підгрупи “Податки на доходи, податки на прибутки, податки на збільшення ринкової вартості”:

1. податок на прибуток, податок на доходи фізичних осіб;
2. плата за землю, податок з власників транспортних засобів, податок на прибуток;
3. податок на додану вартість, місцеві податки та збори;
4. акцизний податок, єдиний податок, податок на додану вартість;
5. податок з власників транспортних засобів, податок на доходи фізичних осіб.

37. Які податки належать до підгрупи “Внутрішні податки на товари та послуги”:

1. податок на прибуток, податок на доходи фізичних осіб;
2. плата за землю, податок з власників транспортних засобів, податок на прибуток;
3. податок на додану вартість, місцеві податки та збори;
4. акцизний податок, податок на додану вартість;
5. податок з власників транспортних засобів, податок на доходи фізичних осіб.

38. Групування доходів, видатків, фінансування бюджету та боргу за однорідними ознаками – це:

1. бюджетна політика;
2. бюджетна класифікація;
3. бюджетна система;
4. бюджетний устрій;

5. бюджетний процес.

39. Які основні сітьові показники враховуються при визначенні витрат на утримання установ охорони здоров'я, є такі:

1. кількість лікарняних ліжок, кількість ставок, кількість лікарських відвідувань (поліклінік), кількість ліжко-днів;
2. кількість хворих, прогноз соціально-економічного розвитку регіону;
3. прогноз демографічних показників;
4. чисельність населення відповідної території;
5. кількість виліковуваних хворих, кількість ліжко-днів.

40. Згідно Бюджетного кодексу резервний фонд бюджету:

1. не може перевищувати 1 % видатків загального фонду бюджету;
2. не може перевищувати 1 % видатків спеціального фонду бюджету;
3. не може перевищувати 3 % видатків загального фонду Державного бюджету;
4. не може перевищувати 2 % видатків спеціального фонду бюджету;
5. не може перевищувати 12 % видатків спеціального фонду бюджету.

41. Вкажіть, які документи використовують для фінансування бюджетних закладів:

1. кошторис, лімітна довідка про бюджетні асигнування на рік; типовий штатний розпис; тарифікаційний список;
2. статут установи, рішення про місцевий бюджет;
3. трудовий договір, економічна класифікація видатків;
4. програмна класифікація видатків;
5. програма соціально-економічного розвитку регіону.

42. Вкажіть, скільки рівнів міжбюджетних відносин існує в Україні:

1. два;
2. три;
3. чотири;
4. один;
5. правильна відповідь відсутня.

43. Відповідно до бюджетної класифікації, доходи бюджету поділяються на:

1. податкові надходження;
2. неподаткові надходження;
3. доходи від операцій з капіталом;
4. трансферти;
5. всі відповіді вірні.

44. Проект Основних напрямів бюджетної політики на наступний бюджетний період містить положення щодо:

1. основних прогностичних макропоказників економічного і соціального розвитку України (із зазначенням показників номінального і реального обсягу валового внутрішнього продукту, індексів споживчих цін та цін виробників, офіційного обмінного курсу гривні у середньому а рік та на кінець року, рівня безробіття);

2. основних завдань бюджетної політики, (граничного обсягу дефіциту (профіциту) державного бюджету, частки прогнозного річного обсягу ВВП що перерозподіляється через зведений бюджет України, граничного обсягу державного боргу, встановлення розміру мінімальної заробітної плати, прожиткового мінімуму та рівня його забезпечення;

3. пріоритетних завдань бюджетної політики органів місцевого самоврядування;

4. реалізації пріоритетних регіональних (цільових) програм;

5. правильні відповіді 1, 2.

45. Яким принципом побудови бюджетної системи визначено, що до складу бюджетів підлягають включення всі надходження бюджетів та витрат бюджетів, що здійснюються відповідно до нормативно-правових актів органів державного управління?

1. повноти;

2. справедливості і неупередженості;

3. субсидіарності;

4. збалансованості;

5. цільового використання бюджетних коштів.

46. Зведений бюджет - це:

1. сукупність місцевих бюджетів в Україні;

2. сума показників бюджетів, що використовується для аналізу та прогнозування економічного та соціального розвитку держави;

3. сума показників бюджетів відповідного адміністративно-територіального утворення та нижчого рівня;

4. сума показників бюджетів відповідного адміністративно-територіального управління та вищого рівня;

5. немає правильної відповіді.

47. Міжбюджетний трансферт на забезпечення нормативного рівня доходної спроможності бюджету, який його отримує - це:

1. фінансовий норматив бюджетної забезпеченості;

2. субвенція;

3. дотація вирівнювання;

4. субсидія;

5. бюджетне асигнування.

48. Доходи бюджету згідно бюджетної класифікації поділяються:

1. за функціями, з виконанням яких вони пов'язані;
2. за економічною характеристикою;
3. за відомчою ознакою;
4. на податкові надходження, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом та трансферти;
5. немає правильної відповіді.

49. Міжбюджетний трансферт для використання на певну мету в порядку, визначеному тим органом, який прийняв рішення про його надання – це:

1. дотація вирівнювання;
2. фінансовий норматив бюджетної забезпеченості;
3. субвенція;
4. бюджетне асигнування;
5. бюджетне зобов'язання.

50. За яким кодом економічної класифікації видатків бюджетної установи в її кошторисі плануються видатки на оплату праці:

1. 2110;
2. 2120;
3. 2230;
4. 2240;
5. 2250.

51. За яким кодом економічної класифікації видатків бюджетної установи в її кошторисі плануються видатки на оплату комунальних послуг:

1. 2230;
2. 2240;
3. 2250;
4. 2260;
5. 2270.

52. За яким кодом економічної класифікації видатків бюджетної установи в її кошторисі плануються кошти на відрядження:

1. 2220;
2. 2230;
3. 2240;
4. 2250;
5. 2270.

53. За яким кодом економічної класифікації видатків бюджетної установи в її кошторисі плануються видатки на “Придбання обладнання і предметів довгострокового користування”:

1. 2240;
2. 2250;
3. 2270;
4. 3110;
5. 3130.

54. За яким кодом економічної класифікації видатків бюджетної установи в її кошторисі плануються видатки “Придбання товарів та послуг”:

1. 2110;
2. 2120;
3. 2230;
4. 2240;
5. 2250.

55. За яким кодом економічної класифікації видатків бюджетної установи в її кошторисі плануються видатки “Нарахування на заробітну плату”:

1. 2110;
2. 2120;
3. 2230;
4. 2250;
5. 3000.

56. За яким кодом економічної класифікації видатків бюджетної установи в її кошторисі плануються видатки на оплату транспортних послуг, зв'язку, оренда:

1. 2110;
2. 2210;
3. 2230;
4. 2250;
5. 3000.

57. Яка норма навчального навантаження учителя на тиждень:

1. 12 год;
2. 16 год;
3. 18 год;
4. 24 год;
5. 32 год.

58. Посадовий оклад педагогічних працівників залежить від:

1. кваліфікаційного рівня працівника та тарифного розряду;
2. кількості дітей в класі;
3. плану асигнувань;
4. лімітної довідки;
5. кількості годин навчального навантаження на один клас;

59. Заробітна плата педагогічних працівників залежить від:

1. кількості годин навчального навантаження;
2. плану асигнувань;
3. лімітної довідки;
4. розмірів надбавок та доплат;
5. 1, 4.

60. Скільки відсотків до посадового окладу нараховується педпрацівнику за вислугу років понад 10 років:

1. 5%;
2. 10%;
3. 15%;
4. 20%;
5. 30%.

61. Скільки відсотків до посадового окладу нараховується педпрацівнику за вислугу років понад 5 років:

1. 5%;
2. 10%;
3. 15%;
4. 20%;
5. 30%.

62. Скільки відсотків до посадового окладу нараховується педпрацівнику за вислугу років понад 20 років:

1. 5%;
2. 10%;
3. 15%;
4. 20%;
5. 30%.

63. Який розмір доплати до посадового окладу встановлено викладачам ВНЗ за науковий ступінь доктора наук:

1. до 15 %;
2. до 18%;
3. до 20%;
4. до 25;
5. немає правильної відповіді.

64. Який розмір доплати до посадового окладу встановлено викладачам ВНЗ за науковий ступінь кандидата наук:

1. до 15 %;
2. до 18%;

3. до 20%;
4. до 25 %;
5. немає правильної відповіді.

65. Який розмір доплати до посадового окладу встановлено викладачам ВНЗ за вчене звання професора:

1. до 10%;
2. до 20%;
3. до 30;
4. до 45%
5. немає правильної відповіді.

66. Рівень централізації ВВП у бюджеті:

1. закріплюється в основних напрямках бюджетної політики;
2. впливає на рівень розвитку економіки;
3. має становити не більше 10 %;
4. закріплюється Законі України Про Державний бюджет України;
5. немає правильної відповіді.

67. Принцип “збалансованості” при побудові бюджетної системи України передбачає, що:

1. повноваження на здійснення витрат бюджету повинні відповідати обсягу надходжень до бюджету на відповідний бюджетний період;
2. державний бюджет не може прийматись з дефіцитом без визначення джерел його покриття;
3. місцеві бюджети не можуть прийматись з дефіцитом без визначення джерел його покриття;
4. жоден бюджет не може бути затверджений з дефіцитом;
5. немає правильної відповіді.

68. Відповідно до Бюджетного кодексу, бюджетами місцевого самоврядування визнаються лише:

1. бюджети територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань;
2. бюджет АР Крим, обласні, районні, районів у містах;
3. відповіді а) і б);
4. бюджети м.Києва та м.Севастополя;
5. немає правильної відповіді.

69. Бюджетний процес включає наступні стадії:

1. складання та розгляд проекту бюджету;
2. складання та контроль бюджету;
3. розгляд, прийняття, виконання бюджету;

4. складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання, контроль за дотримання бюджетного законодавства;
5. немає правильної відповіді.

70. Тарифний розряд директора школи залежить від:

1. кількості учнів у школі;
2. кількості педагогічного персоналу;
3. кількості годин педагогічного навантаження у школі;
4. правильна відповідь відсутня;
5. правильна відповідь 1, 3.

71. Види соціальних гарантій населенню:

1. мінімальна заробітна плата;
2. мінімальна пенсія;
3. неоподатковуваний мінімум доходів громадян;
4. розмір державної соціальної допомоги;
5. правильні відповіді 1,2,3,4.

72. Яким принципом побудови бюджетної системи визначено, що при складанні та виконанні бюджету усі учасники мають прагнути досягнення цілей, запланованих на основі національної системи цінностей?

1. повноти;
2. справедливості і неупередженості;
3. субсидіарності;
4. збалансованості;
5. цільового використання бюджетних коштів.:

73. У чому полягає суть принципу єдності:

1. самостійності бюджетів, яка забезпечується закріпленням за ними відповідних джерел доходів, правом відповідних органів державної влади, органів влади АР Крим та органів місцевого самоврядування на визначення напрямків використання коштів відповідно до законодавства України,;

2. справедливості і неупередженості розподілу суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами.

3. розподілі видатків між державним бюджетом та місцевими бюджетами, а також між місцевими бюджетами та ґрунтується на максимально можливому наближенні надання суспільних послуг до їх безпосереднього споживача.

4. повноваження на здійснення витрат бюджету мають відповідати обсягу надходжень бюджету на відповідний бюджетний період

5. немає правильної відповіді.

74. Згідно Бюджетного кодексу Закон України про Державний бюджету повинен бути прийнятий:

1. до 1 грудня;

2. до 15 грудня;
3. до 30 грудня;
4. до 1 січня;
5. до 31 грудня.

75. Зведений бюджет України включає показники:

1. Державного бюджету України;
2. зведених бюджетів областей, бюджетів міст Києва та Севастополя;
3. зведеного бюджету АР Крим;
4. зведених бюджетів районів;
5. правильні відповіді 1,2,3.

76. Зведений бюджет АР Крим включає показники:

1. бюджету АР Крим;
2. зведених бюджетів районів АР Крим;
3. бюджетів міст республіканського значення;
4. бюджету міста Севастополя;
5. правильні відповіді 1,2,3,4.

77. Зведений бюджет області включає показники:

1. обласного бюджету;
2. районних бюджетів;
3. зведених бюджетів районів;
4. бюджетів міст обласного значення цієї області;
5. правильні відповіді 1,3,4.

77. Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості – це:

1. гарантований державою в межах наявних бюджетних ресурсів рівень фінансового забезпечення повноважень Ради Міністрів АР Крим, місцевих державних адміністрацій та виконавчих органів місцевого самоврядування, що використовується для визначення обсягу міжбюджетних трансфертів;
2. рівень податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці у порівнянні з аналогічним середнім показником по Україні у розрахунку на одного мешканця;
3. коефіцієнт, які затверджуються Кабінетом Міністрів України для коригування фінансових нормативів бюджетної забезпеченості та враховують відмінності у вартості надання соціальних послуг;
4. коефіцієнт, які затверджуються Кабінетом Міністрів України для коригування рівня соціально-економічного розвитку регіону;
5. немає правильної відповіді.

78. Ведення бухгалтерського обліку всіх надходжень державного та місцевих бюджетів, складання та ведення фінансової та бюджетної звітності здійснюється:

1. Міністерством фінансів України;
2. Державною казначейською службою України;
3. Верховною Радою України;
4. Рахунковою палатою;
5. немає правильної відповіді.

79. Для підготовки проекту Державного бюджету інструкції з підготовки бюджетних запитів розробляє і доводить до відома головних розпорядників бюджетних коштів:

1. Міністерство фінансів України;
2. Державна казначейська служба України;
3. Верховна Рада України;
4. Рахункова палата;
5. немає правильної відповіді.

80. Повноваження щодо внесення змін до закону про Державний бюджет України здійснює:

1. Міністерство фінансів України;
2. Державна казначейська служба України;
3. Верховна Рада України;
4. Рахункова палата;
5. немає правильної відповіді.

81. Вкажіть, які види грошових ресурсів держави використовуються для фінансування видатків медичних установ:

1. бюджетні асигнування
2. прибуток підприємства
3. кредити банку
4. частина коштів заохочувальних фондів підприємств та організацій

82. Визначте, які податки належать до підгрупи “податки на доходи, податки на прибутки, податки на збільшення ринкової вартості”:

1. податок на прибуток, податок на доходи фізичних осіб
2. місцеві податки
3. непрямі податки;
4. немає правильної відповіді

83. Вкажіть, податкові надходження включають такі групи надходжень:

1. податки на доходи, податки на прибуток, податки на збільшення ринкової вартості.
2. власні надходження бюджетних установ
3. адміністративні штрафи
4. доходи від операцій з капіталом
5. місцеві податки та збори

84. Вкажіть, групування доходів, видатків, фінансування бюджету та боргу за однорідними ознаками – це:

1. бюджетна політика
2. бюджетна класифікація
3. бюджетна система
4. бюджетний устрій

85. Бюджет – це:

1. баланс доходів та видатків держави чи відповідної адміністративно-територіальної одиниці
2. розпис доходів і видатків закладу, сім'ї чи окремої особи на певний період (рік, місяць, тиждень)
3. план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим та органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду
4. упорядкована і скоординована програма фінансового планування і управління
5. кошторис доходів та витрат бюджетної установи

86. За Бюджетним кодексом України бюджет це:

1. баланс доходів та видатків держави чи відповідної адміністративно-територіальної одиниці
2. розпис доходів і видатків держави, закладу, сім'ї чи окремої особи на певний період (рік, місяць, тиждень)
3. план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються органами державної влади, органами влади АР Крим та органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду
4. упорядкована і скоординована програма фінансового планування і управління

87. Міністерство фінансів України подає проект Державного бюджету України на розгляд Кабінету Міністрів України:

1. до 1 вересня;
2. до 15 вересня;
3. до 1 серпня;
4. до 1 червня.

88. Місцеві бюджети затверджуються:

1. Міністерством фінансів України;
2. головами виконавчих органів відповідних рад;
3. рішеннями відповідних рад;
4. немає правильної відповіді.

89. Бюджетний процес — це:

1. діяльність, пов'язана зі складанням, розглядом, затвердженням бюджетів;
2. організація і принципи побудови бюджетної системи, її структури, взаємозв'язок між окремими ланками бюджетної системи;
3. процес формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються органами державної влади, органами влади ЛР Крим та органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду;
4. регламентована норма права діяльність, пов'язана зі складанням, розглядом, затвердженням бюджетів, їх виконання, розглядом звітів про виконання бюджетів, що формують бюджетну систему України.

90. Бюджетний процес за структурою поділяється:

1. на управління бюджетним процесом, облік виконання бюджету, контроль за виконанням бюджету;
2. бюджетне планування (складання, розгляд, затвердження), виконання бюджету;
3. складання проекту бюджету, розгляд та ухвалення закону про бюджет на наступний бюджетний період, виконання бюджету, підготовка та розгляд звіту про виконання бюджету;
4. інше.

91. Вкажіть, бюджетний процес охоплює такі стадії бюджетної діяльності:

1. виявлення резервів, розгляд і затвердження бюджету, виконання бюджету, складання звіту про виконання бюджету
2. бюджетне планування
3. складання проекту бюджету, розгляд і затвердження бюджету
4. виконання бюджету, складання звіту про виконання бюджету і його затвердження
5. узгодження бюджету з загальною програмою фінансової стабілізації

92. Ведення бухгалтерського обліку надходжень державного та місцевих бюджетів, складання та ведення фінансової та бюджетної звітності здійснюється:

1. Міністерством освіти України
2. Державною казначейською службою України
3. Адміністрацією президента України
4. Органами місцевого самоврядування

93. У яких документах зазначаються пріоритети бюджетної політики на місцевому рівні:

1. Закон України про Державний бюджет України
2. Програма діяльності Кабінету Міністрів України
3. Основні напрямки бюджетної політики відповідного органу місцевого самоврядування на наступний бюджетний рік
4. Пояснювальна записка бюджету відповідного органу місцевого самоврядування на наступний бюджетний рік
5. Стратегія розвитку регіону

94. Вкажіть документ, який визнає основні напрями бюджетної політики України:

1. Закон України про Державний бюджет України на поточний рік
2. Постанова Верховної ради про Основні напрямки бюджетної політики, Бюджетна декларація
3. Рішення місцевої ради про затвердження бюджету на наступний бюджетний рік
4. Програма діяльності Кабінету Міністрів України

95. Визначте, що включає бюджетна класифікація:

1. класифікацію доходів бюджету; видатків бюджету, фінансування бюджету, боргу
2. поточних та капітальних видатків; класифікацію трансфертів
3. класифікацію неподаткових надходжень, класифікацію боргу
4. програмну класифікацію, відомчу класифікацію

96. Вкажіть, складовою якого фонду місцевого бюджету є бюджет розвитку:

1. загального фонду місцевих бюджетів
2. спеціального фонду місцевих бюджетів
3. загального фонду Державного бюджету України
4. спеціального фонду як Державного.

97. Вкажіть, за економічною класифікацією видатки групуються за:

1. ознакою головного розпорядника бюджетних коштів
2. функціями, з виконанням яких пов'язані видатки;
3. економічною характеристикою операцій, при проведенні яких здійснюються ці видатки
4. бюджетними програмами

98. Вкажіть, зведений бюджет області включає:

1. обласний бюджет
2. районні бюджети
3. зведені бюджети районів та бюджети міст обласного значення області
4. бюджети сільських і селищних рад

5. бюджети районів у містах

99. Вкажіть, які податки належать до підгрупи “внутрішні податки на товари та послуги”:

1. податок на прибуток
2. плата за ліцензію
3. податок на додану вартість
4. акцизний податок
5. податок на доходи фізичних осіб

100. Які документи використовують для фінансування бюджетних закладів:

1. кошторис, лімітна довідка про бюджетні асигнування на рік; типовий штатний розпис; тарифікаційний список
2. статут установи, рішення про місцевий бюджет
3. трудовий договір, економічна класифікація видатків
4. програмна класифікація видатків

101. Що таке міжбюджетні відносини:

1. відносини між державою та іншими країнами
2. відносини держави та міжнародних фінансових організацій
3. між державою та місцевими бюджетами
4. відносини між місцевими бюджетами

102. Згідно з Бюджетного кодексу України до основних форм міжбюджетних відносин належить:

1. міжбюджетні трансферти
2. видатки місцевих бюджетів
3. об'єднання коштів територіальних громад для виконання функцій покладених на місцеве самоврядування
4. взаємовідносини, що виникають між органами місцевого самоврядування у здійсненні видатків та формуванні доходів бюджетів
5. немає правильної відповіді

103. Резервний фонд державного бюджету України створюється у розмірі:

1. до 1% обсягу видатків Державного бюджету України
2. до 20% обсягу доходів місцевих бюджетів
3. більше 20 % обсягу доходів Держбюджету України
4. більше 50% обсягу видатків Держбюджету України

104. Вкажіть, в якому році було прийнято рішення про перетворення державного контрольно-ревізійного управління України в державну фінансову інспекцію України?

1. 2002 р.
2. 2010 р.
3. 1998 р.
4. 2016 р.

105. Яка норма навчального навантаження учителя на тиждень:

1. 10 год
2. 56 год
3. 18 год
4. 48 год

106. Вкажіть, від чого залежить тарифний розряд директора школи

1. кількості учнів у школі
2. кількості педагогічного персоналу
3. кількості годин педагогічного навантаження у школі
4. правильна відповідь відсутня

107. Вкажіть, які є види соціальних гарантій населенню

1. мінімальна заробітна плата
2. мінімальна пенсія
3. неоподатковуваний мінімум доходів громадян
4. розмір державної соціальної допомоги
5. всі відповіді правильні

108. Вкажіть, які відсотки до посадового окладу нараховується педпрацівнику за вислугу років:

1. 55%
2. 10%
3. 25%;
4. 10%, 20% та 30%
5. 35 %

109. Які документи використовують для фінансування бюджетних закладів:

1. кошторис
2. план асигнувань на рік
3. статут установи, рішення про місцевий бюджет
4. трудовий договір, економічна класифікація видатків
5. програма соціально-економічного розвитку регіону

110. Відповідно до бюджетної класифікації, доходи бюджету включають:

1. податкові та неподаткові надходження
2. частину прибутку підприємств
3. доходи від операцій з капіталом, офіційні трансфери

4. платежі за комунальні послуги
5. місцеві позики

111. Посадовий оклад педагогічних працівників залежить від:

1. кваліфікаційного рівня працівника
2. кількості дітей в класі
3. прожиткового мінімуму
4. тарифного розряду
5. лімітної довідки

112. Витрати бюджетів на фінансування інвестиційної та інноваційної діяльності — це:

1. видатки розвитку
2. субвенції
3. видатки на розширене відтворення
4. поточні видатки

113. Закон Про Державний бюджет України приймається:

1. Кабінетом Міністрів України
2. Міністерством фінансів України
3. Адміністрацією Президента України
4. Верховною Радою України

114. Нецільова безвідплатна допомога, що видається місцевому бюджету у випадку перевищення видатків над доходами:

1. субвенція
2. податковий кредит
3. дотація
4. субсидія

115. Основними документами для формування бюджетної тактики є:

1. Бюджетна резолюція
2. Бюджетний кодекс
3. Податковий кодекс
4. Закон України про Державний бюджет
5. Зведений баланс фінансових ресурсів України

116. Зміни до державного бюджету, який набув чинності вносяться:

1. Міністерством фінансів України;
2. Державним казначейством України;
3. Верховною Радою України;
4. Національним банком України.

117. Бюджет держави виконує функцію:

1. перерозподілу національного доходу;
2. перерозподілу амортизаційних відрахувань;
3. перерозподілу трудових ресурсів;
4. розподілу цільових державних фондів.

118. Комплекс спеціально розроблених і законодавчо закріплених у державі форм і методів створення й використання фінансових ресурсів для регулювання економічних і соціальних процесів – це:

1. бюджетна політика;
2. бюджетна система;
3. бюджетний механізм;
4. бюджетна модель.

119. Функціональна класифікація видатків бюджету характеризує:

1. поділ видатків за програмно-цільовою ознакою;
2. поділ видатків за загальнодержавними функціями;
3. поділ видатків за розпорядниками бюджетних коштів;
4. поділ видатків за предметно-цільовими ознаками.

120. Відомча класифікація видатків бюджету характеризує:

1. поділ видатків за програмно-цільовою ознакою;
2. поділ видатків за загальнодержавними завданнями;
3. поділ видатків за відомствами;
4. поділ видатків за предметно-цільовими ознаками.

121. Які є види бюджетів?

1. державний бюджет і місцеві бюджети;
2. центральні та місцеві бюджети;
3. централізовані та децентралізовані бюджети;
4. державний бюджет, регіональні та місцеві бюджети

122. До міжбюджетних трансфертів не належить:

1. кошти, що передаються до Державного бюджету України та місцевих бюджетів;
2. кредитування;
3. дотація вирівнювання;
4. субвенція.

123. Субвенція – це:

1. матеріальна допомога вирівнювання дохідної спроможності місцевих бюджетів;
2. цільова фінансова допомога, що передбачає пайову участь у фінансуванні;

3. безповоротне виділення коштів місцевим бюджетам з метою їх збалансування;
4. безповоротна допомога з галузевих фондів бюджетам місцевого самоврядування на фінансування потреб соціального захисту населення або інвестиційних програм.

124. Базова дотація, субвенції та реверсна дотація це:

1. форми бюджетного фінансування;
2. інструменти бюджетного резервування;
3. види субсидій;
4. складові міжбюджетних трансфертів.

Задачі до вивчення дисципліни «Бюджетна система»

Задача 1. За рік до міського бюджету надійшло:

- власні надходження бюджетних установ – 1350 тис. грн.;
- стабілізаційна дотація – 2800 тис. грн.;
- базова дотація – 9800 тис. грн.;
- цільові та добровільні внески підприємств, установ й організацій до фонду охорони навколишнього природного середовища – 550 тис. грн.;
- місцеві податки і збори – 5570 тис. грн.;
- штрафні санкції за порушення законодавства про патентування – 90 тис. грн.;
- надходження до цільових фондів – 180 тис. грн.;
- адміністративні штрафи – 1050 тис. грн.;
- повернення кредитів, наданих з місцевих бюджетів індивідуальним сільським забудовникам – 4400 тис. грн.;
- концесійні платежі щодо об'єктів комунальної власності – 25 тис. грн.;
- плата за надані в оренду водні об'єкти – 900 тис. грн.;
- кошти від реалізації безхазяйного майна – 3150 тис. грн.

Визначити обсяг доходів загального фонду та надходжень спеціального фонду міського бюджету.

Задача 2. Визначити загальний обсяг витрат бюджету розвитку м. Луцька у 2019 році за наступними даними:

- придбання автомобілів швидкої медичної допомоги – 5400 тис. грн.;
- внески органів місцевого самоврядування до статутного капіталу суб'єктів господарювання – 10140 тис. грн.;
- обслуговування зовнішнього боргу – 11900 тис. грн.
- погашення місцевого боргу – 20700 тис. грн.;
- придбання шкільних автобусів – 5490 тис. грн.;
- виплата заробітної плати працівників закладу освіти – 2300 тис. грн.
- компенсаційні виплати за пільговий проїзд окремих категорій громадян – 2960 тис. грн.;
- капітальні трансферти іншим місцевим бюджетам – 1740 тис. грн.
- додаткові виплати населенню на покриття витрат з оплати житлово-комунальних послуг – 7980 тис. грн.

Задача 3. За рік до обласного бюджету надійшло:

- адміністративні штрафи – 7100 тис. грн.;
- плата за державну реєстрацію – 630 тис. грн.;
- податок на прибуток підприємств комунальної власності – 14700 тис. грн.;
- плата за надані в оренду ставки – 500 тис. грн.;

- концесійні платежі щодо об'єктів комунальної власності – 19000 тис. грн.;
- рентна плата за спеціальне використання лісових ресурсів – 440 тис. грн.;
- податок на доходи фізичних осіб – 7 462,5 тис. грн.;
- штрафні санкції за порушення законодавства про патентування – 560 тис. грн.;
- податок на прибуток – 4900 тис. грн.

Обчислити суму доходів загального та спеціального фонду обласного бюджету

Задача 4. За рік до міського бюджету надійшло:

–

Обчислити суму доходів загального фонду та спеціального фондів міського бюджету.

Задача 5. Платниками, зареєстрованими на території села, сплачено протягом дня до бюджету податки та інші обов'язкові платежі в таких сумах:

- плата за землю – 6000 грн.;
- податок на доходи фізичних осіб – 3700 грн.;
- єдиний податок – 625 грн.;
- державне мито – 950 грн.;
- плата за ліцензії на певні види господарської діяльності – 4800 грн.;
- збір за припакування транспортних засобів – 2405 грн.

Визначити, який обсяг місцевих податків та зборів зараховано протягом дня до сільського бюджету?

Задача 6. Розрахувати видатки сільради і рознести їх за відповідними кодами:

- Папки – 40 штук
- Ручки - 10 штук
- Папір – 18 пачок
- Віник – 1 штука

Відро пластмасове – 2 штуки

Електричні лампочки – 20 штук

Ліміт на телефонні розмови (85 грн. міські розмови і 90 грн. міжміські розмови); є один телефон.

Один раз протягом року проводиться дезинфекція приміщень – 120 грн.

Один раз на рік треба перевезти 15 тонн вугілля (перевезення однієї тонни вугілля - 9 грн.)

Витрати на поточний ремонт будівлі сільради – 400 грн. за рік.

Задача 7. Розрахувати видатки ПТУ і рознести їх за кодами:

Папір – 20 пачок

Ручки - 50 штук

Віник – 10 штук

Відро металеве – 3 штуки

Електричні лампочки – 200 штук

Оренда приміщення спортзалу на 10 місяців площею 1000 кв. м (1 кв. м - 9,5 грн. за місяць)

5 телефонів, місячний ліміт на телефонні розмови - 85 грн. міські розмови і 90 грн. міжміські розмови (на кожен телефон)

Видатки на ремонт принтера – 300 грн. на рік

Два рази протягом року проводиться дезинфекція приміщень – по 220 грн.

Два рази на рік треба перевезти обмундирування і м'який інвентар (за один раз - 200 грн.)

Задача 8. Розрахувати видатки школи і рознести їх за кодами:

Папір –16 пачок

Папки - 60

Ручки - 30 штук

Віник –4 штуки

Відро пластмасове – 4 штуки

Електричні лампочки – 40 штук

Оренда приміщення спортзалу на 9 місяців площею 1000 кв. м (1 кв. м - 9,5 грн. за місяць)

3 телефони, місячний ліміт на телефонні розмови - 85 грн. міські розмови і 90 грн. міжміські розмови

Два рази протягом року проводиться дезинфекція приміщень – по 200 грн.

Один раз на рік треба перевезти книги і м'який інвентар (200 грн.)

Представницькі витрати на проведення обласної олімпіади з історії – 1000 грн.

Поточний ремонт будівлі школи – 1000 грн.

Задача 9. Розрахувати видатки бібліотеки і рознести їх за кодами:

Папір –9 пачок

Ручки - 20 штук

Віник –2 штуки

Відро пластмасове – 2 штуки

Електричні лампочки – 20 штук

Оренда приміщення в сільраді на 12 місяців для книгосховища площею 50 кв. м (1 кв. м -9,5 грн. за місяць)

1 телефон, місячний ліміт на телефонні розмови - 45 грн. місцеві розмови і 80 грн. міжміські розмови

Два рази протягом року проводиться дезинфекція приміщень – по 200 грн.

Два рази на рік треба перевезти книги (100 грн. за один раз)
Видатки на ремонт ксерокса – 100 грн. на рік
Поточний ремонт будівлі бібліотеки – 300 грн.

Задача 10. Розрахувати видатки відділення фінансової інспекції по коду 2250, якщо відомі наступні дані: за попередній рік працівники направлялися у відрядження:

- по району – 50 разів
- на один день до Луцька – 40 разів
- на два дні до Львова – 25 разів
- на три дні до Києва – 8 разів.

Нормативи добових і за проживання – відповідно до існуючих норм.
Проїзд автобусом чи поїздом – відповідно до цін на квитки на день виконання задачі.

Задача 11. Розрахувати видатки і рознести їх за кодами, якщо відомі наступні дані:

- витрати на забезпечення газом їдальні не повинні перевищувати 2000 грн. за місяць
- витрати на теплопостачання не повинні перевищувати 10000 грн. за місяць
- (опалювальний сезон – 6 місяців)
- витрати на водопостачання і водовідведення дорівнюють 6 грн. на одного учня за рік; на 1.01 планового року кількість учнів складе 700, а на 1.09 планового року їх кількість зменшиться на 30 учнів
- витрати на електроенергію розрахувати самостійно, якщо відомо, що площа приміщень школи складає 10000 кв. м, а витрати електроенергії на освітлення 1 кв. м. дорівнює 40 квт/год на місяць; вартість електроенергії взяти за нормами на день вирішення задачі.

Задача 12. Розрахувати видатки дитячого садку і рознести їх за кодами, якщо відомі наступні ліміти:

- витрати електроенергії не повинні перевищувати 300 квт/год. за місяць (вартість 1квт/год. взяти на день виконання задачі)
- витрати на гарячу воду не повинні перевищувати 8950 грн. за місяць
- витрати на холодну воду не повинні перевищувати 8000 грн. за місяць
- витрати на теплопостачання не повинні перевищувати 6000 грн. за місяць (опалювальний сезон – з 15.10 поточного року до 15.04 наступного року)
- витрати на забезпечення газом не повинні перевищувати 5000 грн. за рік
- вивіз сміття здійснюватиметься 1 раз на тиждень; вартість одного вивозу – 480 грн.

Задача 13. Підрахувати видатки обласної податкової адміністрації на поточний і капітальний ремонт та інші видатки і розписати їх за відповідними кодами.

Необхідно провести ремонт даху, замінивши 100 кв. метрів покрівлі з шиферу.

Потрібно вставити 10 вікон і замінити 20 дверей.

Потрібно пофарбувати підлогу площею 500 кв. метрів.

Потрібно побілити стіни площею 900 кв. метрів.

Потрібно замінити 15 замків у дверях.

Потрібно відремонтувати комп'ютер (200 грн. на ремонт).

Потрібно вставити новий картридж для принтера.

Нормативи витрат у відповідності до норм і цін на момент виконання задачі.

Задача 14. Підрахувати витрати обласної наукової бібліотеки і розписати їх за відповідними кодами, якщо відомо:

Необхідно провести ремонт даху, замінивши 60 кв. метрів шиферу.

Потрібно вставити 20 вікон.

Потрібно замінити 10 дверей.

Потрібно замінити 10 замків у дверях.

Потрібно купити 2-а нових комп'ютери.

Потрібно купити 1 принтер.

Потрібно купити 1 акумулятор для легкового автомобіля.

Нормативи витрат у відповідності до норм і цін на момент виконання задачі. Робота здійснюється за договором з будівельною організацією

Задача 14. Підрахувати витрати міськради і розписати їх за відповідними кодами, якщо відомо:

Потрібно купити один комп'ютер і один принтер.

Потрібно побілити стіни площею 200 кв. метрів.

Потрібно пофарбувати підлогу площею 100 кв. метрів.

Потрібно вставити 5 вікон.

Потрібно замінити 5 замків у дверях.

Нормативи витрат – за нормами і цінами на момент виконання задачі.

Задача 15. Підрахувати витрати обласного фінансового управління і розписати їх за відповідними кодами, якщо відомо:

Необхідно провести ремонт даху, замінивши 60 кв. метрів шиферу.

Потрібно вставити 20 вікон.

Потрібно замінити 10 дверей.

Потрібно замінити 10 замків у дверях.

Потрібно купити 2-а нових комп'ютери.

Потрібно купити 1 принтер.

Потрібно купити 1 акумулятор для легкового автомобіля.

Нормативи витрат у відповідності до норм і цін на момент виконання задачі.

Задача 16. Підрахувати витрати обласного фінансового управління і розписати їх за відповідними кодами, потрібно:

- провести ремонт даху, замінивши 66 кв. метрів шиферу;
- вставити 22 вікон;
- замінити 12 дверей;
- замінити 14 замків у дверях;
- купити 2-а нових комп'ютери;
- купити 1 принтер;
- купити 1 акумулятор для легкового автомобіля;

Нормативи витрат у відповідності до норм і цін на момент виконання задачі.

Задача 17. Підрахувати витрати міської бібліотеки і розписати їх за відповідними кодами, потрібно:

- купити один комп'ютер;
- побілити стіни площею 250 кв. метрів;
- пофарбувати підлогу площею 120 кв. метрів;
- вставити 2 вікно;
- замінити 3 замки у дверях;

Нормативи витрат – за нормами і цінами на момент виконання задачі. Роботи виконуються за договором з будівельною організацією.

Задача 18. Підрахувати витрати міськради і розписати їх за відповідними кодами, якщо потрібно:

- придбати один комп'ютер, один принтер, сканер;
- побілити стіни площею 1500 кв. метрів;
- пофарбувати підлогу площею 2000 кв. метрів;
- вставити 10 вікон (склопакети);
- замінити 8 замки у дверях;

Нормативи витрат – за нормами і цінами на момент виконання задачі.

Задача 19. Підрахувати видатки обласної лікарні на поточний і капітальний ремонт і розписати їх за відповідними кодами.

В хірургічному відділенні необхідно побілити стіни загальною площею 600 кв. метрів і пофарбувати підлогу площею 660 метрів. У дитячому відділенні необхідно замінити всі двері (20) і вікна (9). У поліклініці необхідно замінити 10 замків у дверях, заправити картридж ксерокса, провести огляд принтера.

Нормативи витрат – у відповідності до норм і цін на момент виконання задачі.

У склад обласної лікарні входить і поліклініка

Задача 20. Визначити середньорічний контингент учнів, середньорічну кількість класів і кількість ставок для планування фонду зарплати по міській школі на підставі нижчеподаних даних.

За станом на 1 січня у школі була така кількість класів та учнів:

Показники	Класи										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Кількість класів	3	2	2	3	3	2	2	3	3	2	1
Кількість учнів	110	74	68	98	96	80	70	84	90	60	25
	3	3								2	
	80	110								55	

З 1 вересня очікується:

- а) випуск учнів: з 9 класів - 90 учнів; з 11 класів - 25 учнів;
- б) прийом: в І класи - 80 учнів; в 9 класи - 55 учнів.

Згідно з навчальним планом визначена така кількість годин на тиждень:

- 1-4 класи - 24 год.;
- 5-9 класи - 36 год.;
- 10-11 класи - 32 год.

Задача 21. Визначити число учнів і кількість класів на 1 січня і на 1 вересня планового року; середньорічне число учнів і кількість класів по групах класів, використовуючи дані таблиці:

Показники	Класи										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Кількість класів	6	5	5	4	3	3	3	3	3	2	2
Число учнів	181	170	160	145	109	105	100	100	89	64	59

Планується прийняти в перші класи 236 осіб. З 1-го вересня передбачається прийом до 4-х класів з найближчих початкових шкіл 46 осіб. Усі учні 4-х класів переводяться у 5-і. Прийом до 10-х класів намічається в розмірі 80% контингенту учнів 9-х класів.

Задача 22. На основі виписки із тарифікаційного списку школи розрахувати по групах класів (I-IV, V-IX, X-XI):

- кількість педагогічних ставок на групу класів
- місячну зарплату вчителів
- середній розмір витрат за перевірку зошитів на 1 ставку

Група класів	Кількість годин занять в тиждень	Зарплата в місяць (грн)	Доплата за перевірку зошитів (грн)
I-IV	263	28581	3320
V-IX	784	104258	9184

X-XI	295	39586	3729
------	-----	-------	------

Задача 23. Визначити число учнів і кількість класів на 1 січня і на 1 вересня планового року; середньорічне число учнів і кількість класів по групах класів, використовуючи дані таблиці:

Показники	Класи								
	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Кількість класів	3	3	3	3	5	5	5	5	4
Число учнів	94	94	92	91	138	142	146	142	123

Планується прийняти в перші класи 120 осіб (з 1.09.). Учні 4-х класів у повному складі переводяться в 5-ті.

Задача 24. Визначити число учнів і кількість класів на 1 січня і на 1 вересня планового року; середньорічне число учнів і кількість класів по групах класів, використовуючи дані таблиці:

1. Кількість класів і число учнів у них на 1 січня планового року по міській середній школі

Показники	Класи										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Кількість класів	7	6	6	5	5	5	6	6	5	5	3
Число учнів	08	81	65	49	48	51	77	69	58	39	6

2. Дані про випуск і прийом учнів на плановий рік:

План випуску		План прийому	
Класи	Кількість осіб	Класи	Кількість осіб
3 4-х	149	До 1- х	241
3 9-х	158	До 5-х	149
3 11-х	86	До 10-х	70% випуску з 9- х класів

Групування і наповнюваність класів прийнята на рівні 30 осіб у класі.

Задача 25. Розрахувати видатки вищого навчального закладу ІУ рівня акредитації по коду 2270 і рознести їх за підкодами, якщо відомі наступні дані:

- витрати на забезпечення газом їдальні не повинні перевищувати 1250 грн. за місяць
- витрати на теплопостачання за попередні два роки складали в середньому 6000 грн. за місяць (опалювальний сезон – 6 місяців)
- витрати на водопостачання і водовідведення дорівнюють 1,50 грн. на одного студента за рік; на 1.01 планового року кількість студентів стаціонару складе 1800, а заочного відділення – 1450; а на 1.09 планового року кількість студентів стаціонару зменшиться на 180 осіб, а кількість заочників зросте на 100 осіб
- витрати електроенергії не повинні перевищувати 2500 квт за місяць (вартість 1 квт/год. взяти на день виконання задачі)

- вивіз сміття здійснюватиметься 2 рази на тиждень; вартість одного вивозу – 150 грн.
- ліміт витрат на газопостачання дорівнює 1200 грн. за рік.

Задача 26. Розрахувати штати професорсько-викладацького складу ВНЗ на кожному факультеті, якщо відомі такі дані:

– кількість студентів стаціонару на 1.01 і на 1.09 планового року відповідно становить: історичний факультет – 400 і 500; економічний факультет – 1000 і 900; педагогічний факультет – 1200 і 1300; математичний факультет – 300 і 200.

– кількість студентів заочного відділення на 1.01 і на 1.09 планового року відповідно становить: історичний факультет – 300 і 320; економічний факультет – 400 і 450; педагогічний факультет – 800 і 820; математичний факультет – 250 і 260.

– нормативи чисельності студентів на 1 посаду викладача дорівнюють: історичний факультет – 15; економічний факультет – 13, педагогічний факультет – 14; математичний факультет – 11.

Задача 27. Розрахувати видатки за кодом 2120 і за кожним державним цільовим фондом у ВНЗ, якщо відомі наступні дані:

- кількість професорів на 1.01 планового року становитиме 40, а на 1.09 – 41; середня заробітна плата професора – 10030 грн. за місяць
- кількість доцентів на 1.01 планового року становитиме 300, а на 1.09 – 320; середня заробітна плата доцента – 9860 грн. за місяць
- кількість старших викладачів, кандидатів наук на 1.01 планового року становитиме 100, а на 1.09 – 110; середня заробітна плата старшого викладача, кандидата наук – 6287 грн. за місяць
- кількість асистентів на 1.01 планового року становитиме 80, а на 1.09 – 85; середня заробітна плата асистента – 5201 грн. за місяць.

Кількість адміністративно-обслуговуючого персоналу – 610, їх середня зарплата – 5723 грн.

Задача 28. Розрахувати видатки ВНЗ за кодами 2110, 2120, якщо відомі наступні дані:

– кількість професорсько-викладацького складу на 1.01 планового року становитиме 840, а на 1.09 – 825; середня заробітна плата становитиме 10900 грн. за місяць

– кількість адміністративно-обслуговуючого персоналу на 1.01 планового року становитиме 400, а на 1.09 – 420; середня заробітна плата становитиме 9890 грн. за місяць

– за попередні два роки на оплату лікарняних листків ВНЗ витрачав у середньому за місяць: по професорсько-викладацькому складу – 12000 грн.; по адміністративно-обслуговуючому персоналу – 3995 грн.

Задача 29. Розрахувати видатки ПТУ за кодами 2110, 2120, якщо відомі наступні дані:

- кількість викладацького складу на 1.01 планового року становитиме 120, а на 1.09 – 110; середня заробітна плата становитиме 14600 грн. за місяць
- кількість майстрів виробничого навчання на 1.01 планового року становитиме 60, а на 1.09 – 55; середня заробітна плата становитиме 12880 грн. за місяць
- кількість адміністративно-обслуговуючого персоналу на 1.01 планового року становитиме 70, а на 1.09 – 65; середня заробітна плата становитиме 5832 грн. за місяць
- за попередні два роки на оплату лікарняних листків ПТУ витрачало у середньому за місяць: по викладацькому складу – 10000 грн.; по майстрам виробничого навчання – 8000 грн.; по адміністративно-обслуговуючому персоналу – 6000 грн.

Фінансування системи охорони здоров'я

Задача 30. Визначити середньорічну кількість ліжок, кількість ліжко-днів, загальну потребу району у ліжковому фонді.

Визначити витрати на опалення, поточний ремонт обладнання, інвентар, поточний ремонт будівель. Розрахувати видатки кошторису. Провести аналіз складу і структури видатків на утримання лікарні

Вихідні дані:

Показники (за станом на 1.01)	Варіанти	
	Лікарня №1	Лікарня №2
Кількість ліжок на 1.01	125	130
Заплановано ввести ліжок	+23	+25
Кількість днів використання ліжок в році	268	277
Середня тривалість перебування хворого на стаціонарі: днів	17	20
Чисельність населення району, осіб	20000	15000
	0	0
Процент госпіталізації	15	18
Кількість посад медперсоналу на 1.01	95	100
Запланований приріст посад медперсоналу з 1.03	9	П
Об'єм приміщень за зовнішнім обміром, м. куб.	8700	9200
Балансова вартість обладнання та інвентаря, тис. грн.	58750	69350

Для розрахунку видатків кошторису необхідно врахувати:

Середня ставка заробітної плати на посаду лікаря на місяць становить 7723 грн.

Видатки на харчування на 1 ліжко-день становлять 15,5 грн.

Видатки на медикаменти на 1 ліжко-день становлять 20,15 грн.

Приміщення лікарень опалюється вугіллям, ціна якого за 1 т дорівнює 10000 грн.

Перевідний коефіцієнт по вугіллю встановлений на рівні 0,76.

Видатки на поточний ремонт будівель становлять 27 тис. грн. 50 коп.

Видатки на канцелярські приладдя, освітлення, прання білизни встановлені в таких розмірах:

по лікарні № 1 - 45 тис. грн.;

по лікарні № 2 - 67 тис. грн.

Ліміт видатків на відрядження встановлений для всіх лікарень у сумі 15 тис. грн. на місяць.

У поточному році передбачається придбати інвентар та обладнання, в тому числі:

Інвентар та обладнання	Лікарня № 1			Лікарня № 2		
	кількість	ціна, грн.	сума, тис. грн.	кількість	ціна, грн.	сума, тис. грн.
Бідони молочні	17	100		18	100	
Тумбочки	34	260		30	260	
Крісла-каталки	4	320		6	320	
Шафа для білизни	8	450		9	450	
Дивани жорсткі	9	600		10	600	
Всього						

Для розрахунку видатків на придбання м'якого інвентарю використовуються такі дані:

М'який інвентар	Лікарня № 1			Лікарня № 2		
	кількість	ціна, грн.	сума, тис. грн.	кількість	ціна, грн.	сума, тис. грн.
Підодіяльники	39	70		41	70	
Наволочки	28	40		32	40	
Рушники	43	30		45	30	
Халати шерстяні	45	170		47	170	
Одіяла теплі	25	240		26	240	

Видатки на капітальний ремонт згідно з дефектними актами становлять:

по лікарні № 1 - 25 тис. грн.;

по лікарні № 2 - 36 тис. грн.

Задача 31. Скласти кошториси лікарень, використовуючи дані нижче-наведених таблиць. Проаналізувати склад і структуру видатків на утримання лікарень.

Вихідні дані: Лікарні не мають права на розширення штатів до рівня минулого року, оскільки передбаченого зростання контингентів у плановому році не буде.

Середня ставка заробітної плати працівника на місяць, розрахована на підставі тарифікаційного списку, має становити по групі лікарів - 7350 грн.; по групі середнього медичного персоналу - 4950 грн.; по групі молодшого

медичного персоналу - 3840 грн.; по групі адміністративно-господарського персоналу - 3010 грн.

Розрахунок фонду зарплати

	Лікарня №1			Лікарня №2		
	Середнє число за станом на рік	Середня ставка на місяць	Фонд з/п на рік	Середнє число за станом на рік	Середня ставка на місяць	Фонд з/п на рік
Лікарі	26	8350		200	8350	
СМП	49	5950		110	5950	
ММП	35	4840		90	4840	
АГП	58	4010		95	4010	
Всього						

У зв'язку зі збереженням оперативіо-мережєвих показників лікарень на рівні поточного року видатки на електроенергію в плановому році не мають перевищувати рівня, врахованого у ко шторисі поточного року.

У плановому році працівники лікарень отримують від районної державної адміністрації житлові будинки, що в 2 рази зменшують видатки порівняно з поточним роком за оплатою безкоштовно наданих квартир і комунальних послуг.

тис. грн.

Показники	Розраховано лікарнею №1	Розраховано лікарнею №2
Опалення	370	375
Освітлення	150	155
Видатки по оплаті комунальних послуг		
Безкоштовне надання квартир і комунальних послуг	270	275
Заробітна плата нештатного персоналу	110	115
Всього		
Кількість ліжок у лікарнях	80	90
Кількість днів функціонування ліжка на рік	330	335

Видатки на харчування на 1 ліжко-день становлять 18,5 грн.

Видатки на медикаменти на 1 ліжко-день становлять 17,15 грн.

У список обладнання, інвентарю, які необхідно придбати, вміщено:

по лікарні № 1-15 столів для їдальні за ціною 430 грн. за шт.; 2 килими за ціною 750 грн. за шт.;

по лікарні № 2-2 операційних столи за ціною 3150 грн. за шт.; 17 ліжок за ціною 1120 гри. за шт.

Кожна лікарня передбачає у плановому році придбати м'який інвентар на 25000 грн.

Задача 32. Розрахувати річний фонд заробітної плати вчителів відповідно до таких даних:

Показники	Класи		
	1-4	5-9	10-11
А) По міській школі			
1. Кількість класів:			
а) на 1 січня	5	15	12
б) на 1 вересня	6	14	12
2. Кількість навчальних ставок на 1 клас за тарифікацією	1	1,9	2,2
3. Середньомісячна ставка ЗП вчителя за тарифікацією, грн.	10220	11240	12260
Б) По сільській школі:			
1) Кількість класів:			
а) на 1 січня	6	12	4
б) на 1 вересня	8	12	5
2) Кількість навчальних ставок на 1 клас за тарифікацією	1	1,8	2,2
Середньомісячна ставка ЗП вчителя за тарифікацією, грн.	9820	11220	12250

Задача 33. Визначити загальну суму видатків школи на харчування учнів, в яких продовжений режим денного навчання, використавши такі дані: Кількість учнів, які переведені на продовжений режим денного навчання, за станом на:

а) 1 січня-280; б) 1 вересня - 295.

Ціна харчування 1 учня на день 15,8 грн. Кількість днів харчування на рік - 210.

За рішенням міської ради від оплати за харчування звільняються:

повністю - 15% учнів;

на 50%- 10% учнів;

на 25%-8% учнів.

Задача 34. У місті обласного підпорядкування 150000 жителів. Кількість хворих, направлених протягом року на лікування, становить 15000 осіб. При використанні ліжка 320 днів на рік і тривалістю перебування протягом 16 днів оборот ліжка становить 20 днів. Розрахувати загальну потребу у ліжковому фонді міста.

Задача 35. Визначити середньорічну кількість ліжок і кількість ліжко- днів на основі таких даних:

Показники	Відділення лікарні		
	дитяче	хірургія	онкологія
1. Кількість лікарняних ліжок:			
а) на початок року	45	50	60
б) на кінець року	60	65	80
2. Кількість днів використання ліжка на рік	310	290	315

Задача 36. Скласти кошториси лікарень. Проаналізувати склад і структуру видатків на утримання лікарень.

Код	Найменування затрат	Розраховано установою на плановий рік	
		Лікарня № 1	Лікарня № 2
	Оплата праці працівників бюджетних установ		
	Нарахування на заробітну плату		
	Придбання предметів постачання і матеріалів, оплата послуг та інші видатки, всього, з них: медикаменти та перев'язувальні матеріали продукти харчування		
	Видатки на відрядження		
	Матеріали, інвентар, будівництво, капітальний ремонт та заходи спеціального призначення, що мають загальнодержавне значення		
	Оплата комунальних послуг та енергоносіїв		
	Капітальні видатки		
	Всього		

Вихідні дані:

Лікарні не мають права на розширення штагів до рівня минулого року, оскільки передбаченого зростання контингентів у плановому році не буде.

Середня ставка заробітної плати працівника на місяць, розрахована на підставі тарифікаційного списку, має становити по групах: лікарів - 8350 грн.; середнього медичного персоналу - 5550 грн.; молодшого медичного персоналу - 4600 грн.; адміністративно господарського персоналу – 4600 грн.

Розрахунок фонду заробітної плати

Найменування посади	Лікарня № 1			Лікарня № 2		
	Середнє число за станом на рік	Середня ставка на місяць, грн .	Фонд з/п на рік	Середнє число за станом на рік	Середня ставка на місяць, грн.	Фонд з/п на рік
Лікарі	28			27		
СМП	59			51		
ММП	36			39		
АГП	68			51		

Всього					-	
---------------	--	--	--	--	---	--

у зв'язку із збереженням оперативно-мережевих показників лікарень на рівні поточного року видатки на електроенергію у плановому році не мають перевищувати рівня, врахованого у кошторисі поточного року.

У плановому році працівники лікарень отримують від районної державної адміністрації житлові будинки, що в 2 рази зменшує видатки порівняно з поточним роком з оплати безкоштовно наданих квартир і комунальних послуг.

Видатки на медикаменти і перев'язувальні матеріали на I ліжко-день у плановому році становитимуть 18,15 грн.

Показники	Лікарня № 1	Лікарня № 2
Кількість ліжок у лікарнях	64	72
Кількість днів функціонування ліжка на рік	330	335

Для забезпечення лікарень продуктами харчування необхідно передбачити видатки на харчування з розрахунку 8,5 грн. на ліжко-день.

У список обладнання та інвентарю, які необхідно придбати, вміщено:

- ✓ по лікарні № 1-12 столів для їдальні за ціною 830 грн. за шт.; 3 килими за ціною 650 грн. за шт.;
- ✓ по лікарні № 2-3 операційних столів за ціною 3150 грн. за шт.; 17 ліжок за ціною 520 грн. за шт.

Кожна лікарня передбачає у плановому році придбати м'який інвентар відповідно на 74000 грн.

Задача 37. Скласти кошториси школи. Проаналізувати склад і структуру видатків на утримання школи.

Вихідні дані:

Школа не має права на розширення штатів до рівня минулого року, оскільки не передбачається у плановому році збільшення кількості класів та педагогічних ставок.

Середня ставка заробітної плати працівника на місяць, розрахована на підставі тарифікаційного списку, має становити по групі вчителів - 8168 грн., по групі адміністративно-господарського персоналу - 4950 грн.

Видатки на харчування дітей-сиріт - 14,95 грн.

У зв'язку зі збереженням оперативно-мережевих показників школи на рівні поточного року видатки на електроенергію в плановому році не мають перевищувати рівня, врахованого у кошторисі поточного року. Приміщення школи опалюється вугіллям, ціна якого за 1 т - 880 грн. Об'єм приміщення за зовнішнім обміром - 9700 куб. м.

Перевідний коефіцієнт по вугіллю становить 0,76.

Розрахунок фонду заробітної плати грн.

Найменування посад	Середнє число станок на рік	Середня ставка на місяць	Фонд з/п на рік
--------------------	-----------------------------	--------------------------	-----------------

Вчителі	94	8168	
АГП	26	4950	
Всього			

Розрахунок оплати комунальних послуг та енергоносіїв

Показники	Розраховано на рік, грн.
Опалення	53000
Освітлення	25000
Заробітна плата штатного персоналу	17000
Інші видатки	26000
Всього	9

Задача 38. Обчислити середньорічну кількість учнів і кількість класів по групах класів і по школі загалом, використовуючи при цьому дані таблиці.

Використовуючи дані навчального плану, обчислити кількість педагогічних ставок по школі.

Обчислити річний фонд заробітної плати вчителів відповідно до даних.

Вихідні дані:

Таблиця

Класи	К-сть на 1 січня		К-сть на 1 вересня	
	учнів	класів	учнів	класів
1	105	3	112	4
2	108	3	101	3
3	146	4	151	5
4	-			
<i>Разом по 1-4 класах</i>	<i>359</i>	<i>10</i>	<i>364</i>	<i>12</i>
5	109	3	121	5
6	135	4	130	4
7	137	4	141	5
8	120	4	131	5
9	92	3	98	4
<i>Разом по 5-9 класах</i>	<i>593</i>	<i>18</i>	<i>621</i>	<i>33</i>
10	77	3	80	3
11	57	2	61	2
<i>Разом по 10-11 класах</i>	<i>134</i>	<i>5</i>	<i>141</i>	<i>5</i>
<i>Всього по школі</i>	<i>1086</i>	<i>33</i>	<i>1126</i>	<i>40</i>

У новому навчальному році у перший клас передбачається прийняти 105 учнів. Після закінчення 9 класу планується вибуття 7 учнів з різних причин.

Показник»	Варіанти	
	I	II
Кількість педагогічних ставок за тарифікацією по групах класів		
I-IV	6	10
V-IX	12	20
X-XI	8	14
Середня ставка на місяць по групах класів		
I-IV	396	384

У-ІХ	423	425
Х-ХІ	465	466
Середньорічна кількість класів		
І-ІV	6,5	12
У-ІХ	10	16
Х-ХІ	6	12
Доплата за класне керівництво, перевірку зошитів та інші види педагогічної роботи, всього (грн.)	8000	9800
Заробітна плата адміністративно-господарського персоналу (грн.)	24000	27000
Фонд матеріального заохочення (в % до фонду заробітної плати)	4	6
Виплати по тимчасовій втраті працездатності (грн.)	2,000	5,000
Вихідна допомога при звільненні (гри.)	1,500	-
Одноразова допомога при народженні дитини	Визначити	Визначити
• кількість дітей	2	3
• розмір допомоги	За нормами	За нормами
Допомога матерям на дітей віком до 10 років (учням до 18 років):	Визначити	Визначити
• кількість дітей	10	12
• розмір допомоги	За діючими нормами	За діючими нормами
Видатки па відрядження (грн.)	1500	2600
Тарифи відрахувань на рівні діючих нормативів		

Задача 39. Необхідно визначити суми витрат на оплату праці, нарахування на заробітну плату і стипендії по кошторису академії, зокрема:

Визначити середньорічну кількість посад професорсько-викладацького складу академії.

Визначити середню місячну ставку професорсько-викладацького складу.

Розрахувати річний фонд заробітної плати професорсько- викладацького складу.

Визначити розмір страхових внесків на соціальне страхування.

Визначити середньорічну кількість студентів, які навчаються на денному відділенні академії.

Розрахувати суму бюджетних асигнувань на виплату стипендій студентам академії на рік.

Показники	Варіанти	
	І	ІІ
Кількість посад проесорсько-викладацького складу на початок року :		
• професор	37	45
• доцент	250	283
• ст. викладач	120	109
• викладач (асисгент)	203	240
Кількість посад професорсько-викладацького складу на початок року:		

• професор	40	46
• доцент	248	285
• ст. викладач	119	114
• викладач (асистент)	203	231
Місячні ставки професорсько-викладацького складу, грн.		
• професор	10000	10000
• доцент	7064	7064
• ст. викладач	6600	6600
• викладач (асистент]	5810	5810
Тариф страхових внесків на соціальне страхування	За діючими нормами	
Кількість студентів на початок року	6400	6850
Прийнято з 1 вересня	1200	1300
Випущено з 1 липня	1170	1200
Відраховано студентів	69	55
Поновлено студентів	40	28
Забезпечено стипендіями студентів за рахунок коштів бюдже ту	70.0	73.0
Середні витрати по стипендіях за місяць на стипендіата за рахунок коштів бюджету, грн.	930,0	930,0

Задача 40. Розрахувати видатки за кодами 2110 і 2120 кошторису міської бібліотеки, якщо відомі наступні дані.

На 1.01. планового року бібліотека нараховує 60 тисяч одиниць збереження (книги, журнали, газети тощо) і, відповідно, 10 посад бібліотекарів.

З 1.09. планового року кількість одиниць збереження планується збільшити до 66 тисяч, і, відповідно, збільшити штат бібліотеки.

Середньомісячна зарплата бібліотекарів складає 6270 грн.; штат обслуговуючого персоналу нараховує три посади, а середньомісячна зарплата всього обслуговуючого персоналу складає 4200 грн.

Задача 41. Розрахувати видатки за кодами 2110 і 2120 кошторису міської бібліотеки, якщо відомі наступні дані.

На 1.01. планового року бібліотека нараховує 90 тисяч одиниць збереження (книги, журнали, газети тощо) і, відповідно, 10 посад бібліотекарів.

З 1.09. планового року кількість одиниць збереження планується збільшити до 89 тисяч, і, відповідно, збільшити штат бібліотеки.

Середньомісячна зарплата бібліотекаря складає 4380 грн.; штат обслуговуючого персоналу нараховує три посади, а середньомісячна зарплата всього обслуговуючого персоналу складає 4200 грн.

Задача 42. Розрахувати видатки за кодами 2110 і 2120 кошторису міської бібліотеки, якщо відомі наступні дані.

На 1.01. планового року бібліотека нараховує 85 тисяч одиниць збереження (книги, журнали, газети тощо) і, відповідно, 15 посад бібліотекарів.

1.09. планового року кількість одиниць збереження планується збільшити до 99 тисяч, і, відповідно, збільшити штат бібліотеки.

Середньомісячна зарплата бібліотекарів складає 6680 грн.; штат обслуговуючого персоналу нараховує три посади, а середньомісячна зарплата всього обслуговуючого персоналу складає 4200 грн. з 1.09. планового року планується скоротити 1 посаду обслуговуючого персоналу.

Приклади розв'язків задач

Приклад 1. На основі виписки із тарифікаційного списку школи розрахувати по групах класів (I-IV, V-IX, X-XI):

кількість педагогічних ставок на групу класів

місячну зарплату вчителів

середній розмір витрат за перевірку зошитів на 1 ставку

Група класів	Кількість годин занять в тиждень	Зарплата в місяць (грн.)	Доплата за перевірку зошитів (грн.)
I-IV	263	28581	3320
V-IX	784	104258	9184
X-XI	295	39586	3729

Розв'язок задачі	
Кількість педагогічних ставок: Норма (I-IV – 18 год., V - XI - 18 год.)	I-IV класи $263/18=14,61$ ставок
	V-IX класи $784/18=43,56$ ставок
	X-XI класи $295/18=16,39$ ставки
Місячна заробітна плата вчителів	I-IV класи $28581/14,61=1956,26$ грн.
	V-IX класи $104258/43,56=2393,43$ грн.
	X-XI класи $39586/16,39=2415,25$ грн.
Середній розмір витрат за перевірку зошитів на 1 ставку	I-IV класи $3320/14,61=227,24$ грн.
	V-IX класи $9184/43,56=210,84$ грн.
	X-XI класи $3729/16,39=227,52$ грн.

Приклад 2. Скласти відповідні розрахунки до кошторису міської лікарні на основі таких показників:

середньорічної кількості ліжок та ліжко-днів в розрізі відділень лікарні;

суми видатків на медикаменти в розрізі відділень та всього по лікарні.

Вихідні дані:

Відділення	Кількість ліжок		Дата введення нових ліжок	Кількість днів функціонування одного ліжка в році	Норми видатків медикаментів на 1 ліжко-день (грн.)
	На початок року	На кінець року			

Терапевтичне	80	110	1.09	310	5,35
Хірургічне	60	80	1.07	300	4,40
Гінекологічне	40	40	-	280	5,90

Розв'язок задачі

Середньорічна кількість ліжок:	Терапевтичне	$80+30*4/12=90$
	Хірургічне	$60+20*6/12=70$
	Гінекологічне	$= 40$
Кількість ліжко-днів:	Терапевтичне	$90*310=27900$
	Хірургічне	$70*300=21000$
	Гінекологічне	$40*280= 11200$
Видатки на медикаменти по відділеннях:	Терапевтичне	$27900*5,35= 149265$
	Хірургічне	$21000*4,4= 92400$
	Гінекологічне	$11200*5,9= 66080$
Разом видатки лікарні на медикаменти : 307745 грн		

Приклад 3. Розрахувати видатки на харчування, на придбання медикаментів і перев'язувальних матеріалів у міській дитячій лікарні.

Вихідні дані:

- в міській дитячій лікарні на плановий рік передбачається 315 ліжок.
- число днів функціонування одного ліжка в році – 320
- число амбулаторних відвідувань - 8400
- норма видатків на харчування – 6,98 грн. на один ліжко-день.
- видатки на харчування матерів, які знаходяться в лікарні з немовлятами – 5680 грн. рік.
- середні норми видатків на придбання медикаментів і перев'язувальних матеріалів – 5,75 грн. на один ліжко-день і 2,45 грн. – на одне амбулаторне відвідування.

Розв'язок задачі

Визначаємо кількість ліжко-днів у лікарні:	$315*320=100800$ л/дні
Визначаємо видатки на харчування:	$100800 *6,98=703584+5680= 709264$ грн.
Визначаємо видатки на придбання медикаментів і перев'язувальних матеріалів:	$100800*5,75+8400*2,45= 579600+20580=600180$ грн.

Приклад 4. Розрахувати надходження податку на доходи фізичних осіб до бюджетів різних рівнів.

Вихідні дані:

Місячний фонд нарахованої заробітної плати працівників (зменшений на суму єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та податкової соціальної пільги) ПП «Тартак», місцезнаходження якого зареєстровано у місті Ківерці (місто районного значення) Волинської області, становить 2500 тис. грн.

Розв'язок задачі

Визначаємо обсяг податку на доходи фізичних осіб, який необхідно розділити між бюджетами відповідно до норм Бюджетного кодексу:

Згідно з нормами Бюджетного кодексу України надходження податку на доходи фізичних осіб підлягає зарахуванню до бюджетів у обсягах:

- ✓ до Державного бюджету: 15% ;
- ✓ до районного бюджету : 60%;
- ✓ до обласного бюджету Волинської області

Приклад 5. Визначити видатки на харчування та придбання медикаментів і перев'язувальних матеріалів по кошторису лікарні на основі таких даних:

- ✓ на початку року в лікарні функціонувало:
- ✓ в терапевтичному відділенні – 150 ліжок
- ✓ в хірургічному – 30 ліжок
- ✓ в інфекційному – 20 ліжок
- ✓ в дитячому – 40 ліжок.
- ✓ у зв'язку з проведенням капітального ремонту з 1 квітня по 31 серпня не буде функціонувати 45 ліжок в терапевтичному відділенні і 10 ліжок – в дитячому відділенні.

кількість днів функціонування одного ліжка в році становить відповідно: 330, 335, 325, 315.

норми видатків на медикаменти і перев'язувальні матеріали на 1 ліжко-день відповідно становлять 5,35 грн., 6,36 грн., 6,20 грн., 5,85 грн.

Норми видатків на харчування на 1 ліжко-день – 3,97 грн., 4,02 грн., 4,48 грн., 4,15 грн.

Розв'язок задачі

Середньорічна кількість ліжок: Терапевтичне $150 - 45 * 5 / 12 = 131$ Хірургічне 30 Інфекційне 20 Дитяче $40 - 10 * 5 / 12 = 36$	Видатки на медикаменти Терапевтичне $131 * 330 * 5,35 = 231280,5$ грн. Хірургічне $30 * 335 * 6,36 = 63918$ грн. Інфекційне $20 * 325 * 6,20 = 40300$ грн. Дитяче $36 * 315 * 5,85 = 66339$ грн.
Видатки на харчування Терапевтичне $131 * 330 * 3,97 = 171623,1$ грн. Хірургічне $30 * 335 * 4,02 = 40401$ грн. Інфекційне $20 * 325 * 4,48 = 29120$ грн. Дитяче $36 * 315 * 4,15 = 47061$ грн. Разом видатків на харчування: 288205,1 грн.	Разом видатків на медикаменти: 401837,5 грн.

Приклад 5. Визначити річний обсяг видатків на заробітну плату у школі на основі таких даних:

Виписка із тарифікаційного списку школи

Група класів	Кількість класів на 1.01. планового року	Кількість класів на 1.09. планового року	Кількість педагогічних ставок на 1 клас	Середня зарплата на місяць на 1 ставку, грн
I-IV	5	4	1	7670
V-IX	6	5	1,1	8720

X-XI	4	3	1,2	7742
------	---	---	-----	------

Річні видатки на заробітну плату адміністративно-господарського персоналу школи – 119500 грн.

Розв'язок задачі

Видатки на заробітну плату:

К сер (I-IV) = $5 \cdot 8/12 + 4 \cdot 4/12 = 5$ класів * 1 = 5 ставок * 7670 = ? грн.

К сер (V-IX) = $6 \cdot 8/12 + 5 \cdot 4/12 = 6$ класів * 1,1 = 6,6 ставки * 8720 = ? грн.

К сер (X-XI) = $4 \cdot 8/12 + 3 \cdot 4/12 = 4$ класи * 1,2 = 4,8 ставки * 7742 = ? грн.

Річний обсяг видатків на заробітну плату педагогічного персоналу ?

Річний обсяг видатків на заробітну плату у школі: ?

Приклад 6. Розрахувати загальну потребу у ліжковому фонді закладів охорони здоров'я міста обласного значення.

Вихідні дані:

У місті проживає 80000 жителів. Рівень госпіталізації хворого населення, направленою протягом року на лікування, становить 10%. Прогнозована зайнятість лікарняного ліжка становить 320 днів на рік. Середня тривалість перебування хворого на ліжку – 16 днів.

Розв'язок

Визначаємо оборот 1 лікарняного ліжка на рік:

$320 \text{ днів} / 16 \text{ днів} = 20 \text{ хворих}$

Визначаємо потребу міста у ліжковому фонді:

$$\frac{80000 \text{ жителів} \cdot 10\%}{100 \cdot 20 \text{ хворих}} = 400 \text{ ліжок}$$

Приклад 7. Приватне підприємство організовує та проводить діяльність із забезпечення паркування транспортних засобів на майданчиках для платного паркування. Площі земельних ділянок на території м. Луцьк, відведені для цієї мети, становлять 2000 кв. м. (у т.ч. площа під місцями для безоплатного паркування інвалідів – 204 кв. м) та 2600 кв. м. (у т.ч. площа під місцями для безоплатного паркування інвалідів – 258 кв. м)

Визначити суму збору за місця для паркування транспортних засобів, що підлягає до сплати у першому кварталі 2012 року (кількість днів провадження діяльності ПП у I кварталі – 91 день), якщо міською радою встановлено ставку даного платежу в розмірі 0,1% від мінімальної заробітної плати.

Вказати до складової якого бюджету зараховується цей збір.

Розв'язок до задачі

Визначаємо податкове зобов'язання зі сплати збору за місця для паркування транспортних засобів:

$((2000 \text{ кв. м} - 204 \text{ кв. м}) + (2600 \text{ кв. м} - 258 \text{ кв. м})) \times 91 \text{ день} \times 1073 \text{ грн.}$
 $(\text{мінімальна заробітна плата на 1.01.2012 р.}) \times 0,1\% = 404046,73 \text{ грн.}$

Словник термінів

Базова дотація – трансферт, що надається з державного бюджету місцевим бюджетам для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій.

Боргове зобов'язання – зобов'язання позичальника перед кредитором за кредитом (позикою), що виникло внаслідок випуску і розміщення боргових цінних паперів та/або укладання кредитних договорів.

Бюджет – план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду.

Бюджети місцевого самоврядування – бюджети територіальних громад сіл, їх об'єднань, селищ, міст (у тому числі районів у містах), бюджети об'єднаних територіальних громад.

Бюджети об'єднаних територіальних громад – бюджети об'єднаних територіальних громад, створених згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, а також бюджети об'єднаних територіальних громад, визнаних Кабінетом Міністрів України спроможними в порядку, встановленому законом.

Бюджетна класифікація – єдине систематизоване згрупування доходів, видатків, кредитування, фінансування бюджету, боргу відповідно до законодавства України та міжнародних стандартів.

Бюджетна програма – сукупність заходів, спрямованих на досягнення єдиної мети, завдань та очікуваного результату, визначення та реалізацію яких здійснює розпорядник бюджетних коштів відповідно до покладених на нього функцій;

Бюджетна система України – сукупність державного бюджету та місцевих бюджетів, побудована з урахуванням економічних відносин, державного і адміністративно-територіальних устроїв і врегульована нормами права.

Бюджетне асигнування – повноваження розпорядника бюджетних коштів, надане відповідно до бюджетного призначення, на взяття бюджетного зобов'язання та здійснення платежів, яке має кількісні, часові та цільові обмеження.

Бюджетне зобов'язання – будь-яке здійснене відповідно до бюджетного асигнування розміщення замовлення, укладення договору, придбання товару, послуги чи здійснення інших аналогічних операцій протягом бюджетного періоду, згідно з якими необхідно здійснити платежі протягом цього ж періоду або у майбутньому.

Бюджетне зобов'язання за державними деривативами – бюджетне зобов'язання, згідно з яким необхідно здійснити видатки на виплати за державними деривативами відповідно до умов їх розміщення протягом поточного бюджетного періоду та/або в майбутніх.

Бюджетне призначення – повноваження головного розпорядника бюджетних коштів, надане цим Кодексом, законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет), яке має кількісні, часові і цільові обмеження та дозволяє надавати бюджетні асигнування.

Бюджетний запит – документ, підготовлений головним розпорядником бюджетних коштів, що містить пропозиції з відповідним обґрунтуванням щодо обсягу бюджетних коштів, необхідних для його діяльності на наступні бюджетні періоди.

Бюджетний процес – регламентований бюджетним законодавством процес складання, розгляду, затвердження, виконання бюджетів, звітування про їх виконання, а також контролю за дотриманням бюджетного законодавства.

Бюджетні кошти (кошти бюджету) – належні відповідно до законодавства надходження бюджету та витрати бюджету.

Бюджетне субсидіювання – це виділення коштів із бюджету вищого рівня бюджетам нижчого рівня.

Бюджетний механізм – сукупність способів і форм організації бюджетних відносин, специфічних методів мобілізації і використання бюджетних ресурсів. У його складі створюється набір фінансових інструментів, що впливають на різні аспекти суспільного розвитку.

Бюджетні установи – органи державної влади, органи місцевого самоврядування, а також організації, створені ними у встановленому порядку, що повністю утримуються за рахунок відповідно державного бюджету чи місцевого бюджету. Бюджетні установи є неприбутковими.

Видатки бюджету – кошти, спрямовані на здійснення програм та заходів, передбачених відповідним бюджетом. До видатків бюджету не належать: погашення боргу; надання кредитів з бюджету; розміщення бюджетних коштів на депозитах; придбання цінних паперів; повернення надміру сплачених до бюджету сум податків і зборів та інших доходів бюджету, проведення їх бюджетного відшкодування; компенсація частини суми штрафних (фінансових) санкцій, що перераховується покупцям (споживачам) за рахунок штрафних (фінансових) санкцій, застосованих органами, що контролюють справляння надходжень бюджету, за наслідками проведеної перевірки за зверненням або скаргою покупця (споживача) про порушення платником податків установленого порядку проведення розрахункових операцій.

Витрати бюджету – видатки бюджету, надання кредитів з бюджету, погашення боргу та розміщення бюджетних коштів на депозитах, придбання цінних паперів.

Власні надходження бюджетних установ – кошти, отримані в установленому порядку бюджетними установами як плата за надання послуг, виконання робіт, гранти, дарунки та благодійні внески, а також кошти від реалізації в установленому порядку продукції чи майна та іншої діяльності.

Відомча класифікація – перелік головних розпорядників бюджетних коштів, а також відповідальних виконавців у системі головних розпорядників.

Використовується для ведення Державним казначейством України та місцевими фінансовими органами реєстру усіх розпорядників бюджетних коштів і дозволяє чітко розподілити відповідальність за виконання програм.

Гарантійне зобов'язання – зобов'язання гаранта повністю або частково виконати боргові зобов'язання суб'єкта господарювання - резидента України перед кредитором у разі невиконання таким суб'єктом його зобов'язань за кредитом (позикою), залученим під державну чи місцеву гарантію.

Гарантований територіальною громадою міста борг – загальна сума боргових зобов'язань суб'єктів господарювання – резидентів України щодо повернення отриманих та непогашених станом на звітну дату кредитів (позик), виконання яких забезпечено місцевими гарантіями.

Гарантований державою борг – загальна сума боргових зобов'язань суб'єктів господарювання - резидентів України щодо повернення отриманих та непогашених станом на звітну дату кредитів (позик), виконання яких забезпечено державними гарантіями.

Головні розпорядники бюджетних коштів – бюджетні установи в особі їх керівників, які відповідно Кодексу отримують повноваження шляхом встановлення бюджетних призначень.

Державне запозичення – операції, пов'язані з отриманням державою кредитів (позик) на умовах повернення, платності та строковості з метою фінансування державного бюджету.

Державний борг – загальна сума боргових зобов'язань держави з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок державного запозичення.

Державний інвестиційний проект - інвестиційний проект, що реалізується шляхом державного інвестування в об'єкти державної власності з використанням державних капітальних вкладень та/або кредитів (позик), залучених державою або під державні гарантії.

Державні капітальні вкладення – капітальні видатки державного бюджету (надання кредитів з державного бюджету), що спрямовуються на створення (придбання), реконструкцію, технічне переоснащення основних засобів державної власності, очікуваний строк корисної експлуатації яких перевищує один рік.

Дефіцит бюджету – перевищення видатків бюджету над його доходами (з урахуванням різниці між наданням кредитів з бюджету та поверненням кредитів до бюджету).

Довгострокове зобов'язання за енергосервісом – зобов'язання за енергосервісним договором розпорядника бюджетних коштів, в оперативному управлінні або господарському віданні якого знаходиться об'єкт, щодо якого здійснюється закупівля енергосервісу, відповідно до якого необхідно здійснити платежі протягом майбутніх та/або поточного бюджетних періодів у межах суми скорочення видатків на оплату комунальних послуг та енергоносіїв (порівняно з видатками, які були б здійснені за відсутності енергосервісу).

Доходи бюджету – податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ).

Єдиний казначейський рахунок – рахунок, відкритий центральному органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері казначейського обслуговування бюджетних коштів (далі - Казначейство України), у Національному банку України для обліку коштів та здійснення розрахунків у системі електронних платежів Національного банку України, на якому консолідуються кошти державного та місцевих бюджетів, фондів загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування та кошти інших клієнтів, які відповідно до законодавства знаходяться на казначейському обслуговуванні.

Закон про Державний бюджет України – закон, який затверджує Державний бюджет України та містить положення щодо забезпечення його виконання протягом бюджетного періоду.

Залишок бюджетних коштів – обсяг коштів відповідного бюджету, розпорядників та одержувачів бюджетних коштів цього бюджету на кінець звітного періоду.

Інвестиційний проект – комплекс заходів, визначених на основі національної системи цінностей і завдань інноваційного розвитку економіки та спрямованих на розвиток окремих галузей, секторів економіки, виробництв, регіонів, виконання яких здійснюється з використанням коштів державного та/або місцевих бюджетів чи шляхом надання державних та/або місцевих гарантій.

Квазіфіскальні операції – операції органів державної влади і місцевого самоврядування, Національного банку України, фондів загальнообов'язкового державного соціального і пенсійного страхування, суб'єктів господарювання державного і комунального секторів економіки, що не відображаються у показниках бюджету, але можуть призвести до зменшення надходжень бюджету та/або потребувати додаткових витрат бюджету в майбутньому.

Кошторис – основний плановий фінансовий документ бюджетної установи, яким на бюджетний період встановлюються повноваження щодо отримання надходжень і розподіл бюджетних асигнувань на взяття бюджетних зобов'язань та здійснення платежів для виконання бюджетною установою своїх функцій та досягнення результатів, визначених відповідно до бюджетних призначень.

Кредитування бюджету – операції з надання коштів з бюджету на умовах повернення, платності та строковості, внаслідок чого виникають зобов'язання перед бюджетом (надання кредитів з бюджету), та операції з повернення таких коштів до бюджету (повернення кредитів до бюджету). Для цілей цього Кодексу до кредитів з бюджету також належать бюджетні позички та фінансова допомога з бюджету на поворотній основі.

Міжбюджетні трансферти – кошти, які безоплатно і безповоротно передаються з одного бюджету до іншого.

Місцеве запозичення – операції з отримання до бюджету Автономної Республіки Крим чи міського бюджету кредитів (позик) на умовах повернення, платності та строковості з метою фінансування бюджету Автономної Республіки Крим чи міського бюджету;

Міцеві бюджети – бюджет Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети та бюджети місцевого самоврядування.

Міцевий борг – загальна сума боргових зобов'язань Автономної Республіки Крим чи територіальної громади міста з повернення отриманих та непогашених кредитів (позик) станом на звітну дату, що виникають внаслідок місцевого запозичення.

Міцевий фінансовий орган – установа, що відповідно до законодавства України здійснює функції з складання, виконання місцевих бюджетів, контролю за витрачанням коштів розпорядниками бюджетних коштів, а також інші функції, пов'язані з управлінням коштами місцевого бюджету. Для цілей цього Кодексу орган виконавчої влади Автономної Республіки Крим з питань фінансів віднесено до місцевих фінансових органів. Сільський, селищний, міський (міста районного значення) голова забезпечує виконання функцій місцевого фінансового органу, якщо такий орган не створено згідно із законом.

Надходження бюджету – доходи бюджету, повернення кредитів до бюджету, кошти від державних (місцевих) запозичень, кошти від приватизації державного майна (щодо державного бюджету), повернення бюджетних коштів з депозитів, надходження внаслідок продажу/пред'явлення цінних паперів.

Обслуговування державного (місцевого) боргу – операції щодо здійснення плати за користування кредитом (позикою), сплати комісій, штрафів та інших платежів, пов'язаних з управлінням державним (міцевим) боргом. До таких операцій не належить погашення державного (місцевого) боргу.

Одержувач бюджетних коштів – суб'єкт господарювання, громадська чи інша організація, яка не має статусу бюджетної установи, уповноважена розпорядником бюджетних коштів на здійснення заходів, передбачених бюджетною програмою, та отримує на їх виконання кошти бюджету.

Органи, що контролюють справляння надходжень бюджету – органи державної влади, а також органи місцевого самоврядування, уповноважені здійснювати контроль за правильністю та своєчасністю справляння податків і зборів, інших надходжень бюджету.

Паспорт бюджетної програми – документ, що визначає мету, завдання, напрями використання бюджетних коштів, відповідальних виконавців, результативні показники та інші характеристики бюджетної програми відповідно до бюджетного призначення, встановленого законом про Державний бюджет України (рішенням про місцевий бюджет).

Платіж – виконання бюджетних, боргових, гарантійних чи податкових зобов'язань, що виникли в поточному або попередніх бюджетних періодах.

Погашення державного (місцевого) боргу – операції з повернення позичальником кредитів (позик) відповідно до умов кредитних договорів та/або випуску боргових цінних паперів.

Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі – метод управління бюджетними коштами для досягнення конкретних результатів за рахунок коштів бюджету із застосуванням оцінки ефективності використання бюджетних коштів на всіх стадіях бюджетного процесу.

Проект бюджету – проект плану формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, що здійснюються органами державної влади (органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування) протягом бюджетного періоду, який є невід'ємною частиною проекту закону про Державний бюджет України (проекту рішення про місцевий бюджет).

Профіцит бюджету – перевищення доходів бюджету над його видатками (з урахуванням різниці між поверненням кредитів до бюджету та наданням кредитів з бюджету).

Реверсна дотація – кошти, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій

Рішення про місцевий бюджет – нормативно-правовий акт відповідної місцевої ради, виданий в установленому порядку, що затверджує місцевий бюджет та визначає повноваження відповідно місцевої державної адміністрації або виконавчого органу місцевого самоврядування здійснювати виконання місцевого бюджету протягом бюджетного періоду.

Розпис бюджету – документ, в якому встановлюється розподіл доходів, фінансування бюджету, повернення кредитів до бюджету, бюджетних асигнувань головним розпорядникам бюджетних коштів за певними періодами року відповідно до бюджетної класифікації.

Розпорядник бюджетних коштів – бюджетна установа в особі її керівника, уповноважена на отримання бюджетних асигнувань, взяття бюджетних зобов'язань, довгострокових зобов'язань за енергосервісом та здійснення витрат бюджету;

Субвенції – міжбюджетні трансферти для використання на певну мету в порядку, визначеному органом, який прийняв рішення про надання субвенції.

Трансферти – кошти, одержані від інших органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, інших держав або міжнародних організацій на безоплатній та безповоротній основі.

Тимчасово вільні кошти єдиного казначейського рахунку та валютних рахунків бюджету – обсяг коштів, що обліковуються на рахунках у Казначействі України, отримані як надходження бюджетів, відволікання яких не призведе до втрати платоспроможності бюджетів (спроможність своєчасно і в повному обсязі здійснювати платежі та розраховуватися за всіма зобов'язаннями) та виникнення заборгованості протягом періоду, на який

передбачається розміщення таких коштів на депозитах або шляхом придбання державних цінних паперів і спрямування на покриття тимчасових касових розривів місцевих бюджетів та Пенсійного фонду України з подальшим їх поверненням до кінця поточного бюджетного періоду.

Управління бюджетними коштами – сукупність дій учасника бюджетного процесу відповідно до його повноважень, пов'язаних з формуванням та використанням бюджетних коштів, здійсненням контролю за дотриманням бюджетного законодавства, які спрямовані на досягнення цілей, завдань і конкретних результатів своєї діяльності та забезпечення ефективного, результативного і цільового використання бюджетних коштів.

Управління державним (місцевим) боргом – сукупність дій, пов'язаних із здійсненням запозичень, обслуговуванням і погашенням державного (місцевого) боргу, інших правочинів з державним (місцевим) боргом, що спрямовані на досягнення збалансованості бюджету та оптимізацію боргового навантаження;

Фінансовий норматив бюджетної забезпеченості – гарантований державою в межах наявних бюджетних коштів рівень фінансового забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно Радою міністрів Автономної Республіки Крим, місцевими державними адміністраціями, виконавчими органами місцевого самоврядування, що використовується для визначення обсягу міжбюджетних трансфертів.

Фінансування бюджету – надходження та витрати бюджету, пов'язані із зміною обсягу боргу, обсягів депозитів і цінних паперів, кошти від приватизації державного майна (щодо державного бюджету), зміна залишків бюджетних коштів, які використовуються для покриття дефіциту бюджету або визначення профіциту бюджету.

Список рекомендованої літератури, нормативних документів та електронних видань

1. Артус М.М., Хижа Н. М. Бюджетна система України : навч. посібн. К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2005. 220 с.
2. Борисенко О., Підгорна А. Програмно-цільовий метод бюджетного планування та перспективи його використання в Україні. Вісник Київського інституту бізнесу та технологій. 2015. № 2. С. 7 – 8.
3. Бюджетна система : підручник/ на ред. С.І.Юрія, В.Г. Демянишина, О.П.Кириленко. Тернопіль : ТНЕУ. 2013. 624с.
4. Бюджетна система : навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. – 2-ге вид., перероб. і доп. / В. М. Опарін, В. І. Малько, С. Я. Кондратюк, Г. Б. Коломієць. К.: КНЕУ, 2004. С. 42 -67.
5. Бюджетний кодекс України від 08.07.2010 № 2456-VI URL: <http://pravo.in.ua/lib.html#rz2456>.
6. Бюджетна складова реалізації домінантних напрямів суспільного розвитку: Монографія / Л.В. Лисяк, О.В. Гриценко, С.В. Качула, К.М. Роменська та ін.; за наук. ред. д.е.н., проф. Л.В.Лисяк. Дніпропетровськ: ДДФА, 2015.396 с.
7. Вишневська Н.В. Місцеві бюджети: стан та перспективи //Проблеми розвитку фінансової системи України та шляхи їх вирішення: монографія / за аг. ред. д-ра екон. наук, проф. М.І. Карліна. Луцьк : Вежа друк, 2014. С.77-98.
8. Вишневська Н. В. Пріоритети бюджетної політики на місцевому рівні / Вісник Терноп. нац. екон. ун-ту. 2011. № 1. С. 68–77. (0,6 друк. арк.).
9. Вишневська Н. В. Особливості проведення реформування місцевих бюджетів // Фінансова система України : зб. наук. праць. Серія “Економіка”. Острог : Нац. ун-т “Острозька академія”, 2011. Вип. 18. С. 12–18.
10. Вишневська Н. В. Податкові надходження місцевих бюджетів //Фінансова система України. Наукові записки НУ “Острозька академія”, Серія “Економіка”, випуск 16. Острог: НУ “Острозька академія”, 2011. С. 437- 449.
11. Голинська О.В. Добровільне об’єднання територіальних громад: чинники спротиву, об’єктивні позиції та переваги / Актуальні проблеми державного управління: зб.наук. пр. ОРІДУ: спецвипуск до 20-річчя ОРІДУ НАДУ при Президентові України / [голов.ред.М.М. Іжа].Вип. 3 (63). Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2015.– С.98-105
12. Голинська О.В. Зміна управлінського погляду на бюджет через призму застосування програмно-цільового методу // Актуальні проблеми державного управління: зб. наук. пр. ОРІДУ / [голов. ред. М. М. Іжа]. Одеса, 2013. Вип. 4 (56). С. 45–48
13. Голинська О.В. Механізми державного управління бюджетами через інструменти програмно-цільового методу: [монографія] / Голинська О.В., Одеса: ВМВ, 2013. 272 с.
14. Гончаренко О.В. Міжбюджетні відносини на місцевому рівні в Україні: монографія. К.: Алерта, 2013. 222 с.

15. Європейська хартія місцевого самоврядування, м. Страсбург, 15 жовтня 1985 року URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_036
16. Кравченко В. І. Місцеві фінанси України : навч. посіб. / В. І. Кравченко. К.: Т-во „Знання”, КОО, 1999. 487 с.
17. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження КМУ від 01.04.2014 № 333- р) URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/33301/04>
18. Корень Н. В. Міжбюджетні відносини в умовах бюджетної децентралізації в Україні // Статистика України. 2016. № 1. С. 27 – 33.
19. Крисоватий А. І. Т.Л.Томнюк Адміністрування податків в Україні : організація та напрямки трансформації : моногр. / А. І.Крисоватий,– Тернопіль : ВПЦ, «Економічна думка ТНЕУ», 2012. 212 с.
20. Крупка М. І., Замасло О. Т. Роль податку з доходів фізичних осіб у формуванні фінансових ресурсів України // Становлення доктрини фінансової системи України : моногр. / за ред. С. І. Юрія, О. М. Десятнюк. – Тернопіль : Екон. думка, 2008. 192 с.
21. Радчук О. Чи бути в Бюджеті-2015 децентралізації? URL: <http://www.slovoidilo.ua/articles/6675/2014-12-30/byt-li-v-byudzhete-2015-decentralizacii.html>
22. Місцеві фінанси: підручник / [за ред. О.П.Кириленко]. К.: Знання, 2006. 677 с.
23. Муніципальні фінанси: навч. посіб. / За ред. д.е.н., проф. О.П. Кириленко. Тернопіль: Астон, 2015. 360 с
24. Маркович Г. Програмно-цільовий метод у бюджетному процесі: аспекти застосування // Бюджетна бухгалтерія. 2016. № 34 (ел. р.). С. 12 – 24.
25. Луніна І. О. Міжбюджетна відносини в Україні: концептуальні підходи до реформування// Економіка України. 2002. № 5. С. 10-16.
26. Пасічник Ю. В. Бюджетна система України: навч. посібн. К.: Знання-Прес, 2006. 607 с.
27. Плєскач В. Конопацька Н. Зарубіжний досвід застосування середньострокового бюджетного планування// *Банківська справа*. 2016. № 2 (ел. р.). С. 3 – 18.
28. План заходів з реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні: Розпорядження КМУ № 591- р від 18.06.2014 URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5911806>
29. Проць Н. В. Кліматична політика держави та фінансовий механізм її реалізації //Кліматичні фінанси : кол. моногр. / М. І. Карлін, Н. В. Проць, І. О. Цимбалюк та [ін] ; за заг. ред. докт. економ. наук, проф.. М. І. Карліна. Луцьк: Вежа-Друк, 2017. 200 с.
30. Проць Н.В. Формування податкових надходжень місцевих бюджетів в контексті бюджетної децентралізації // *Фінансовий простір*. 2015. № 1(17). (ел. р.). С. 221-227.
31. Проць Н.В. Територіальні фінансові ресурси Західного прикордонного регіону України : історія, сьогодення, перспективи : кол.

монографія / За ред. проф. Карліна М. І. / Міжбюджетні відносини та їх роль у забезпеченні фінансової бази органів місцевого самоврядування Західного прикордонного регіону. Луцьк: Вежа-Друк, 2015. 400 с. (С. 178-214).

32. Проць Н. В. Роль загальнодержавних податків та зборів у наповненні місцевих бюджетів // Система місцевих платежів в Україні : теорія, історія, перспективи : / [М.І.Карлін, О.М.Карліна, Л.В.Єлісеєва та ін.] ; за заг. ред. М.І.Карліна, І.О.Цимбалюк. Луцьк : Вежа-Друк, 2017. 188с. С.77-87.

33. Проць Н.В. Бюджетна політика на місцевому рівні задля сталого розвитку // *Формування ринкової економіки в Україні*: [зб. наук. пр.] / Львівський національний університет імені Івана Франка. Львів. 2014. Вип. 31.Ч.2. С.193

34. Проць Н.В. Методичні підходи до оцінювання реалізації бюджетної політики на місцевому рівні // *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. Механізм регулювання регіонального розвитку в Україні : [зб. наук. пр.] / НАН України. Ін-т регіональних досліджень; редкол.: В.С. Кравців (відп. ред.). – Львів, 2014. – Вип. 5(109). – С. 353-363. (0,6 д.а.)

35. Проць Н.В., Гринчишин І.М. Роль міжбюджетних трансфертів у формуванні фінансової бази органів місцевого самоврядування // *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Економічні науки». Вип. 9. 2014. С.195-199.

36. Проць Н.В., Проць В.І. Інституційне середовище реалізації бюджетної політики на місцевому рівні // *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України 2015*. Вип. 3 (113).– С. 49-50.

37. Проць Н.В. Трансформація міжбюджетних відносин в умовах реалізації бюджетної реформи // *Світ фінансів*. 2015. № 1. С. 140-145.

38. Податковий кодекс України: URL: <http://www.sta.gov.ua/doccatalog/document?id=300559>.

39. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України та деяких інших законодавчих актів України: Закон України від 10.02.2015 № 176-VIII URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/176-102>

40. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо податкової реформи: Закон України від 28.12.2014 № 71-VIII. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/718_2812

41. Про внесення змін до Порядку перерахування міжбюджетних трансфертів Постанова Кабінету Міністрів України від 23.01.2015 № 12 URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/12-2015-%D0%BF>

42. Про добровільне об'єднання територіальних громад від 05.02.2015 № 157-VIII. Закон України URL: http://zakon517.rada.gov.ua/laws/show/157_80502

43. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2020 року: Постанова Кабінету Міністрів України від 06.08.2014 р. № 385 URL: <http://zakon.rada.gov.ua>.

44. Про заходи щодо реформування бюджетної політики: Указ Президента України від 31 липня 2014 р. № 621/96. URL: <http://www.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>. 180
45. Про заходи щодо реформування бюджетної політики: Указ Президента України від 31 липня 2014 р. № 621/96. URL: <http://www.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>.
46. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97 ВР . URL.: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.
47. Про місцеві державні адміністрації: Закон України від 09.04.1999 р. № 586 –XIV // ВВР України. 1999. № 20. Ст. 190.
48. Про порядок обслуговування коштів місцевих бюджетів у частині бюджету розвитку та власних надходжень бюджетних установ в установах банків державного сектору [Текст]. Постанова Кабінету Міністрів України від 14.05.2015 р. № 378
49. Про Регламент Верховної Ради України: Закон України // ВВР України. – 2010. - № 14-15, № 16-17. – ст. 133.
50. Про Стратегію сталого розвитку “Україна – 2020: Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/2015 URL.: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5911806>
51. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин: Закон України від 28.12.2014 р. № 79-VIII URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/79-19>
52. Про оплату праці: Закон України від 24.03.95 р. № 108/95-ВР. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/79-19>
53. Про Держбюджет на 2018 рік: Закон України від 07.12.2017 р. № 2246-VIII URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/79-19>
54. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 р. № 889-VIII. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/79-19>
55. Про оплату праці працівників на підставі єдиної тарифної сітки розрядів і коефіцієнтів з оплати праці працівників установ, закладів та організацій окремих галузей бюджетної сфери Постанова КМУ № 1298 від 30.08.2002 р.
56. Про упорядкування структури та умов оплати праці працівників апарату органів виконавчої влади, органів прокуратури, судів та інших органів: Постанова КМУ № 268. від 09.03.2006 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/79-19>
57. Про умови оплати праці робітників, зайнятих обслуговуванням органів виконавчої влади, місцевого самоврядування та їх виконавчих органів, органів прокуратури, судів та інших органів: Наказ Мінпраці № 77 № 77 від 02.10.96 р. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/79-19>
58. Реформа, децентралізація: прикладні аспекти реалізації: навчально-методичний посібник / Авт. кол.: Ю.Б. Молодожен, О.В.

Голинська, О.В. Гуненкова, О.Л. Ковінчук [за заг.ред. С.А. Попова]. Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2015. 84 с.

59. Офіційний сайт Верховної ради України.– URL: www.rada.gov.ua/

60. Офіційний сайт Державної казначейської служби України URL: www.treasury.gov.ua

61. Офіційний сайт Держкомстату України URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

62. Офіційний сайт Кабінету Міністрів України. URL: www.kmu.gov.ua/

63. Офіційний сайт Міністерства фінансів України URL: www.mf.gov.ua/

64. Сайт «Децентралізація влади» URL: decentralization.gov.ua/

65. Сайт газети «Голос України». URL: <http://www.golos.com.ua/article/255545>

66. Сайт Інституту бюджету та соціально-економічних досліджень URL: www.ibser.org.ua

67. Сукач О. М. Закордонний досвід формування бюджетів за програмами // *Формування ринкових відносин в Україні*. 2015. № 3 (ел. р.). С. 198 – 202.

68. Чала Н. Лазоренко Л. Бюджетна система : навч. посіб. / К.: Знання, 2010. 223 с.

69. Чекановський В. П. Світовий досвід реформування бюджетних систем зарубіжних країн та шляхи його впровадження в Україну // *Економіка та держава*. 2015. № 10 (ел. р.). С. 127 – 129.

70. Чуркіна, І. Є. Реформи бюджетної системи ЄС: результати та перспективи // *Економіка та держава*. 2015. № 10 (ел. р.). С. 66 – 69.

ОКРЕМІ ПОЛОЖЕННЯ БЮДЖЕТНОГО КОДЕКСУ

Власні надходження бюджетних установ поділяються на такі групи:

перша група - **надходження від плати за послуги**, що надаються бюджетними установами згідно із законодавством;

друга група - **інші джерела власних надходжень** бюджетних установ.

У складі першої групи виділяються такі підгрупи:

✓ підгрупа 1 - плата за послуги, що надаються бюджетними установами згідно з їх основною діяльністю;

✓ підгрупа 2 - кошти, що отримують бюджетні установи від підприємств, організацій, фізичних осіб та від інших бюджетних установ для виконання цільових заходів, у тому числі заходів з відчуження для суспільних потреб земельних ділянок та розміщених на них інших об'єктів нерухомого майна, що перебувають у приватній власності фізичних або юридичних осіб;

✓ підгрупа 3 - плата за оренду майна бюджетних установ;

✓ підгрупа 4 - надходження бюджетних установ від реалізації в установленому порядку майна (крім нерухомого майна).

У складі другої групи виділяються такі підгрупи:

✓ підгрупа 1 - благодійні внески, гранти та дарунки;

✓ підгрупа 2 - кошти, що отримують бюджетні установи від підприємств, організацій, фізичних осіб та від інших бюджетних установ для виконання цільових заходів;

✓ підгрупа 3 - кошти, що отримують вищі та професійно-технічні навчальні заклади від розміщення на депозитах тимчасово вільних бюджетних коштів, отриманих за надання платних послуг, якщо таким закладам законом надано відповідне право; кошти, що отримують державні і комунальні вищі навчальні заклади, наукові установи та заклади культури як відсотки, нараховані на залишок коштів на поточних рахунках, відкритих у банках державного сектору для розміщення власних надходжень, отриманих як плата за послуги, що надаються ними згідно з основною діяльністю, благодійні внески та гранти;

✓ підгрупа 4 - кошти, отримані від реалізації майнових прав на фільми, вихідні матеріали фільмів та фільмокопій, створені за бюджетні кошти за державним замовленням або на умовах фінансової підтримки.

Власні надходження бюджетних установ використовуються (з урахуванням частини дев'ятої статті 51 цього Кодексу) на:

✓ покриття витрат, пов'язаних з організацією та наданням послуг, що надаються бюджетними установами згідно з їх основною діяльністю (за рахунок надходжень підгрупи 1 першої групи);

✓ організацію додаткової (господарської) діяльності бюджетних установ (за рахунок надходжень підгрупи 2 першої групи);

✓ утримання, облаштування, ремонт та придбання майна бюджетних установ (за рахунок надходжень підгрупи 3 першої групи);

✓ ремонт, модернізацію чи придбання нових необоротних активів та матеріальних цінностей, покриття витрат, пов'язаних з організацією збирання і транспортування відходів і брухту на приймальні пункти (за рахунок надходжень підгрупи 4 першої групи);

✓ господарські потреби бюджетних установ, включаючи оплату комунальних послуг і енергоносіїв (за рахунок надходжень підгруп 2 і 4 першої групи);

✓ організацію основної діяльності бюджетних установ (за рахунок надходжень підгруп 1, 3 і 4 другої групи);

ДЕРЖАВНІ СОЦІАЛЬНІ СТАНДАРТИ ТА ГАРАНТІЇ

Виплати, які здійснюються відповідно до Закону України „Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття”:

	2018 рік			2019 рік		
	з 1 січня	з 1 липня	з 1 грудня	з 1 січня	з 1 липня	з 1 грудня
мінімальна допомога по безробіттю:						
- застрахованим особам, у яких розмір виплат залежить від страхового стажу (у % до ПМ для працездатних осіб)	1440 81,7	1440 78,2	1440 75,0	1630 84,9	1630 81,2	1630 77,5
- особам, виплати яким призначаються без урахування страхового стажу (у % до ПМ для працездатних осіб)	544 30,9	544 29,5	544 28,3	610 31,8	610 30,4	610 29,0
допомога на поховання для безробітних (у % до ПМ на одну особу)	1700 100	1777 100	1853 100	1853 100	1936 100	2027 100

Виплати, які здійснюються відповідно до Закону України „Про загальнообов’язкове державне соціальне страхування” (для застрахованих осіб):

	2018 рік			2019 рік		
	з 1 січня	з 1 липня	з 1 грудня	з 1 січня	з 1 липня	з 1 грудня
допомога на поховання для працюючих та членів їх сімей	4100	4100	4100	4100	4100	4100
(у % до ПМ для працездатних осіб)	232,7	222,7	213,4	213,4	204,3	195,1

Щомісячна адресна допомога внутрішньо переміщеним особам для покриття витрат на проживання, в тому числі на оплату житлово-комунальних послуг (відповідно до постанови КМУ від 01.10.2014 № 505 (зі змінами)) *

	2018 рік			2019 рік		
	з 1 січня	з 1 липня	з 1 грудня	з 1 січня	з 1 липня	з 1 грудня
для працездатних осіб на одну особу (члена сім'ї)	442	442	442	442	442	442
для осіб, які отримують пенсію, дітей, студентів денної форми навчання ЗВО та учнів закладів ПТО, які досягли 18-річного віку (до закінчення закладів освіти, або до 23 років)	884 1000 (з 20.01.2018)	1000	1000	1000	1000	1000
для осіб з інвалідністю I групи та дітей з інвалідністю	1784,9	1865,5	1946,1	1946,1	2033,2	2129,4
для осіб з інвалідністю II групи	1578,9 5	1650,25	1721,55	1721,5	1798,6	1883,7
для осіб з інвалідністю III групи	1373	1435	1497	1497	1564	1638

* Загальний розмір допомоги на сім'ю у 2018 році розраховується як сума розмірів допомоги на кожного члена сім'ї та не може перевищувати 3 000 грн, для сім'ї, до складу якої входять особи з інвалідністю або діти з інвалідністю, - 3 400 грн, для багатодітної сім'ї - 5 000 гривень.

Державна соціальна допомога, яка надається відповідно до законів: „Про державну допомогу сім'ям з дітьми”

	2018 рік			2019 рік		
	з 1 січня	з 1 липня	з 1 грудня	з 1 січня	з 1 липня	з 1 грудня
допомога при народженні дитини: (з липня 2014 р. у фіксованому розмірі відповідно до змін до ЗУ "Про державну допомогу сім'ям з дітьми")	41280	41280	41280	41280	41280	41280
- одноразова виплата на першу дитину	10320	10320	10320	10320	10320	10320
- щомісячна виплата на першу дитину	860	860	860	860	860	860
допомога на дітей одиноким матерям						
до 6 років	1492	1559	1626	1626	1699	1779
(у % до ПМ для дітей віком до 6 років)	100	100	100	100	100	100
від 6 до 18 років	1860	1944	2027	2027	2118	2218
(у % до ПМ для дітей віком від 6 до 18 років)	100	100	100	100	100	100
від 18 до 23 років (за умови навчання)	1762	1841	1921	1921	2007	2102
(у % до ПМ для працездатних осіб)	100	100	100	100	100	100
допомога на дітей, які перебувають під опікою чи піклуванням (макс. розмір):						
до 6 років	2984	3118	3252	3252	3398	3558
(у % до ПМ для дітей віком до 6 років)	200	200	200	200	200	200
від 6 до 18 років	3720	3888	4054	4054	4236	4436
(у % до ПМ для дітей віком від 6 до 18 років)	200	200	200	200	200	200

„Про державну соціальну допомогу малозабезпеченими сім'ям” (Рівень забезпечення прожиткового мінімуму (гарантований мінімум) для визначення допомоги)

	2018 рік			2019 рік		
	з 1 січня	з 1 липня	з 1 грудня	з 1 січня	з 1 липня	з 1 грудня
для працездатних осіб	370,02	386,61	403,41	403,41	421,47	441,42
(у % до ПМ для працездатних осіб)	21,0	21,0	21,0	21,0	21,0	21,0
для осіб, які втратили працездатність, та інвалідів	1373	1435	1497	1497	1564	1638
(у % до ПМ для осіб, які втратили працездатність)	100	100	100	100	100	100
для дітей віком:до 6 років	1268,2	1325,15	1382,1	1382,1	1444,15	1512,15
(у % до ПМ для дітей віком до 6 років)	85	85	85	85	85	85
від 6 до 18 років	1581,0	1652,4	1722,95	1722,95	1800,3	1885,3
(у % до ПМ для дітей віком від 6 до 18 років)	85	85	85	85	85	85
від 18 до 23 років (за умови навчання)	1497,70	1564,85	1632,85	1632,85	1705,95	1786,70
(у % до ПМ для працездатних осіб)	85	85	85	85	85	85

„Про державну соціальну допомогу інвалідам з дитинства та дітям-інвалідам”

Державна соціальна допомога	2018 рік			2019 рік		
	з 1 січня	з 1 липня	з 1 грудня	з 1 січня	з 1 липня	з 1 грудня
Особам з інвалідністю з дитинства I групи з надбавкою на догляд: - підгрупа А	2876,40	2960,40	3074,90	3074,90	3212,80	3364,60
- підгрупа Б	2178,00	2178,00	2245,50	2245,50	2346,00	2457,00
Особам з інвалідністю з дитинства II групи *	1452	1452	1497	1497	1564	1638
Одиноким особам з інвалідністю з дитинства II групи, які за висновком медико-соціальної експертної комісії потребують постійного стороннього догляду з надбавкою на догляд *	1452	1452	1497	1497	1564	1638
Особам з інвалідністю з дитинства III групи *	1452	1452	1497	1497	1564	1638
Одиноким особам з інвалідністю з дитинства III групи, які за висновком медико-соціальної експертної комісії потребують постійного стороннього догляду з надбавкою на догляд *	1452	1452	1497	1497	1564	1638
На дітей з інвалідністю (від 0 до 18 років) *	1452	1452	1497	1497	1564	1638
На дітей з інвалідністю до 6 років з надбавкою на догляд	1762,40	1795,90	1860,90	1860,90	1944,30	2036,10
На дітей з інвалідністю до 6 років з надбавкою на догляд (підгрупа А)	2508,40	2575,40	2673,90	2673,90	2793,80	2925,60
На дітей з інвалідністю від 6 до 18 років з надбавкою на догляд	1946,40	1988,40	2061,40	2061,40	2153,80	2255,60
На дітей з інвалідністю від 6 до 18 років з надбавкою на догляд (підгрупа А)	2876,40	2960,40	3074,90	3074,90	3212,80	3364,60
На дітей з інвалідністю, захворювання яких пов'язане з Чорнобильською катастрофою, без надбавки на догляд	1524,60	1524,60	1571,85	1571,85	1642,20	1719,90
На дітей з інвалідністю, захворювання яких пов'язане з Чорнобильською катастрофою, до 6 років з надбавкою на догляд	2270,60	2304,10	2384,85	2384,85	2491,70	2609,40
На дітей з інвалідністю, захворювання яких пов'язане з Чорнобильською катастрофою, до 6 років з надбавкою на догляд (підгрупа А)	3016,60	3083,60	3197,85	3197,85	3341,20	3498,90
На дітей з інвалідністю, захворювання яких пов'язане з Чорнобильською катастрофою, від 6 до 18 років з надбавкою на догляд	2454,60	2496,60	2585,35	2585,35	2701,20	2828,90
На дітей з інвалідністю, захворювання яких пов'язане з Чорнобильською катастрофою, від 6 до 18 років з надбавкою на догляд (підгрупа А)	3384,60	3468,60	3598,85	3598,85	3760,20	3937,90

„Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю” (Рівень забезпечення прожиткового мінімуму (гарантований мінімум) для визначення допомоги)

	2018 рік			2019 рік		
	з 1 січня	з 1 липня	з 1 грудня	з 1 січня	з 1 липня	з 1 грудня
Особам з інвалідністю I групи, жінкам, яким присвоєно звання "Мати-героїня" *	1452	1452	1497	1497	1564	1638
(у % до ПМ для осіб, які втратили працездатність)	105,8	101,2	100	100	100	100
На одну дитину померлого годувальника	1452	1452	1497	1497	1564	1638
(у % до ПМ для осіб, які втратили працездатність)	105,8	101,2	100	100	100	100
На 2-х дітей померлого годувальника	1742,4	1742,4	1796,4	1796,4	1876,8	1965,6
(у % до ПМ для осіб, які втратили працездатність)	126,9	121,4	120	120	120	120
На 3-х і більше дітей померлого годувальника	2178	2178	2245,5	2245,5	2346	2457
(у % до ПМ для осіб, які втратили працездатність)	158,6	151,8	150	150	150	150
Особам з інвалідністю II групи *	1452	1452	1497	1497	1564	1638
(у % до ПМ для осіб, які втратили працездатність)	105,8	101,2	100	100	100	100
Особам з інвалідністю III групи *	1452	1452	1497	1497	1564	1638
(у % до ПМ для осіб, які втратили працездатність)	105,8	101,2	100	100	100	100
Священнослужителям, церковнослужителям та особам, які протягом не менше 10 років до введення в дію ЗУ «Про свободу совісті та релігійні організації» займали виборні або за призначенням посади у релігійних організаціях *	1373	1435	1497	1497	1564	1638
(у % до ПМ для осіб, які втратили працездатність)	100	100	100	100	100	100
Особам, які досягли віку, встановленого Законом *	1373	1435	1497	1497	1564	1638
(у % до ПМ для осіб, які втратили працездатність)	100	100	100	100	100	100

* Розміри з урахуванням постанови КМУ від 26.03.2008 № 265 (із змінами).

Перелік закладів, посад, розмірів надбавок за тривалість безперервної роботи та порядок їх виплати

Заклади (підрозділи)	Посади	Максимальний розмір надбавок	Порядок виплати надбавок
1. Дільничні лікарні, амбулаторії, у т.ч. лінійні на залізничному транспорті, що розташовані в сільській місцевості, амбулаторії сімейної медицини	Лікарі – незалежно від найменування посади, дільничні медичні сестри, зубні лікарі, медичні сестри загальної практики – сімейної медицини	40 %	Від 3 до 5 років безперервної роботи - 10 %, від 5 до 7 років – 20 % , від 7 до 9 років - 30 %, понад 9 років - 40 % посадового окладу
2. Міські поліклініки (підрозділи), у т.ч. поліклініки центральних районних, районних лікарень сільських районів, центральних районних поліклінік, на які в разі відсутності ЦРЛ покладені їх функції, територіальні медичні об'єднання	Завідувачі терапевтичних, педіатричних відділень та відділень сімейної медицини, лікарі загальної практики, лікарі дільничні терапевти та педіатри територіальних дільниць та дільничні медичні сестри, медичні сестри загальної практики - сімейної медицини	30 %	3 першого року до 3 років (включно) – 10 %, від 3 до 5 років - 20 %, понад 5 років – 30 % посадового окладу
3. Медико-санітарні частини, цехові лікарські дільниці міських (районних) поліклінік (підрозділів)	Завідувачі терапевтичних, педіатричних відділень, лікарі загальної практики, лікарі-терапевти та дільничні медичні сестри цехових лікарських дільниць, медичні сестри загальної практики – сімейної медицини	20 %	Від 3 до 5 років безперервної роботи - 10 %, понад 5 років - 20 % посадового окладу
4. Пункти (відділення) невідкладної медичної допомоги вдома	Лікар-терапевт, лікар-педіатр, фахівці з базовою та неповною вищою медичною освітою, водії санітарних машин	30 %	Від 3 до 5 років - 10 %, від 5 до 7 років - 20 %, понад 7 років - 30 % посадового окладу
5. Територіальні поліклініки, поліклініки на залізничному, водному та повітряному транспорті	Лікарі загальної практики, лікарі-терапевти цехових лікарських дільниць, дільничні медичні сестри цехових лікарських дільниць та загальної практики – сімейної медицини	20 %	Від 3 до 5 років - 10 %, понад 5 років - 20 % посадового окладу
6. Станції (відділення) швидкої медичної допомоги	Старші лікарі, лікарі та фахівці з базовою та неповною вищою медичною освітою виїзних бригад, водії	60 %	Від 3 до 5 років - 20 %, від 5 до 7 років - 40 %, понад 7 років - 60 % посадового окладу

Заклади (підрозділи)	Посади	Максимальний розмір надбавок	Порядок виплати надбавок
	та молодші медичні сестри виїзних бригад		

Склад та розмежування видатків місцевих бюджетів

Видатки, що здійснюються з бюджетів міст республіканського АР Крим та обласного значення, районних бюджетів, бюджетів ОТГ	Видатки що здійснюються з бюджету АР Крим і обласних бюджетів,
<p><u>1) державне управління:</u> а) органи місцевого самоврядування міст республіканського АР Крим і обласного значення;</p> <p>б) органи місцевого самоврядування районного значення;</p> <p>2) освіту:</p> <p>а) дошкільну освіту;</p> <p>б) загальну середню освіту: загальноосвітні навчальні заклади (ЗОНЗ)(у тому числі: ЗОНЗ усіх ступенів, спеціалізовані школи (школи-інтернати) (крім шкіл, визначених у ст. 87 ст. 90 Кодексу), ліцеї (ліцеї-інтернати), гімназії (гімназії-інтернати), колегіуми (крім ЗОНЗ, визначених у п"а¹" п. 2 ст. 90 Кодексу), вечірні (змінні) школи); навчально-виховні комплекси "дошкільний навчальний заклад - ЗОНЗ", "ЗОНЗ - дошкільний навчальний заклад";</p> <p>в) навчальні заклади для громадян, які потребують соціальної допомоги та реабілітації: загальноосвітні школи-інтернати, ЗОНЗ для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дитячі будинки, навчально-реабілітаційні центри (якщо не менше 70 % кількості учнів загальноосвітніх шкіл-інтернатів, ЗОНЗ для дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дитячих будинків, навчально-реабілітаційних центрів припадає на територію відповідного міста чи району), дитячі будинки сімейного типу, прийомні сім'ї та сім'ї патронатних вихователів, інклюзивно-ресурсні центри;</p> <p>г) інші державні освітні програми;</p> <p>г) вищу освіту (на оплату послуг з підготовки фахівців, наукових та науково-педагогічних кадрів у вищих навчальних закладах I - IV рівнів акредитації державної та комунальної власності відповідно до програм соціально-економічного розвитку регіонів);</p> <p>д) позашкільну освіту;</p> <p>е) професійно-технічну освіту - обласних центрів (на оплату послуг з підготовки кадрів на умовах регіонального замовлення у професійно-технічних та інших навчальних закладах державної та/або комунальної власності, які розташовані на території міст);</p> <p>3) охорону здоров'я:</p> <p>а) амбулаторно-поліклінічну та стаціонарну допомогу (лікарні широкого профілю,</p>	<p><u>1) державне управління:</u> а) представницьку і виконавчу владу АР Крим;</p> <p>2) освіту:</p> <p>а) загальну середню освіту для громадян, які потребують соціальної допомоги та реабілітації; а¹) загальну середню освіту: спеціалізовані школи (школи-інтернати) державної власності (крім шкіл, визначених у ст. і 87 Кодексу), а також ЗОНЗ;</p> <p>б) професійно-технічну освіту (на оплату послуг з підготовки кадрів на умовах регіонального замовлення у професійно-технічних та інших навчальних закладах державної та/або комунальної власності (крім закладів, визначених ст. 89 Кодексу);</p> <p>в) вищу освіту (на оплату послуг з підготовки фахівців, наукових та науково-педагогічних кадрів на умовах державного та/або регіонального замовлення у вищих навчальних закладах державної та/або комунальної власності);</p> <p>г) післядипломну освіту (на оплату послуг з підвищення кваліфікації та перепідготовки кадрів на умовах регіонального замовлення); г) позашкільну освіту (заходи і заклади національного, державного, республіканського АР Крим та обласного значення);</p> <p>д) інші державні освітні програми;</p> <p>3) охорону здоров'я:</p> <p>а) консультативну амбулаторно-поліклінічну та стаціонарну допомогу (лікарні республіканського АР Крим та обласного значення, центри екстреної медичної допомоги та медицини катастроф, станції екстреної (швидкої) медичної допомоги);</p> <p>б) спеціалізовану амбулаторно-поліклінічну та стаціонарну допомогу (спеціалізовані лікарні, поліклініки, включаючи стоматологічні, центри, диспансери, госпіталі для ветеранів війни, будинки дитини, станції переливання крові);</p> <p>в) санаторно-курортну допомогу (санаторії для хворих на туберкульоз, санаторії для дітей та підлітків, санаторії</p>

спеціалізовані медико-санітарні частини, пологові будинки, поліклініки і амбулаторії, загальні стоматологічні поліклініки, дільничні лікарні);

а) первинну медичну допомогу (медичні амбулаторії, фельдшерсько-акушерські і фельдшерські пункти, центри первинної медичної (медико-санітарної) допомоги та інші заклади охорони здоров'я, що надають первинну медичну допомогу);

б) програми медико-санітарної освіти (міські та районні центри здоров'я і заходи з санітарної освіти);

в) інші державні програми медичної та санітарної допомоги (територіальні медичні об'єднання, центри медичної статистики, автопідприємства санітарного транспорту, інші програми і заходи);

г) оплату комунальних послуг та енергоносіїв комунальними закладами охорони здоров'я, що надають первинну медичну допомогу, місцеві програми розвитку та підтримки комунальних закладів охорони здоров'я, що надають первинну медичну допомогу, та місцеві програми надання населенню медичних послуг з первинної медичної допомоги населенню;

г) співфінансування оплати медичних послуг, що надаються в рамках програми державних гарантій медичного обслуговування населення, для покриття вартості комунальних послуг та енергоносіїв комунальних закладів охорони здоров'я, які належать відповідним територіальним громадам або є об'єктами права спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст, що перебувають в управлінні районних рад;

д) місцеві програми розвитку та підтримки комунальних закладів охорони здоров'я, які належать відповідним територіальним громадам або є об'єктами права спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст, що перебувають в управлінні районних рад, і місцеві програми надання населенню медичних послуг понад обсяг, передбачений програмою державних гарантій медичного обслуговування населення;

е) місцеві програми громадського здоров'я;

4) соціальний захист та соціальне забезпечення:

а) державні програми соціального забезпечення: притулки для дітей, центри соціально-психологічної реабілітації дітей та соціальні гуртожитки для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (якщо не

медичної реабілітації);

г) інші державні програми медичної та санітарної допомоги (медико-соціальні експертні комісії, бюро судмедекспертизи, центри медичної статистики, територіальні медичні об'єднання, автопідприємства санітарного транспорту та інших); г) співфінансування оплати медичних послуг, що надаються в рамках програми державних гарантій медичного обслуговування населення, для покриття вартості комунальних послуг та енергоносіїв комунальних закладів охорони здоров'я, які є об'єктами права спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст, що перебувають в управлінні обласних рад;

д) регіональні програми розвитку та підтримки комунальних закладів охорони здоров'я, які є об'єктами права спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст, що перебувають в управлінні обласних рад, і регіональні програми надання населенню медичних послуг понад обсяг, передбачений програмою державних гарантій медичного обслуговування населення;

е) регіональні програми громадського здоров'я;

4) соціальний захист та соціальне забезпечення:

а) державні програми соціального захисту та соціального забезпечення: виплати компенсації реабілітованим; дитячі будинки-інтернати; навчання та трудове влаштування осіб з інвалідністю; будинки-інтернати для громадян похилого віку та осіб з інвалідністю; будинки-інтернати для дітей з інвалідністю; центри з нарахування та здійснення соціальних виплат; притулки для дітей, центри соціально-психологічної реабілітації дітей та соціальні гуртожитки для дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (крім відповідних притулків, центрів і гуртожитків, ст. 89 Кодексу); пільгове медичне обслуговування громадян, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи; компенсаційні виплати особам з інвалідністю на бензин (пальне), ремонт, техобслуговування автотранспорту та транспортне обслуговування, а також на встановлення телефонів особам з інвалідністю I і II груп;

менше 70 % кількості дітей, які перебувають у цих закладах, припадає на відповідну); територіальні центри соціального обслуговування (соціальних послуг); центри соціальної реабілітації дітей з інвалідністю; центри професійної реабілітації осіб з інвалідністю, компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги громадянам похилого віку, особам з інвалідністю, дітям з інвалідністю, хворим, які не здатні до самообслуговування і потребують сторонньої допомоги;

б) державні програми соціального захисту: допомога сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям, особам з інвалідністю з дитинства, дітям з інвалідністю, тимчасова державна допомога дітям, допомога по догляду за особами з інвалідністю I чи II групи внаслідок психічного розладу, державна соціальна допомога особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю, державна соціальна допомога на догляд (крім державної соціальної допомоги на догляд особам, зазначеним у пп. 1 - 3 ч.1 ст. 7 ЗУ "Про державну соціальну допомогу особам, які не мають права на пенсію, та особам з інвалідністю"), щомісячна компенсаційна виплата непрацюючій працездатній особі, яка доглядає за особою з інвалідністю I групи, а також за особою, яка досягла 80-річного віку, тимчасова державна соціальна допомога непрацюючій особі, яка досягла загального пенсійного віку, але не набула права на пенсійну виплату; додаткові виплати населенню на покриття витрат з оплати житлово-комунальних послуг (житлові субсидії населенню), пільги окремим категоріям громадян, що надаються: ветеранам війни; особам, на яких поширюється дія Закону України "Про статус ветеранів війни, гарантії їх соціального захисту"; виплата державної соціальної допомоги на дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях, грошового забезпечення батькам-вихователям і прийомним батькам за надання соціальних послуг у дитячих будинках сімейного типу та прийомних сім'ях за принципом "гроші ходять за дитиною"; оплату послуг із здійснення патронату над дитиною та виплату соціальної допомоги на утримання дитини в сім'ї патронатного вихователя;

в) державні програми підтримки будівництва (реконструкції) житла для окремих категорій громадян;

г) районні та міські програми і заходи щодо реалізації державної політики стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї, у тому числі утримання та

відшкодування витрат на поховання учасників бойових дій та осіб з інвалідністю внаслідок війни; центри соціальної реабілітації дітей з інвалідністю, центри професійної реабілітації осіб з інвалідністю;

б) республіканські АР Крим та обласні програми і заходи з реалізації державної політики стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї, в тому числі утримання та програми республіканського АР Крим і обласних центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;

в) інші державні соціальні програми;

5) культуру і мистецтво:

а) державні культурно-освітні програми (національні, державні, республіканські АР Крим та обласні заповідники, бібліотеки, музеї та виставки, включаючи заклади та установи комунальної власності, яким надано статус національних);

б) державні театральні-видовищні програми (включаючи заклади та установи комунальної власності, яким надано статус національних);

в) інші державні культурно-мистецькі програми;

б) фізичну культуру і спорт:

а) програми з розвитку фізичної культури і спорту (утримання та навчально-тренувальна робота дитячо-юнацьких спортивних шкіл усіх типів республіканського АР Крим та обласного значення, шкіл вищої спортивної майстерності, центрів олімпійської підготовки, центрів фізичного здоров'я населення республіканського АР Крим та обласного значення, штатних спортивних команд резервного спорту, заходи з фізичної культури і спорту республіканського АР Крим та обласного значення, включаючи підготовку збірних команд регіону до участі у спортивних змаганнях державного рівня, фінансова підтримка республіканського АР Крим та обласних осередків всеукраїнських громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості і спортивних споруд республіканського та обласного значення);

б) програми з розвитку фізичної культури, спорту, фізкультурно-спортивної реабілітації осіб з інвалідністю (центри

<p>програми районних і міських центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді;</p> <p>5) державні культурно-освітні та театральні-видовищні програми (сільські, селищні та міські палаци і будинки культури, клуби, центри дозвілля, інші клубні заклади та бібліотеки; театри, районні (міські) бібліотеки або централізовані бібліотеки, музеї, виставки, палаци і будинки культури, школи естетичного виховання дітей, включаючи заклади та установи комунальної власності, яким надано статус академічних національних, зоопарки комунальної власності);</p> <p>6) фізичну культуру і спорт: утримання та навчально-тренувальна робота дитячо-юнацьких спортивних шкіл усіх типів (крім шкіл республіканського АР Крим і обласного значення), заходи з фізичної культури і спорту та фінансова підтримка місцевих осередків всеукраїнських громадських організацій фізкультурно-спортивної спрямованості і спортивних споруд місцевого значення.</p>	<p>республіканського та обласного значення з розвитку фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю, ДЮСШ для осіб з інвалідністю усіх типів; проведення заходів з фізкультурно-спортивної реабілітації осіб з інвалідністю, навчально-тренувальних зборів і змагань республіканського та обласного значення з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю, підготовка збірних команд регіону до участі у спортивних змаганнях державного рівня);</p> <p>7) <u>програми природоохоронних заходів місцевого значення</u>, співфінансування (50 %) проектів ліквідації підприємств вугільної і торфодобувної промисловості та витрат на утримання водовідливних комплексів у безпечному режимі, проекти реструктуризації та ліквідації об'єктів підприємств гірничої хімії, підземного видобутку залізної руди, консервації ртутного виробництва, утримання водовідливних комплексів.</p>
<p><u>Видатки місцевих бюджетів, що можуть здійснюватися з усіх місцевих бюджетів</u></p>	
<p>1) місцеву пожежну охорону; 1¹) муніципальні формування з охорони громадського порядку;</p> <p>2) органи місцевого самоврядування;</p> <p><u>3) соціальний захист та соціальне забезпечення:</u> а) програми місцевого значення стосовно дітей, молоді, жінок, сім'ї, у тому числі на підтримку діяльності молодіжних центрів; б) місцеві програми соціального захисту окремих категорій населення; в) програми соціального захисту малозабезпеченої категорії учнів професійно-технічних навчальних закладів; г) центри обліку та заклади соціального захисту для бездомних осіб, центри соціальної адаптації осіб, звільнених з установ виконання покарань; г) компенсаційні виплати за пільговий проїзд окремих категорій громадян; д) компенсації фізичним особам, які надають соціальні послуги громадянам похилого віку, особам з інвалідністю, дітям з інвалідністю, хворим, які не здатні до самообслуговування і потребують сторонньої допомоги; е) надання ветеранським організаціям фінансової підтримки та кредитування;</p> <p>5) місцеві програми розвитку ЖКГ та благоустрою населених пунктів;</p> <p>6) культурно-мистецькі програми місцевого значення;</p> <p>7) програми підтримки кінематографії та засобів масової інформації;</p> <p>8) місцеві програми з розвитку фізичної культури і спорту;</p> <p>9) типове проектування, реставрацію та охорону пам'яток архітектури;</p> <p><u>10) транспорт, дорожнє господарство:</u> а) регулювання цін (тарифів) на перевезення пасажирів у пасажирському транспорті за рішенням місцевого органу виконавчої влади та органу місцевого самоврядування відповідно до наданих повноважень; б) експлуатацію дорожньої системи місцевого значення (у т. ч. роботи, що проводяться спеціалізованими монтажно-експлуатаційними підрозділами); в) будівництво, реконструкцію, ремонт та утримання доріг місцевого значення, вулиць і доріг комунальної власності у населених пунктах, а також капітальний та поточний ремонт вулиць і доріг населених пунктів та інших доріг, які є складовими автомобільних доріг державного значення (як співфінансування на договірних засадах);</p> <p>11) заходи з організації рятування на водах;</p> <p>12) обслуговування місцевого боргу;</p>	

- 13) програми природоохоронних заходів місцевого значення, заходи програм у сфері житлово-комунального господарства з будівництва та реконструкції водопровідних та каналізаційних очисних споруд, доочищення питної води, модернізації систем теплопостачання, заміни природного газу альтернативними видами палива, модернізації та ремонту ліфтового господарства, реконструкції та ремонту житлових будинків, оснащення житлового фонду будинковими засобами обліку енергоносіїв та споживання води, капітального ремонту, реконструкції, будівництва мереж зовнішнього освітлення вулиць, капітального ремонту гуртожитків, що передаються у власність територіальних громад, впровадження енергозберігаючих технологій;
- 14) управління комунальним майном;
- 15) регулювання земельних відносин;
- 16) заходи у сфері захисту населення і території від надзвичайних ситуацій техногенного та природного характеру в межах повноважень, встановлених законом;
- 17) заходи та роботи з мобілізаційної підготовки місцевого значення;
- 18) проведення місцевих виборів, передбачених законом, та республіканських АР Крим і місцевих референдумів;
- 19) членські внески до асоціацій органів місцевого самоврядування та їх добровільних об'єднань;
- 20) підвищення кваліфікації депутатів місцевих рад та посадових осіб місцевого самоврядування; 20²) реалізацію програм допомоги і грантів ЄС, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ; 20³) програми підтримки будівництва (реконструкції) житла для окремих категорій громадян. 20⁴) пільги з послуг зв'язку, інші передбачені законодавством пільги.
- 21) інші програми, пов'язані з виконанням власних повноважень, затверджені відповідною радою згідно із законом.

Навчальний план
початкової школи з українською мовою навчання
наказ МОН України від 20.04.2018 № 407 «Типова освітня програма закладів
загальної середньої освіти І ступеня»

Освітні галузі	Предмети	Кількість годин на тиждень			
		у класах			
		2	3	4	Разом
Мови і літератури (мовний і літературний компоненти)	Українська мова	7	7	7	28
	Іноземна мова	2	2	2	7
Математика	Математика	4	4	4	16
Природознавство	Природознавство	2	2	2	8
Суспільствознавство	Я у світі	-	1	1	2
Мистецтво	Мистецтво*/музичне	1	1	1	4
	мистецтво, образотворче мистецтво	1	1	1	4
Технології	Трудове навчання	1	1	1	4
	Інформатика	1	1	1	3
Здоров'я і фізична культура	Основи здоров'я	1	1	1	4
	Фізична культура**	3	3	3	12
Усього		20+3	21+3	21+3	80+12
Додаткові години на вивчення предметів інваріантної складової, курсів за вибором, проведення індивідуальних консультацій та групових занять		2	2	2	8
Гранично допустиме тижневе навчальне навантаження на учня		22	23	23	88
Сумарна кількість навчальних годин інваріантної і варіативної складових, що фінансується з бюджету (без урахування поділу класів на групи)		25	26	26	100

* Заклад загальної середньої освіти може обирати інтегрований курс «Мистецтво» або окремі курси: «Музичне мистецтво» та «Образотворче мистецтво».

** Години, передбачені для фізичної культури, не враховуються під час визначення гранично допустимого навчального навантаження учнів, але обов'язково фінансуються.

«Типова освітня програма закладів загальної середньої освіти II ступеня»
(наказ МОН від 20.04.2018 № 405)

Освітні галузі	Предмети	Кількість годин на тиждень у класах				
		5	6	7	8	9
Мови і літератури	Українська мова	3,5	3,5	2,5	2	2
	Українська література	2	2	2	2	2
	Іноземна мова	3	3	3	3	3
	Зарубіжна література	2	2	2	2	2
Суспільство-знавство	Історія України	1	1	1	1,5	1,5
	Всесвітня історія	-	1	1	1	1
	Основи правознавства	-	-	-	-	1
Мистецтво*	Музичне мистецтво	1	1	1	-	-
	Образотворче мистецтво	1	1	1	-	-
	Мистецтво	-	-	-	1	1
Математика	Математика	4	4	-	-	-
	Алгебра	-	-	2	2	2
	Геометрія	-	-	2	2	2
Природознавство	Природознавство	2	-	-	-	-
	Біологія	-	2	2	2	2
	Географія	-	2	2	2	1,5
	Фізика	-	-	2	2	3
	Хімія	-	-	1,5	2	2
Технології	Трудове навчання	2	2	1	1	1
	Інформатика	1	1	1	2	2
Здоров'я і фізична культура	Основи здоров'я	1	1	1	1	1
	Фізична культура**	3	3	3	3	3
Разом		23,5+3	26,5+3	28+3	28,5+3	30+3
Додатковий час на предмети, факультативи, індивідуальні заняття та консультації		3,5	3,5	2,5	3	3
Гранично допустиме навчальне навантаження		28	31	32	33	33
Всього (без урахування поділу класів на групи)		27+3	30+3	30,5+3	31,5+3	33+3

«Музичне мистецтво» та «Образотворче мистецтво».

* Заклад загальної середньої освіти може обирати інтегрований курс «Мистецтво» або окремі курси:

«Музичне мистецтво» та «Образотворче мистецтво».

** Години, передбачені для фізичної культури, не враховуються під час визначення гранично допустимого навчального навантаження учнів, але обов'язково фінансуються.

*** В межах галузі «Суспільствознавство» у 5-му класі вивчається курс «Історія України (Вступ до історії)», у 6-му – інтегрований курс «Всесвітня історія. Історія України».

«Типова освітня програма закладів загальної середньої освіти III ступеня Навчальний план для 10-11 класів закладів загальної середньої освіти» Наказ МОН від 20.04.2018 № 408

Предмети	Кількість годин на тиждень у класах	
	10	11
Базові предмети ¹	27 (29)	26 (28)
Українська мова	2	2
Українська література	2	2
Зарубіжна література	1	1
Іноземна мова ²	2	2
Мова і література корінного народу, національної меншини ³	2	2
Історія України	1,5	1,5
Всесвітня історія	1	1
Громадянська освіта	2	0
Математика (алгебра і початки аналізу та геометрія)	3	3
Біологія і екологія	2	2
Географія	1,5	1
Фізика і астрономія	3	4
Хімія	1,5	2
Фізична культура ⁴	3	3
Захист Вітчизни	1,5	1,5
Вибірково-обов'язкові предмети (Інформатика, Технології, Мистецтво)	3	3
Додаткові години ¹ на профільні предмети, окремі базові предмети, спеціальні курси, факультативні курси та індивідуальні заняття	8 (6)	9 (7)
Гранично допустиме тижневе навантаження на учня	33	33
Всього фінансується (без урахування поділу класу на групи)	38	38

¹ У дужках подано кількість годин для закладів освіти з навчанням мовою корінного народу, національної меншини.

² За наявності належних умов заклад освіти може збільшувати кількість годин на вивчення іноземної мови, використовуючи додаткові години.

³ Мова і література корінного народу, національної меншини входить до базових предметів лише для закладів освіти з навчанням мовою, корінного народу, національної меншини. В інших закладах освіти цей предмет може обиратися за потреби самим учнем за рахунок додаткових годин.

⁴ Години фізичної культури не входять до гранично допустимого тижневого навантаження на учня.

Лист МОН України від 07.06.2017 № 1/9-315 «Про структуру 2017/2018 навчального року та навчальні плани загальноосвітніх навчальних закладів»

ПОРЯДОК**здійснення пілотного проекту з реалізації державних гарантій медичного обслуговування населення за програмою медичних гарантій для вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги у Полтавській області**

Цей Порядок регулює механізм здійснення пілотного проекту, який фінансується за бюджетною програмою «Пілотний проект з реалізації державних гарантій медичного обслуговування населення за програмою медичних гарантій для вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги у Полтавській області» (далі — пілотний проект), тарифи і коригувальні коефіцієнти.

Дія цього Порядку поширюється на комунальні заклади охорони здоров'я, на базі яких здійснюється пілотний проект, що зазначені в додатку 1, або правонаступників таких закладів. У цьому Порядку терміни вживаються у такому значенні:

1) денний стаціонар — спосіб організації надання медичних послуг шляхом госпіталізації пацієнтів на денний час за умови відсутності показань до цілодобового лікарського нагляду;

2) діагностично споріднена група — група клінічних випадків, що характеризуються схожими (пов'язаними за діагнозами) клінічними станами та подібною інтенсивністю використання ресурсів для діагностики і лікування в умовах стаціонару;

3) ваговий коефіцієнт — коригувальний коефіцієнт, що враховує характеристики складності клінічних випадків та інтенсивність використання ресурсів для діагностики і лікування в рамках однієї діагностично спорідненої групи щодо загальної середньої вартості діагностики та лікування клінічного випадку в умовах стаціонару;

4) пролікований випадок — комплекс наданих медичних послуг пацієнту, пов'язаних з лікуванням клінічного випадку в умовах стаціонару, що завершується вибуттям пацієнта із стаціонару;

5) середній індекс структури випадків — середнє значення всіх вагових коефіцієнтів за пролікованими випадками у стаціонарних умовах у відповідному періоді.

Інші терміни в цьому Порядку вживаються у значенні, наведеному в Основах законодавства України про охорону здоров'я, Законі України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» та інших законодавчих актах.

У пілотному проекті мають право брати участь комунальні заклади охорони здоров'я, зазначені в додатку 1, або їх правонаступники за умови, що вони відповідають вимогам до надавача послуг з медичного обслуговування населення, з яким головними розпорядниками бюджетних коштів укладаються договори про медичне обслуговування населення, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 28 березня 2018 р. № 391 (Офіційний вісник України, 2018 р., № 43, ст. 1528) (далі — учасники пілотного проекту).

НСЗУ у межах пілотного проекту укладає з учасниками пілотного проекту договори про медичне обслуговування населення на надання медичних послуг, пов'язаних з наданням спеціалізованої (вторинної) медичної допомоги, крім послуг, включених до переліку платних послуг, які надаються в державних і комунальних закладах охорони здоров'я та вищих медичних навчальних закладах, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 вересня 1996 р. № 1138 (ЗП України, 1996 р., № 18, ст. 501) (далі — договір).

Загальна орієнтовна ціна, на яку укладається договір, розраховується як сума глобальних ставок на медичні послуги амбулаторно-поліклінічної допомоги і медичні послуги стаціонарної допомоги, що зазначені в додатку 1. У разі коли договір з учасником пілотного проекту, крім обласних наркологічних диспансерів, укладається на надання медичних послуг стаціонарної допомоги, до суми глобальних ставок додається добуток запланованої кількості пролікованих випадків, ставки на пролікований випадок, запланованого середнього індексу структури випадків та коефіцієнта рівня стаціонару відповідного учасника пілотного проекту.

Запланована кількість пролікованих випадків визначається згідно з інформацією, наданою департаментом охорони здоров'я Полтавської облдержадміністрації за попередні періоди, та зазначається в договорі.

Запланований середній індекс структури випадків відповідного учасника пілотного проекту зазначається в договорі та розраховується за формулою:

$$СМІ_{\text{plan}} = \frac{\sum \text{Cases}_{\text{plan}_i} \times RW_i}{\text{Cases}_{\text{plan}}},$$

де $СМІ_{\text{plan}}$ — запланований середній індекс структури випадків для відповідного учасника пілотного проекту;

$\text{Cases}_{\text{plan}_i}$ — запланована кількість медичних послуг стаціонарної допомоги за діагностично спорідненою групою i для відповідного учасника пілотного проекту;

RW_i — ваговий коефіцієнт діагностично спорідненої групи i ;

$\text{Cases}_{\text{plan}}$ — загальна запланована кількість медичних послуг стаціонарної допомоги для відповідного учасника пілотного проекту.

Різниця між загальною орієнтовною ціною всіх укладених договорів станом на 1 квітня 2019 р. та загальною сумою бюджетних асигнувань, передбачених для здійснення пілотного проекту, дорівнює сумі резервних видатків. У межах резервних видатків може бути збільшено загальну орієнтовну ціну договорів у наступних періодах із внесенням відповідних змін до договорів.

Для оплати медичних послуг амбулаторно-поліклінічної допомоги, у тому числі послуг, що надаються в умовах денного стаціонару, застосовується тариф у вигляді глобальної ставки за медичне обслуговування пацієнтів за період з 1 квітня до 31 грудня 2019 р. згідно з додатком 1.

Для оплати медичних послуг стаціонарної допомоги, що надаються усіма учасниками пілотного проекту, крім обласних наркологічних диспансерів, використовується комбінація тарифів у вигляді глобальної ставки за медичне обслуговування пацієнтів за період з 1 квітня до 31 грудня 2019 р. та ставки на пролікований випадок. Для оплати медичних послуг стаціонарної допомоги в обласних наркологічних диспансерах застосовується тільки тариф у вигляді глобальної ставки. Розмір глобальної ставки на медичні послуги стаціонарної допомоги для учасників пілотного проекту встановлений у додатку 1.

Розмір ставки на пролікований випадок (далі — базова ставка) становить 1421 гривню.

До базової ставки застосовуються такі коригувальні коефіцієнти:

1) вагові коефіцієнти, що зазначені в додатку 2;

2) коефіцієнти рівня стаціонару, що становлять:

✓ для медичних послуг, які надаються учасниками пілотного проекту, що перебувають в управлінні обласної ради, — 1,3;

✓ для медичних послуг, які надаються учасниками пілотного проекту, що перебувають в управлінні міської або районної ради, — 1;

3) коефіцієнт збалансованості бюджету, що розраховується не рідше одного разу на квартал за формулою, наведеною в додатку 3.

Сума оплати за медичні послуги амбулаторно-поліклінічної допомоги за місяць розраховується як $1/9$ розміру глобальної ставки на медичні послуги амбулаторно-поліклінічної допомоги.

Сума оплати за медичні послуги стаціонарної допомоги за місяць розраховується як сума $1/9$ розміру глобальної ставки на медичні послуги стаціонарної допомоги та добутку загальної кількості пролікованих випадків за кожною діагностично спорідненою групою, базової ставки, вагового коефіцієнта відповідної діагностично спорідненої групи, коефіцієнта рівня стаціонару учасника пілотного проекту, коефіцієнта збалансованості бюджету, що застосовується у відповідному періоді. При цьому для розрахунку суми оплати враховуються лише проліковані випадки, про які надавач медичних послуг подав інформацію НСЗУ та які зазначені у звіті про медичні послуги, щодо якого НСЗУ не було

подано заперечень чи зауважень. Сума оплати за медичні послуги стаціонарної допомоги в обласних наркологічних диспансерах за місяць розраховується як 1/9 розміру глобальної ставки на медичні послуги стаціонарної допомоги.

Визначення діагностично спорідненої групи, до якої належить пролікований випадок, здійснюється НСЗУ за основним діагнозом з урахуванням проведених медичних процедур або хірургічних операцій, зазначених у карті пацієнта, який вибув із стаціонару (далі — форма № 066/о), відповідно до затвердженої МОЗ таблиці співставлення кодів діагностично споріднених груп з кодами Міжнародної статистичної класифікації хвороб Десятого перегляду (МКХ-10) і Тимчасового галузевого класифікатора медичних процедур (послуг) та хірургічних операцій, затвердженого МОЗ.

Учасники пілотного проекту зобов'язані подавати НСЗУ таку інформацію:

- ✓ не рідше ніж раз на тиждень — зведену відомість про кількість пролікованих випадків за попередній тиждень, яка визначається виходячи з кількості пацієнтів, які вибули із стаціонару, про що складено в установленому законодавством порядку форму № 066/о;
- ✓ звіт про медичні послуги в установленому договором порядку;
- ✓ не рідше ніж раз на квартал до 20 числа місяця, наступного за звітним періодом (в останньому кварталі року — до 20 грудня), — звіт про доходи та витрати закладу охорони здоров'я, що повинен містити інформацію, передбачену договором, а також інформацію про структуру та кількість наданих амбулаторно-поліклінічних послуг.

НСЗУ оплачує надані медичні послуги на підставі звітів про медичні послуги відповідно до укладеного договору в межах бюджетних асигнувань, визначених у кошторисі на відповідний період.

У разі перевищення вартості наданих медичних послуг за місяць за всіма договорами над сумою бюджетних асигнувань, визначених у кошторисі на відповідний період, несплачений залишок підлягає сплаті НСЗУ у подальших звітних періодах у межах загальної суми бюджетних асигнувань, визначених кошторисом на відповідний період у частині, пропорційній сумі таких залишків за всіма договорами. При цьому оплата несплаченого залишку здійснюється за тарифом із застосуванням коригувальних коефіцієнтів, що діяли у періоді надання відповідних послуг.

У разі коли медичні послуги, крім послуг, визначених у пункті 5 цього Порядку, повністю або частково оплачуються за рахунок страхових виплат або коштів фізичних та юридичних осіб, не заборонених законодавством, такі послуги оплачуються НСЗУ в частині, не покритій відповідними платежами. У такому разі учасник пілотного проекту зобов'язаний подати НСЗУ разом із звітом про медичні послуги інформацію щодо джерел та сум оплати наданих пацієнтам медичних послуг, а також розрахунок частини вартості послуг, яка підлягає оплаті за договором з НСЗУ.

Учасники пілотного проекту мають право брати участь в інших пілотних проектах у встановленому законодавством порядку.

Пілотний проект проводиться на умовах співфінансування з місцевих бюджетів, за рахунок яких здійснюється оплата вартості комунальних послуг та енергоносіїв учасників пілотного проекту, а також фінансування місцевих програм розвитку та підтримки комунальних закладів охорони здоров'я, в тому числі здійснення видатків, які не забезпечені надходженнями за договорами з НСЗУ, надання населенню лікарських засобів безоплатно і на пільгових умовах згідно з постановами Кабінету Міністрів України від 17 серпня 1998 р. № 1303 «Про впорядкування безоплатного та пільгового відпуску лікарських засобів за рецептами лікарів у разі амбулаторного лікування окремих груп населення та за певними категоріями захворювань» (Офіційний вісник України, 1998 р., № 33, ст. 1241) та від 3 грудня 2009 р. № 1301 «Про затвердження Порядку забезпечення інвалідів і дітей-інвалідів технічними та іншими засобами» (Офіційний вісник України 2009 р., № 94, ст. 3210).

ПЕРЕЛІК

комунальних закладів охорони здоров'я, на базі яких здійснюється пілотний проект з реалізації державних гарантій медичного обслуговування населення за програмою медичних гарантій для вторинної (спеціалізованої) медичної допомоги у Полтавській області, розмір глобальних ставок

тис. гривень

	Найменування комунального закладу охорони здоров'я	Розмір глобальної ставки на медичні послуги амбулаторно-поліклінічної допомоги	Розмір глобальної ставки на медичні послуги стаціонарної допомоги
1.	КП«1-а міська лікарня Полтавської міської ради»	9 568	10 688
2.	КП«2-а міська клінічна лікарня Полтавської міської ради»	3 294	6 889
3.	КП«3-я міська клінічна лікарня Полтавської міської ради»	1 922	4 756
4.	КП«4-а міська клінічна лікарня Полтавської міської ради»	1572 2	2 740
5.	КП«5-а міська клінічна лікарня Полтавської міської ради»		3 984
6.	КП«Дитяча міська клінічна лікарня Полтавської міської ради»	9 102	16 735
7.	КП«Міський клінічний пологовий будинок Полтавської міської ради»	1 107	9 494
8.	КНМП «Кременчуцька перша міська лікарня ім. О.Т. Богаєвського»	2 538	8 123
9.	КНМП«Кременчуцька міська лікарня «Правобережна»	2 538	6 904
10.	КНМП«Лікарня інтенсивного лікування «Кременчуцька»	6 600	10 553
11.	КНМП«Лікарня відновного лікування»		3 046
12.	КНМП«Кременчуцька міська дитяча лікарня»	5 507	12 184
13.	КНМП«Кременчуцький перинатальний центр II рівня»	3 938	9 301
14.	Комунальне медичне підприємство «Лікарня Придніпровська»	305	3 198
15.	Комунальне некомерційне підприємство «Лікарня інтенсивного лікування I рівня м. Горішні Плавні» Горішньоплавнівської міської ради Полтавської області	5 377	11 711

16.	КП«Лубенська лікарня інтенсивного лікування» Лубенської міської ради	2	11 99	13 465
17.	КНП «Великобагачанська центральна районна лікарня» Великобагачанської районної ради Полтавської області		3 441	4 457
18.	КНП «Гадяцька центральна районна лікарня» Гадяцької районної ради		9 762	9 413
19.	КНМП«Глобинська центральна районна лікарня» Глобинської районної ради Полтавської області		7 861	7 696
20.	КНП «Гребінківська центральна районна лікарня Гребінківської районної ради Полтавської області»		2 074	5 187
21.	КНП «Диканська лікарня планового лікування» Диканської районної ради		4 091	2 742
22.	КНП «Зіньківська центральна районна лікарня» Зіньківської районної ради Полтавської області		5 641	6 208
23.	КНП «Карлівська центральна районна лікарня ім. Л.В. Радевича»		6 000	5 852
24.	КНП «Кобеляцька центральна районна лікарня» Кобеляцької районної ради Полтавської області		5 669	8 043
25.	КНП «Козельщинська центральна районна лікарня» Козельщинської районної ради Полтавської області		3 717	2 711
26.	КНП Котелевська центральна районна лікарня Котелевської районної ради		3 284	3 419
27.	КНП Кременчуцької районної ради «Кременчуцька центральна районна лікарня»		6 924	7 206
28.	КНП Лохвицька районна лікарня Лохвицької районної ради		7 762	7 465
29.	КНП «Машівська центральна районна лікарня» Машівської районної ради Полтавської області		3 520	3 258
30.	КНП «Миргородська центральна районна лікарня» Миргородської районної ради		7 237	16 776
31.	КНП «Новосанжарська центральна районна лікарня Новосанжарської районної ради Полтавської області»		6 238	5 717
32.	КНП «Оржицька центральна районна лікарня» Оржицької районної ради Полтавської області		4 577	3 988
33.	КНП «Пирятинська центральна районна лікарня» Пирятинської районної ради		4 975	5 908

34.	КНП «Полтавська центральна районна лікарня» Полтавської районної ради	9 828	12 448
35.	КНП «Решетилівська центральна районна лікарня Решетилівської районної ради Полтавської області»	4 570	3 976
36.	КП«Семенівська центральна районна лікарня» Семенівської районної ради	4 646	4 329
37.	КНП «Хорольська центральна районна лікарня» Хорольської районної ради Полтавської області	4 468	6 899
38.	КНП «Чорнухинська районна лікарня» Чорнухинської районної ради Полтавської області	2 271	1 513
39.	КНП «Чутівська центральна районна лікарня»	4 473	3 568
40.	КНП «Шишацька центральна районна лікарня» Шишацької районної ради Полтавської області	2 037	4 304
41.	КП«Полтавська обласна клінічна лікарня ім. М.В. Скліфосовського Полтавської обласної ради»	7 393	68 833
42.	КП«Полтавська обласна дитяча клінічна лікарня Полтавської обласної ради»	6 623	12 416
43.	КП«Обласна клінічна лікарня відновного лікування та діагностики з обласними центрами планування сім'ї та репродукції людини, медичної генетики Полтавської обласної ради»	5 788	7 768
44.	КП«Полтавський обласний клінічний шкірно-венерологічний диспансер Полтавської обласної ради»	4 043	1 700
45.	КП«Полтавська обласна клінічна інфекційна лікарня Полтавської обласної ради»		7 819
46.	КП«Полтавський обласний наркологічний диспансер Полтавської обласної ради»	3 405	5 854
47.	КП«Кременчуцький обласний наркологічний диспансер Полтавської обласної ради»	1 395	3 470
48.	КП«Лубенський обласний наркологічний диспансер Полтавської обласної ради»	1 036	691
49.	КП«3-я міська клінічна поліклініка Полтавської міської ради»	8 337	
50.	КП«Міська дитяча клінічна стоматологічна поліклініка Полтавської міської ради»	3 944	
51.	КНМП«Міська дитяча стоматологічна поліклініка»	1 905	

52.	Лубенська міська комунальна стоматологічна поліклініка	4 116	
53.	Горішньоплавнівська міська стоматологічна поліклініка	2 688	
54.	КП«Кременчуцький обласний шкірно-венерологічний диспансер Полтавської обласної ради»	3 187	
55.	Лубенський обласний шкірно-венерологічний диспансер	1 387	
56.	КНМП«Кременчуцький міський стоматологічний центр»	3 046	

ВАГОВІ КОЕФІЦІЄНТИ
діагностично споріднених груп

Код діагностично спорідненої групи	Назва діагностично спорідненої групи	Ваговий коефіцієнт
1	Інфекції та їх наслідки	0,98
2.1	Злоякісні або неуточнені новоутворення	1,135
2.2	Новоутворення in situ	0,965
2.3	Доброякісні новоутворення	0,795
3.1	Хвороби крові і кровотворних органів	2,007
3.2	Аліментарні анемії	0,795
4.1	Хвороби ендокринної системи	0,681
5.1	Розлади психіки та поведінки	0,263
6.1	Хвороби нервової системи	1,33
7.1	Очні хвороби	0,568
7.2	Хвороби вуха, горла, носа та верхніх дихальних шляхів	0,568
9.1	Хвороби судин	0,908
9.2	Хвороби системи кровообігу	0,898
10.1	Хвороби органів дихання	0,681
11.1	Хвороби органів травлення	0,681
11.2	Хвороби гепатобіліарної системи та підшлункової залози	0,681
12.1	Хвороби шкіри, підшкірної клітковини та молочної залози	0,341
13.1	Хвороби кістково-м'язової системи	1,022
14.1	Хвороби сечової системи	1,223
14.2	Чоловічі хвороби	0,681
14.3	Жіночі хвороби	1,247
15.1	Вагітність з розродженням	1,703

15.2	Вагітність з абортивним наслідком	0,613
15.3	Вагітність без розродження	1,511
16.1	Стани перинатального періоду	3,368
17.1	Вроджені аномалії (вади розвитку)	1,135
18.1	Симптоми, не класифіковані в інших	0,385
19.1	Травми та їх ускладнення	0,985
19.2	Опіки, відмороження	1,239
19.3	Отруєння	0,477
20.1	Зовнішні причини захворюваності та смертності	0,396
21.1	Фактори, що впливають на стан здоров'я населення	0,415
7A.1	Операції на нервовій системі	2,565
7B.1	Операції на ендокринній системі	1,374
7C.1	Очні операції	0,738
7D.1	Отоларингологічні операції	0,965
7E.1	Операції на голові, верхній та нижній щелепах	1,162
7F.1	Операції на серці та грудному відділі аорти	6,117
7G.1	Операції на органах грудної клітки	2,631
7H.1	Операції на грудній залозі	1,745
7J.1	Операції на травній системі	1,438
7J.2	Операції на гепатобіліарній системі та підшлунковій залозі	1,464
7K.1	Операції на органах сечовидільної системи	1,599
7K.2	Операції на чоловічих статевих органах	1,097
7L.1	Гінекологічні операції	1,828
7N.1	Операції на кістково-м'язовій системі	1,986
7P.1	Операції на артеріальних судинах	2,127
7P.2	Операції на венозних судинах та лімфатичній системі	1,067
7S.1	Операції на шкірі та підшкірній клітковині	0,795

7Z.1	Операції на черевній стінці, порожнині очеревинного простору, заочеревинному просторі та промежині	1,444
------	--	-------

ФОРМУЛА

розрахунку коефіцієнта збалансованості бюджету

Коефіцієнт збалансованості бюджету розраховується за такою формулою:

$$BRC_{plan} = \frac{Bud_{total} - Bud_{act}}{\sum (Cases_{plan}) \times CMI_{plan} \times AHLC_{plan}} \times \frac{1}{BR_{act}},$$

де BRC_{plan} — коефіцієнт збалансованості бюджету для поточного звітного періоду;

Bud_{total} — сума використаних у минулих періодах резервних видатків та добутку запланованої кількості медичних послуг стаціонарної допомоги за всіма договорами протягом усього строку дії договорів, базової ставки, коригувальних коефіцієнтів;

Bud_{act} — добуток кількості наданих медичних послуг стаціонарної допомоги за всіма договорами у попередніх звітних періодах, базової ставки і відповідних коригувальних коефіцієнтів;

$Cases_{plan}$ — запланована кількість медичних послуг стаціонарної допомоги у поточному та подальших звітних періодах за всіма договорами;

CMI_{plan} — запланований середній індекс структури випадків;

$AHLC_{plan}$ — запланований середній коефіцієнт рівня стаціонару;

BR_{act} — добуток базової ставки та коефіцієнта збалансованості бюджету, що застосовувався у попередньому звітному періоді.

При цьому:

1) добуток кількості наданих медичних послуг стаціонарної допомоги за всіма договорами у попередніх звітних періодах, базової ставки і відповідних коригувальних коефіцієнтів розраховується за формулою:

$$Bud_{act} = \sum_p Cases_{act_i_h_p} \times RW_i \times HLC_h \times BR_{act_p},$$

де Bud_{act} — добуток кількості наданих медичних послуг стаціонарної допомоги за всіма договорами у попередніх звітних періодах, базової ставки і відповідних коригувальних коефіцієнтів;

$Cases_{act_i_h_p}$ — кількість пролікованих випадків за діагностично спорідненими групами i надавачем рівня стаціонару h за всіма договорами у звітному періоді p ;

RW_i — ваговий коефіцієнт діагностично спорідненої групи i для кожного пролікованого випадку;

HLC_h — коефіцієнт рівня стаціонару h для кожного пролікованого випадку за діагностично спорідненою групою i ;

BR_{act_p} — добуток базової ставки та коефіцієнта збалансованості бюджету, що застосовувався у відповідному звітному періоді p ;

2) запланована кількість медичних послуг стаціонарної допомоги у поточному та подальших звітних періодах за всіма договорами розраховується за формулою:

$$Cases_{plan} = \frac{Cases_{total} \times Per_{plan}}{Per_{total}},$$

де $Cases_{plan}$ — запланована кількість медичних послуг стаціонарної допомоги у поточному та подальших звітних періодах за всіма договорами;

$Cases_{total}$ — запланована кількість медичних послуг стаціонарної допомоги за всіма договорами протягом усього строку договорів;

Per_{plan} — кількість місяців у поточному та подальших звітних періодах до кінця строку договорів;

Per_{total} — загальна кількість місяців строку договорів;

3) запланований середній індекс структури випадків розраховується за формулою:

$$CMI_{\text{plan}} = \frac{\sum \text{Cases}_{\text{plan}_i} \times RW_i}{\text{Cases}_{\text{plan}}},$$

де CMI_{plan} — запланований середній індекс структури випадків;

$\text{Cases}_{\text{plan}_i}$ — запланована кількість медичних послуг стаціонарної допомоги, визначена в договорі i для поточного та подальших періодів;

RW_i — запланований середній індекс структури випадків, визначений у договорі i ;

$\text{Cases}_{\text{plan}}$ — запланована кількість медичних послуг стаціонарної допомоги у поточному та подальших звітних періодах за всіма договорами;

4) запланований середній коефіцієнт рівня стаціонару розраховується за формулою:

$$AHLC_{\text{plan}} = \frac{\sum \text{Cases}_{\text{plan}_h} \times HLC_h}{\sum \text{Cases}_{\text{plan}}},$$

де $AHLC_{\text{plan}}$ — запланований середній коефіцієнт рівня стаціонару;

$\text{Cases}_{\text{plan}_h}$ — запланована кількість медичних послуг стаціонарної допомоги у поточному та подальших звітних періодах за всіма договорами відповідно до рівня стаціонару h ;

HLC_h — запланований коефіцієнт рівня стаціонару h для відповідної запланованої кількості медичних послуг стаціонарної допомоги у всіх договорах відповідно до рівня стаціонару h ;

$\text{Cases}_{\text{plan}}$ — запланована кількість медичних послуг стаціонарної допомоги у поточному та подальших звітних періодах за всіма договорами.

У разі коли розрахований коефіцієнт збалансованості бюджету становить менше одиниці, він підлягає перерахунку. При цьому до показника Bud_{total} додається невикористаний залишок резервних видатків, але не більше, ніж необхідно для досягнення значення коефіцієнта збалансованості бюджету, що дорівнює 1. У разі наявності залишку невикористаних резервних видатків під час перерахунку коефіцієнта збалансованості бюджету станом на 1 грудня 2019 р., такий залишок додається до показника Bud_{total} у повному обсязі незалежно від значення розрахованого коефіцієнта збалансованості бюджету.

Військові видатки провідних країн (у млрд. дол. США)

Країна	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
1. США	522,7	557,0	621,1	668,6	698,2	711,3	684,8	639,7	609,9	596,0	611,0
2. КНР	55,3	68,1	86,4	105,6	115,7	138,0	157,5	177,9	199,7	214,8	215,0
3. Саудівська Аравія	29,6	35,5	38,2	41,3	45,2	48,5	56,5	67,0	80,8	87,2	63,7
4. Росія	34,5	43,5	56,2	51,5	58,7	70,2	81,5	88,4	84,7	66,4	70,2
5. Великобританія	57,8	66,0	65,6	57,9	58,1	60,3	58,5	56,9	59,2	55,5	48,3
6. Індія	24,0	28,3	33,0	38,7	46,1	46,9	47,2	47,4	50,9	51,3	55,9
7. Франція	54,5	60,6	66,0	66,9	61,8	64,6	60,0	62,4	63,6	50,9	55,7
8. Японія	41,6	40,5	46,4	51,5	54,7	60,8	60,0	49,0	45,9	40,9	46,1
9. Німеччина	38,1	42,6	48,1	47,5	46,3	48,1	46,5	45,9	46,1	39,4	41,1
10. Південна Корея	25,2	27,7	26,1	24,6	28,2	31,0	32,0	34,4	37,3	36,4	36,8
11. Бразилія	16,4	20,5	24,5	25,6	34,0	36,9	34,0	32,9	32,7	24,6	23,7
12. Італія	33,4	36,0	41,2	38,3	36,0	38,1	33,7	33,9	31,6	23,8	27,9
13. Австралія	14,2	17,2	18,6	19,0	23,2	26,6	26,2	24,8	25,8	23,6	24,6
14. ОАЕ	7,2	8,5	11,6	13,8	17,5	19,2	19,0	23,6	22,8	–	22,8
15. Ізраїль	11,4	12,0	14,1	14,0	14,6	15,4	14,7	16,9	18,1	16,1	18,0

Витрати на оборону в країнах НАТО

Світовий рейтинг 2016 р.	Країна	Обсяг витрат (млрд. дол.)	Витрати, 2% від ВВП у 2016 р.	Світовий рейтинг відповідно до 2% до ВВП	Рейтинг в НАТО, що базується на 2% від ВВП
1	США	611,0	371,0	1	1
6	Франція	55,7	49,1	8	4
7	Великобританія	48,3	51,9	7	3
9	Німеччина	41,1	69,0	4	2
11	Італія	27,9	36,8	11	5
16	Канада	15,2	30,5	12	6
17	Іспанія	14,9	24,7	13	7
18	Туреччина	14,8	14,9	19	9
25	Польща	9,3	9,5	26	10
26	Нідерланди	6,0	7,5	31	12
33	Норвегія	5,0	3,9	46	15
38	Греція	4,1	9,3	27	11
43	Бельгія	3,8	4,1	44	14
45	Португалія	3,5	6,0	34	13
54	Румунія	2,8	3,7	48	17
60	Чехія	2,0	3,9	47	16
65	Угорщина	1,3	2,5	57	18
67	Словаччина	1,0	1,8	62	19
73	Болгарія	0,8	1,0	70	22
75	Хорватія	0,7	1,0	69	21
76	Литва	0,6	0,9	77	24
82	Естонія	0,5	0,5	85	26
89	Латвія	0,4	0,6	82	25
90	Словенія	0,4	0,9	76	23
103	Люксембург	0,3	1,2	67	20
117	Албанія	0,1	0,2	107	27
	НАТО Європа	254	320		
	НАТО	881	722		

Джерело: Куриляк В., Сохацький О. Пріоритетні напрями фінансування національної безпеки в умовах гібридних воєн: глобальний і український контексти //Журнал європейської економіки. 2018, Т17, № 3 (66). С.279-296

Навчальне видання

Проць Наталія Василівна

БЮДЖЕТНА СИСТЕМА

Навчальний посібник

Друкується в авторській редакції